

IE SCHÖNSTEN SAGEN DES KLASSISCHEN ALTERTUMS (Gustav Schwab)

NAJLEPŠE ANTIČNE PRIPOVEDKE

Prevedel: JOŽE DOLENC

TROJANSKI KONJ, AHIL, AIAX, ENEJ

1967 leta je knjigo natisnila MLADINSKA KNJIGA LJUBLJANA

p.s.: Vladislav Stres: **Knjigo moramo brati selektivno**, saj so zgodovino Troje pisali uničevalci Troje in kultur, ki so bile povezane z njo, npr. izbris zavezniške Trakije... Ker je bila tudi civilizacija t.im. Aiantov, Arkhontov - gospodarjev Troje v tistih časih, poleg magije, polna zvijačnih prevar je to še težje. Pred seboj imamo pripovedke s pomešanimi videnji sanjskega sveta, izpuščenimi pojmi ter nadgrajene s pretiravanji. Bajeslovje moramo zato brati med vrsticami, prevajati v simbolno in izločati ideološko bojevanje. Zlaganosti, s katerimi so teksti dobesedno prežeti, se dokaj dobro izognemo z ogledom takratnih artefaktov. Lažne interpretacije so se v umetnost selile postopoma skozi stoletja. Praviloma je pri starejših manj izkrivljanj takratnih dogodkov. Analiza pisnih virov je drugotna, a dobra dopolnjujoča analiza umetnin takratnega časa. Pri natančnejšem branju vidimo, da je bila tudi **Keltska** (Halštatska) kultura povezana s sporočili Trojancev, ki se naslanjajo na še starejšo kulturo **Sumercev**, ki jo je širil tudi Enej, prebegli Aiant iz Troje. Mikensko – grški – rimski osvajalci pa so, obratno, kulturno povezani z **Babilonom** in so narode, ki so jo gojili simpatije do Sumerske na prikriti in vse bolj odkrite načine preganjali. Kulturološko vojno so prikrili z bajeslovjem, vojne spopade pa opravičevali z različnimi izgovori.

Tako je tekst, ki govori o dogajanjih cca 1.100 pred novim štetjem poln drobnih potvarjanj tudi na način mašil - pravljíčarski vložki, pretiravanja (tudi pri sklicevanju na bogove)... Najbolj učinkovit način zavajanja pa je prevajanje pojmov simbolnega v figurativno: sončnost človeka tako ni bila več sončnost, ampak kar nebesni objekt Sonce, božanskost kar Bog (bogovi) sam, moč, ki je bila kot od bika pa ne več to, ampak so osebo moči začeli označevati s slabšalnimi pojmi, kasneje pa samo še kot žival – npr. bika, podobno vztrajnost ovna... Tega so nato mitreistično zaklali, pa se ni »poznalo«.

Knjige, ki niso bile tovrstno cenzurirane, so tako ali drugače

»umaknili« pred očmi javnosti.

Spletna stran raziskav Vladislava Stresa kje je bila Troja splošno kazalo, druge raziskave [dobite TU](#),

Cenzura, Pedro Berruguete, 1450-1504

SEŽIG PREPOVEDANIH MISLI / KNJIG

Massar Ephesian; Katoliki požigajo poganske knjige

- nevednim se namreč lažje vlada

AMAZONKE SO BILE SPOŠTOVANE ŠE DOLGO PO TROJANSKI VOJNI

Tudi njim so iz naslova prikrivanja dajali mitična imena npr. Scyla, Caribda...

50 p.n.št., muzej Luvr, Francija

Scyla, 450 - 425 p.n.št., muzej Luvr, Francija

Levo je naslikana žensko razkritih prsi, ki ima izza glave v zraku viseč VRČ

Pogrebne slovesnosti za Patroklom

Ko so Ahajci s Hektorjevim truplom prišli do ladij, so šli vsak na svojo ladjo, samo Mirmidoncem je velel Ahiles, naj ostanejo. Svojim bojnim tovarišem je govoril:

»Moji dragi Mirmidonci, ne izpregajte še konj, marveč taki, kot smo, z vozmi in konji se uvrstimo v žalni sprevod Patroklu na čast, zakaj to je pravica

mrtvih. Ko pa si z jokom potolažimo žalostna srca, bomo izpregli in sedli k večerji.«

Trikrat so obšli s konji truplo mrtvega Patrokla, nad katerim je takole žaloval Ahiles:

»Patroklos, čeprav si v Hadu, bodi vendar vesel, ker sem izpolnil zvesto, kar sem ti obljubil. Hektorja sem pripeljal sem, da ga vržem psom v žrtje, tebi v slavo bom pred grmado zaklal dvanajst mladih, odličnih Trojancev.«

Hektorjevo truplo je zraven Patroklovega mrtvaškega odra vrgel na tla, tako da je ležal z obrazom v prahu. Medtem so vojščaki odložili bojno opravilo, izpregli konje in posedli ob Ahilovi ladji k pogrebščini. Zaklali so mnogo goved, ovac, koza in prašičev za slastno večerjo vojščakov. Potrtega od jeze in žalosti so Ahila komaj pregovorili, da je odšel od mrtvega tovariša v šotor kralja Agamemnona. Tam so pristavili k ognju velik trinožnik v upanju, da se jim morda le posreči Ahila pripraviti do tega, da se bo očedil prahu in krvi. On pa se je trdovratno branil in je prisegel:

»Ne, tako gotovo, kakor Zeus živi, ne bo kopel orosila moje glave, preden Patroklos ne zgori na grmadi, preden si ne ostrižem las in ne napravim gomile nad njegovim grobom! Zavoljo mene lahko zdaj sedemo k slovesno žalostni večerji, jutri pa ukaži ljudem, mogočni vladar Agamemnon, naj nanosijo drva in naj pripravijo vse, kar se spodobi, da mrtvi vzame s seboj v podzemlje; njega naj čimprej sežge ogenj, vojščaki pa naj se vrnejo k svojemu delu!«

Knezi so ustregli njegovim željam, sedli k večerji in se gostili. Ko so si utešili slast po jedi in pijači, so odšli počivat vsak v svoj šotor. Peleov sin pa je ležal na obali šumečega morja sredi trume Mirmidoncev, kjer so pljuski valov izpirali prodnati breg.

Ko ga je objel spanec, ki preganja žalost iz srca, se mu je v sanjah prikazala Patroklova duša, po postavi, po lepih očeh, po glasu in po obleki, ki jo je rajni vedno nosil, čisto podobna živemu junaku. Tak je stopil k njegovemu zglavju in rekel:

»Kaj? Ti spiš, moj Ahil, in mene si čisto pozabil? Ko sem bil živ, si zmerom mislil name, zdaj pa, ko sem mrtev, te ni več skrb zame! Ah, pokoplji me že, da se mi odpro vrata v Hades! Doslej sem samo nemiren blodil okrog njih, kajti duše umrlih mi zapirajo pot in mi ne dajo, da bi se združil z drugimi onkraj vode! Dokler ne bom sežgan na grmadi, ne morem najti pokoja. Ti pa vedi, moj dragi Ahiles, da je tudi tebi sojen konec življenja tu pod trojanskim obzidjem. Še to te prosim: mojih kosti ne polagaj predaletč od svojih, naj leže skupaj, kot sva se skupaj rodila pod eno streho, in

naj tudi najin pepel pokriva ista žara, zlata in z dvema ročema, ki ti jo je dala mati!«

»Vse to ti bom natanko izpolnil, kot je tvoja želja,« je obljubil Ahiles, stegnil roke in rekel:

»Zdaj pa stopi bliže in daj, da te objamem, čeprav le za trenutek, in tudi ti mene, v tolažbo za to bridko žalost!«

Vendar je iztegnil roke v prazno: ko dim je zginila duša pod zemljo. Ahiles je osupel poskočil, tlesknil z roko ob roko in otožen rekel:

»Čudo neznano! Potemtakem res prebivajo v Hadu duše! Živijo, le žal, da se tega ne zavedajo. Nocoj je stala ob meni duša ubogega Patrokla, žalostna in tožča, mi naročala to in ono, a bila mu je v vsem podobna!«

S temi besedami je Ahiles v junakih spet zbudil hrepenenje po mrtvem prijatelju.

Ko pa je vstala jutranja zarja, so na Agamemnonov ukaz možje in mezgi zapustili šotore in se odpravili v goro po les; Meriones jih je vodil: živali spredaj, možje s sekirami in vrvmi za njimi. Na gozdnatih pobočjih so se lotili visokih hrastov, sekali kakor za stavo, da se je s treskom podiralo drevje. Nacepili so drv in jih naložili mezgom, pa tudi vsak izmed mož je nosil debelo poleno na rami; na morski obali so drva zmetali na tla in jih lepo zložili. Nato je Ahiles ukazal svojim Mirmidoncem, naj se oborože, voznikom pa, naj naprežejo konje. Kmalu se je začel pomikati pogrebni sprevod: knezi, vojščaki in vozači spredaj na vozeh, za njimi gost oblak tisočev in tisočev pešcev. V sredini so njegovi bojni tovariši in prijatelji nosili Patrokla; njegovo truplo je bilo pokrito s kodri las, ki so si jih ostrigli njemu v žrtev in jih položili nanj; Ahiles, ki je spremljal junaka do Hada, mu je žalosten podpiral glavo.

Ko so prišli na kraj, ki ga je Ahiles določil za grob svojemu prijatelju, so mrliča položili na tla in začeli postavljati grmado. Peleov sin je stopil na stran od grmade, si odrezal bohotne plave lase, se zazrl prek temnega morja v daljavo in žalostno rekel:

»O Sperheos, domača reka tesalska, zaman ti je moj oče Peleus obljubil, da ti poklonim svoje lase, ko se vrnem domov in ti kot sveto daritev, tam ob tvojem izviru, kjer se razgrinja tvoj log in stoji tvoj oltar, žrtvujem petdeset ovnov. To je zaobljubil starec, a ti, rečni bog, njegove prošnje nisi uslišal. Zdaj pa, ko se ne vrnem več v ljubo domačo deželo, dam lase junaku in prijatelju Patroklu na pot v podzemlje!«

Ko je to rekel, je položil lase prijatelju v roke, stopil k Agamemnonu in rekel:

»Ukaži vojščakom, naj bo joku in žalovanju konec, naj se razidejo in si gredo pripraviti večerjo, tukaj bomo opravili sami, njegovi najbližji tovariši, le knezi lahko ostanejo z nami!«

Na Agamemnonov ukaz so se vojščaki razkropili k ladjam, ostala je le gruča grobarjev in knezov. Zdaj so začeli skladati velikansko grmado, sto čevljev v dolžino in sto v širino. Na vrh so s krvavečimi srci položili mrtvega tovariša. Potem so zraven grmade zaklali in odrli mnogo pitanih ovac in goved in jih nakopičili okrog nje; v tolščo vseh zaklanih živali je Ahiles zabil mrliča od glave do nog; k nosilom, na katerih je ležal mrtvi junak, so postavili vrče medu in olja in med tarnanjem so vrgli na grmado še štiri žive konje. Potem so zaklali dva izmed devetih psov in jih deli na grmado; naposled so z mečem zaklali dvanajst junaških trojanskih mladeničev in jih naložili na grmado. Ko so grmado zažgali, je Ahiles globoko vzdihnil in rekel:

»Patroklos, bodi vesel, čeprav si v Hadovem domu, kajti vse, kar sem ti prej obljubil, sem zvesto izpolnil. Dvanajst odličnih trojanskih sinov bo skupaj s teboj použil ogenj; le Priamovega sina Hektorja ne bo použil ogenj, ostal bo psom za žrtje!«

Tako je zagrozil. A psi se ga niso lotili; ne, Zeusova hči Afroditja je noč in dan odganjala pse od Hektorjevega trupla; z nesmrtnim rožnim oljem mu je mazilila truplo, da ni na njem ostala niti sled iznakaženosti, ker ga je Ahil vlačil po polju. Foibos Apolon pa je spustil z neba na zemljo temno meglo in zagrnil z njo ves prostor okoli mrliča, da mu sončni žarki ne bi prehitro izsušili kože na kitah in sklepih.

Patroklova grmada je bila zažgana, ni pa hotela zagoreti. Tedaj je Ahiles stopil na stran in glasno molil k vetrovoma Boreu in Zefiru, jima obljubil daritve, jima izlil vina iz zlatega vrča in ju srčno prosil, naj brž prideta in razpihata ogenj na grmadi. Iris, ki je slišala prošnjo, je urno pohitela k vetrovom; bili so zbrani pri slavnostni gostiji v Zefirovi hiši. Povabili so jo, naj sede, ona pa se je branila, ker se ji je mudilo nazaj k vodam Okeana. Sporočila je Boreu in Zefiru Ahilovo prošnjo, nato pa že odletela. Vetrova sta z groznim bučanjem buhnila na pot, goneč pred seboj temne oblake. Ko pa sta letela čez morje, so se visoko vzpenjali valovi in burja je žvižgala. Ko sta prišla pred Trojo, sta planila v grmado, da je prasketaje zagorela. Potem sta vso noč razvnela plamen in se žvižgaje od vseh strani zaganjala vanj. Medtem je Ahiles iz zlatega vrča zlival po tleh vino in opravljal pitno daritev za dušo ubogega Patrokla.

Z jutranjo zarjo so se vetrovi polegli, grmada je polagoma ugašala. Vetra sta spet odvršala domov, da se je Traško morje penilo za njima. Truden

se je Ahiles zleknil k počitku in sladek spanec ga je premagal. Kmalu se je zbrala okrog njega skupina ahajskih veljakov in hrup ga je predramil, da se je vzdignil, sedel in rekel:

»Atreov sin in vi vsi, velikaši Ahajcev, najprej z vinom pogasite grmado, potem poberimo Patroklove kosti, ki jih ne bo težko ločiti od drugih, ker je ležal sam sredi grmade; denimo jih v zlato žaro in jih zavijmo v dvojno plast maščobe. Ko bom jaz umrl, denite v žaro še moj pepel in me pokopljite v gomilo k prijatelju Patroklu.«

To je rekel in knezi so mu ugodili. Najprej so z vinom pogasili grmado, potem so med jokom pobrali bele kosti dobrega prijatelja, jih deli v zlato žaro, zavili v maščobo, postavili v šotor in pokrili z mehko tkanino. Nato so izmerili prostor za grob, obložili grmado s kamenjem, nasuli prst na gomilo in hoteli oditi. Ahiles pa jim je velel, naj ostanejo, naj v kolobarju posedejo, vojščakom pa je ukazal, naj prineso od ladij nagrade, trinožnike in kotle, pripeljejo naj konje, mezge in bike in povrh še dekleta. Začele so se pogrebne tekme mrtvemu junaku v čast. Ahiles je najprej določil dobitke za urne vozače: prvi bo dobil ženo, izurjeno v umetnih delih, povrhu pa še trinožnik; druga nagrada je bila šestletna kobila, tretja nagrada je bil lep, lesketajoč se kotel, četrta dva talenta zlata in peta dvoročni vrč.

Če bi bila ta tekma v spomin komu drugemu izmed Ahajcev, bi Ahiles s svojima nesmrtnima konjema gotovo odnesel prvo nagrado, ker pa njegov voznik leži v grobu, se tekme ne bo udeležil. Ko je Peleov sin pozval voznike k tekmi, se je prvi dvignil Eumelos, Admetov sin, voznik, ki mu ni bilo najti vrstnika. Drugi se je oglasil junak Diomedes, ki je zapregel Trosove konje — v boju jih je ugrabil Eneju. Tretji se je priglasil plavolasi Menelas s svojim žrebcom Podargom in Agamemnonovo kobilo Aito. Kot četrti je zapregel konje Antilohos, mladi Nestorjev sin; oče je stopil k njemu in mu svetoval, naj se zanaša bolj na svojo pamet kakor samo na konje in voz. Kot peti je Meriones zapregel urne, grivate konje. Stopili so vsak na svoj voz in vrgli žrebe v čelado, Ahil jo je stresel in prvi se je pokazal Antilohov žreb, za njegovim Eumelov, nato Menelasov in Merionov in zadnje mesto si je izžrebal Tideov sin Diomedes, najboljši med njimi. Za opazovalca in sodnika je Peleov sin imenoval starca Foiniksa, bojnega tovariša svojega očeta.

Zdaj so vsi hkrati zavihteli biče, z vajeti tlesknili konje po hrbtih in se z ostrimi kriki pognali v dir, da so kot veter vršali čez polje. Oblak prahu se je dvigal za njimi, divje so plapolale konjem grive, vozovi pa so zdaj drdrali po zemlji, zdaj spet se pognali od tal in plavali po zraku. Vozniki

5

AHIL (Akhilleus) v boju pred Trojo, Vulci, 540 - 530 p.n.št. Luvr, inv. št. E703

Tudi tu je AHIL prikazan kot "veiikan", cca poi metra višji od bežečega. izza AHILA je simboli ieva (moči) na knežjem stebru, kotia in tik za njim drevesa življenja.

so stali visoko na vozeh in vsakemu je srce utripalo v želji po zmagi; vsak je spodbujal konje dirkače, ki so ko ptice leteli po ravnini.

Ko so se konji bližali koncu dirkališča, ki je mejilo na morje, se je očitno pokazalo razmerje moči med dirkači: sunkoma se je hitrost povečala in že sta prišli v vodstvo Eumelovi kobili, tik za njima pa je Diomedes podil Trosove žrebce; bili so mu že tako blizu, da je Eumelos čutil njih vročo sapo na plečih. Ko mu je bil z vozom že skoro vstric, je razdraženi Apolon Tideovemu sinu iztrgal bič iz rok in tako zadržal hitrost njegovih konj. Junaku so se od togote udrle solze iz oči, ko je opazil, da tekmeču konji še hitreje drvijjo, on pa zaostaja, ker nima biča. Boginja Atena je brž opazila zvijačo, vrnila junaku bič, žrebce pa dala moč in hitrost. Nato je jezna pohitela za Eumelom, mu zlomila jarem, da sta kobili skočili narazen in se je voznik zvalil z voza, padel h kolesu na glavo, si prebil ustnice, si ranil nos in komolce in mu je posnelo kožo nad očmi. Zdaj je Tideov sin zdirjal mimo in bil kmalu daleč pred vsemi; za njim se je drevil Menelas, takoj za Menelasom pa Antilohos, ki je kričal nad očetovima žrebce, naj pohitita, da ju ne osramoti kobila Aita. V neki ozki tesni je voda pozimi razkopala pot; tu je Menelas zaviral, da ne bi trčil ob Antilohov voz, a zaman, konji so trčili, voznika sta se zvalila v prah. Antilohos se je prvi pobral, skočil na voz, zakričal na konja, ki sta hitreje potegnili in se kmalu spet približala tekmeču. Junaki, ki so gledali tekmo, zaradi prahu za dirkači niso mogli razločiti konj in so se prepirali, kdo je prvi, kdo je koga prehitel in kdo utegne biti zadnji. Medtem je Diomedes, ki je vihtel bič nad glavo in nenehoma gonil konja, s svojim vozom, okovanim z zlatom in kositrom, prvi prispel na cilj. Konja sta bila vsa penasta, z vratu in prsi jima je curljal pot na zemljo; junak je skočil z voza in bič naslonil na jarem. Njegov prijatelj Stenclos že sprejema nagrado: lepo žensko in kotel z ročaji; njegovi tovariši so deklico odvedli v šotor, tja so odnesli tudi trinožnik, Diomedes sam pa je medtem izpregal konje. Za njim je pridirjal na cilj Antilohos, tik za petami pa mu je bil Menelas, samo za kratko razdaljo, kolikor daleč je od konj do koles. Merion je zaostal za lučaj kopja za Atrevim sinom, zadnji pa je privozil na cilj Eumelos s poškodovanim vozom in z odrgninami po telesu. Čeprav je bil zadnji, mu je Ahiles kot najboljšemu vozaču, ki svoje nesreče ni zakrivil sam, podelil drugo nagrado, prva pa je pripadla Tideovemu sinu Diomedu.

Temu Ahilovemu predlogu pa se je uprl Antilohos, ki je kar vzkipel od jeze:

»Meni pripade druga nagrada, lepa, neukročena šestletna kobila; če oni ni po svoji krivdi utrpel škode na vozu in konjih in se ti zato smili, imaš

v svojem šotoru dovolj zlata, brona, ovac, konj in lepih deklet, daj mu od tega, kolikor hočeš! Jaz pa kobile ne dam!»

Ahiles se je nasmehnil, zakaj vseč mu je bila fantova odločnost.

»Prav, Antilohos moj,« mu je rekel, »kabila naj bo tvoja, Eumelu pa dam novo nagrado, bronast oklep, ki sem ga nekoč snel Asteropaiu.«

Potem se je dvignil Menelas; bil je jezen na Antiloha in ga je dolžil, da mu je z zvijačo konje zavrl, svoje pa pognal naprej in ga tako prehitel, zato je zahteval od njega, naj priseže pri Poseidonu, da mu ni z zvijačo zadržal voza. Antiloha je bilo sram in je priznal, da je to naredil iz objestnosti; kobilu, ki jo je dobil za nagrado, je rad prepustil Menelasu. To je potolažilo Menelasovo jezo, da je pustil mladeniču kobilu, sam si pa vzel tretjo nagrado: kotel. Dva talenta zlata, nagrado za četrto mesto, je dobil Meriones, peto nagrado, dvoročni vrč, je Ahiles poklonil Nestorju, rekoč:

»Starec moj, naj bo tvoja ta dragotina, spomin Patroklovim manom, ker njega ne boš nikoli več videl med Argejci. Nagrado ti dam brez boja, saj si že prestar, da bi se poskušal v boju s pestmi, v metu kopja, v rokoborbi in v teku.«

Nestor se mu je zahvalil, hkrati pa omenil, kakšen junak je bil, ko je bil še mlad, koga vse je premagal v borbi s pestmi, v rokoborbi, v teku in v metanju kopja. Potem je Peleov sin razglasil nagrade za tekmovalce v borbi s pestmi: zmagovalec bo dobil močno mezgico, premaganec pa vrč na dva roča. Takoj je vstal zastaven, velik mož, mojster v borbi na pest, Epeios, Panopeov sin, objel žival in zaklical:

»Mezgica je moja, vrč pa naj vzame, kdor hoče. Kajti med Ahajci mi nihče ni kos v boju na pest, če pa se kdo hoče pomeriti z mano, ga zmeljem v kašo in mu zdrobim vse kosti!«

Junaki so umolknili in ostrmeli, dokler ni naposled vstal Eurialos, Menisteov sin, se opasal, si nataknil palčnike in se pripravil na boj. Kmalu so se mišičaste roke spoprijele, udarci so bobneli, čeljusti so grozno škripale, znojila sta se po vsem telesu. Naposled je Epeios z vso močjo udaril svojega nasprotnika v obraz, da je padel na tla kakor riba, ki je poskočila iz morja na zeleno obalo. Epeios ga je v padcu ujel in vzdignil, prišli so njegovi prijatelji in ga odvedli s tekmovalnega prostora; noge so se vlekle za njim, bljuval je kri in glava se mu je povešala na stran. Nezavestnega so položili na tla in šli sami po dvoročni vrč.

Nato je Ahiles določil nove nagrade za rokoborbo: zmagalcu velik trinožnik, med brati vreden dvanajst težkih volov; kdor bo premagan, dobi lepo dekle, izurjeno v mnogih umetnostih. Kmalu sta se z mišičastimi rokami objela veliki Aias in zviti Odisej, se spoprijela kakor dva škarnika,

Ahil in ranjeni Patroklos.
Vaza, 5. stol.

ki ju tesar spenja v ostrešju. Pod stiskom lahti sta jima hrbta pokala kakor v železnih kleščah, pot jima je kapal s čela, na rebrih in plečih so se jima pokazale nabrekle modrice. Odisej je zaman skušal podreti nasprotnika na tla, prav tako Aias ni bil kos Odisejevi silni moči. Ahajcev se je že lotevala nestrpnost, ko je Aias Odiseja dvignil kvišku, ta pa ga je sunil v pregib pod kolenom, da so mu klecnile noge, se zvrnil vznak na tla, nasprotnik pa se mu je ulegel na prsi; ko se je Aias skušal dvigniti, mu je Odisej spet spodnesel nogo in zdaj sta se oba hkrati zvalila v prah. Ko sta bila spet na nogah, da bi se spopadla tretjič, ju je Ahiles zadržal:

»Nehajta zdaj, oba sta zmagala, obema prisojam enako nagrado!«

Za tekmovanje v teku je Peleov sin določil nadaljnje nagrade: zmagovalcu srebrn, krasen umetniško izdelan vrč, ki je bil mojstrovina slovitih sidonskih zlatarjev in je držal šest polnih mer; druga nagrada je bik; tretji in zadnji tekač pa bo dobil pol talenta zlata. Komaj je naštel nagrade, že so se priglasili hitri Lokrijec Aias, Odisej in Antilohos. Ahiles je dal znamenje: komaj so se spustili v tek, že je vodil Aias, njemu je sledil ko veter Odisej, ki se je poganjal kakor čolniček ob prsih žene pri tkanju; bil je tik za Aiantom, da je ta že čutil njegovo sapo v tilnik; vsi Ahajci so ga z vzkliki spodbujali. Ko sta bila že skoraj na cilju, je Odisej v srcu vzdihnil k Ateni; ta ga je uslišala, mu dala lahke noge in storila, da je Aiantu spodrsnilo na govnu živali, ki so jih zaklali Patroklu v čast; padel je in si onesnažil nos in usta. Tako je Odisej prvi prišel na cilj in dobil za nagrado vrč, Aias pa bika. Ko ga je držal za roge in prskal kravjak iz ust, so se mu Argejci od srca hahljali. Zadnje nagrade je bil deležen Antilohos; s smehom na ustih je nesel funt zlata in rekel Argejcem:

»Čast dajejo bogovi starejšim ljudem; Aias je res le malo starejši od mene, a že pripada starejšemu rodu. Uren je pa, da mu mimo Ahila noben Ahajec ni kos.«

Ahilu se je s pohvalo tako prikupil, da mu je rekel:

»Antilohos dragi, nočem, da bi me zastonj hvalil, zato k tvoji nagradi primaknem še pol talenta zlata.«

Zdaj je Peleov sin prinesel krasno Sarpedonovo bojno opravo, ki mu jo je nedavno uplenil Patroklos: dolgo kopje, ščit in šlem; vse je položil na tla. Za to nagrado naj bi se borila dva moža, opravo naj si skupno vzameta in oba bo Ahil pogostil v svojem šotoru. Kdor bo prvi nasprotnika ranil do krvi, bo dobil še posebno nagrado: Asteropaiev trakijski meč, lep in s srebrnimi žebli okovan. Z besom v očeh sta drug na drugega skočila Telamonov sin Aias in junak Diomedes in se trikrat spopadla z orožjem. Aias je Diomedu prebil ščit, a mu ni prišel do kože; Diomedes pa je Aiantu

s kopjem ogrožal vrat. Tedaj so se Ahajci zbalili za Aianta, zato so ukazali, naj se boj konča in naj si nagrado delita. Toda Ahiles je meč poklonil Diomedu.

Zatem so tekmovali za nagrado v metanju železne kroglice; poprej jo je pogosto metel Eetion, tebanski kralj, ki ga je v boju ubil Ahiles, kroglico pa na ladajah odpeljal z drugimi zakladi vred. Za to tekmo so se prijavili Leonteus, Telamonov sin Aias in Epeios; prvi je vrgel kroglo Epeios, a je njegov met sprožil smeh med Ahajci; za njim jo je zavihtel Leonteus, nato silni Aias, in sicer tako, da je zletela čez zarisano črto; najdalje od vseh pa jo je vrgel Polipoites. Tako daleč, kolikor daleč vrže pastir palico nad čredo govedi. Ljudje so zakričali, Polipoites pa je dobil za nagrado kroglo in njegovi tovariši so jo veseli odnesli k ladjam.

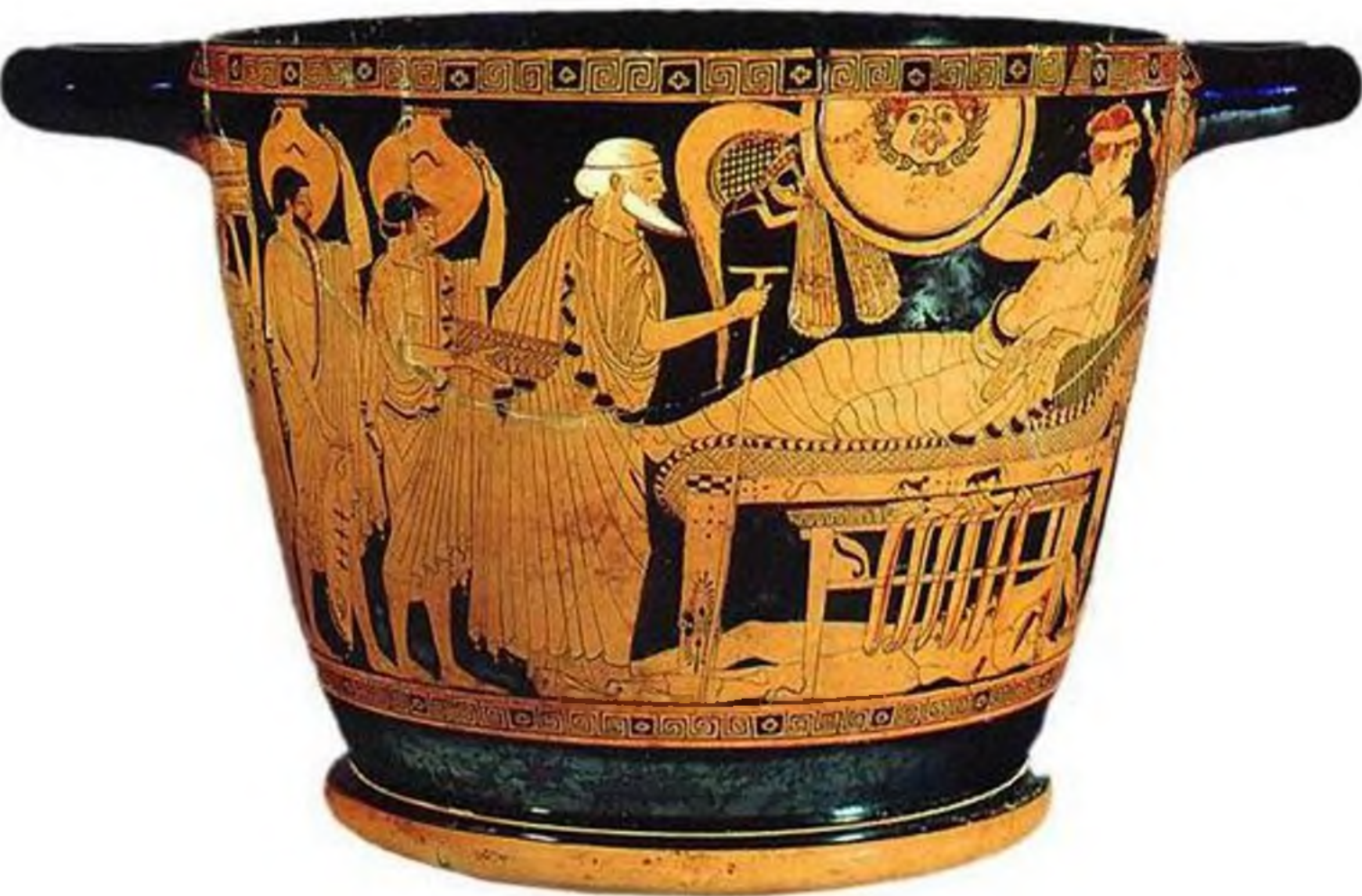
Strelcem je Ahiles določil za nagrado deset dvoreznih in deset navadnih sekir iz modrikasto se lesketajočega železa. Na jambor ene izmed ladij so s tanko vrvico privezali plašno golobico; kdor jo zadene, dobi dvorezno sekirico, kdor jo pa zgreši in zadene le vrvico, dobi navadno sekirico. Teukros in Meriones sta žrebala za prvi strel. Teukros je bil prvi na vrsti, vendar je zaradi Apolonove zavisti ptiča zgrešil, zadel pa je vrvico in jo prestrelil, da je golob zletel proti nebu in so Ahajci zagnali krik. Zdaj je Meriones potegnil Teukru lok iz roke, nameril puščico, v srcu Foibu Apolonu obljubil izbrane jagnjiče kot zahvalno daritev, sprožil in golobico v zraku prestrelil perut. Ptica se je spustila proti zemlji, poskusila sestiti na jambor, a ji je glava omahnila, povesele so se ji peruti in je mrtva padla na tla. Ljudstvo je strmelo in veselo vzklikalo. Meriones je pobral dvorezno sekirico, Teukros pa je odnesel k ladjam deset navadnih.

Naposled je Ahiles za nagrado v metanju kopij prinesel v krog dolgo kopje in nov, s cveticami okrašen kotel; že sta stopila v sredo tekmovalca Atreov sin, mogočni vladar Agamemnon, za njim pa vrli Meriones. Ahiles se je obrnil k njima z besedo:

»Sin Atreov, vsi vemo, kako v telesni moči in v metanju kopja prekašaj vse Ahajce, zato dajmo kopje junaku Merionu, če ti je tako všeč, sam pa brez boja vzemi kotel.«

Agamemnon je rad ustregel njegovi želji, bronasto kopje je dal Merionu, sam pa je vzem kotel in ga izročil glasniku Taltibiu.

S tem so bile pogrebne tekme mrtvem Patroklu na čast končane.

Vaza, 490 p.n.št.

Trojanska vojna **Priam** prosi **Ahila** za sinovo truplo - **Hektorja**.
Nad Ahilom vidimo bojno opemo, ščit s podobo Besa,
čelado s perjanico.

Iz upodobitev spremljevalcev se vidi, da so vsi trije bisveno višji
(cca pol metra), zato so jim imenovali AIANTI, beri velikani

Ahil, Priam, Hektor, držaj ogledala, Argos, 6.st.p.n.št.

Priamos pri Ahilu

Ko so se zbrani vojščaki razšli vsak k svoji ladji, so se okrepčali z jedjo in spanjem. Samo Ahiles ni našel pokoja in je prebil noč v joku ob misli na ljubega Patrokla; v bolnem nemiru se je premetaval na postelji. V živem spominu na vse, kar je bil storil, doživel in preстал, so mu tekle solze po licih; ležal je zdaj na strani, pa se spet obrnil, zdaj na hrbet, zdaj na obraz. Potem je skočil pokonci in žalosten taval ob morskem bregu. Zgodaj zjutraj — tako je delal vsako jutro — je zapregel urne konje, privezal Hektorjevo truplo zadaj k vozu in ga trikrat vlekel okrog Patroklove gomile, potem se je vrnil v šotor, truplo pa pustil zunaj z obrazom v prahu. Apolonu pa se je Hektor še mrtev smilil, zato ga je zavil krog in krog v zlato egido in ga zavaroval pred vsakim iznakaženjem. Ahilovo skrunjenje mrtvega Hektorja je zbudilo sočutje nebeških bogov, da so ukazali Argeifontu, naj ga ukrade. Heri pa to ni bilo po volji, Poseidonu in Ateni tudi ne. Foibos Apolon je nesmrtnikom očital to krutost, saj jim je Hektor daroval toliko kozličev in govedi, oni pa se branijo še mrtvo truplo rešiti pred oskrumbo. Hera pa ga je jezno zavrnila: Hektor je bil umrljiv, Ahiles pa je sin boginje. Zeus pa je ukazal, naj pokličejo Ahilovo mater Tetido; svetoval ji je, naj gre nemudoma v ahajski tabor in naj svojemu sinu sporoči, da so vsi bogovi in on sam nevoljni, ker zadržuje Hektorjevo truplo pri ladjah, ne da bi ga proti odkupnini izročil njegovemu očetu Priamu.

Tetis se je urno spustila z Olimpa, prišla v šotor k sinu, ga našla vsega objokanega, sedla k njemu, ga nežno pobožala in mu rekla:

»Sinko, kako dolgo boš še žaloval in vzdihoval, pozabljal na jed in počitek? Dobro bi bilo, da si vsaj družico vzameš k sebi, zakaj le kratka doba življenja ti je še odmerjena; smrt in neizogibna usoda sta ti že blizu. Zdaj pa poslušaj: prihajam od Zeusa kot poslanka; vsi bogovi so jezni nate, najbolj pa on sam, ker grdo ravnaš s Hektorjevim truplom in ga zadržuješ pri ladjah, namesto da bi ga vrnil njegovim. Zdaj ga pa brž izroči in vzemi zanje odkupnino!«

Ahiles je pogledal materi v oči in rekel:

»Pa bódi! Če Zeus in zbor nebeščanov tako ukazujeta, naj se zgodi. Kdor bo prišel z odkupnino, bo dobil truplo.«

Medtem je Zeus poslal brzonogo Irido v Trojo h kralju Priamu z ukazom, naj se brž odpravi k ahajskim ladjam in odkupi sina. Naj gre z vprego hitrih mezgov, Ahilu naj nese darove, da mu bo omehčal trdo srce, nazaj

bo pa peljal mrliča. Priamos pa naj se ničesar ne boji, ker bo dobil močnega spremljevalca Argeifonta. V mestu in na Priamovem domu je Iris naletela samo na jok in tarnanje. V notranjem dvoru so sinovi sedeli okrog očeta in jokali, da so jim solze močile halje; Priamos je sedel s plaščem ogrnjen, glava in tilnik sta mu bila vsa posuta s prstjo in prahom. V prostorni palači so hčere in snahe tarnale in objokovale padle junake. Zeusova poslanika je stopila k Priamu in s tihim glasom, da ga je groza obšla, rekla:

»Priamos, Dardanov vnuk, pogum, nikar se ne plaši! Nisem ti prinesla zle novice, ne, le dobro ti hočem. Kot poslanika prihajam od Zeusa: zasmilil si se mu in ti ukazuje, da pojdi k Ahilu in mu nesi darila, s katerimi boš odkupil Hektorjevo truplo. A pojdi sam, nobeden izmed Trojancev naj te ne spremlja, le prileten glasnik naj gre s teboj, da bo vodil vprego mezgov in te s tvojim mrtvim sinom pripeljal spet nazaj v mesto. Ne boj se ne smrti ne kake druge strahote! Zeus ti bo dal za spremljevalca mogočnega Hermesa, ki te bo vodil in te pripeljal varno k Ahilu in te tudi tam varoval. Ahiles ti ne bo storil nič hudega, celo druge bo zadržal in prisrčno te bo sprejel.«

Priamos je zaupal besedam boginje, ukazal sinovom, naj pripravijo voz in vprežejo urne mezge, sam pa je stopil v visoko, dišečo, s cedrovino opaženo sobo, v kateri je hranil veliko dragocenosti. K sebi je poklical ženo Hekabo in ji rekel:

»Revica moja, od Zeusa je prišel glasnik z naročilom, naj se odpravim k ahajskim ladjam in sina odkupim, nesem Ahilu darila in mu omehčam trdo srce. Povej zdaj, kaj ti misliš o tem? Povem ti, da mene hudo vleče k danajskim ladjam.«

Tako je rekel, žena pa je zajokala in odgovorila:

»Joj, Priamos, ali si ob pamet, ko so te vendar zaradi nje nekdaj tuji ljudje blagrovili in te domače ljudstvo slavilo! Kaj le misliš? Kje le jemlješ pogum, da bi si upal med Ahajce, pred oči možu, ki ti je pobil toliko hrabrih sinov! Saj če te dobi v pest, krvoločen in zavraten kot je, ne bo imel usmiljenja s teboj. Zato jokajva raje doma, daleč od sina, ki mu je Usoda že ob rojstvu namenila, da ga bodo žrli psi!«

»Ne brani mi,« je odločno odgovoril Priamos, »ko sem sklenil, da grem. Ne bodi mi ti sama zlovešča ptica tu v hiši! Če bi mi kdo drug prinesel ta ukaz, bi se ne zmenil zanj, ko sem pa slišal boginjo in ji gledal v obraz, pojdem, da spolnim ukaz! Če pa mi je usojeno, da me čaka smrt pri ahajskih ladjah, bom prestal tudi to! Četudi me Ahiles ubije, samo da bom mogel objeti najdražjega sina in si nad njim olajšati srce s solzami!«

Ko je to rekel, je dvignil pokrove skrinj in izbral dvanajst dragocenih oblačil, dvanajst enogubnih halj in prav toliko preprog in dvanajst lepih plaščev in k vsakemu še volneno srjaco. Zraven tega je odtehtal deset talentov zlata, odbral dva trinožnika in štiri kotle, da, celo dragocenega vrča, ki so mu ga Tračani podarili, ko je bil pri njih kot poslanec, starcu ni bilo žal. Tako si je želel odkupiti ljubega sina. Ker se je medtem nateplo radovednih Trojancev, jih je grdo ozmerjal in spodil z dvorišča:

»Zginite, sodrga predrzna! Ali nimate sami doma dovolj žalosti za svojci, da hodite k meni v nadlego? Ali vam ni še dovolj, ko mi je Zeus prizadejal to, da sem izgubil najhrabrejšega sina? Tudi vi boste čutili to izgubo. Poslej vas bodo Ahajci še lažje pobijali. Jaz pa bi se raje preselil v Had, preden bom videl, kako rušijo in plenijo naše mesto!«

Tako jih je ozmerjal in jih s palico podil iz palače. Nato je poklical sinove in se hudoval nad njimi:

»Pohitite vendar, lenobe zanikrne! Raje bi videl, da bi vi vsi namesto Hektorja pobiti ležali pri ladjah! Kar sem imel dobrih, junaških sinov, vsi so mrtvi, le malopridni so mi ostali, lažniki, sleparji, plesalci, ki kradejo ovce in kože svojim rojakom! Dajte že vendar, pripravite voz in naložite v košaro stvari, ki sem jih pripravil, da se odpravim na pot!«

Sinovi so se ustrašili jeznega očeta in ga brž ubogali; pripeljali so nov voz, pritrdili nanj košaro, prinesli iz palače darila, odkupnino za Hektorjevo truplo, zapregli mezge, ki so jih Misijci dali Priamu v dar, in nato zapregli še skrbno rejene konje v Priamov voz. Tako sta si dala zapreči Priamos in njegov glasnik, oba razumna, preudarna starca. Z žalostnim srcem se jima je približala Hekabe, podala kralju vina v zlati čaši, da bi opravil pitno daritev. Stopila je pred konje in rekla:

»Vzemi, izlij Zeusu in ga srčno prosi, da se srečno vrneš; prosi ga, naj ti pošlje svojo najljubšo ptico v znamenje, da lahko z zaupanjem greš k Danajcem!«

Starec je ustregel njeni prošnji, dvignil roke k molitvi, nato pa je ukazal hišnici, naj mu zlije čiste vode na roke. Ko si je umil roke, je vzel čašo, napolnjeno z vinom, stopil na sredo dvorišča, izlil vino v pitno daritev, dvignil oči k nebu in glasno molil:

»Oče Zeus, Ide gospodar, daj, da pri Peleovem sinu najdem prijaznost in se me usmili! Prosim te tudi, pošlji mi sla na jadrnih krilih, svojo najljubšo ptico v znamenje, da lahko v zaupanju grem do ladij Danajcev!«

Komaj je odmolil, ga je Zeus uslišal in poslal črnega orla, ki je priletel z razprostrtimi perutmi z desne strani nad mesto. Vsi Trojanci so se ga razveselili in stari kralj se je urno vzel na voz. Pred njim so mezgi vlekli težak

voz na štirih kolesih, ki ga je vodil razumni Idaios, za njim pa je starec z bičem poganjal iskre konje. Spremljala ga je truma sorodnikov, ki so vsi jokali, kot da odhaja v smrt. Ko sta bila voza zunaj mesta in sta pognala po ravnini, so se sorodniki vrnili v mesto. Zeus, ki ju je videl, je poklical Hermesa in mu naročil, naj ju vodi tako, da noben izmed Danajcev ne bo Priama videl in spoznal, preden ne pride v Ahilov šotor. Hermes si je brž privezal na noge lepe sandale, ki ga nosijo kakor veter, vzel palico, ki z njo ljudi uspava, ~~in~~ druge pa prebuja iz spanja, in kmalu prišel v trojansko deželo.

Ko sta se starca vozila mimo gomile starega kralja Ilosa, sta ustavila, da bi v reki napojila konje in mezge. Bil je že mrak. Tedaj je Idaios prav blizu zagledal moža, se naglo obrnil k Priamu in mu v strahu rekel:

»Pazi se, Dardanov vnuk! Tu morava biti previdna! Vidim moža in se bojim, da naju hoče ubiti; daj, obrniva konje nazaj v mesto, ali pa se mu okleniva kolen, morda se naju usmili.«

Starec se je zmedel, obšla ga je groza in lasje so mu sršeli pokonci. Zdaj se jima je tisti mož približal; ni pa bil sovražnik, marveč Zeusov odposlanec Hermes, ki izvoljenim smrtnikom srečo prinaša in jih spremlja na njihovih potih. Prijel je kralja, ne da bi ga le-ta spoznal, za roko, in dejal:

»Očka, povej, kam vendar vodiš konje in mezge v pozni noči, ko drugi ljudje že spijo? Ali se prav nič ne bojiš razkačenih Ahajcev, tvojih smrtnih sovražnikov, ki niso daleč od tod? Če te kdo izmed njih zaloti, da toliko dragocenosti voziš v temni noči, kako ti bo tedaj pri srcu? Vendar se ne boj, da bi ti jaz kaj žalega storil, ne, še pred napadom drugih bi te branil, ker me tako močno spominjaš na ljubega očeta. A povej mi odkrito še to, kam se odpravljáš s tolikšnim bogastvom, mar k tujim ljudem, ali pa morda že vsi zapuščate Trojo, ko ste v boju izgubili največjega junaka, ki ni manjkal v nobeni bitki z Ahajci?«

Priamos je zdaj laže zadihal in odgovoril je:

»Kdo si, prijatelj moj dobri, ki tako lepo govoriš o smrti mojega sina? In kdo so tvoji starši?«

»Moj oče se imenuje Poliktor,« je odgovoril Hermes, »jaz sem najmlajši od sedmih sinov; Mirmidonec sem in Ahilov tovariš, pripeljala sva se na isti ladji. Na svoje oči sem videl tvojega sina, kako hrabro se je bojeval in Argejce gnal proti ladjam, medtem ko smo mi stali ob strani, ker nam Ahil ni dovolil, da bi se bili, in smo od daleč občudovali Hektorja.«

»Če si torej v resnici prijatelj strašnega Pelcovega sina,« je Priamos nestrpno vprašal, »potem mi po pravici povej, ali je moj sin še pri ladjah, ali pa ga je Ahiles že na kose razsekjal in vrgel psom?«

»Ne, stavec, ne psi ne ujede ga še ne žrejo, še zmeraj leži v Ahilovem šotoru, njegovega trupla se še ni dotaknila trohnoaba, ne žro ga še črvi, čeprav je minilo že dvanajst dni in ga Ahil vsak dan, ko sonce vzide, okrutno vlačí okrog gomile ubitega tovariša, vendar ga ni znakazil; sam se boš čudil, ko boš videl, kako leži rosen in svež, brez krvavih madežev in vse rane so mu zaceljene. Vidiš, tako skrbijo za tvojega sina večni bogovi še po smrti.«

Priamos je vesel vzel krasno čašo, ki jo je imel v košari na vozu, in jo ponudil Hermesu.

»Sprejmi to prelepo čašo od mene,« je rekel stavec, »da me boš branil na poti in vodil z bogovsko močjo, dokler varno ne pridem do Ahilovega šotora!«

Hermes je ponujeno darilo zavrnil, ker se je bal Ahila in ga ne bi bil rad prikrajšal brez njegove vednosti. Prijazni bog je nato skočil na voz, zagrabil za bič, vzel vajeti v roko in pognal konje in mule. Ko so prišli do nasisa in jarka pri ladjah, so stražarji ravno kuhali večerjo; božji spremljevalec jih je hitro uspaval, vrata so se odprla in Priamos je bil s svojo krasno odkupnino že v grškem taboru. Ko je s svojim vozom srečno dospel do Ahilovega šotora, ki je bil zgrajen iz jelovih debel in pokrit z ločjem, sò bila vrata v prostrano dvorišče, ograjeno z gostim plotom, zaprta. En sam smrekov zapah je zapiral vrata, a je bil tako težak, da so ga trije Grki komaj mogli poriniti ali odriniti; le Ahiles ga je z lahkoto premikal. Zdaj je Hermes vrata brez truda odprl, stopil z voza, se dal Priamu spoznati, da je eden izmed bogov, in izginil; prej pa je še staremu Priamu svetoval, naj kar gre v šotor, objame Ahilu kolena in ga roti pri očetu in materi, da ga bo ganil v srcu.

Zdaj je tudi Priamos skočil z voza, konje in mežge pa prepustil Idaiu, da je pazil nanje. Stavec je stopil naravnost v šotor, kjer je sedel Ahiles sam pri večerji, stregla pa sta mu junaka Automedon in Alkimos. Ravno je povečerjal, ko je Priamos stopil v šotor, se mu neopazno približal, mu objel kolena in poljubil roke, strašne, s krvjo oblite roke, ki so mu pobile toliko sinov, pa mu pogledal v oči. Vsi so strmeli in Ahiles se je čudil lepi starčevi postavi. Priamos se je s prosečim glasom obrnil k Ahilu:

»Božanski Ahiles, spomni se svojega očeta, ki je nekako mojih let in prav tako na pragu smrti; morda tudi nanj pritiskajo sovražni sosedje, on pa nima nikogar, ki bi ga branil zla in nesreče. Vendar ima vsaj veselo zavest in upanje, ker ve, da ti še živiš in da bo še videl sina, ko se bo nekoč vrnil iz Troje. Jaz pa, ki sem imel petdeset sinov, ko so pridrli Ahajci sèm, in med njimi jih je bilo devetnajst od iste matere, sem jih večino izgubil v tej vojni, in nazadnje si mi ti ubil Hektorja, edinega, ki bi še mogel braniti mesto in nas vse. Zato sem zdaj prišel k ladjam, ker bi ga rad odkupil od tebe in

ti prinašam neizmerno odkupnino. Boj se bogov, Peleov sin, in v mislih na svojega očeta se me usmili! Jaz še bolj zaslužim usmiljenje kakor on, saj trpim, kakor ni trpel še noben smrtnik, in k ustom pritiskam roko, ki mi je pobila otroke.«

Tako je rekel in v Ahilu zbudil žalostno hrepenenje po očetu, da je starca prijel za roko in ga rahlo odrinil od sebe. Tedaj se je obema obudil spomin: starec se je spomnil sina Hektorja, se sklonil Ahilu k nogam in glasno zajokal; Ahil pa je jokal zdaj za svojim očetom, zdaj za Patrokлом, da je njun jok odmeval po vsem šotoru. Ko se je v Ahilu polegla žalost, je urno vstal s stola, dvignil starca, ker sta se mu zasmilila njegova siva brada in glava, in rekel:

»Siromak, zares si veliko hudega skusil! A kako si se upal sèm do ahajskih ladij in pred oči možu, ki ti je pobil toliko hrabrih sinov? Železno srce ti bije v prsih! Zdaj se pa usedi na stol, pozabiva na žalost, čeprav naju hudo tare, saj nama otožnost nič ne pomaga! Taka je pač usoda, ki so jo bogovi odmerili bednim zemljanom, da trpe v nadlogah, sami pa žive večno brez skrbi. Kajti dva vrča stojita v veži nebeškega Zeusa, eden zvrhan darov nesreče, iz drugega se izlivajo dobri darovi. Komur jih bog pomešano deli, tega zadene zdaj sreča, drugič pa ga obišče nesreča; kogar pa le z nesrečo obdaruje, ga pahne v zasmeh in sramoto, in večen glad ga preganja na tem božjem svetu, da blodi nestalno okrog, v spotiko ljudem in bogovom. Tako so bogovi Peleu dali sicer krasne darove, mu nasuli v zibelko sreče, bogastva, moči in še boginjo je dobil za ženo. Vendar mu je eden izmed bogov k vsem tem dobrotam naklonil tudi zlo, kajti rodil se mu je samo en sin, pa še ta le za kratko življenje, tako da ga v starosti niti podpirati ne bom mogel, ker sedim daleč od njega tu pred Trojo in samo žalost prizadajam tebi in tvojim otrokom. Tudi o tebi, starec, se je nekoč med ljudstvi slišal glas, da si srečen, in daleč naokrog si prekašal vse z bogastvom in številnimi sinovi, odkar pa so ti nebeščani poslali to trpljenje, od tedaj samo boj in klanje divja okrog tvojega mesta. Zato se že umiri in ne tarnaj neprenehoma za sinom, ker ti ga žalost ne bo obudila!«

Na to mu je Priamos odgovoril:

»Ah, ne ponujaj mi stola, da bi se usedel, ljubljenec Zeusov, dokler Hektor še ves oskrunjen leži v tvojem šotoru. Brž daj, da ga vidijo moje oči, ti pa si vzemi bogato odkupnino, ki jo imam s seboj, uživaj jo vesel in se vrni zdrav v deželo očetov, ker si se me usmilil!«

Ahiles ga je z mrkim pogledom ošinil in rekel:

»Starec, ne draži me več in me poslušaj! Že sam sem sklenil, da ti izročim Hektorja za odkupnino; to naročilo mi je prinesla od Zeusa moja

mati. Vendar je jasno, da je nekdo izmed bogov tudi tebe privedel do ahajskih ladij, zakaj ni ga na svetu, ki bi si upal prikrasti se sam v moj šotor, pa naj bi bil še tako mlad in močan; ne mogel bi preslepiti straž, tudi zapaha na vratih ne bi mogel odriniti. Zato mi ne razburjaj več mojega žalostnega srca, sicer bi utegnil kršiti Zeusov ukaz in se spozabiti nad teboj!»

Starec se je ustrašil in poslušno sedel. Ahiles pa je kakor lev planil skozi vrata, prijatelja Automedon in Alkimos pa za njim. Izpregli so mezge in konje, peljali glasnika v šotor in mu veleli sestiti. Potem so zložili z voza odkupna darila za Hektorjevo glavo; pustili so samo dva prta in jopič, da bi vanju zavili truplo. Ahiles je poklical dekle in jim velel, naj mrliča okopljejo in mazilijo, vendar stran od šotora, da bi oče tega ne videl. Ko so mrliča umile in namazile z oljem, mu oblekle lep jopič in ga zavile v prte, ga je Ahiles sam položil na nosila, ga s prijateljema dal na voz, v katerega so bili vpreženi mezgi, vzdihnil in glasno zaklical ime dragega prijatelja:

»Patroklos moj, ne zameri mi in ne huduj se name, ko zveš, čeprav si v Hadu, da Hektorjevo truplo vračam njegovemu ljubemu očetu! Prinesel je vredno odkupnino, od katere boš tudi ti dobil svoj delež!«

Potem se je vrnil v šotor, sedel na stol in Priamu rekel:

»Tvoj sin je zdaj odkupljen, kakor si želel, zunaj na vozu leži; ko bo vstala jutranja zarja, ga boš videl in odpeljal. Zdaj pa večerjajmo!«

Ko je to rekel, je Ahiles vstal, zaklal ovco, prijatelji pa so jo brž odrli, razrezali na kose, nataknili na ražnje in spekli. Ko so si utešili slast po jedi in pijači, je Priamos šele z začudenjem videl, kako je Ahiles v resnici podoben bogovom. Potem ga je Priamos prosil, naj ga čimprej spravi v posteljo, da se odpočije, saj že ni zatisnil oči, odkar mu je padel sin, in nocoj je tudi prvič jedel in pil od takrat.

Ahiles je ukazal tovarišem in deklam, naj postavijo v vežo dva pograda, položijo nanju lepe škrlatne blazine, volnene preproge in tople odeje. Tako so vsakemu izmed gostov posebej pripravili ležišče. Nato se je Ahiles obrnil k Priamu in prijazno spregovoril:

»Lezi zunaj pod lopo, dragi starček, ker bi utegnil priti kdo izmed Ahajcev na posvet, kot je navada, kajti pri meni se zmerom shajajo, pa bi te kdo videl v tej temi in bi to brž javil pastirju narodov Agamemnonu. Tako bi se lahko zavlekel odkup trupla. Zdaj mi pa še to povej: koliko dni si namenil pogrebnim slovesnostim za svojega sina? To bi rad vedel, da se bom tudi jaz zdržal in ljudstvo odvrnil od boja!«

»Če mi torej dovoliš, da Hektorja častno pokopljem, bi mi bilo prav, da enajst dni ni boja. Saj veš, da smo v mesto zaprti in nam bo treba dosti truda in potov, preden z gore nanosimo les. Potemtakem potrebujemo

devet dni za pripravo, deseti dan bi ga pokopali in obhajali pogrebščino, enajstega dne pa bi mu napravili častno gomilo. Dvanajsti dan pa naj spet teče kri, če že mora tako biti.«

»Naj bo še to po tvoji volji,« je odgovoril Ahiles; »vojsko bom tako dolgo zadrževal od boja, kakor želiš.«

Ko je to govoril, je prijel starčka za desnico tik ob zapestju, da bi mu vsak sum pregnal iz srca. Nato ga je odpustil, da bi šel spat, in je še sam legel v notranjem delu šotor, njemu ob strani pa je ležala lepa Briseida.

Vse je že spalo, bogovi in vojščaki, samo Hermesa se ni hotel lotiti spanec; premišljeval je, kako bi kralja Priama skrivaj, mimo močnih straž odpeljal nazaj v mesto. Stopil je h glavi spečega in mu rekel:

»Starec, tako mirno spiš sredi sovražnikov, kot da se ti ne more nič hudega zgoditi. Res je, da si sina drago odkupil in da se ti Ahila ni treba bati, če pa bi Agamemnon in drugi Ahajci to izvedeli, bi te morali tvoji sinovi živega odkupiti s trikrat večjo odkupnino!«

Starec se je prestrašil in zdramil glasnika. Medtem jima je Hermes zapregel mezge in konje, skočil h kralju na voz, Idaios pa je vodil mezge, ki so peljali voz s truplom. Nebeški spremljevalec je naglo podil skozi tabor Ahajcev in res jih nihče ni opazil.

Hektorjevo truplo v Troji

Hermes je kralja spremljal do broda pri Skamandru; tu je skočil z voza in zletel na visoki Olimp, Priamos in glasnik pa sta vzdihujoč in tarnajoč poganjala proti mestu konje s kraljevim vozom in mezge s truplom. Bilo je zgodnje jutro, vse je še spalo in nihče ju ni videl; samo Kasandra, ki je stopala na pergamski grad, je od daleč zagledala očeta, stoječega na vozu, za njim pa glasnika, ki je vodil vprego mezgov in na njegovem vozu truplo, ležeče na preprogah. Glasno je kriknila in njen jok se je razlegal po celem mestu.

»Pojdite gledat Hektorja, Trojanci in Trojanke, tamle prihaja, ah, samo mrtvi Hektor! Kakor ste se živega veselili, ko se je vračal iz boja, ga zdaj še mrtvega pozdravite!«

Na njen klic ni ostal nihče v trdnjavi, ne moški ne ženska, zakaj srca vseh je napolnila neizmerna bridkost. Blizu mestnih vrat so srečali voz, ki je peljal mrliča; tu sta ga pričakali mati in žena, planili v jok, si pulili lase in z rokama objemali glavo mrtvega; množica okrog njiju je jokala. Tako bi bili

ves dan objokovali mrtvega Hektorja zunaj vrat, če se ne bi Priamos oglasil z voza in rekel ljudstvu:

»Umaknite se, da bodo mezgi mogli naprej! Ko ga pripeljem na dom, potem si boste lahko utešili žalost!«

Na njegov klic se je ljudstvo spoštljivo umaknilo vozu.

Ko so pripeljali truplo v kraljevo palačo, so ga koj položili na lepo izrezljan oder, pevci so zapeli žalostinko in ženske so vzdihovale. Žena Andromaha, ki je držala Hektorjevo glavo v rokah, se je jokaje poslavljala od njega:

»Preljubi moj mož, mlad si šel s sveta, mene si pa pustil žalostno vdovo v palači! In sin, ki si mu ti oče in jaz mati, je še tako majhen! Ah, bojim se, da ne bo nikoli zrasel v mladeniča! Zakaj prej bo Troja razrušena, ker si padel ti, branilec mesta, varuh zvestih žena in jecljajočih otrok. Kmalu jih bodo odpeljale ladje in med njimi tudi mene. In ti, moj mali Astianaks, boš šel z mano in v tuji deželi kot suženj opravljal sramotno delo pri okrutnem gospodarju, ali pa te bo kdo izmed Ahajcev zgrabil za roko in te v jezi vrgel s stolpa, ker mu je tvoj oče Hektor ubil brata, očeta ali sina. Zakaj pest tvojega očeta jih je mnogo strla, on ni bil mehak v boju. To je tudi razlog, da ga objokuje vse mesto. Neizrečeno žalost si pripravil svojim staršem, Hektor, meni sami pa si zapustil v dediščino brezmejno bolečino. Nisi mi s smrtne postelje roke podal, nisi mi v zadnje slovo izrekel tolažilne besede, ki bi jo noč in dan v srcu nosila.«

Za Andromaho je povzdignila svoj tožeči glas mati Hekabe:

»Hektor, ti dete mojega srca, kako si bil celo bogovom ljub, da te še po tvoji bridki smrti niso pozabili. Ahiles ti je z ostrim kopjem iztrgal dušo in te Patroklu na ljubo vlačil okrog njegovega groba, a vendar zdaj tako svež ležiš v naši hiši, kot da si pravkar umrl, podoben nekomu, ki ga je nehote ubila puščica z Apolonovega srebrnega loka.«

Tako je rekla, tolažec samo sebe, in prelila potok solza. Tretja med njimi se je tožeč oglasila Helena:

»Hektor, ti, ki si mi od vseh svakov najljubši! Koliko raje bi umrla, kot da me je moj sedanji mož pripeljal v Trojo! Od tistih dni, ko sem od doma ušla, je minilo dvajset let, in v vsem tem času nisem nikoli slišala od tebe žaljive besede. Res je, da mi je bil Priamos dober kakor oče, če pa se je že kdo drug v hiši, svak, svakinja ali tašča, obregnil ob mene, si bil ti zmerom tisti, ki si pomirjal s svojim mirnim, blagim značajem in s svojo prijazno besedo. S teboj mi je umrl prijatelj in tolažnik in poslej ne bo nikogar, ki bi mi bil naklonjen, ampak se bodo vsi le zgražali nad menoj!«

Tako je tožila s solzami v očeh in z njo vred so jokale trume ljudstva. Tedaj je Priamos zaklical v gnečo:

•Trojanci, zdaj nanosite drv v mesto in se ne bojte, da bi Argejci v zasedah prežali na vas. Ko sem odhajal od ladij, mi je Peleov sin za trdno obljubil, da nas ne bo prej napadel, dokler ne bo napočilo dvanajsto jutro.«

Vojščaki so ubogali, urno zapregli vole in se zbrali pred mestom. Devet dni so vozili les, deseto jutro so vsi objokani odnesli Hektorjevo truplo, ga položili na visoko grmado in jo zažgali. Vse ljudstvo se je zbralo okrog Hektorjeve grmade; ko je dogorela, so tlečo žerjavico pogasili z vinom, bratje in bojni tovariši umrlega junaka pa so solzni in žalostnih src pobrali njegove kosti iz pepela, jih skrbno zavili v mehko škrlatno tkanino, jih deli v zlato skrinjico in spustili v globoko grobnico. Nanjo so navalili težkih skal in naredili gomilo, okrog in okrog pa so stražarji pazili, da jih Ahajci ne bi presenetili z nenadnim napadom. Potem so šli v mesto, kjer so se zbrali k sedmini in obhajali slovesno pogrebščino v Priamovi palači.

Pentesilea

Po Hektorjevem pogrebu so se Trojanci držali spet za obzidjem svojega mesta, ker so se bali močnega, neukrotljivega Peleovega sina in si niso upali v njegovo bližino, kakor se biki upirajo, da bi se približali brlogu strašnega gorskega leva. V mestu je bila žalost in jok nad izgubo najplemenitejšega meščana in najmogočnejšega zaščitnika; ljudje so tako tarnali, kot da Trojo že uničuje ogenj osvajalcev.

V tem brezupnem položaju je obleganim Trojancem prišla pomoč, ki je niso pričakovali. Od reke Termodonta, iz maloazijske pokrajine Pontus, je s peščico junakinj prišla amazonska kraljica Pentesilea, Aresova hči, da pomaga Trojancem. K temu početju jo je gnalo deloma moško veselje do nevarnih tveganj v vojni, ki je lastno tem bojevitim ženskam, deloma nehoteni uboj, ki ji je ležal kot kamen na duši in zaradi katerega so jo v njeni domovini grdo gledali. Na nekem lovu je namreč s kopjem ubila svojo ljubljeno sestro Hipolito, ko je merila na jelena. Zdaj so jo na vseh potih spremljale boginje maščevalke erinije, katerih do te ure nobena žrtev ni mogla pomiriti. Amazonka je upala, da se bo tem mukam najlaže izognila, če gre v vojno, ki je bogovom všeč; zato je z dvanajstimi izbranimi tovarišicami, ki so vse kakor ona hrepenele po vojni in moških bojih, krenila v Trojo. Vendar so bile tudi te krasne deklice nasproti svoji kraljici Pentesilei videti le kot sužnje. Kakor se med zvezdami na nebu mesec najbolj sveti, tako je kraljica s sijajem in lepoto prekašala vse svoje dvorjanke. Bila je lepa kakor boginja jutranje zarje, ko se v spremstvu hor spušča z Olimpa na rob zemlje.

Ko so Trojanci z obzidja zagledali nežno, a vendar močno kraljico, kako na čelu svojih mladenk, zavarovana z oklepom in v golenkah iz medi, stopa kakor boginja, so se zgrnili od vseh strani in strmeli. Ko se je četa mladenk približala, se kar niso mogli nagledati lepote njihove kneginje, ker sta se na njenem obrazu čudovito združevali strahota in milina: ljubek smehljaj ji je obkrožal ustnice in kakor sončni žarki so se ji žive oči svetile izpod dolgih trepalnic. Lice ji je oblivala sramežljiva rdečica in po vsem obrazu se je razlivala dekliška milina, nadihnjena z bojevitim ognjem. Kakor je bilo trojansko ljudstvo poprej žalostno in potrto, tako je zdaj veselo vriskalo ob tem pogledu. Celu kralju Priamu se je žalostno srce zopet nekoliko razvedrilo; ko je pa zagledal krasno Penteseleo, mu je bilo kakor na pol slepemu, če mu blagodejni žarek svetlobe posije v bolno oko. Vendar je bila njegova radost le zmerna, pridušena ob misli na izgubo toliko odličnih, nič manj lepih sinov. Povedel je kraljico v svoje stanovanje, jo počastil kakor lastno hčer in jo sijajno pogostil. Ukazal je, naj prineso zanjo najbolj izbrana darila, še več pa jih ji je obljubil, če se ji posreči, da Trojance reši iz nevarnosti. Amazonska kraljica je vstala s častnega sedeža in si upala izreči prisego, ki še nobenemu smrtniku ni prišla na um; kralju je obljubila smrt božanskega Ahila: njega in vse čete Argejcev bo uničila, njen ogenj bo upepelil vse sovražne ladje! Tako je prisegla neumnica, ki še ni poznala silnega metalca kopja, Ahila, in njegove strašne roke. Ko je Andromaha, Hektorjeva žalujoča vdova, slišala to obljubo, si je mislila:

»O nesrečnica, ne veš, kaj si govorila in se v svojem ponosu drznila! Od kod boš dobila moč, potrebno za boj z junakom, ki ubija može? Ali si ob pamet, reva, in ne vidiš, kakšen bo tvoj konec, pred katerim že zdaj stojiš? Saj so na mojega moža Hektorja vsi Trojanci gledali kakor na boga, pa **mu** je vendar Ahilovo kopje prebodlo vrat! O, da bi me zemlja pogoltnila!»

Tako je Andromaha mislila sama pri sebi. Medtem je zašlo sonce, in ko so se junakinje odpočile od potovanja in se okrepile z jedjo in pijačo, so služabnice v palači kneginji in njenim spremljevalkam pripravile udobno ležišče, na katerem je Penteselea kmalu trdno zaspala. Tedaj se ji je na **Atenin** ukaz prikazala pogubna sanjska podoba. Njen lastni oče se ji je prikazal v sanjah in jo silil, naj se čimprej spoprime z brzonogim Ahilom. Ko je **deklica** videla to varljivo podobo, ji je začelo srce močnejše biti v prsih in je **upala**, da bo še istega dne izvršila to veliko delo. Ko se je zbudila, je skočila iz **postelje**, si nadela na rame bleščeče orožje, ki ga ji je sam Ares podaril, si **privezala** zlate golenke in oblekla krasni oklep. Potem je vzela jermen, na katerem je v nožnici iz srebra in slonove kosti visel njen veliki meč, in si ga vrgla čez **ramo**. Nato je vzela ščit, ki se je svetil kakor mesec, ko se dvigne nad **morsko gla-**

dino, na glavo si je pa dala čelado, s katere je visela zlatorumena griva. V levico je vzela dve kopji, v desnico pa dvorezno sekuro, katero ji je nekoč pogubna boginja nesloge podarila kot bojno orožje. Ko je tako v bleščechi bojni opravi planila iz palače, je bila podobna streli, ki jo Zeusova roka z Olimpa vrže na zemljo.

Vriskajoč od veselja je hitela iz mesta in Trojance podžigala k slavnemu boju. Na njen poziv so se res zbrali najhrabrejši junaki, ki si prej niso upali iti proti Ahilu. Pentesilea je v svoji neugnani bojevitosti zajahala lepega, brzonogega konja, ki ga ji je podarila Oritia, žena vetra Borea in ki je letel hitreje kakor harpije. Na konju je zdirjala na bojišče, za njo pa prav tako na konjih njene mladenke. Cele čete trojanske vojske so šle za njimi. Kralj Priamos, ki je ostal v palači, je dvignil roke proti nebu in molil k Zeusu:

»Poslušaj me, oče, in daj, da se bodo ahajske čete danes pogreznile v prah pred Aresovo hčerjo, ona pa naj se srečno vrne v mojo palačo. Stori to svojemu silnemu sinu Aresu v čast, stori to tudi zaradi nje, ki je hči boga in tako podobna vam, nesmrtnim bogovom; stori to tudi zaradi mene, ki sem toliko pretrpel in izgubil toliko sinov, ki so padli od roke Grkov! Stori to, dokler še živi kaj plemenite krvi Dardanove in dokler staro mesto Troja še ni porušeno!«

Komaj je to izgovoril, že mu je od leve strani priletel orel, vreščech in noseč v krempljih raztrganega goloba. Ko je kralj videl to slabo znamenje, ga je obšel strah in v prsih mu je usahnilo vsako upanje.

Medtem so Grki, ki so se že nekaj dni čudili, kako to, da so Trojanci tako brez poguma, v svojem taborišču presenečeno gledali, kako se jim zdaj bližajo kakor krvoločne zveri, ki z gore planejo na trop ovac. Drug drugemu so začudeni govorili:

»Kdo neki je spet združil Trojance, ki so po Hektorjevi smrti, bi rekel, zgubili ves pogum in voljo, da bi nas sploh še kdaj napadli? Gotovo se je kdo izmed bogov zavzel zanje! Prav tako! Tudi mi nismo brez bogov, in če smo jim bili kos doslej, jim bomo tudi danes!«

V takem razpoloženju so se oborožili in bojaželjni hiteli od ladij na bojišče. Kmalu se je vnela krvava bitka; kopje je poletelo proti kopju, oklep je zadel ob oklep, ščit je treščil ob ščit in čelada ob čelado, in trojansko zemljo je spet pojila kri. Pentesilea je divjala med grškimi junaki in njene vojščakinje so v hrabrosti tekmovala z njo. Ona sama je ubila Moliona in sedem drugih junakov. Ko pa je Amazonka Klonia ubila Menipa, prijatelja silnega Podarka, se je ta razjezil in s kopjem prebodel junakinji trebuh. Prepozno mu je Pentesilea odsekala roko, s katero je vrgel kopje; njena vojščakinja se je zgrudila mrtva, njega so pa rešili prijatelji, ki so ga odvedli z bojišča. Zdaj se je sreča

AMAZONKE SO BILE SPOŠTOVANE ŠE DOLGO PO TROJANSKI VOJNI

Tudi njim so iz naslova prikrivanja dajali mitična imena npr. Scyla, Caribda...

50 p.n.št., muzej Luvr, Francija

Scyla, 450 - 425 p.n.št., muzej Luvr, Francija

nagnila h Grkom: Idomeneus je s kopjem zadel Amazonko Bremuso v desno dojko, Meriones je ubil Euandro in Termodeso, Oileov sin Aiantos pa Deriono. Tideov sin je Alkibii in Derimahii z mečem odsekal glavo s tilnikom vred. Nato so borci planili na Trojance. Stenelos je ubil Kabira iz Sesta, Paris pa je zaman izstrelil puščico na ubijalca. Zletela je mimo njega, ker so jo krute parke obrnile drugam, da je smrtno ranila drugega Grka, junaka Euenora z otoka Dulihia. Njegova usoda je raztogotila voditelja Dulihijcev Megeta, junaškega sina kralja Filea; kakor lev je hitro priskočil, da so Trojanci vsi zbegani bežali pred njim. Pobil je najboljša njihova zaveznika, Itimonea in Agelaa iz Mileta, pa tudi mnogo Trojancev, kolikor jih je pač doseglo njegovo kopje. Mnoge so pobili drugi, zakaj divjal je strašen boj na obeh straneh.

Pentesilea je še vedno nepremagana napadala Grke kakor levinja, ki divja med govejo čredo, in ti so se v strahu umikali, kjer koli se jim je približala. Kakor v pijanosti jim je zmagovalka klicala:

»Še danes mi boste plačali Priamovo sramoto, psi! Zverem in ujedam boste v žrtje in boste trohneli, in nihče izmed vas ne bo več videl ne žene ne otrok doma, nikomur izmed vas ne bo gomila pokrila kosti! Kje je Diomedes, kje je Aias, Telamonov sin, kje Peleov sin Ahiles, najboljši v vaši vojski? Zakaj ne pridejo in se ne pomerijo z mano? Oni seveda vedo, da bi jih jaz razmesarila in bi ostala le še trupla od njih!«

Tako je klicala in s prezirom napadala Argejce: zdaj je divjala z bojno sekuro, zdaj s kopjem, tul s streljci pa ji je nosil njen urni konj, če bi jih le potrebovala. Za njo so pritiskali Priamovi sinovi in trojanski prvaki. Temu pritisku Grki niso mogh biti kos: kakor listje v vetru ali kakor deževne kaplje so padali na gosto drug za drugim. Kmalu je bilo bojišče pokrito s trupli Argejcev in trojanski konji so z bojnimi vozovi drveli naprej in gazili ranjence in mrtve, kot bi žito mlatili. Trojancem je bilo pri srcu, kot da je neka boginja vidno prišla z neba, da jim pomaga v boju proti sovražnim četam; in v neumnem veselju svojega srca so že mislili, da bodo sovražniki popolnoma uničeni.

Vendar vojna vihra še ni dosegla silnega Aianta niti božanskega Ahila. Oba sta ležala daleč od boja ob Patroklovem grobu in se spominjala svojega ubitega prijatelja. Tako je to odločila Usoda, ki je amazonski kraljici hotela nakloniti nekaj ur žetve in jo s slavo ovenčano poslati v smrt. Na mestnem obzidju so stale trojanske žene, občudovale junaštvo svoje sestre in ji radostno vzklikale. Eno izmed njih, Hipodamio, ženo hrabrega Trojanca Tisifona, je nenadoma obšla želja po boju.

»Prijateljice,« je rekla ženskam, »zakaj se tudi me ne bojujemo kakor naši možje za domovino, zase in za svoje otroke? Saj po moči ne zaostajamo

dosti za našimi krepkimi možmi: ista moč kakor njim je dana tudi nam; **naše** oči gledajo prav tako ostro kakor njihove; naša kolena ne klecajo bolj **kakor** njihova; svetlobo, zrak in hrano dobivamo kakor oni; zakaj se tudi **me** ne bi bojevale? Ali ne vidite tamle žene, ki se odlikuje v boju bolj ko vsi **možje**! In niti našega rodu ni! Bojuje se za tujega kralja, za mesto, ki ni njena domovina, in vse to dela, ne da bi se ozirala na može, samo sebe spodbuja in snuje nesrečo sovražniku. Me bi se pa morale bojevati za lastno srečo in se **maščevati** za lastno nesrečo. Ali je katera med nami, ki v tej nesrečni vojski **ni** izgubila otroka ali moža ali očeta, ali ki ne bi žalovala za bratom ali drugim bližnjim sorodnikom? In če bodo naši **možje** premagani, ali nas čaka kaj **boljšega** kakor sužnost? Zato ne odlašajmo z bojem! Raje bomo umrle, **kakor** da bi nas sovražniki kot plen odpeljali z našimi nebogljenimi otroki vred, ko bodo **možje** mrtvi in bo naše mesto gorelo za nami!»

Tako je rekla Hipodamía in zbudila v njih željo po boju. Odložile so volno in ročno delo, se razkropile kakor roj čebel po hišah in zgrabile za orožje. Prav gotovo bi bile vse žrtve svoje nespametne vneme, če se njihovemu noremu početju ne bi uprla sestra kraljice Hekabe, Teano, Antenorjeva žena, ki je bila pametnejša od drugih. Skušala jih je pomiriti s pametnimi besedami:

»Kaj vendar mislite, neumnice?« jim je zaklicala, ko so se že odpravljale v boj. »Proti Danajcem hočete iti, proti možem, ki so izurjeni v orožju in vajeni boja. Le kako morete upati, da se boste mogle spoprijeti z njimi? Ali ste se mar že kdaj ukvarjale z vojskovanjem kakor Amazonke, ali ste se učile bojnega plesa na konjih in delati vse ono, kar delajo **možje** v vojski? Povrh je tista čudovita ženska še hči boga vojne, ~~ve~~ vse ste pa otroci smrtnikov. Zato ostanite ženske, ne silite v boj, ostanite raje doma, sedite pri svojih vretenih, vojskovanje pa prepustite možem. Ti se še hrabro držijo, bojujejo se okrog vašega mesta in ga branijo; ni še prišlo tako daleč, da bi jim bila potrebna pomoč njihovih žena in bi jih morali klicati, naj branijo mesto!«

Razburjene žene so poslušale modre besede stare Trojanke, se vrnile na obzidje in kmalu spet opazovale bitko od daleč kakor prej.

Medtem je Pentesilea naprej besnela po bojišču in morila, da so argejske čete trepetale pred njo; junaki so začeli bežati in so se porazgubili na vse strani: nekateri so odvrgli orožje, drugi so bežali v polni bojni opremi, konji so z vozovi brez voznikov dirjali sem in tja. Povsod je bilo slišati ječanje umirajočih, ker je vse padalo pod bojnim kopjem junaške Amazonke.

Trojanci so čedalje bolj napredovali: že so prišli čisto blizu grškim ladjam in se začeli pripravljati, da jih zažgo. Tedaj šele je Aias, silni Telamonov sin, zaslišal bojni krik, vzdignil glavo s Patroklove gomile in rekel Ahilu:

»Bojni tovariš, strašanski hrup mi bije na uho, kot da se je nekje razbesnela strašna bitka! Pojdiva, da nas Trojanci ne prehitite in nam naposled še ladij ne zažgo!«

Te besede so zdramile Peleovega sina in vtem je tudi do njegovih ušes prišlo tarnanje. Junaka sta si brž nadela bleščeči bojni opravi in v orožju sijoča in koprneča po boju odšla proti kraju, od koder jima je odmeval bojni hrup.

Razbite argejske čete je zajelo veselje, ko so vidèle, da najhrabrejša junaka hitita k njim. Ahiles in Aias sta z gorečo vnemo takoj planila v boj in začela klati med trojansko vojsko. Aias se je tako silovito pognal mednje, da so pod prvimi sunki njegovega kopja padli štirje Trojanci. Ahiles pa je napadel Amazonke in štiri bojevnice so padle pod njegovimi udarci. Nato sta oba hkrati naskočila jedro sovražne vojske in z majhnim trudom razredčila še malo prej tako strnjene vrste sovražnikov.

Ko je Pentesilea to videla, se je jezno pognala proti sovražnikoma, kakor se panter požene proti lovcem. Onadva pa sta se vzravnala, da sta jima zazvenela bronasta oklepa, in vzdignila vsak svoje kopje. Amazonka je vrgla kopje najprej v Ahila, a ga je junakov ščit prestregel, da se je zlomilo in se odbilo, kot da je zadelo ob skalo. Drugo kopje je Amazonka namerila na Aianta in hkrati junakoma zaklicala:

»Čprav je prvo kopje zgrešilo, naj tole drugo vama bahačema vzame moč in življenje, vama, ki se hvalita, da sta najmočnejša v vojski Danajcev, a sta zdaj prišla sem samo zato, da bosta skusila, da ena sama ženska zmore več kot vidva oba skupaj!«

Tako jima je zaklicala in s svojim govorjenjem spravila junaka v smeh. Njeno kopje je zadelo Aianta v srebrno nanožnico, in naj bi se še tako rada naslajala nad njegovo krvjo, mu niti kože ni mogla oprasniti, ker se je orožje odbilo od kovinskega golenjaka. Ne da bi se dosti menil za Amazonko, je Aias planil na bojne vrste Trojancev, sovražnico pa prepustil Ahilu, ker niti za trenutek ni dvomil, da bo že on sam opravil z njo kakor jastreb z golobico.

Ko je Pentesilea videla, da je tudi z drugim metom zgrešila cilj, je glasno vzdihnila. Ahiles jo je premeril s pogledom in ji zaklical:

»Povej mi, ženska, kako si si mogla predrzniti in tako objestno napasti naju, najsilnejša junaka na svetu, naju, ki sva zrasla iz krvi samega Zeusa in pred katerima se je tresel Hektor in naposled tudi padel? Blaznost je morala govoriti iz tebe, ko so nama tvoja usta danes grozila s smrtjo; zakaj glej, zadnja urica ti bije!«

Ko je to rekel, se je pognal proti njej, zavihtel nepremagljivo kopje, delo kentaura Hirona, njegovega vzgojitelja. Kopje je zadelo bojevnico nad

desno prsno bradavico tako globoko, da se je takoj ulila črna kri iz rane in ji je vsa moč splahnela iz udov. Sekira ji je padla iz roke in stemnilo se ji je pred očmi. Vendar si je še opomogla in svojemu sovražniku pogledala ostro v obraz, ravno ko je pritekel, da jo potegne z bežečega konja. Trenutek je premišljevala, ali naj potegne meč iz nožnice in se brani, ali naj skoči s konja in prosi zmagovalca, da ji podari življenje, obljubljač mu mnogo zlata in bronca. Ahiles pa ji ni dal časa, da bi premišljevala. Jezen zaradi njene ošabnosti, je z enim sunkom prebodel konja in jahalko. Amazonka je v hipu omahnila s konja, se zvrnila v prah in smrt, se trzajoč oklepala kopja in s hrbtom naslonjena na smrtno zadetega konja, ki je padel na kolena, bila podobna vitki jelki, ki jo je zlomil severni veter.

Ko so Trojanci videli, da je njihova junakinja padla, so prestrašeni drveli nazaj proti mestnim vratom in tarnali nad smrtjo Amazonke in mnogih lastnih rojakov. Peleov sin pa je veselo zaklical:

»Kar tako leži, ti uboga stvar, da se ujede in psi napasejo na tebi! Kdo te je silil, da se bojuješ z menoj? Upala si pač, da boš dobila iz rok kralja Priama neznansko mnogo daril za to, ker si pobila toliko Argejcev? A dobila si drugačno plačilo!«

Tako je rekel in potegnil kopje iz telesa njej in konju, a sta oba še trzala. Potem je snel umrli čelado z glave in opazoval njen obraz. Čeprav sta ga ji pokrivala kri in prah, so bile plemenite poteze na njem še v smrti polne miline, in Grki, ki so stali okrog njenega trupla, so se morali čuditi nadzemeljski lepoti mladenke, ki je ležala v popolni bojni opremi, podobna Artemidi, kadar zadremlje utrujena od vročega lova po planini. Celo Ahiles, ki jo je dalj časa ogledoval, je čutil, kako se ga loteva skrivna bolečina, in moral si je priznati, da bi kneginja prej zaslužila, da bi kot njegova krasna žena šla z njim v Ftijo, kakor pa da jo je usmrtil.

Najhuje pa je Amazonkina smrt prizadela njenega očeta, vojnega boga Aresa. Kakor strela s strašnim grmenjem se je spustil oborožen z Olimpa na zemljo in stopal čez vrhove in soteske idajskega pogorja, da so se hribovi in doline tresli pod njegovimi koraki. In prav gotovo bi bil pokončal Grke, če ga ne bi Zeus, prijatelj Danajcev, posvaril s strašno nevihto z bliskom in gromom, ki se je usula nadenj; med bliskanjem in grmenjem je Ares spoznal glas svojega vsemogočnega očeta, in čeprav je hrepenel po boju, si vendar ni upal ravnati proti Gromovnikovi volji, marveč je obstal sredi poti na bojišče. Ni se mogel odločiti, ali naj se vrne na Olimp ali naj kljubuje očetu ter gre na bojišče in si omoči roke v Ahilovi krvi. Naposled se je spomnil mnogih Zeusovih sinov, ki so po očetovi volji morali umreti, ker jih niti on sam ni mogel obvarovati smrti. Zato se je premislil; tudi on je poznal svojega vse-

mogočnega očeta in vedel, da vsakogar, ki se mu upre, ukroti s svojo streljo in ga vrže k Titanom v Tartar.

Okrog Pentesileinega trupla se je medtem nabralo polno Danajcev, ki so začeli ropati orožje z mrtve junakinje. Ahiles pa je s čisto drugimi občutki stal zraven Amazonke; on, ki je še malo prej hotel njeno truplo vreči psom in ujedam v žrtje. Silno otožen je gledal na junakinjo in nič manjša bolečina mu ni zdaj razjedala srca kakor nekoč, ko je žaloval za svojim najljubšim prijateljem, ubitim Patroklom.

Med Grki, ki so pritekli na kraj, kjer je ležala mrtva Pentesilea, je bil tudi odurni Tersites, ki je začel napadati junaka s sramotilnimi besedami.

»Ali si nor,« se je zakadil vanj, »da se žalostiš zaradi ženske, ki je nam vsem prizadejala toliko hudega? Res se kažeš mehkužnega ženskarja, ker se te loteva sla po tej lepi ubiti ženski! Da bi te njeno kopje v boju prebodlo, nenasitnež, ki misliš, da morajo biti vse ženske tvoj plen!«

Divja jeza je zgrabila junaka, ko je iz ust grdega podleža slišal take očitke. Z golo pestjo je odurnega zmerjalca usekal po licu, da so se mu zobje usuli iz ust in se mu je ulila kri; Tersites se je zgrudil, se zvijal na tleh in izdihnil svojo strahopetno dušo. Med vsemi navzočimi ni bilo nikogar, ki bi ga pomiloval, zakaj vse, kar je kdaj počel, je bilo, da je druge zbadal, psoval in zmerjal, medtem ko je bil sam v boju strahopetec, na posvetu pa neslana brbra. Ahiles je hudo nejevoljen rekel:

»Kar leži tu v prahu in se nauči pozabiti svoje norosti! Zakaj norost je, če se slabši hoče enačiti z boljšim! Kakor zdaj mene tako si že prej dražil Odiseja, a on je bil preveč velikodušen, da bi te kaznoval. Zdaj si spoznal, da se Peleov sin ne da nekaznovano psovati. Pojdi zdaj, pa zmerjaj in psuj pri sencah umrlih!«

Samo eden je bil v vsej grški vojski, ki ga je Tersitova smrt razjezila: Diomedes, Tideov sin, in sicer zato, ker je ubiti zrastel iz iste krvi kakor on, kajti njegov ded Oineus in Tersitov oče sta bila brata. Zato se je Diomedes zdaj raztogotil in bi bil šel z orožjem nad Ahila, če ne bi najplemenitejši Danajci posredovali, zakaj tudi Peleov sin je bil pripravljen, da mu za kri njegovega nečaka da zadoščenje z mečem. Tako pa sta se oba dala pomiriti.

Atreova sinova, ki se jima je smilila ubita junakinja in sta jo občudovala, sta zdaj dovolila, da se njeno truplo izroči kralju Priamu, ki je po posebnih odposlancih prosil zanj, da ga pokoplje v grobnici kralja Laomedonta. Priamos je dal pred mestom postaviti velikansko grmado in je položil nanjo Amazonkino truplo z mnogimi krasnimi darili vred. Potem je grmado zažgal, da je zagorel visok plamen, ko je pa truplo zgorelo, so Trojanci, ki so stali naokrog, z dišečim vinom ogenj pogasili. Nato so pobrali Pentesileine

kosti, jih deli v skrinjico in jih tarnajoč v slovesnem sprevodu odnesli v grobnico kralja Laomedonta, ki je bila na enem izmed največjih mestnih stolpov. Zraven nje so pokopali njenih dvanajst spremljevalk, ki so prav tako vse padle na bojišču, zakaj tudi tem sta Atreova sinova dovolila to čast.

Na drugi strani so tudi Grki pokopavali in objokovali svoje mrtve vojščake; najbolj so objokovali Podarka, ki je padel v bitki in je tako kmalu moral iti za svojim bratom Protesilaom, katerega je ubil Hektor. Ločeno od drugih so mu napravili posebno gomilo, spomenik, ki je bil viden daleč naokrog. Naposled so pokopali tudi zoprnega Tersita in se vrnili k ladjam, vsi v srcu hvaležni silnemu Ahilu, ki je tudi tokrat rešil Grke.

Ko je na zemljo padla noč, so se v prostornem Agamemnonovem šotoru zbrali najodličnejši junaki k pojedini, pa tudi drugi Grki so se tu in tam zleknjeni krepčali z jedjo, dokler ni spet napočilo jutro.

Memnon

Vzhajajoče sonce je posijalo v Troji na samo skrb in žalost. Na obzidju so sedeli Trojanci in oprezovali, ker so se bali, da bi silni zmagovalec mogel vsak čas po lestvah splezati čez mestno obzidje in požgati njihovo staro bivališče. Tedaj je v posvetu prestrašenih meščanov vstal starec po imenu Timoites, ki je rekel:

»Prijatelji! Zaman moj duh premišljuje, s čim naj bi odvrnili pogubo, ki nam grozi. Odkar je nepremagljivi Ahiles ubil Hektorja, bi moral, vsaj tako mislim, pasti v boju celo kdo izmed bogov, če bi se hotel za nas zavzeti. Saj je premagal tudi Amazonko, pred katero so vsi Danajci trepetali! In vendar je bila tako strašna, da smo jo vsi imeli za boginjo in smo bili veselega srca, ko smo jo gledali. Oh! Na žalost ni bila nesmrtna! Zato se zdaj vprašujemo, ali bi ne bilo bolje, da zapustimo to nesrečno mesto, kateremu je usojen propad, in si kje drugje poiščemo varnejše bivališče, kamor nevarni Grki ne bi mogli prodreti!«

Tako je govoril Timoites. Zdaj je v zboru vstal Priamos in mu odgovoril:

»Dragi prijatelj,« je rekel, »in vi vsi, Trojanci in dobri zavezniki! Vendar ne bomo strahopetno zapuščali ljubljene domovine in se izpostavljali še večji nevarnosti, če bi se morali v odprti bitki prebijati skozi sovražne vrste, ki nas obkoljujejo. Rajši počakajmo, dokler ne pride Etiopec Memnon¹ iz

¹ Priamov bratranec. Memnonovega očeta Titona, Laomedontovega sina, mladeniča ne-navadne lepote, je odpeljala boginja Eos (Zora — Aurora) in se poročila z njim. Prosila je

dežele temnopoltih ljudi, ki je s svojo močno vojsko pač že na poti in nam prihaja na pomoč. Dolgo je že tega, kar so šli moji odposlanci k njemu. Zato vzdržite še malo časa; in čeprav bi vi vsi morali pasti v boju, je vendarle bolje, kakor če bi sramotno životarili pri tujcih!»

Med tema dvema nasprotnima mnenjema je posredoval pameten Trojanec, junak Polidamas, in je svetoval takole:

»Če Memnon res pride, ne bom ugovarjal, kralj in gospodar! Vendar se bojim, da bo ta mož skupaj s svojimi tovariši vred samo smrt našel pri nas in našim le še več hudega prizadejal. Prav tako nisem mnenja, da bi morali zapustiti deželo našega ljudstva. Nasprotno, še zmerom bi bilo najbolje, čeprav je zdaj pozno, če bi povzročiteljico vse te vojne, kneginjo Heleno z vsem, kar nam je prinesla iz Sparte, vrnili Danajcem, preden si bodo sovražniki razdelili naše imetje in zažgali naše mesto!«

Ta govor so Trojanci v srcu na tihem sicer odobraval, vendar si niso upali glasno ugovarjati svojemu kralju. Na drugi strani je vstal Paris, Helenin mož, in zagovornika Grkov, kot je imenoval Polidamanta, obdolžil, da je skrajno strahopeten.

»Mož, ki more kaj takega svetovati, bi bil na bojišču prvi, ki bi zbežal,« je rekel Paris. »Dobro premislite, Trojanci, ali bi bilo pametno poslušati nasvet takega človeka!«

Polidamas je dobro vedel, da Paris Helene ne bo pustil in bo raje naščuval vojsko k upor, da, še sam bi raje umrl, kot da bi se ji odpovedal. Zato je molčal in ves zbor z njim. Ko so še sedeli in se posvetovali, so prinesli sli veselo sporočilo, da Memnon že prihaja. Trojancem je bilo pri srcu kakor mornarjem, ki so bili že v žrelu smrti, pa po najstrašnejšem viharju spet zagledajo sijoče zvezde na nebu. Najbolj od vseh pa se je razveselil kralj Priamos, zakaj zdaj ni nič več dvomil, da bo številčno močnejšim Etiopcem uspelo požgati sovražne ladje.

Ko je torej Memnon, vzvišeni sin Aurore, prišel, je počastil kralj njega in njegove ljudi z najlepšimi darovi in jih imenitno pogostil. Pogovori so bili spet veseli in s spoštovanjem so se spominjali padlih trojanskih junakov. Memnon je imel seveda veliko povedati o svojih nesmrtnih starših, o Titonu in Aurori; spet drugič je pripovedoval o neskončnem svetovnem morju in o mejah zemlje, o sončnem vzhodu in o vsem dolgem potovanju, ki ga je napravil od obal Okeana do visoke gore Ide in do mesta kralja Priama,

Zeusa, naj mu podari nesmrtnost, in Zeus ji je prošnjo uslišal. Vendar je pa pozabila, da bi mu hkrati z nesmrtnostjo izprosila tudi večno mladost, in zato se je Titon postaral, da je bil le še kakor senca, ni pa mogel umreti. Naposled se je spremenil v murna.

pa še, kakšna junaška dejanja je na poti opravil. Trojanski kralj ga je poslušal z užitkom, nato pa mu je prisrčno stisnil roko in rekel:

»Memnon, kako sem hvaležen bogovom, da so meni, starcu, naklonili, da še vidim tebe in tvojo vojsko in te še sam pogostim v svoji palači! Bolj kot katerikoli izmed smrtnikov si podoben bogovom in zato zaupam vate, da boš s strašnim pokolom prizadel naše sovražnike!«

Pri teh besedah je kralj vzdignil čašo iz čistega zlata in napil novemu zavezniku. Memnon je od vseh strani z začudenjem ogledoval krasno čašo, Hefaistovo delo in dediščino trojanske kraljeve družine; nato je odgovoril:

»Ne spodobi se, da bi se kdo pri gostiji bahal in za trdno kaj obljubljal! Zato ti ne odgovarjam, kralj, marveč se zdaj v miru veselim in gostim in bi se rad v mislih pripravil na vse potrebno. V boju se mora pokazati, ali je mož junak ali ne. Zdaj pa pojdemo čimprej spat, zakaj tistemu, ki pričakuje odločilno bitko, škoduje čezmerno uživanje vina in preveseljačena noč!«

S temi besedami je preudarni Memnon vstal od mize in Priamu še na misel ni prišlo, da bi svojega gosta silil, naj še ostane. Tudi drugi gostje so šli počivat; vsi so si želeli blagodejnega spanja.

Medtem ko so smrtniki na zemlji spali, so bogovi na Olimpu v Zeusovi palači še sedeli pri pojedini in se pogovarjali o boju za Trojo. Zeus, Kronov sin, kateremu je bila prihodnost jasna kakor sedanost, je naposled povzel besedo in rekel:

»Zaman skrbite eni za Grke, drugi za Trojanke. Še nešteto konj in mož boste videli na obeh straneh, kako padajo v boju. Kakor vam je pri srcu marsikateri izmed njih, ki je prijatelj tega ali onega, naj nikomur izmed vas ne pride na misel, da bi zato prišel k meni in me prosil za sina ali prijatelja, zakaj boginje Usode so neizprosne zame kakor za vas!«

Noben nesmrtnik si ni upal ugovarjati očetu bogov: molče so odšli z gostije in vsak je v svoji hiši žalosten legel na posteljo, dokler se tudi bogov ni usmilil spanec.

Drugo jutro se je Aurora le nerada dvignila na nebu, ker je tudi ona slišala Zeusovo besedo in srce ji je napovedovalo, kakšna usoda čaka njenega ljubljenelega sina Memnona. Ta pa se je bil zbudil navsezgodaj, ko so komaj zvezde obledele. S trepalnic je otreseł spanec, zadnji na zemlji, in skočil z ležišča, silno želeč, da se spoprime z Grki v odločilni bitki za svoje prijatelje. Tudi Trojanke so se oborožili in z njimi nešteti gostje iz Etiopije. Ne da bi se dolgo obotavljale, so čete kakor oblaki, ki jih podi vihar, hitele skozi mestna vrata na ravnino; vsa cesta je valovila od goste množice vojščakov in prah se je dvigal pod njihovimi nogami.

Ko so jih Grki od daleč zagledali, kako se približujejo, so se začudili, se hitro oborožili in odšli v boj; sredi med njimi Ahiles, na katerega so se zanašali, stoječ na svojem bojnem vozu kakor Titan in podoben streli v Zeusovi roki. Sredi trojanske vojske je prav tako veličastno korakal Memnon, podoben samemu vojnemu bogu, njegova neskončna vojska pa se je pokorna in bojaželjna zbrala okrog njega.

Začela se je bitka: kakor dvoje morij sta se vojski valili druga proti drugi in udarili druga ob drugo kakor val ob val. Meči so švistnili, kopja so vršela, glasen hrup se je razlegal med bojnimi vrstami in kmalu se je v obeh vojskah zasllišalo tarnanje za padlimi. Trojanci so padali drug za drugim pod Ahilovimi udarci kakor pred viharjem, ki ruva drevesa s koreninami vred in hiše podira. Na drugi strani je tudi Memnon pobijal borce med grškimi četami kakor zla Usoda, ki prinaša smrtnikom bedo in gorje. Dva plemenita Nestorjeva tovariša sta padla pod njegovo roko, in zdaj se je Memnon že približal samemu starcu iz Pila in le malo je manjkalo, da ni Nestor padel zadet od Etiopčevega kopja. Kajti enega izmed konj njegove vprege je ranila Parisova puščica in zaustavila voz; vtem je pritekel Memnon in s kopjem napadel starca. Prestrašen je Nestor klical svojega sina Antiloha na pomoč in njegova beseda se ni izgubila v zraku. Plemeniti mladenič je brž prihitel, stopil pred očeta, da ga je zakrival s svojimi prsmi, nato pa vrgel kopje proti Etiopcu. Ta se je spretno umaknil, a je kopje zadelo njegovega prijatelja Etopa, Pirasovega sina. To je Memnona razkačilo, da se je vrgel na Antiloha kakor lev, ki naskoči merjasca. Mladenič je v besnega junaka vrgel kamen, a se je odbil od njegove močne čelade. Zdaj mu je Memnon s kopjem prebodel srce in tako je Antilohos rešitev svojega očeta odkupil s smrtjo. Ko so Ahajci videli, da je padel, jih je obšla velika žalost, najbolj pa je bolelo očeta, ker je sin padel zaradi njega in pred njegovimi očmi. Kljub silni žalosti se je še toliko zavedel, da je poklical drugega sina Trasimeda, naj prežene morilca od bratovega trupla. Trasimedes je kljub bojnemu hrupu slišal očetov klic, in skupaj z njim je prihitel tudi Feres, da bi se spoprijel z besnim Auro-rinim sinom. Memnon ju je pustil, da sta se mu v trdnem upanju približala, a vsa njuna kopja so zgrešila cilj in zletela mimo njegove bojne oprave, ki mu jo je njegova božanska mati začarala. Vendar je vsako njuno kopje zadelo cilj, le drugega, v katerega sta ga namerila, in oba sta zadela sovražne junake. Medtem je začel Memnon z ubitega Antiloha snemati orožje in grški vojščaki so kakor tuleči šakali jelena, ki ga trga lev, zaman obkoljevali padlega tovariša. Ko je Nestor to videl, je glasno zatarnal in zaklical še drugim svojim prijateljem, celo z voza je skočil in se hotel s pojemajočimi telesnimi močmi bojevati za sinovo truplo. Ko pa je Memnon videl, kako prihaja,

se je prostovoljno obrnil od njega, poln spoštovanja, kot da vidi prihajati svojega očeta.

»Starček,« mu je rekel Memnon, »meni se ne spodobi, da bi se poskušal s tabo v boju! Od daleč sem te imel za mladega bojevitega junaka, zato sem kopje nameril proti tebi. Zdaj pa vidim, da si mnogo starejši. Izogni se boju, umakni se, da te ne bom moral proti volji svojega srca ubiti in ne padeš v prah zraven svojega sina! Saj bi te zmerjali kot norca, če bi se drznil v tako neenak boj!«

Nestor pa mu je odvrnil:

»Prazne so te besede, ki si jih izgovoril, Memnon! Nihče ne bo imel za norca človeka, ki razjarjen zaradi smrti svojega sina gre v boj in hoče odgnati krutega morilca od njegovega trupla! O, da bi me poznal, ko sem bil še mlad! Zdaj sem pač podoben staremu levu, ki ga more vsak pes odgnati od ovčje staje! Pa ne, še sem kos marsikateremu vojščaku in le malo jih je, katerim bi se moja starost umaknila!«

Tako je govoril Nestor, se umaknil nekoliko nazaj in pustil sina ležati v prahu. Hkrati sta se umaknila tudi Trasimedes in Feres, a Memnon je s svojimi Etiopci nemoteno dalje divjal v bitki, Argejci pa so se v strahu izmikali njegovemu kopju.

Zdaj se je Nestor obrnil k Ahilu in rekel:

»Varuh Grkov, glej, tamle moj sin mrtev leži; Memnon mu je snel orožje, kmalu bo psom v hrano! Hiti na pomoč, zakaj samo tisti je pravi prijatelj, ki se zavzame za ubitega prijatelja!«

Ahiles je poslušal in globoka žalost ga je obšla, ko je videl, kako Etiopec Danajce kar trumoma podira v prah. Doslej se je namreč Peleov sin podil med Trojanci in jih mnogo pobil. Zdaj pa jih je pustil in se nenadoma obrnil proti Memnonu. Ko ga je le-ta videl, da se mu bliža, je pobral velik kamen in ga vrgel sovražniku v ščit. Kamen pa se je odbil, in Ahiles, ki je pustil bojni voz zadaj za bojno vrsto, je peš napadel Memnona in ga s kopjem zadel v desno ramo. Etiopec se za to ni zmenil, skočil je naprej in s svojo mogočno sulico sunil Ahila v roko, da se je junaku ulila kri in omočila tla. Zdaj se je Memnon v jalovem veselju postavljal in klical:

»Revež, ki si tako neusmiljeno pobijal Trojance, zdaj ti stoji nasproti sin bogov, ki mu nisi kos, kajti Aurora, moja mati, olimpska boginja, je več kot tvoja mati Tetis, ki ji je vseč samo med morskimi pošastmi!«

Ahiles pa se je samo nasmehnil in rekel:

»Izid najinega boja bo pokazal, kdo izmed naju izhaja iz plemenitejšega rodu! Zdaj se ti bom maščeval za mladega junaka Antiloha, kot sem se nedavno maščeval nad Hektorjem za svojega prijatelja Patrokla!«

Nato je z obema rokama zgrabil svoje velikansko kopje, in isto je storil tudi Memnon. Tako sta planila drug na drugega. Sam Zeus ju je v tem trenutku napravil večja, močnejša in bolj neugnana, kakor so navadni zemljani, tako da noben udarec ni mogel podreti nasprotnika na tla in sta se drug drugemu tako približala, da sta se jima perjanici na čeladah dotikali druga druge. Zaman sta poskušala drug drugega raniti zdaj v golenico, zdaj pod oklepom, orožje je žvenketalo; bojni krik Etiopcev, Trojancev in Argejcev se je dvigal proti nebu, prah se je vrtinčil pod njihovimi nogami, in medtem ko sta se njihova voditelja borila, klanje med njunima vojskama ni prenehalo. Olimpijci, ki so gledali z višav, so se veselili nad neodločenim bojem; eni so uživali zaradi moči Peleovega sina, drugi zaradi nepremagljivega odpora Memnonovega, kakor sta si pač bila s kom od njih v sorodstvu ali prijateljstvu. In skoro bi se bili bogovi med seboj sprli, če ne bi Zeus poklical dveh sojenic in jima velel, naj se mračna pridruži Memnonu, svetla pa Ahilu. Ko je Zeus to ukazal, so prebivalci Olimpa zagnali krik, eni od veselja, drugi od žalosti.

Junaka sta se borila dalje, ne da bi sojenici opazila. Bojevala sta se zdaj s kopjem, zdaj z mečem, zdaj si lučala drug v drugega velike kamne; nobeden izmed njiju ni vztrepetal, stala sta trdno kakor skali. Prav tako neodločno so se bojevali njuni tovariši na levi in desni, kri in znoj sta tekla na tla in trupla so pokrivala ravnino. Naposled pa je zmagala Usoda. Ahiles je svojemu nasprotniku zasadil kopje tako globoko v prsi, da mu je na hrbtu pogledalo na dan in se je junak med zamolklim ječanjem zgrudil na bojišču v lastno kri.

Zdaj so Trojanci začeli bežati, Ahiles pa se je pognal za njimi kakor vihar, Memnonovo truplo pa prepustil svojim prijateljem, naj ga oropajo bojne oprave. Aurora je na nebu vzdihnila in se zavila v oblak, da je zemljo pokrila tema. Njeni otroci, vetrovi, so na njen ukaz zleteli na bojišče, porabili truplo ubitega Memnona in ga skozi ozračje odnesli sovražnikom iz rok. Nič od njega ni ostalo na zemlji razen kapelj krvi, ki so kapljale na tla, ko so ga vetrovi nesli kvišku. Iz njih je nastal krvav, neusahljiv potok, ki je še v poznih časih ob vznožju gore Ide pritekkel vselej na Memnonov smrtni dan in je njegova voda imela duh po trohnobi. Vetrovi se s truplom niso dvignili previsoko nad zemljo, ampak so ga nesli povprek; Etiopci, ki se niso hoteli ločiti od ubitega vladarja, so šli še daleč za njim in žalostno stekali, dokler vetrovi z mrličem niso presenečenim Trojancem in Argejcem izginili izpred oči. Vetrovi so položili truplo na breg reke Aisepa, hčerke rečnega boga, ljubke deklice, pa so mu izkopale grob v prijaznem gaju, kjer ga je njegova mati Aurora, ki je prišla z neba, z mnogimi nimfami, ki so bridko jokale, pomagala pokopati. Tudi Trojanci, ki so se vrnili v svoje

mesto, so od srca objokovali mogočnega Memnona.¹ Argejci sami niso občutili neskaljenga veselja; sicer so slavili zmagovalca Ahila, ponos svoje vojske, z Nestorjem vred pa so tudi objokovali njegovega ljubega sina Antiloha. In tako so na bojišču prebedeli noč v žalosti in veselju.

Ahilova smrt

Naslednje jutro so Antilohovi rojaki, Pilijsci, med glasnim tarnanjem odnesli truplo svojega kraljeviča Antiloha k ladjam in ga pokopali na obali Helesponta. Stari Nestor ni razkazoval svoje bolečine. Ahiles pa ni miroval. Jeza zaradi prijateljeve smrti ga je navsezgodaj pognala med Trojance, ki so prav tako že odhajali iz svojega mesta, bojeviti, čeprav so trepetali pred kopjem božanskega Ahila. Kmalu se je spet razbesnela bitka, Ahiles je pobil nešteto sovražnikov in je podil Trojance prav do mesta. Zavedajoč se svoje nadčloveške moči, je hotel sneti vrata s tečajev in Grkom odpreti vhod v Priamovo mesto.

Toda Foibos Apolon, ki je z Olimpa gledal na velikanske kupe pobitih Trojancev, se je začel strašansko jeziti nanj. Kakor pobesnena zver se je iz bivališča bogov spustil na zemljo, s tulom in smrtonosnimi strelkami na hrbtu. Tako je stopil proti Peleovemu sinu; tul in puščice so rožljali, oči so mu žarele, zemlja se je tresla pod njegovimi koraki. Stoječ junaku za hrbtom, je strašansko zavpil:

»Pusti Dardance, Peleov sin, ne divjaj tako blazno! Varuj se, da te kdo izmed smrtnikov ne uniči!«

Ahiles je dobro prepoznal glas boga, a se ni dal preplašiti, ampak mu je, ne meneč se za svarilo, glasno zaklical:

»Kaj me dražiš, naj se bojujem z bogovi, ko sam zmerom podpiraš te zločinske Trojance? Enkrat si me že razjezil, ko si mi prvič iztrgal Hektorja. Zdaj ti svetujem, umakni se k drugim bogovom, da te moje kopje ne zadene, čeprav si nesmrten!«

¹ Memnonovi tovariši so bili, kakor pripoveduje pripovedka, spremenjeni v ptice; vsako leto prilete iz daljne domovine, da tožijo na grobu svojega gospodarja in njemu v čast prirede bojne igre. Memnona samega pa je Zeus na Aurorino prošnjo povzdignil med nesmrtnike. — Ko so pozneje blizu Teb v Egiptu našli velikanski kip sedečega kralja, ki je vsako jutro pred sončnim vzhodom dajal od sebe nenavadne glasove, je nastala lepa pripovedka, da je to Memnon, ki s temi glasovi pozdravlja svojo mater Auroro (Zarjo), ko se zjutraj prebuja, hoteč tako pokazati, da še vedno živi. Tedaj se Zarja razjoka nad svojim ljubljnim sinom in njene solze padajo na zemljo kot rosa.

Po teh besedah se je obrnil od Apolona nazaj k sovražnikom. Razjarjeni Foibos pa se je ovil s črnim oblakom, položil na lok puščico in iz megle ustrelil Peleovega sina v ranljivo peto. Ahiles je začutil ostro bolečino do srca in kakor spodkopan stolp je nenadoma zgrmel na tla. Ležec se je ozrl okrog sebe in zaklical s predirljivim, strašnim glasom:

»Kdo je iz daljave sprožil name zahrbtno puščico? O da bi mi prišel nasproti v odprtem boju! Kako bi mu iztrgal črevesa iz trebuha in mu vso kri prelil, dokler mu prekleta duša ne bi odletela v Hades! Toda strahopetneži zmerom iz zasede preže na hrabrega! To povem tistemu, pa čeprav bi bil bog, ki se name jezi. Zakaj gorje, slutim, da je to Apolon. Moja mati Tetis mi je nekoč tudi prerokovala, da bom pri skajskih vratih padel, zadet od Foibove puščice, in gotovo je govorila resnico!«

Tako je junak vzdihoval in si potegnil puščico iz neozdravljive rane. Jezno jo je vrgel od sebe, ko je videl, kako za njo teče črna kri, Apolon pa jo je pobral in se zagnjen v oblak vrnil z njo na Olimp. Tam je stopil iz megle in se spet pomešal med druge Olimpijce. Ko ga je opazila Hera, prijateljica Grkov, ga je hudo nevoljna začela zmerjati:

»Zlo dejanje si storil, Foibos! In to ti, ki si se z drugimi vred gostil na Peleovi svatbi in prepeval z bogovi, napil Peleu in mu želel srečno potomstvo! In zdaj si kljub temu pomagal Trojancem in mu naposled ubil sina edinca! Iz zavisti si to storil. Bedak! Kako boš mogel še kdaj stopiti Nereovi hčeri pred oči?«

Apolon je molčal, povesil pogled in se usedel stran od bogov. Nekateri Olimpijci so se jezili nanj, drugi pa so mu bili v srcu hvaležni.

Ahilu, še zmerom željnemu boja, pa je v neukrotljivih udih vrela temna kri, in noben Trojanec se ni upal približati ranjenemu junaku. Še enkrat se je pognal s tal in vihteč kopje planil med sovražnike in Oritaona, prijatelja svojega starega sovražnika Hektorja, zadel v sence, da mu je ost predrila možgane. Nato je sunil v oko Hiponoo, prebodel lice Alkatou in še mnogim drugim na begu vzal življenje. Zdaj pa so se mu udje ohladili; moral je obstati in se opreti na kopje. Trojanci so še zmeraj bežali pred njim in njegovim glasom, ki je grmel za bežečimi:

»Le bežite; tudi po moji smrti ne boste ušli mojemu kopju, marveč vas bodo moji bogovi maščevalci kaznovali!«

Trepetajoč so bežali, ker so mislili, da še ni ranjen. Njemu pa so medtem udje otrpnili in padel je med mrtve, da je zemlja zabobnela in je njegova bojna oprava votlo zazvenela.

Paris, njegov smrtni sovražnik, je prvi opazil, da je padel. Z radostnim krikom je spodbudil Trojance, naj se trupla polaste, in okrog padlega junaka

se je zbrala množica vojščakov, ki so prej pred njegovim kopjem bežali ali ga občutili. Toda junak Aias je hodil okrog mrtveca in z dvignjenim kopjem odganjal sovražnike, in če se mu je kdo upal približati, da bi se bojeval z njim, mu je zadal smrtni sunek. Naposled se Aias ni več omejil na obrambni boj, ampak se je vrgel med Trojance in povzročil strašno prelivanje krvi. Tu je padel tudi Likijec Glaukos, zadet od kopja silnega Telamonovega sina, in tudi plemeniti trojanski junak Enej je bil ranjen. Na Aiantovi strani so se bojevali Odisej in drugi Ahajci, a so se jim Trojanci še vedno trdovratno upirali; Odisej je bil v desno koleno hudo ranjen, da mu je kri curkoma tekla čez bleščečo golenico; Paris pa se je celo drznil, da je nenadoma nameril kopje na Aianta. Ta je v trenutku spoznal nevarnost, pobral velik kamen, ga z vso silo vrgel v Parisa in mu zdrobil čelado, da se je zvrnil v prah in so se mu puščice iz tula razsule na vse strani. Njegovi tovariši so komaj še toliko utegnili, da so ga težko hropečega naložili na voz in ga s Hektorjevimi konji odpeljali v Trojo. Ko je Aias vse Trojance pregnal v mesto, je hitel čez trupla, čez kri in orožje nazaj proti Helespontu.

Medtem so Grki Ahilovo truplo odnesli z bojišča k ladjam in ga tam obkrožili v brezmejni žalosti. Najglasneje se je razlegalo tarnanje velikega Aianta, ki je ravno prišel in je v padlem junaku objokoval dragega sina svojega strica. Tudi stari knez Foiniks je bridko jokal in objemal velikansko telo silnega Peleovega sina. Spomnil se je dneva, ko mu je Peleus, oče padlega junaka, otroka na srce položil in mu ga zaupal v vzgojo; spominjal se je tudi dneva, ko se je njegov gojenec odpravil z njim proti Troji. In zdaj sta morala oče in vzgojitelj preživeti otroka! Tudi hrabra Atreova sinova sta ga objokovala in vsi Grki; nepretrgano se je njihovo tarnanje dvigalo proti nebu in votlo odmevalo od ladij.

Naposled je stari Nestor, spominjajoč se svojega sina, napravil konec žalovanju, ko je opomnil tovariše, naj junakovo truplo umijejo, ga položijo na oder in mu izkažejo zadnjo čast. Tako se je tudi zgodilo: truplo Peleovega sina so umili s toplo vodo in ga oblekli v lepo oblačilo, ki mu ga je mati Tetis dala s seboj na pot. Ko je tako ležal v šotoru, se je Atena z Olimpa s sočutjem ozrla na svojega ljubljenca in mu kanila na glavo nekaj kapljic ambrozije, božanskega balzama, o katerem pravijo, da mrtve obvaruje iznakaženosti in trohnobe. S tem ga je boginja osvežila, da je bil videti kakor živ. Na čelo mu je vtisnila strašni izraz, kakršen mu je odseval z obraza, ko se je srdil zaradi smrti svojega ljubega Patrokla, in celemu telesu je dala nekaj, da je bilo lepo in kakor živo. Vsi Argejci, ki so prišli, da bi se od mrtvega junaka poslovili, so se začudili, ko so videli, kako neznansko velik, lep in krasen počiva na odru, kot da mirno spi in se bo zdaj zdaj zbudil.

Glasno tarnanje Grkov za njihovim največjim junakom je prodrlo tudi v morske globine do njegove matere Tetide in drugih Nereovih hčera, ki so prebivale tam. Silna bolečina jim je presunila srce; tako žalostno so zastokale, da je odmevalo od Helesponta. Hrepeneče so ponoči trumoma hitele skozi morske valove, ki so se razmikali pred njimi, na obalo, kjer so stale grške ladje. Vse morske pošasti so stokale z njimi; Nereove hčere so tarnajoč stopile k truplu, in Tetis je objela svojega otroka, poljubila ga je na usta in jokala, da so bila tla mokra od njenih solza. Danajci so se s spoštovanjem in grozo umikali pred morskimi boginjami in so se truplu spet približali šele, ko so one odšle in se je začelo daniti. Tedaj so z gore Ide prinesli nešteto debel, jih zložili v visoko grmado in nanjo položili orožje in bojno opravo mnogih padlih junakov, zaklane daritvene živali, zlata in žlahtnih kovin. Grški junaki so si odrezali lase, in tudi Briseida, ljubljena pokojnikova sužnja, je prinesla svoje kodre kot zadnji dar svojemu gospodarju. Nato so na grmado izlili mnogo vrčev olja kot pitno daritev, vmes med zložena drva pa postavili skodelice medu in okusnega vina, ki je s plemenitimi začimbami pomešano dišalo kakor nektar, na vrh grmade pa so položili truplo. Potem so v popolni bojni opremi na konjih in peš obšli žalostno grmado. Nato so jo zažgali in požrešni plameni so švignili proti nebu, vojščaki okrog grmade pa so žalostno tarnali. Na Zeusov ukaz je Aiolos poslal najhitrejšje vetrove, ki so se viharno zaganjali v grmado in z vso silo pihali v prasketajoča debela, da je ogenj v nekaj urah upepelil grmado s truplom vred. Zadnje plamene so še z vinom pogasili. Tu so zdaj ležale junakove kosti kakor kosti velikana, ločene od vsega, kar je bilo hkrati sežgano. Njegovi tovariši so jih vzdihujoč pobrali in jih deli v veliko skrinjo, skovano iz srebra in zlata. To so na najvišjem kraju na obali zraven kosti njegovega prijatelja Patrokla spustili v zemljo in pokrili z visoko gomilo.

Tudi nesmrtna junakova konja sta slutila njegovo smrt; odtrgala sta se z zaprežnih vrvi in nista hotela še dalje deliti težav z ljudmi. Le s trdom so ju prijatelji padlega dohiteli in ju pomirili.

Posmrtnne igre v čast Ahilu

Tudi v Troji so imeli tiste dni pogrebno slovesnost: sežgali in pokopali so Likijca Glauka, zvestega zaveznika Trojancev, ki je padel v zadnjem boju z Grki in so njegovo truplo prijatelji rešili iz sovražnikovih rok.

Naslednje jutro je v zboru grških junakov vstal Diomedes, Tideov sin, in svetoval, naj takoj, preden se sovražniki zaradi Ahilove smrti ne opo-

Ajax nosi truplo Ahila, 530p.n.št., muzej Metropolitan

gumijo, z vozmi, s konji in z možmi odrinejo proti mestu in ga v naskoku zavzamejo. Proti njemu pa se je vzdignil Aias, Telamonov sin, in rekel:

»Ne bi bilo prav, da vzvišeno morsko boginjo, ki žaluje za svojim sinom, pustimo nepočaščeno! Ali ne bi pred vsem drugim priredili veličastnih iger okoli groba njenega sina? Ko je včeraj mimo mene odšumela v morje, mi je sama namignila, naj njenega sina ne pustimo nepočaščenega in da se bo tudi ona udeležila posmrtnih iger. Kar se Trojancev tiče, se bodo, čeprav Peleovega sina ni več, težko še opogumili, dokler še živimo ti in jaz in Atreov sin Agamemnon!«

»Uklonim se tvojemu mišljenju,« je odvrnil Tideov sin, »ako se Tetis res danes sama prikaže. Njeni želji je treba ustreči pred še tako neodložljivim bojem.«

Komaj je Diomedes to izgovoril, že so se valovi na obali razmaknili in Peleova žena je kakor rahla jutranja sapica vzplavala iz valov in stopila med Danajce. Z njo so prišle nimfe kot služabnice, ki so izpod svojih tančic izvlekle krasne bojne nagrade in jih pred očmi Ahajcev razprostrle po polju. Tetis sama je spodbujala junake, naj začno z bojnimi igrami. Tedaj je vstal Neleov sin Nestor, a ne zato, da bi se bojeval, zakaj visoka starost mu je oslabila ude, ampak da je izrekel ljubeznive besede, s katerimi je hvalil ljubko Nereovo hčer. Pripovedoval je o njeni poroki s Peleom, na kateri so se tudi nesmrtniki gostili, hore pa so jim stregle, jim v zlatih košarah nosile božanske jedi in jih s svojimi ambrozijskimi rokami devale na mizo; nimfe so v zlatih vrčih mešale božansko pijačo, harite so rajale, muze pa prepevale. Eter in Zemlja, smrtniki in nesmrtniki, vsi so se takrat blaženo veselili.

Tako je Nestor pripovedoval, nato pa slavil nesmrtna dela Peleovega sina, ki se je rodil iz tega zakona. Njegov govor je vlivljal blago tolažbo v dušo žalostne matere; Argejci pa, čeprav so si želeli boja, so z veseljem poslušali in mu pritrjevali, ko je hvalil junaka in poveličeval njegova junaštva. Tetis je dala Nestorju kot volilo dva prekrasna konja svojega sina; potem je od daril, ki jih je prinesla s seboj, določila kot nagrado za zmago v teku dvanajst lepih krav, katerih vsaka je imela sesno tele; krave so bile plen njenega sina, ki si jih je nekoč priboril v idajskem pogorju in jih prignal k ladjam.

Zdaj sta se med grškimi junaki vzdignila Teukros, Telamonov sin, in Lokrijec Aias, brzonogi Oileov sin, in se slekla do pasu za tekmovanje v teku. Agamemnon je označil cilj; poletela sta ko jastreba in z desne in leve so ju spodbujali gledalci. Že sta bila oba blizu cilja, ko je Teukru tamariskov grm zaprl pot, da se je spotaknil in padel. Danajci so zakričali, Lokrijec pa je šinil mimo njega, pritekkel na cilj in zmagoslavno odgnal krave

k ladjam. Šepajočega Teukra so odpeljali njegovi tovariši, zdravniki pa so mu izprali kri z noge in mu jo skrbno obvezali s povoji, namočenimi v olju.

Za rokoborbo sta se prigrasila dva druga junaka, Diomedes in močnejši Aias, Telamonov sin. Pred radovednimi tovariši sta se oba borila z enako silo in vnemo, naposled pa se je Aias z mišičastima rokama oklenil Tideovega sina, da se je zdelo, kot da ga hoče stisniti. Ta pa, ki je bil prav tako spreten in močan, se mu je izmuznil in se umaknil, napel mišice na plečih, vzdignil silnega nasprotnika, da so mu roke omahnile, in ga s sunkom leve noge vrgel na tla. Gledalci so kar vriskali. Aias pa se je pobral in znova začel boj, in tako sta besnela kakor bika v planini, ki se s trdima glavama zaletavata drug v drugega. Tokrat je Aias zgrabil Diomeda za ramena in ga z neugnano silo kakor skalo vrgel na tla, da se je kar zavalil, junaki naokrog pa so vzklikali in ploskali. Pa tudi Diomedes se je vzdignil in se pripravil, da se tretjič spoprime. Tedaj je stopil Nestor mednju in rekel:

»Nehajta z rokoborbo, otroka! Saj že tako vsi vemo, da sta najhrabrejša med vsemi Argejci, odkar smo izgubili velikega Ahila!«

Glasno odobravanje je odmevalo po zraku iz vrst vojščakov, ki so gledali rokoborbo; tekmovalca sta si obrisala pot s čela, se objela in poljubila. Tetis ju je obdarila s štirimi sužnjami, ki so se odlikovale s pridnostjo in lepim vedenjem in ki jih je Ahiles nekoč ugrabil na otoku Lesbu. Ena izmed njih je znala dobro kuhati, druga je z vinom stregla pri pojedini, tretja je podajala vodo za umivanje rok na koncu gostije, zadnja pa je odnašala jedi z mize; vse štiri pa je v milini prekašala le kodrolasa, lepa Briseida. Te štiri žene sta si borca razdelila med seboj in ljubki dar poslala k ladjam.

Nato se je začel boj s pestmi, h kateremu se je prigrasil Idomeneus, najbolj izvežbani borec v vseh vrstah tega boja. Zaradi tega, pa tudi zato, ker je bil eden najstarejših junakov, so vsi drugi spoštljivo odstopili; tako ni bilo nikogar, ki bi hotel tekmovati z njim. Tetis mu je dala Patroklov voz v dar. Zdaj sta Foiniks in Nestor spodbujala mlajše može k tej borbi. Iz vrst je najprej stopil Epeos, Panopeov sin, takoj za njim pa Teseov sin Akamas;¹ oba sta si brž povezala roke s suhimi jermeni in jih preizkušala, če so dovolj prožni. Nato sta dvignila pesti drug proti drugemu, oprezno pogledala okrog sebe, se prav tiho po prstih bližala drug drugemu, korak za korakom. Nenadoma pa sta se pognala drug v drugega kakor dva oblaka, ki ju veter podi in se iz njiju bliska in grmi; in zdaj so od udarcev jermenov odmevala lica in med znojem je tekla kri. Teseov sin se je zvijačno izmikal

¹ To je bil Demofontov brat; glej str. 242 in 248.

nasprotniku, ki je neprestano pritiskal nanj, nenadoma pa ga je s pestjo udaril nad trepalnicami prav do kosti, da se je ulila kri, nasprotnik pa mu je vrnil z udarcem po senceh, da se je Akamas opotekel in zgrudil. Vendar si je opomogel, vstal in boj se je začel znova, dokler prijatelji niso posegli vmes in razsrjenima nasprotnikoma dopovedali, da se tu ne bore Grki in Trojanci. Tetis jima je podarila dva krasna srebrna vrča, ki ju je njen sin kot častno darilo prinesel z otoka Lemna. Junaka sta veselo segla po njih, še preden sta pomislila, kako se jima bodo zacelile rane.

Zdaj sta se Aias, Oileov sin, in Teukros, ki sta se bila že v teku pomerila, potegovala tudi za nagrado v streljanju z lokom. Za daljni cilj je Agamemnon postavil čelado s frfotajočo perjanico iz konjskega repa: zmagovalec bo tisti, čigar puščica bo prerezala žimo konjskega repa. Aias je prvi sprožil puščico s tetive; zadela je čelado, da je bron zazvenel. Brž za njim je tudi Teukros sprožil svojo puščico; in glej, konica njegove puščice je prerezala rep na čeladi, da so gledalci glasno zavriskali; čeprav je bila njegova noga od prejšnjega boja še na pol hroma, je vendar znal meriti tako točno in zanesljivo. Tetis mu je podarila bojno opravo Troila, mladega kraljeviča iz Troje, ki ga je bil Ahiles ubil v prejšnjih letih boja.¹

Po tem tekmovanju je bilo na vrsti metanje diska; v tem so se poskušali mnogi junaki, a nobeden ni mogel vreči težke plošče tako močno kakor Aias, Telamonov sin, ki jo je vrgel s tako lahkoto, kot da je suha veja. Njega je Tetis obdarila z bojno opravo božanskega sina Memnona, ki si jo je junak tudi takoj nadel. Danajci so z začudenjem gledali, kako se je kos za kosom velikanskega oklepa prilegal njegovemu telesu, kot da bi bil zanj ulit.

Zdaj je prišlo na vrsto tekmovanje v skoku; zmagal je Agapenor, metalec kopja, in dobil za nagrado orožje Kikna, ki ga je nekoč Ahiles premagal. V metu kopja je zmagal Eurialos in dobil srebrno skodelico, ki jo je Ahiles uplenil v Lirnesu.

Sledilo je še tekmovanje z vozmi. Pet junakov hkrati je zapreglo svoje konje: Atreov sin Menelaos, Eurialos, Polipoites, Toas in Eumelos. Vsak se je s svojim vozom postavil pred pregrajo, zamahnil z bičem, na dano znamenje pa je vseh pet hkrati zdirjalo po ravnini, da se je peščeni prah dvigal proti nebu. Eumelovi konji so bili kmalu pred drugimi, za njim so drveli Toantovi, nato Menelaovi; druga dva tekmovalca sta čedalje bolj zaostajala. Toda Toas se je utrudil, Eumelovi konji pa so se v prehitrem teku spotaknili, in ko jih je njihov voznik hotel s silo spraviti pokonci, so se postavili na zadnje noge in voz prevrnili, da se je Eumelos zvalil v pesek.

¹ Glej opombo na str. 331.

Iz vrst gledalcev se zasliši krik in vik, in zdaj so vztrajni Menelaovi konji daleč prehiteli vse druge in se ustavili na cilju. Atreov sin se je v srcu veselil zmage, ni se pa zaradi tega poviševal nad druge. Tetis mu je podarila zlato čašo, ki jo je nekoč njen sin zaplenil v Eetionovi palači.

Smrt velikega Aianta

Tako so se končale posmrtno igre v čast božanskemu Ahilu. Izmed vseh knezov grške vojske se jih samo Odisej ni mogel udeležiti, ker mu je v boju za Ahilovo truplo Trojanec Alkon zadal hudo rano, ki ga je še zmerom bolela, čeprav je že spet zahajal med junake.

Naposled je Tetis položila pred Grke nesmrtno orožje svojega plemenitega sina, in sicer kot bojno nagrado. Daleč se je lesketal junakov ščit, na katerem so se svetile umetniško dovršeno izdelane tolkljane podobe, ki jih je ustvarila Hefaistova roka. Zraven ščita je ležala na tleh težka čelada, ki je na izboklini nosila podobo Zeusa, kako stoji jezen na nebesnem oboku in se bojuje s Titani. Dalje je na zemlji ležal lepo vzbočen oklep, ki je črn in neprediren oklepal prsi Peleovemu sinu, dalje težki, a vendar tako usodni golenjaki, ki jih je nosil, kot da so lahki kakor pero; blizu njih se je svetil njegov nepremagljivi meč v srebrni nožnici, z zlatim jermenom in slonokoščenim ročajem; zraven meča pa je ležalo na zemlji težko kopje, podobno posekani jelki in še rdeče od Hektorjeve krvi.

Zadaj za orožjem je stala Tetis, zastrta s temno žalno tančico; v globoki žalosti je spregovorila Danajcem:

»Nagrade za zmago pri posmrtnih igrah v čast mojemu sinu so torej vse razdeljene. Zdaj pa naj pride najboljši izmed vseh Grkov, ki je rešil truplo, da mu podarim sijajno orožje mojega sina, sama božanska darila, katerih bi bili celo nesmrtniki veseli.«

Tedaj sta nenadoma hkrati planila in se začela prepirati dva junaka: Odisej, veliki Laertov sin, in orjaški Aias, Telamonov sin. Sijoč kakor zvezda večernica, se je Aias postavil k orožju in poklical Idomenea, Nestorja in Agamemnona za priče svojih dejanj. Na iste junake se je obrnil tudi Odisej, ker so bili to najbolj razumni in najbolj brezgrajni možje v vsej vojski. Nestor je oba junaka poklical na stran in jima zaskrbljeno rekel:

»Velika nesreča nas čaka, ker se najboljša junaka naše vojske potegujeta za krasno orožje ubitega Ahila! Katerikoli izmed njiju bo zapostavljen, se bo užaljen in jezen odtegnil boju, mi vsi pa bomo boleče občutili njegovo

odsotnost. Zato poslušajta mene, izkušenega starca! Saj imamo tu v taborišču še mnogo nedavno ujetih Trojancev; njim prepustimo, naj razsodijo med Aiantom in Odisejem, oni so nepristranski in ne bodo enemu junaku bolj naklonjeni kakor drugemu.«

Strinjajoč se z Nestorjem, sta se tudi druga dva razsodnika odrekla svoji nalogi, in za razsodnike so nastopili najplemenitejši Trojanci, čeprav so bili samo vojni ujetniki. Najprej je stopil pred zbrane Aias:

»Kakšen zli duh te je zaslepil, Odisej,« je nevoljen zaklical Aias, »da se hočeš meriti z menoj? Ti v resnici zaostajaš za mano kakor pes za levom! Ali si že pozabil, kako rad bi se bil izognil pohodu Grkov proti Troji? Ko bi le ostal doma! Ti si bil tisti, ki si nas pregovoril, naj slavnega Poiantovega sina Filokteta pustimo na otoku Lemnu v njegovi strašni bedi; ti si zakrivil Palamedovo smrt, čeprav te je prekašal po moči in modrosti! In zdaj pozabljaš na vse usluge, ki sem jih jaz storil Grkom, pozabljaš, da sem tebi samemu rešil življenje, ko so te vsi drugi zapustili, da si se sam znašel v bojnem vrvežu in si se zaman oziral okrog sebe, kam bi zbežal. Takrat pa, ko se je vnel boj za Ahilovo truplo, ali nisem bil jaz tisti, ki sem odnesel truplo z orožjem vred? Ti sam ne bi imel niti toliko moči, da bi odnesel junakovo orožje, kaj šele njega samega! Zato se umakni meni, ki nisem le močnejši od tebe, marveč tudi plemenitejšega rodu in v sorodu s samim junakom, za čigar orožje se zdaj prepirava!«

Tako se je razburjal Aias. Odisej pa se je porogljivo nasmehnil in odgovoril:

»Čemu izgubljaš toliko nepotrebnih besed, Aias? Zmerjaš me z bojazljivcem in slabičem, ne pomisliš pa, da je samo modrost tista, ki daje pravo moč. Ona je tista, ki uči mornarja pluti po razburkanem morju, ona kroti divje zveri, panterja in leva, ona prisili bike, da služijo človeku. Zaradi tega je v stiski in v zboru človek z razumom več vreden kakor bedak, ki ima samo telesno moč. To je bil tudi razlog, zakaj je Diomedes ravno mene kot najbolj prebrisanega izbral za tovariša, da grem z njim v Resov tabor; da, moji modrosti se imajo Grki zahvaliti, da je Peleov sin, za čigar orožje se zdaj tu dajeva, sploh šel na vojsko proti Troji. In če bi Danajci kdajkoli potrebovali novega junaka, verjemi mi, Aias, ne bo jim ga priskrbela tvoja nerodna roka in ne bistrumnost koga drugega v naši vojski, marveč bom samo jaz tisti, ki ga bom pridobil s svojimi prijaznimi besedami. Razen tega so me bogovi obdarovali ne le z modrostjo, ampak tudi s potrebno telesno močjo, in ni res, da si me na begu rešil iz sovražnikovih rok, jaz sam sem se postavil po robu sovražnemu napadu in po vrsti pobil vse, ki so me napadli, ti pa si stal tam kakor vkopan, da bi branil sebe, ne pa mene!«

Tako sta se prepirala še dolgo: naposled so pri Trojancih, ki so bili izbrani za razsodnike, prevladali Odisejevi razlogi, in so božansko orožje Peleovega sina enoglasno prisodili njemu.

V dnu duše je vzdrhtel Aias, ko je slišal to razsodbo, kri mu je v žilah zavrela od jeze, razlil se mu je žolč in se pomešal z njo; ostra bolečina mu je šla skozi možgane in vsaka žilica je trepetala na njem. Dolgo je stal kakor kip in strmel predse. Naposled so ga njegovi žalostni prijatelji odpeljali in ga gredoč mirili, on pa je le z obotavljajočim se korakom stopal k ladjam.

Medtem se je temna noč dvignila iz morja. Aias je sedel v svojem šotoru, ni se dotaknil jedi in ni mislil na spanje, ampak si je nadel popolno bojno opravo, vzel ostri meč in začel premišljevat, ali naj Odiseja razseka na kose, ali naj raje zažge ladje, ali naj z ostrim mečem plane vsevprek med Grke.

In gotovo bi bil eno izmed teh treh namer izpeljal, če ne bi bila boginja Atena, v skrbeh za svojega prijatelja Odiseja in jezna zaradi Aiantove kljubovalnosti in prevelike telesne moči, udarila z blaznostjo junaka, ki je snoval zločin. Z bodečim trnom v srcu je planil iz šotora in se zakadil v črede ovac, ki jih je, zaslepljen od boginje, imel za čete Danajcev. Ovčarji, ki so zagledali blazneža, kako drvi, so se poskrili v grmovje na bregu Skamandra, da bi ušli smrti. Aias pa se je pognal med ovce in jih divje klal levo in desno. Dvema velikima ovnom, na katera je naletel, je enemu za drugim s kopjem prebodel trup, zraven se pa porogljivo smejal in kričal:

»Ležita v prahu, ujedam v plen, psa! Nobene krivične razsodbe ne bosta več potrdila, nesramna Atreova sinova! Tebi pa,« je nadaljeval Aias, »ki se tamle v kotu skrivaš in tiščiš glavo v grm, ker nimaš čiste vesti, ne bo zdaj nič pomagalo Ahilovo orožje, ki si ga ukradel in se šopiriš z njim, kajti kaj pomaga junaško orožje, če ga nosi strahopetec?«

S temi besedami je zgrabil drugega velikega ovna, ga odvlekel v svoj šotor, ga privezal k vratnim podbojem, potegnil bič izza pasu in začel z vso močjo tepsti žival.

V tem trenutku je Atena odzadaj stopila k njemu, se mu dotaknila glave in ukazala blaznosti, da ga zapusti. Nesrečni junak se je zopet zavedel; stal je z bičem v roki, pred njim pa zvezan oven z razmesarjenim hrbtom; ta pogled mu je povedal vse. Sramotni bič mu je padel iz rok, junaška moč mu je izginila, zgrudil se je na tla in obšla ga je slutnja, da ga je zadela jeza bogov. Neizrečene bolečine so mu navalile na srce. Ko se je spet vzdignil iz prahu, se od zle volje ni mogel prestopiti ne naprej ne nazaj, ampak je stal dolgo nepremično kakor stražni stolp, zakoreninjen v skalo. Naposled je globoko vzdihnil in rekel:

»Gorje meni, zakaj me nesmrtniki sovražijo? Zakaj so me pahnili v tako veliko sramoto zavoljo zvitega Odiseja? Tu stojim jaz, mož, ki se v nobenem boju ni osramotil, stojim z rokami, omadeževanimi s krvjo nedolžnih jagnjet, vsej vojski v posmeh, svojim sovražnikom v porog!«

Ko je tako tarnal, ga je iskala po vsem taborišču in pri ladjah frigijska kraljična Tekmesa; v naročju je imela sinčka Eurisaka. Aias jo je nekoč, ko je napadel njeno domovino, odpeljal s seboj; bila mu je kakor prava žena in ga je nežno ljubila. Že prej ga je videla v šotoru, kako je bil mrk, a ni mogla zvedeti, kaj je temu vzrok, ker ji Aias ni odgovoril na nobeno vprašanje. Kakor hitro pa je odšel iz šotoru, jo je obšla temna slutnja in naposled je našla pri ovčjih čredah žalostno bojišče, ki ga je Aias pustil. Vsa zaskrbljena je hitela nazaj k šotoru in ga našla tam osramočenega in obupanega; zdaj je klical svojega brata Teukra in sinčka Eurisaka, zdaj si je želel častne smrti. Tekmesa se mu je s solzami v očeh približala, mu objela kolena in ga milo prosila, naj nje, svoje življenjske tovarišice, ne pusti same kot sužnje med sovražniki; rekla mu je, naj se spomni tudi sivolasega očeta in matere na Salamini, pomolila mu je sinčka in ga spomnila na to, kakšna usoda utegne zadeti otročička, če bi moral rasti brez očeta, brez otroške nege, pod tridmi varuhi.

Junak se je hitro obrnil, vzela sinčka, ga poljubil in rekel:

»Otrok moj, bodi srečnejši, kot je bil tvoj oče, v vsem drugem mu bodi enak, pa ne boš slab človek! V mojem bratu Teukru boš gotovo imel dobrega varuha, zdaj naj te pa moji oprode odnesejo k mojim staršem Telamonu in Eriboi na Salamino, kjer jima boš v veselje na njuna stara leta, dokler tudi onadva ne odideta v podzemlje.«

S temi besedami je otroka izročil svojim služabnikom in po njih je priporočil tudi svojo ljubljeno Tekmeso po poli bratu Teukru; nato se jima je iztrgal iz objema, potegnil meč, ki mu ga je nekoč njegov sovražnik Hektor podaril kot povratno darilo¹ in ga v svojem šotoru zasadil v tla. Potem je povzdignil roke k nebu in molil:

»Za skromno milost te prosim, oče Zeus: pošlji mi sèm mojega brata Teukra, kakor hitro bom padel, da me prej sovražnik ne najde in me ne vrže psom in pticam v žrtje. Vam, erinije, pa kličem: kakor me tukaj vidite, kako bedno končujem svoje življenje, tako dajte, da bosta tudi Atreova sinova zavratno umorjena od ljudi lastne krvi! Pridite, ničemur ne prizanesite, nasitite se z maščevanjem po vsej vojski! Ti pa, sončni bog, ki se svetel voziš po visokem nebu, ko boš s svojim vozom nad mojo do-

¹ Po dvoboju; glej str. 372.

movino Salamino, pritegni vajeti in sporoči mojemu sivolasemu očetu in moji ubogi materi, kako bridka usoda me je zadela. Zbogom, sveti sončni žarek; zbogom Salamina, moja domovina; zbogom dedovina moja, Atene s svojimi rekami in studenci! Zbogom tudi ve, trojanske poljane, ki ste bile tako dolgo moj dom! Zdaj pa pridi, smrt, in se sočutno ozri name!»

Po teh besedah se je Aias vrgel na meč in se zgrudil v prah, kot da ga je strela ubila.

Ko so zvedeli novico o njegovi smrti, so Danajci trumoma prihiteli, se vrgli na tla, tarnali in si s prahom posipali glave. Teukros, njegov po poli brat, kateremu je oče Telamon zabičal, naj se iz Troje ne vrne brez brata, se je hotel zraven njega sam ubiti in bi bil to tudi storil, če mu Grki ne bi bili vzeli meča. Vrgel se je na bratovo truplo in bridko jokal, kakor otrok brez očeta joče tisti dan, ko še mater izgubi. Vendar se je v svoji junaški duši zavedel, odtrgal se je od mrtveca in se obrnil k Tekmesi, ki je vsa obupana sedela zraven mrtvega Aianta s sinčkom v naročju, katerega so ji služabniki vrnili. Obljubil je ujetnici, da jo bo ščitil in za dečka skrbel kakor drugi oče, čeprav ju ne more spremiti na Salamino, ker se boji jeze svojega očeta Telamona.

Nato je pripravil vse potrebno za pokop svojega ljubega po poli brata. Tedaj pa mu je zastopil pot Atreov sin Menelaos, da bi mu to preprečil:

»Ne drzni si pokopati tega človeka,« je rekel, »o katerem smo se pričali, da je hujši od naših sovražnikov Trojancev. Zaradi zlobno nameravanega umora ni vreden častnega pogreba.«

Medtem ko se je Menelaos prepiral s Teukrom okrog Aiantovega trupla, je prišel tudi Agamemnon, stopil na stran svojega brata in v vročem prepiru Teukru vrgel v obraz, da je sin sužnje. Zaman ju je Teukros spominjal vseh dobrot, ki jih Grki dolgujejo padlemu junaku, še posebno tega, kako je rešil vojsko, ko je trojanski ogenj že švigal okrog danajskih ladij in se je Hektor čez jarek pognal na palubo.

»In kaj me zmerjata s sužnjem,« je zaklical, »moj oče je vendar Telamon, odličen grški junak, moja mati pa hči kralja Laomedonta! Ali naj se torej jaz, plemeniti sin najbolj plemenitih staršev, sramujem svojega krvnega sorodstva? Ali vesta, da s padlim junakom mečeta iz tabora tudi njegovo ljubljeno ženo, njegovega sinčka in mene, njegovega brata? Ali sta tudi pomislila, kakšno slavo pri ljudeh in kakšen blagoslov od bogov vama bo prineslo vajino ravnanje?«

Tako sta se prepirala, ko je Odisej, modri junak, stopil mednje, se hitro obrnil k Agamemnonu in ga vprašal:

»Ali vam sme vaš zvesti prijatelj povedati resnico, ne da bi mu to zamerili?«

»Tak govóri vendar,« mu je odgovoril Agamemnon in ga z začudenjem pogledal, »za svojega najboljšega prijatelja v vsej argejski vojski te imam!«

»Dobro, pa me poslušaj!« je rekel Odisej. »Nikar, pri bogovih, ne meči tega moža brez usmiljenja in brez pogreba iz tabora! Tvoja oblast naj te ne zavaja v nepravilno sovraštvo! Pomisli, če bi takemu junaku odrekel čast in bi ga oskrnil, bi s tem ne ponižal njega, ampak bi preziral pravo in voljo bogov!«

Ko sta Atreova sinova to slišala, sta dolgo nemo strmela. Naposled je vzkliknil Agamemnon:

»In ti, Odisej, bi zaradi tega moža nastopil proti meni? Ali prav nič ne pomisliš, da je to tvoj smrtni sovražnik, ki mu hočeš zdaj izkazati tako veliko uslugo?«

»Res mi je bil sovražnik,« je odgovoril Odisej, »in jaz sem njega sovražil, dokler je bilo sovraštvo pošteno. Zdaj pa, ko je padel in moramo obžalovati izgubo tako plemenitega junaka, ga ne morem in ne smem več sovražiti. Sam sem pripravljen, da ga pokopljem in njegovemu bratu pomagam pri tej sveti dolžnosti.«

Teukros se je ob Odisejevem prihodu z gnusom v srcu umaknil, ko je pa zdaj slišal te besede, je stopil k junaku in mu ponudil roko.

»Plemeniti mož,« je zaklical, »ti, njegov največji sovražnik, si edina opora mrtvemu! Vendar si ti ne upam dopustiti, da bi se dotaknil tega trupla, ker bi to morda ne bilo všeč njegovi duši, ki je nepomirjena odšla s sveta. V vsem drugem pa mi bodi pomočnik: za tvojo plemenitost je še dovolj opravka!«

S temi besedami je Teukros pokazal na Tekmeso, ki je še vedno nemo sedela ob mrliču. Odisej se je obrnil k njej in ji dobrohotno rekel:

»Žena, nikoli te ne sme nihče gledati kot sužnjo. Dokler živiva Teukros in jaz, bova skrbela zate in za tvojega otroka in vaju varovala, kot da je pri vama še zmerom Aias, obramba Ahajcev!«

Atrevih sinov je bilo sram, da bi ugovarjala plemenitim Odisejevim predlogom. Velikansko truplo so junaki z združenimi močmi dvignili s tal in ga odnesli k ladjam, ga tam očistili krvi, ki je s prahom vred pokrivala tudi njegovo bojno opravo, potem so ga pa sežgali na prav tako veličastni grmadi, kakor so nedavno Ahila, ki je bil še po smrti vzrok druge nenadomestljive izgube za Grke.

Ajaxov samomor, 530 - 525 p.n.št., Mestnimuze Bolonja, Italija

AJAX JE IL AIANT - VELIKAN

Ajax, samomor, 580p.n.št., muzej starodavne umetnosti Basel

Bazilika "svetega" Pavla, Vatikan

Mahaon in Podalirios

Naslednjega dne so Danajci trumoma hiteli v ljudsko skupščino, ki jo je sklical pastir narodov Menelaos. Ko so bili vsi zbrani, je vstal sam Menelaos in takole spregovoril:

»Poslušajte me, knezi ljudstva! Srce mi krvavi, ko vidim, kako pred nami padajo naše čete. Zaradi mene je ljudstvo šlo v boj, zdaj pa naj na koncu nihče več ne pozdravi ne domovine ne svojcev! Preden se to zgodi, raje zapustimo to nesrečno obalo, in kar nas je še ostalo, odjadrajmo z ladjami vsak v svojo domovino! Odkar sta padla Ahiles in Aias, ne moremo več upati v noben uspeh našega podviga. Kar se tiče mene, mi je moja nevredna žena Helena zdaj manj mar kakor vam; naj gre z mehkužnim Parisom, kamor hoče!«

Tako je govoril Menelaos, vendar le zato, da bi izkušal Grke, ker si v srcu ni ničesar bolj želel kakor uničenje Trojancev. Tideov sin Diomedes, vrli metalec kopja, ki njegove zvijače ni opazil, je nevoljen planil s svojega sedeža in začel zmerjati:

»Saj to je nesramno! Kakšen sramoten strah se je polotil tvojih junaških prsi, da moreš govoriti kaj takega? A jaz sem čisto miren; kajti prav gotovo te ne bodo ubogali pogumni sinovi Grčije, dokler trojanske trdnjave z zobčastimi nadzidki ne zrušijo v prah! Če pa bi se en sam mož odločil, da gre za teboj, mu bo tole modro jeklo ločilo glavo od trupa!«

Komaj je Diomedes spet sedel na svoj sedež, je vstal vedež Kalhas in z modrim predlogom pomiril navidezni spor.

»Vi vsi še veste,« je govoril, »kako smo pred več kakor devetimi leti, ko smo odpluli, da bi osvojili to prekleto mesto, morali izkrcati in na samotnem, pustem otoku Lemnu pustiti sijajnega junaka Filokteta, Heraklovega prijatelja, ki je bolehal zaradi zastrupljene in gnojne rane. Res je, da je gnojna rana neznosno smrdela in da je bilo vzdihovanje in tarnanje nesrečnega junaka prav tako neznosno, vendar smo ravnali krivično in neusmiljeno, ker smo re-veža tako prepustili njegovi usodi. Zdaj pa mi je neki ujeti vedež prerokoval, da je Trojo mogoče zavzeti samo z uporabo svetih puščic, ki zmerom točno zadenejo in jih je Filoktetes podedoval po svojem prijatelju Heraklu, in samo tedaj, če on in Piros, mladi Ahilov sin, prideta pred Trojo. Trojanec mi je to prerokovanje razodel verjetno le zategadelj, ker je mislil, da se ne more izpolniti; kajti mož je bržkone takole mislil: kako bi Filoktetovo sovraštvo do Grkov, ki so ga tako sramotno izdali, moglo junaka pripraviti do tega, da bi

jam dal puščice in bi še sam prišel pred Trojo? Zato vam svetujem, da najmočnejšega izmed naših junakov, Diomeda, in najbolj zgovornega, Odiseja, takoj pošljemo na otok Skiros, kjer se Ahilov sin vzgaja pri očetu svoje matere. Z njegovo pomočjo bomo pregovorili tudi Filokteta na Lemnu, da se nam spet pridruži in prinese s seboj nesmrtno Heraklove puščice, s katerimi bomo premagali Trojo.«

Grške čete so glasno odobravale ta nasvet in junaka sta se odpeljala z ladjo. Medtem sta se grška in trojanska vojska spet pripravljali na boj. Trojancem je z vojsko prišel na pomoč Telefov sin Euripilos iz Misije;¹ tako so se Trojanci čutili spet močne in pogumne. Nasprotno pa sta Grkom manjkala dva njihova najboljša junaka. Tako se je zgodilo, da se je obnovljena bitka zanje slabo končala. V bitki je padel tudi Nireus, najlepši Danajec, zadet od Euripilovega kopja; Z drugimi padlimi je ležal v prahu kakor cvetoča mladika krhke oljke, ki jo reka izruje, s korenino vred odnese in spet naplavi na breg, kjer zdaj leži vsa v cvetju. Euripilos pa je še mrtvega zasmehoval in mu hotel vzeti lepi oklep, a se mu je po robu postavil Mahaon, Podaliriov brat, ki je že ves besen videl, kako Nireus umira. Roparju je zalučal med močna ramena kopje, da je kri brizgnila iz rane. Euripilos pa se je kakor ranjen merjasec zakadil v Mahaona; ta se je skušal ubraniti in je vrgel vanj kamen, a ga je obvarovala čelada; zdaj je Euripilos bliskovito s kopjem zabodel Grka v sredo prsi, da je krvava ost prodrla do hrbtenice in se je Mahaon zgrudil na tla, da je topo zarožljala njegova bojna oprava. Euripilos je izdril kopje iz trupla ubitega in se s porogom vrnil v bitko.

Teukros, ki je videl, kako sta oba Grka padla, je pozval tovariše, naj se borijo za njuni trupli. Naposled so Grki podlegli Trojancem. Ko je Enej Lokrijca Aianta hudo ranil s kamnom in ga podrl na tla, so morali Ahajci junaka, ki je komaj še dihal, odnesti iz bitke in so se vsi umaknili k ladjam; Trojanci so bežečim prizadejali strašen poraz. Da, še ladje bi jim bili zažgali, če se ne bi medtem znočilo. Tako pa se je zmagoviti Misijec s svojimi ljudmi še v mraku umaknil k ustju reke Simois, kjer se je veselo utaboril in prenočil. Danajci pa so na peščenih obali ležali pri svojih ladjah, vso noč vzdihovali od bolečin in objokovali usodo nešteto bratov, ki so jih izgubili v boju.

Komaj je na nebu zažarela jutranja zarja, že so se spet dvignili Grki, željni, da bi se maščevali Euripilu. Drugi izmed njih so pri ladjah polagali v grob lepega Nerea ter odličnega zdravnika in silnega borca Mahaona. Ko se je v daljavi spet razbesnela bitka, je Podalirios, Mahaonov brat in prav

¹ Njegova mati Astioha je bila Priamova sestra; prim. str. 320.

tako kakor ta v vojski slaven zdravnik, ležal v prahu, odklanjal vsako jed in pijačo, in glasno vzdihoval. Ni se ganil od groba svojega ljubljenelega brata; v mislih je snoval zločin nad samim seboj: zdaj je prijel za meč, zdaj spet hotel pogoltniti hitro delujoči strup, ki si ga je bil sam zvaril in ga zmerom nosil pri sebi. Vendar so mu njegovi prijatelji to preprečili in ga tolažili; naposled bi se bil kljub vsemu usmrtil na sveži gomili svojega brata, če se obupancu ne bi bil približal stari Nestor. Ta ga je našel, kako se je zdaj tarnajoč vrgel na grob, zdaj si prah sipal na glavo, se z mišičastima rokama tolkel po prsih in hkrati klical ime ubitega brata. Njegova nesreča je hudo težila vse služabnike in tovariše, ki so stali okrog njega. Tedaj je Nestor začel z blagimi besedami tolažiti nesrečnika:

»Ljubi otrok, nehaj se že vendar žalostiti. Za razumnega moža se ne spodobi, da kakor ženska joče na grobu mrtvega človeka. Tvoje žalovanje ga vendar ne bo več priklicalo v življenje; ogenj je použil njegovo telo in njegove kosti počivajo v zemlji. Preminil je, kakor je prišel. Ti pa prenašaj svojo veliko bolečino, kakor sem jaz svojo prenašal, ko mi je Aurorin sin ubil dečka, ki mi je bil najljubši in je svojega očeta rad imel kakor nobeden izmed mojih sinov.¹ Ko je on padel zame, sem kljub temu jedel kakor prej; prenašal sem in še dalje gledam mrzko luč dneva, zakaj mislil sem na to, da morajo vsi ljudje iti po isti poti v Hades.«

Podalirios je poslušal starca, medtem pa so mu solze še zmerom tekle po licih; nato je rekel:

»Oče, kako bi žalost za ubitim bratom ne strla mojega srca, ko me je on, ki je bil starejši, ko je bil naš oče Asklepios vzet na Olimp, kakor lastnega otroka nosil na rokah, jedel z menoj za isto mizo, spal z menoj na istem ležišču, delil z menoj vse, kar je imel, in me učil svoje sijajne umetnosti? Zdaj, ko mi je umrl, ne maram več gledati mile dnevne svetlobe!«

Starec pa ni odnehal, kar naprej ga je tolažil.

»Pomisli,« je rekel žalujočemu, da nam bogovi pošiljajo usodo, srečno in nesrečno, in da nad vsemi vlada temna Parka, ki usodo slepo meče na zemljo; zato večkrat huda nesreča prizadene poštene ljudi in nobeden ni povsem varen na svoji življenjski poti. Življenje se neprestano spreminja: zdaj nas vodi v žalost in bedo, zdaj spet v boljše. Zato tudi pravi ljudski pregovor, da se dober človek vzpenja k blaženemu nebu, zločinec se pa pogreza v strahoto teme. Tvoj brat pa je bil človekoljuben mož, povrh še sin boga; zato upam, da se je povzpел med bogove.«

¹ Nestor misli na Antiloha, ki ga je ubil Memnon; glej str. 490.

S temi tolažilnimi besedami ga je Nestor vzdignil, čeprav se mu je dolgo upiral, in ga odpeljal z žalostnega kraja; oni pa se je še večkrat ozrl proti gomili.

Medtem je Misijec Euripilos spet prišel na bojišče, in Danajci so znova zbežali k ladjam in so se bojevali zdaj pred njimi, zdaj pred obzidjem, ki se je na daleč raztezalo.

Neoptolemos

Ko se je pred Trojo to dogajalo, sta grška odposlanca Diomedes in Odisej srečno prišla na otok Skiros. Tam sta našla mladega Ahilovega sina Pira, ki so ga Grki pozneje imenovali Neoptolemos, kar pomeni mladi vojščak; našla sta ga pred dedovo hišo, kjer se je uril izmenoma v streljanju s puščicami in metanju kopja, nato pa spet na vozu podil hitre konje. Nekaj časa sta ga z veseljem gledala in z globokim sočutjem brala na njegovem obrazu tudi sledove žalosti, zakaj mladenič je že vedel za očetovo smrt. Ko sta stopila bliže, sta se morala čuditi, zakaj mladenič je bil po lepi in visoki postavi čisto podoben očetu. Piros ju je prehitel s pozdravom.

»Prisrčno dobrodošla, tujca!« je rekel. »Kdo sta in od kod prihajata? Kaj želita od mene?«

Nato mu je odgovoril Odisej:

»Priateljja tvojega očeta Ahila sva in ne dvomiva, da govoriva z njegovim sinom, kajti tako si mu podoben po postavi in obrazu. Jaz sem Odisej z Itake, Leartov sin, moj tovariš pa je Diomedes, sin nesmrtnega Tidea. Prihajava, pokorna prerokovanju našega vedeža Kalhasa, naj te pripeljeva na bojišče pred Trojo, da bomo mogli vojno srečno končati. Sinovi Grčije ti bodo dali krasna darila, jaz sam ti bom pa prepustil nesmrtno orožje tvojega očeta, ki mi je bilo prisojeno.«

Piros mu je veselo odgovoril:

»Če me kličejo Ahajci, poslušni božjemu glasu, potem že kar jutri odinimo na morje. Zdaj pa pojdita z mano v palačo mojega deda in k njegovi gostoljubni mizi!«

Ko sta prišla v kraljevo palačo, sta našla Ahilovo vdovo Deidamio še v globoki žalosti, objokano in solzno. Sin je stopil k nji in ji naznanil prihod tujcev, vendar ji je do naslednjega jutra zamolčal vzrok njenega prihoda, da je ne bi še bolj razžalostil. Junaka sta se najedla in se mirno ulegla. Deidamia pa vso noč ni zatisnila očesa. Ni mogla pozabiti, da sta prav ta dva junaka, ki ju je zdaj morala vzeti pod streho, bila kriva, da zdaj kot vdova objokuje svojega moža, ker sta pregovorila njegovo bojevito srce,

da je šel v vojno. In zdaj je slutila, da hočeta tudi njenega sina odvreči v isto bojno vihro. Zato je navsezgodaj vstala, se vrgla sinu na močne prsi in glasno tarnala:

»Otrok moj,« je vzdihovala, »vem, čeprav mi tega ne priznaš, da hočeš iti s tujcema pred Trojo, kjer so solze doma, kjer je padlo že toliko junakov in tudi tvoj oče med njimi. Ti si pa še tako mlad in nevešč vojskovanja! Zato poslušaj mene, svojo mater, in ostani doma pri meni, da ne bo prišlo do mojih ušes še eno nesrečno naznanilo, da je moj sin padel v boju kakor njegov oče!«

Piros pa ji je odgovoril:

»Mati, izogibaj se zloveščih besed! Noben mož ne pade v vojski proti volji Usode. Če mi je usojena smrt — torej, kaj bi mogel boljšega storiti, kot da se izkažem vrednega svojega rodu in umrjem za Grke?«

Tedaj je tudi Likomedes, njegov ded, vstal iz naslanjača, v katerem je na videz dremal, stopil pred vnuka in rekel:

»Pogumni otrok, že vidim, da si prav tak kakor tvoj oče. Pa čeprav se boš izpred Troje srečno vračal domov, kdo ve, ali te na poti domov ne čaka poguba, zakaj voznja po morju je nevarna reč!«

Tako je rekel in vnuka poljubil, ni ga pa odvrčal, da se ne bi odpravil na pot. Vnuk, ki mu je ljubek dedov smehljaj razjasnil mladi junaški obraz, se je iztrgal iz objema jokajoče matere in zapustil očetovo palačo in domovino. Ko je tako urnih nog odhajal, je sijal kakor zvezda na nebu. Za njim sta šla grška junaka in dvajset odločnih mož, sami zvesti Deidamiini služabniki, in vsi so se vkrcali na obali otoka.

Poseidon jim je dal ugodno plovbo in ni trajalo dolgo, ko so se jim v jutranjem svitu pokazali vrhovi idajskega pogorja, mesto Hrisa, predgorje Sigeon in nato Ahilov grob. Vendar Odisej njegovemu sinu ni povedal, čigav grob je to, ampak so molče pluli mimo otoka Teneda in dalje do bližine Troje. Do obale so pripluli prav takrat, ko se je vnel najhujši boj proti Euripilu okrog obzidja, ki je branilo ladje. Zdaj bi ga bil Misijec porušil, če ne bi Diomedes, ki je pravkar pristal, skočil z ladje na obalo in z ohrabrujočim klicem potegnil za sabo čet.

Vsi so takoj pohiteli k Odisejevemu šotoru, ki je stal najbliže na obali, in je bilo v njem dovolj njegovega orožja, pa tudi mnogo zaplenjene bojne oprave. Od tega si je eden izbral to, drugi ono. Neoptolemos pa — tako ga smemo odslej imenovati — si je nadel bojno opravo svojega očeta Ahila, ki mu jo je prepustil Odisej in je bila vsem drugim prevelika, njega pa ni tiščal ne oklep ne čelada; kopje, meč in ščit je z lahkoto vihtel; v vsem podobnem svojemu očetu se je mladenič pognal v najsrditejši boj, za njim pa

vsji junaki, ki so z njim pristali na obali. Zdaj šele so se Trojanci začeli umikati od obzidja; od vseh strani napadeni in obstreljevani so se stiskali okrog Telefovega sina kakor preplašeni otroci, ki se zatečejo k očetu, kadar grmi. Vsaka puščica, ki je priletela iz Neoptolemove roke, je prinesla sovražniku smrt, in obupani Trojanci so že mislili, da vidijo pred seboj samega orjaškega Ahila v njegovem orožju. Očetov duh je vel nad njim, bojeval pa se je tudi pod varstvom boginje Atene, prijateljice njegovega očeta, in kakor snežinke obletavajo skalo, tako so okrog njega švigale puščice, a mu niti kože niso oprasnile. Prinašal je žrtev za žrtvijo v čast padlemu očetu. Dva sinova bogatega Megeta, dvojčka, je zdaj pobrala ista ura, kakor ju je ista ura tudi rodila, ker je Neoptolemos enega zadel s kopjem v srce, drugega pa z debelim kamnom v glavo, da se mu je težka čelada zdrobila in so možgani pogledali iz lobanje. Še nešteto drugih sovražnikov je padlo okrog njih, dokler se naposled proti večeru Euripilos in sovražna vojska nista umaknila pred Ahilovim sinom.

Ko je Neoptolemos po boju počival, je prišel k njemu tudi stari Foiniks, prijatelj njegovega deda Pelea in vzgojitelj njegovega očeta Ahila, in strmel nad podobnostjo mladega junaka s Peleovim sinom. Žalost in veselje sta hkrati navalila nanj: žalost, ko se je spomnil smrti svojega gojenca, veselje, ker je pred seboj gledal njegovega krepkega sina. Potok solza se je starcu ulil iz oči; objel je lepega mladeniča, ga poljubil na glavo in prsi in vzdiknil:

»O sin, tako mi je pri srcu, kot da je tvoj oče, za katerim mi je vsak dan hudo, zopet živ med nami! A tiho! Žalost za očetom ti zdaj ne sme oslabiti poguma; nasprotno, z jezo v srcu moraš iti Grkom na pomoč in ubiti krutega Telefovega sina, ki nam je prizadejal toliko škode. Saj ga po moči vsaj tako prekašaš, kakor je tvoj oče prekašal njegovega očeta!«

Mladenič mu je skromno odgovoril:

»Kdo je najbolj hraber, o tem bosta odločili šele bitka in Usoda, starec!«

Po teh besedah se je obrnil k ladjam in taborišču, zakaj nočilo se je in junaki so se vračali iz boja v svoje šotore.

Ko se je zdanilo, se je boj znova začel. Kopje se je križalo s kopjem, meč z mečem in mož se je spoprijel z možem. Dolgo je bil boj neodločen, na obeh straneh so junaki ubijali in padali. Euripilu so ubili prijatelja; zaradi tega je besnel dvakrat bolj in pobijal Ahajce, da so padali, kot bi v gostem gozdu sekal drevesa, da debela padajo na kupe in polnijo globeli. Naposled mu je Neoptolemos stopil nasproti in junaka sta vihtela mogočni kopji v desnici.

»Kdo si, mladenič, od kod si prišel, da bi se spoprijel z mano?« je Euripilos najprej zaklical svojemu nasprotniku. »Zares, tvoja usoda te vleče v podzemlje!«

Neoptolemos mu je odgovoril:

»Zakaj hočeš vedeti za moj rod kakor prijatelj, ko si mi vendar sovražnik? Pa izvedi: sin Ahila sem, ki je nekoč ranil tvojega očeta; konji, vpreženi v moj voz, so hitri kakor veter, otroci harpij in Zefira, ki dirjajo celo čez morje; kopje, ki izvira z vrha visoke gore Pelia, je kopje mojega očeta, in to kopje boš zdaj skusil!«

Tako je rekel junak, skočil z voza in zavihтел kopje. Na drugi strani je Euripilos pobral velikanski kamen in ga vrgel v zlati ščit svojega nasprotnika; toda ščit se še stresel ni. Kakor dve zveri sta zdaj skočila drug na drugega, desno in levo od njiju je v dolgih vrstah divjala bitka. Onadva sta si drug drugemu prebadala ščit in zadevala zdaj golenjake, zdaj čelado; njuna moč je rasla z bojem, zakaj oba sta bila potomca nesmrtnikov.¹ Naposled je Neoptolemovo kopje našlo pot do nasprotnikovega grla; škrlatni curek krvi je brizgnil iz rane in Euripilos se je kakor s koreninami izruvano drevo mrtev zvrnil na tla.

Po Euripilovem padcu bi bili Trojanci kakor teleta pred levom zbežali za obzidje, če jim ne bi prišel na pomoč sam Ares, strašni bog vojne. Ne da bi ga drugi bogovi opazili, je zapustil Olimp in se na bojnem vozu, v katerem so bili vpreženi ogenj bruhajoči konji, pognal v sredino bojnega vrveža. Tu je vihтел svoje mogočno kopje in glasno spodbujal Trojance, naj vztrajajo v boju proti sovražnikom. Ti so se začudili, ko so slišali božanski glas, kajti boga samega niso videli, ker ga je megla napravila nevidnega. Priamov sin, slavni vedež Helenos, je bil prvi, ki je v svoji jasnovidnosti prepoznal boga in zaklical svojim ljudem:

»Ne bojte se! Vaš prijatelj, mogočni bog vojne, je med vami; ali niste slišali Aresovega klica?«

Zdaj so se Trojanci ustavili in na obeh straneh se je klanje znova začelo. Ares je Trojance navdahnil s silnim pogumom in naposled so se grške bojne vrste zamajale. Samo Neoptolema ni mogel prestrašiti, marveč je ta junaško vztrajal v boju in pobil zdaj tega, zdaj onega. Aresa je jezila njegova drznost in že je hotel raztrgati oblak, ki ga je obdajal, se pokazati mlademu junaku in se mu v boju postaviti nasproti, ko je Atena, prijateljica Grkov, z Olimpa prihitela na bojišče. Zemlja se je stresla in valovi Skamandra so vzdrteli ob njenem prihodu, svetli bliski so švigali okrog njenega orožja in kače na njenem ščitu z gorgonskim obrazom so puhale ogenj. S sandalami na nogah je boginja stala na zemlji, njena čelada pa se je dotikala oblakov, vendar je bila človeškim očem nevidna. In zdaj bi se bil vnel boj med bogo-

¹ Euripilos je bil vnuk Zeusovega sina Herakla, Neoptolemos pa vnuk boginje Tetide.

voma, ko ju Zeus ne bi z gromom posvaril in prestrašil. Bogova sta spoznala očetovo voljo, Ares se je umaknil v Tracijo, Palas pa se je obrnila proti Atenam; bojišče je bilo spet prepuščeno smrtnikom in moč Trojancev je splahnela: bežali so nazaj v mesto, Grki pa so pritisnili za njimi. Z mestnega obzidja so Trojanci hrabro branili svoje mesto; kljub temu bi jim bili Danajci vdrli skozi vrata, če bi Zeus, ki je poznal voljo Usode, ne bil zavil mesta v gosto meglo. Tedaj je modri Nestor Grkom svetoval, naj se umaknejo, da pokopljejo svoje mrtve in se odpočijejo od boja.

Naslednjega dne so Danajci strmeli, ko so videli, da megla ne zakriva več trojanske trdnjave, ki se jim je pred očmi dvigala proti modremu jutranjemu nebu; spoznali so, da je bila sinočnja megla čudež očeta bogov. Ta dan je vladalo premirje. Trojanci so ga izkoristili, da so slovesno pokopali Misijca Euripila. Neoptolemos pa je šel na vzpetino nad morjem na grob svojega očeta, poljubil je lepi steber, ki se je dvigal nad njim, ter jokal, vzdihoval in žalosten govoril:

»Tudi med mrtvimi mi bodi pozdravljen, ljubi oče, zakaj nikoli te ne bom pozabil! O da bi te še živega našel pri Grkih! Tako pa ti nikoli nisi videl svojega otroka in jaz ne svojega očeta, čeprav sem v srcu tako hrepenel po tebi! Vendar še živiš v meni in živiš v svojem kopju; oba v bitki pogajava sovražnikom strah v kosti in Danajci me z veseljem gledajo in pravijo, da sem tebi, oče, podoben po postavi in delih!«

Tako je jokaje govoril in se nato vrnil k ladjam. Ves naslednji dan je spet besnel boj okoli trojanskih zidov; vendar Grkom ni uspelo, da bi vdrli v mesto, in na bregovih Skamandra, kjer Neoptolemos ni bil navzoč, so Danajci padali celo v trumah. Tam je pógumni Priamov sin Deifobos tvegala uspel napad iz trdnjave in oblegovalce spravil v stisko. Ko je Neoptolemos slišal o tem, je ukazal svojemu vozniku Automedontu, naj nesmrtnne konje požene tja. Trojanski kraljevič je obstrmel, ko je videl, da se mu približuje. Srce mu je omahovalo med odločitvijo, ali naj zbeži ali naj se silnemu junaku postavi po robu. Neoptolemos pa mu je že od daleč zaklical:

»Sin Priamov, kako besniš med Danajci, da se tresejo pred teboj! Nič čudnega, da se imaš za najhrabrejšega junaka na zemlji. No, pa se poskusi še z mano!«

Tako je zaklical in se kakor lev zakadil proti njemu in gotovo bi ga bil z voznikom vred ubil, če ne bi Apolon, zavit v teman oblak, prihitel z Olimpa in ogroženega Deifoba odnesel v mesto, kamor so za njim bežali tudi drugi Trojanci. Ko je Neoptolemos zamahnil s kopjem v prazen zrak, je jezen zakričal:

»Revše, ušel si mi, vendar ti ni pomagala tvoja hrabrost, ampak eden izmed bogov te mi je iztrgal!«

Nato se je spet pognal v boj. Toda Apolon, ki je bil znotraj trojanskih zidov, je varoval mesto. Tedaj je vedež Kalhas opomnil Danajce, naj se umaknejo k ladjam in se za nekaj časa izognejo napornemu boju. Tam jim je rekel:

»Prijatelji, zaman se trudimo v boju proti temu mestu, če se ne izpolni tudi drugi del prerokbe, ki sem vam jo razodel, in Filokteta z njegovimi nepremagljivimi puščicami ne pripeljemo z otoka Lemna.«

Takoj je bilo sklenjeno, da pošljejo pametnega Odiseja in hrabrega mladeniča Neoptolema na Lemnos, in ta dva sta se hitro vkrcala in odplula.

Filoktetes na Lemnu

Junaka sta se izkrcala na neobljudeni obali otoka Lemna. Tu je Odisej pred več kakor devetimi leti po sklepu vojskovodij izpostavil Poiantovega sina Filokteta, čigar neozdravljiva rana je bila vzrok, da Grki niso mogli prenašati njegove navzočnosti; izpostavil ga je v votlini z dvema izhodoma, kjer se je pozimi lahko grel na soncu, poleti pa si je na drugi strani mogel najti senco in hlad; v bližini je veselo žuborel studenec. Junaka sta hitro našla ta kraj in Odisej je brž opazil, da je še vse tako, kakor je bilo takrat. Votlina pa je bila prazna; le široka plast listja, stlačena, kot da nekdo na njem spi, preprost vrč, izrezljan iz lesa, in nekaj kuhinjskih priprav je kazalo, da tu nekdo prebiva. Na koncu so bile razprostrte cunje, polne gnoja in tako ni bilo nobenega dvoma, da bolni Filoktetes še zmerom tukaj živi. Prvo, kar sta storila, je bilo, da sta poslala enega izmed služabnikov na prežo, da bi jih bolnik ne mogel presenetiti.

»Izkoristiva,« je rekel Odisej mlademu Ahilovemu sinu, »odsotnost tega človeka, da se pogovoriva, kako naj izpeljeva načrt, zakaj samo s prevaro ga bova mogla dobiti v roke. Pri prvem vajinem srečanju jaz ne smem biti zraven, ker me smrtno sovraži, in sicer po pravici! Kakor hitro te bo vprašal, kdo si in od kod prihajaš, mu pošteno povej, da si Ahilov sin. Potem pa si še izmisli, da si se razjezil na Grke in odšel od njih in da si zdaj na poti domov. Zakaj tisti, ki so te na Skiru preprosili, da si šel z njimi pred Trojo, da bi jim pomagal zavzeti mesto, so ti — tako mu reci — odrekli orožje tvojega očeta in ga dali meni, Odiseju. Mene lahko očrniš, kolikor hočeš, to me ne bo prav nič bolelo, a brez te prevare ne bova dobila moža in puščic. Zato moraš misliti na to, kako mu boš izmaknil te nepremagljive strelice.«

Neoptolemos mu je zdaj segel v besedo:

»Sin Laertov,« je rekel, »dejanja, o katerem ne morem brez zgražanja **slšati**, tudi storiti ne morem; ne jaz ne moj oče nisva bila rojena za kakršno-**koli** zlo dejanje. Pripravljen sem, da tega človeka s silo ujamem, samo **zvi-jače** ne zahtevaj od mene! In kako naj bi ta edini mož, ki povrh le na eni **nogi** stoji, premagal nas, ki nas je toliko?«

»S svojimi nezgrešljivimi puščicami,« je mirno odgovoril Odisej. »Vem, moj sin, da ti ni prirojen dar varanja, tudi jaz, ki sem poštenega očeta sin, **sem** bil v mladih letih z jezikom počasen, z roko pa uren. Šele izkušnja me je morala izučiti, da svet manj vodijo dejanja kakor besede. Če pomisliš, **da** samo Heraklov lok more premagati Trojo in da si boš ti s tem dejanjem pridobil slavo modrosti in hrabrosti, potem se gotovo ne boš več upiral, **da** ne bi rekel nekaj lažnivih besed.«

Neoptolemos se je vdal razlogom starejšega prijatelja, ki se je zdaj **umaknil**, kot sta se domenila. Ni trajalo dolgo, ko se je od daleč slišalo boleče vzdihovanje trpečega Filokteta. Ta je namreč iz daljave videl ladjo na obali, kjer ni bilo pristanišča, pa je prihitel k Neoptolemu in njegovim sprem-ljevalcem.

»Oh, kdo pa ste?« jim je zaklical. »Kako to, da ste pristali na tem pustem otoku? Sicer vidim na vas ljubo grško nošo, vendar bi rad slišal tudi glas vašega jezika. Ne bojte se moje divje zunanosti, raje pomilujte mene nesreč-**nika**, od vseh prijateljev zapuščenega, izmučenega človeka, in mi odgovorite, če morda niste prišli s sovražnimi nameni.«

Neoptolemos mu je odgovoril, kakor ga je bil Odisej poučil. Filoktetes je **vzkliknil** od veselja:

»O, dragi grški glasovi, kako prijetno mi po tako dolgem času zvenite v uho! O, sin, predragega očeta! Ljubljeni Skiros! Dobri Likomedes! In ti, gojenec starega Likomeda, kaj mi govoriš? Torej Danajci niso s teboj nič drugače ravnali kakor z menoj! Vedi, jaz sem Filoktetes, Poiantov sin, tisti, katerega so Atreova sinova in Odisej tukaj izpostavili, ko smo šli proti Troji, in me tu pustili popolnoma zapuščenega, od grozne boleznⁱ izmučenega. Brezskrbno sem spal na morski obali pod tole visoko skalnato streho; tedaj so brezbrizno zbežali, mi pustili samo revne cunje kakor kakšnemu beraču in najpotrebnejšo hrano, kakršno bi privoščil, da bi jo kdaj uživali tudi sami. Kaj misliš, ljubi otrok, kako mi je bilo, ko sem se zbudil; s kakšnimi solzami, s kakšnim krikom strahu, ko od vsega ladjevja, ki me je s^{em} pripeljalo, nisem videl žive duše več, nobenega zdravnika, nobene pomoči za moje trpljenje, krog in krog sebe sploh nič drugega kakor lastno gorje, zato pa tega čez mero. Od takrat so mi revežu minevali dnevi in leta in pod to tesno

streho sem bil samemu sebi edini strežnik in rednik. Tale lok mi je priskrbel najpotrebnejšo hrano; a s kakšno težavo sem se z bolno nogo privlekel na kraj, kamor mi je kdaj kak plen padel iz zraka. Kadarkoli sem hotel zajeti vodo iz studenca, kadarkoli sem od zime do zime hotel nasekati drv v gozdu, da bi mogel kuriti v svoji votlini, sem se z največjo težavo izvlekel iz votline in vse to opravil sam. Potem spet nisem imel ognja; kako dolgo je trajalo, dokler nisem dobil pravega kamna, s katerim sem tolkel ob železo, da sem ukresal ogenj, ki me je do tele ure ohranil! Ko sem imel vse to najpotrebnejše, mi ni ničesar več manjkalo za životarjenje, razen ljubo zdravje. Zdaj pa poslušaj še nekaj o tem otoku, ljubi sin! Vedi, da je to najbolj reven košček zemlje na svetu; nikoli se mu noben mornar prostovoljno ne približa; tu ni pristanišč, ni možnosti za izmenjavo blaga, otok je odrezan od vsakega stika z ljudmi. Kogar je na poti prignalo sem, je pristal prisiljen. Takim mornarjem se sicer smilim, dajo mi tudi nekaj hrane in obleke, nihče me pa noče odpeljati domov in tako ginem tukaj v bedi in lakoti že deseto leto. In vsega tega so krivi Odisej in Atreova sinova, katerim naj bogovi povrnejo z enakim.«

Neoptolemos se je med tem pripovedovanjem hudo razburil, vendar se je premagoval ob misli na Odisejevo opozorilo. Pripovedoval je žalostnemu junaku o smrti svojega očeta in o vsem drugem, kar je še želel slišati o svojih rojakih in prijateljih in v to vpletel z vsem videzom resničnosti laž, katere ga je naučil Odisej. Filoktetes ga je poslušal in pri tem glasno izražal svoje sočutje in presenečenje. Nato je prijel Ahilovega sina za roko, bridko zajokal in rekel:

»Dragi otrok, rotim te pri očetu in materi, ne zapuščaj me tu v mojih mukah. Dobro vem, da sem v nadlego in breme, vendar se odloči, vzemi me s seboj, vrzi me, kamor hočeš: na krmilo ali na kljun, na dno ladje, kjer bom tvojim sopotnikom najmanj v nadlego! Ne puščaj me v tej strašni samoti, pelji me kot rešitelj v svojo domovino; od tam ni več daleč do Oite in do dežele, kjer je prebival moj oče. Sicer sem mu že večkrat po ljudeh, ki so tu pristali, sporočil svoje srčne prošnje, a mi še nihče ni prinesel glasu od njega; gotovo je že zdavnaj mrtev. No, jaz bi bil vesel, če bi se smel samo odpočiti na njegovem grobu.«

Neoptolemos je s težkim srcem neiskreno obljubil bolnemu možu, ki se mu je vrgel pred noge, in rekel:

»Kadar boš hotel, bomo šli na ladjo. Naj bi nam le kak bog dal, da bi hitro odpluli iz te dežele proti cilju, ki nam je odkazan!«

Filoktetes je poskočil, kolikor mu je dopuščala bolna noga, veselo vzkliknil in mladeniča prijel za roko. V tem trenutku se je prikazal tisti Odisejev

služabnik, ki je bil na preži, preoblečen v grškega lastnika ladje, in z njim še neki drugi mornar iz njihovega spremstva. Ta se je obrnil k Neoptolemu in mu pripovedoval izmišljeno novico, da Diomedes in Odisej ploveta po nekega Filokteta, ki ga po prerokovanju vedeža Kalhanta morata ujeti in pripeljati pred Trojo, če hočejo, da bodo Grki mesto osvojili. Ta strašna novica je Poiantovega sina kar vrgla Neoptolemu v roke. Zgrabil je svete Heraklove puščice, jih dal mlademu junaku, ki se je ponudil, da mu jih bo nosil, in stopil z njim k vhodu v votlino. Zdaj se Neoptolemos ni mogel več obvladati: v čistem srcu mladega junaka je zmagala resnica nad lažjo, in še preden sta prišla k obali, mu je rekel:

»Filoktetes, ne morem ti več prikrivati; z menoj moraš odpluti pred Trojo k Atrevovima sinovoma in h Grkom!«

Filoktetes je najprej vzdrgetal, nato milo prosil in preklinjal. A še preden je v srcu mladega Neoptolema zmagalo sočutje, je Odisej skočil iz grmovja, v katerem se je skrival, in ukazal služabnikom, naj nesrečnega junaka, ki je bil že tako in tako njihov ujetnik, trdno zvežejo. Filoktetes ga je po glasu takoj spoznal.

»Gorje meni!« je zaklical. »Prodan sem, izdan sem! Tale je tisti, ki me je tu izpostavil, ki me zdaj hoče odpeljati in s čigar prevaro so mi bile ukradene puščice!«

»Dobri otrok,« je prijazno rekel Neoptolemu, »vrni mi lok in puščice!«
Odisej pa mu je segel v besedo:

»To se ne bo nikoli zgodilo,« je zaklical, »čeprav bi mladenič to tudi hotel; ti moraš iti z nami, moraš! Gre za rešitev Grčije in propad Troje!«

Zdaj ga je Odisej prepustil služabnikom, ki so ga zvezali, presenečenega Neoptolema pa je potegnil za seboj. Filoktetes je s služabniki ostal ob vhodu v votlino, tožil nad nesramno prevaro in podoba je bilo, da zastonj kliče bogove k maščevanju; tedaj je nenadoma zagledal junaka, kako se vračata in prepirata. Od daleč je slišal mladeniča, kako je togoten vzkliknil:

»Ne, grešil sem, z grdo zvijačo sem prevaral plemenitega moža! Hočem, da se to sramotno dejanje popravi; samo prek mojega trupla boš odpeljal tega moža pred Trojo!«

Oba sta potegnila meče, Filoktetes pa se je vrgel Ahilovemu sinu pred noge.

»Obljubi mi, da me boš rešil, kakor hočeš; potem se ti ni treba nikogar bati; puščice mojega prijatelja Herakla bodo odbile vsak napad od tvoje dežele!«

»Pojdi z menoj,« je rekel Neoptolemos in starega junaka dvignil s tal. »Še danes bova odplula v Ftijo, v mojo domovino.«

Tedaj se je jasno nebo nad glavami prepirajočih se junakov stemnilo. Pogledali so kvišku in Filoktetes je prvi opazil svojega prijatelja Herakla, ki so ga bogovi sprejeli med nesmrtnike, kako je plaval v temnem oblaku.

»Stojte!« je zaklical z mogočnim božanskim glasom z neba. »Prijatelj Filoktetes, poslušaj iz mojih ust Zeusovo voljo in se ji pokori! Ti veš, kako težko sem si pridobil nesmrtnost; tudi tebi je usojeno, da boš poveličan povzdignjen iz svoje bede. Ko prideš s temle mladeničem pred Trojo, boš najprej rešen svoje bolezn; dalje so te bogovi izvolili, da boš pokončal Parisa, povzročitelja vsega trpljenja; potem boš premagal Trojo; najlepši delež plena bo pripadel tebi; otovorjen z zakladi se boš vrnil k svojemu očetu Poiantu, ki še živi. Če ti od plena še kaj ostane, ga žrtvuj na grmadi pri mojem spomeniku. Zbogom!«

Filoktetes je iztegnil roke proti nebu za prijateljem, ki je izginjal.

»Naprej!« je zaklical. »Na ladjo, junaki! Daj mi roko, plemeniti sin Ahilov! Pa tudi ti, Odisej, stopaj ob moji strani: ti si hotel, kar hočejo bogovi!«

Parisova smrt

Ko so Grki zagledali zaželeno ladjo s Filoktetom in obema junakoma na krovu, kako prihaja v helespontsko pristanišče, so z radostnimi kriki trumoma hiteli na obalo. Filoktetes je iztegnil slabotne roke, njegova spremljevalca pa sta mu pomagala na obalo in ga šepajočega s težavo pripeljala k Danajcem, ki so ga pričakovali. Ko so ga ti zagledali, so zatarnali, tako se jim je zasmilil. Tedaj je eden izmed junakov skočil iz množice, mu natančno pregledal rano, ves ganjen poklical svojega očeta Asklepia in obljubil junaku, da ga bo s pomočjo bogov hitro ozdravil. Grki so glasno zavriskali, ko so slišali njegovo obljubo. To je bil Podalirios, zdravnik, stari Poiantov prijatelj. Brž je priskrbel potrebna zdravila, Argejci pa so umili in namazili starega junaka. Nesmrtniki so dali svoj blagoslov; razkrajajoča bolezen je izginila iz njegovih udov in z njo tudi vsa žalost iz duše. Hiravo telo junaka Filokteta si je opomoglo kakor žito na polju, ki je že venelo, pa ga je zalil dež in so ga osvežili poletni vetrovi. Celo Atreova sinova, poglavarja ljudstev, sta ostrmela, ko sta ga videla, kakor da je od mrtvih vstal; ko pa se je še z jedjo in pijačo okrepčal, je stopil k njemu Agamemnon, ga prijel za roko in vidno osramočen spregovoril:

»Dragi prijatelj! Zgodilo se je v zaslepljenosti našega duha pa tudi po volji bogov, da smo te nekoč pustili na otoku Lemnu. Zato se v srcu ne jezi več na nas, bogovi so nas že dovolj kaznovali za to in nam naložili preiz-

kašnje, da občutimo njihovo jezo. Za zdaj prijazno sprejmi darila, ki smo ti jih pripravili: sedem mladih Trojank, dvajset konj in dvanajst trinožnikov. Naj ti bodo v veselje; zdaj pa pojdi v moj šotor in se naseli v njem. Pri gostiji ni povesod naj ti bodo izkazane kraljevske časti.«

»Dragi prijatelji,« je odgovoril Filoktetes prijazno, »ne jezim se več na tebe, Agamemnon, niti na koga drugega izmed Danajcev, če se je kateri pregrešil nad menoj. Saj vem, da je duh plemenitih mož upogljiv in se mora pokazati zdaj strog, zdaj popustljiv. A zdaj pojdimo spat, zakaj kdor po boju hrepeni, stori bolje, če se spanja bolj veseli kakor gostije!«

Tako je rekel in pohitel v šotore svojih prijateljev, kjer je do jutra udobno počival.

Naslednjega dne so imeli Trojanci zunaj obzidja opravka s pokopavanjem svojih mrtvih, ko so videli Grke, kako že spet gredo v boj. Polidamas, modri prijatelj padlega Hektorja, jim je svetoval, naj se zavedajo svoje slabosti, se umaknejo za mestno obzidje in se tam brez skrbi branijo.

»Troja,« jim je govoril, »je delo bogov in njihovih del ni mogoče kar tako uničiti, tudi nam ne manjka ne jedi ne pijače in v dvorinah našega bogatega kralja Priama je še dovolj zalog, da se lahko nasiti trikrat toliko ljudi, kakor je nas.«

Vendar Trojanci niso poslušali njegovega nasveta, marveč so glasno pritrjevali Eneju, ki jih je pozival k slavni zmagi ali junaški smrti na bojišču.

Kmalu se je na obeh straneh spet razbesnel boj. Neoptolemos je s kopjem svojega očeta ubil dvanajst Trojancev drugega za drugim, Eurimenes, tovariš drznega Eneja, in Enej sam pa sta pustila v grški vojski krvave vrzeli in Paris je ubil Menelaovega spremljevalca Demoleonta iz Sparte. Med Trojanci pa je divjal Filoktetes kakor sam nepremagljivi Ares ali kakor hrumeča reka, ki preplavlja široka polja. Če ga je sovražnik le od daleč zagledal, je bil izgubljen; podoba je bilo, da že Heraklova sijajna bojna oprava, ki jo je nosil, uničuje Trojance, kot da je na njegovem oklepu Medusina glava.

Naposled se je Paris le opogumil in ga napadel, pogumno vihteč lok in puščice po zraku. Kmalu je tudi izstrelil puščico, ki pa je zabrenčala mimo Filokteta in ranila njegovega soseda Kleodora v ramo. Ta se je umaknil in se s kopjem bojeval dalje, a ga je druga Parisova puščica zadela smrtno. Zdaj je Filoktetes segel po svojem loku in z grmečim glasom zaklical:

»Ti, trojanski tat, povzročitelj vse naše nesreče, pokoril se boš za to, ker si se hotel od blizu pomeriti z menoj. Ko boš mrtev, se bo tvoji hiši in tvojemu mestu s hitrimi koraki približal konec!«

Tako je rekel in sesukano tetivo na loku pritegnil tako tesno k prsim, da se je lok ukrivil, puščico pa položil nanj tako, da je le malo gledala čez

lok. Tetiva je zabrnela, puščica je švistnila iz roke božanskega junaka in ni zgrešila cilja, vendar je Parisu samo oprasnila lepo kožo. Zdaj je tudi Paris zopet napel lok, tedaj pa ga je druga Filoktetova puščica zadela v lakotnico, da ni mogel več vzdržati v boju, ampak je zbežal kakor pes pred levom, tresoč se po vsem telesu.

Krvava bitka je trajala še nekaj časa, zdravniki pa so se medtem trudili okrog skeleče Parisove rane. Medtem se je spustila na zemljo noč in Trojanci so se vrnili za mestno obzidje, Danajci pa k ladjam. Paris je od bolečin vso noč prestokal na ležišču, ne da bi zatisnil oči. Puščica mu je prodrla do kostnega mozga in rana je zaradi delovanja strašnega strupa, v katerega so bile namočene Heraklove puščice,¹ postala popolnoma črna od gnilobe. Noben zdravnik mu ni mogel pomagati, čeprav so poskušali z raznimi zdravili. Tedaj se je ranjenec spomnil neke prerokbe, da mu bo nekoč v največji stiski mogla pomagati samo njegova zavržena žena Oinone, s katero je preživel srečne dni, ko je bil še pastir na gori Idi.² To prerokbo je slišal iz ust svoje žene takrat, ko je odhajal na pot v Grčijo. Zato se je zdaj, čeprav nerad, a prisiljen zaradi hudih muk, dal odnesti na goro Ido, kjer je njegova prva žena še zmerom živela. Ko so ga služabniki nesli navkreber, so se z vrha gore vrešččč oglašale zlovešče ptice. Zdaj ga je bilo groza njihovega vreščanja, zdaj ga je spet obšlo upanje, da bo živel in naj se ne zmeni za zlovešče ptice. Tako je prišel do doma svoje žene. Služabnice in Oinone sama so se začudile nepričakovanemu obisku, Paris pa se je svoji zavrženi ženi vrgel pred noge in zaklical:

»Častitljiva žena, ne sovraži me zdaj v moji stiski, ker sem te nekoč proti svoji volji zapustil kot vdovo. Zakaj glej, neizprosne sojenice so me odpeljale k Heleni. O, ko bi le umrl, preden sem jo pripeljal v palačo svojega očeta! Vendar te zdaj rotim pri bogovih in pri nekdanji najini ljubezni, usmili se me in me reši mučnih bolečin! Deni mi na rano zdravila, ki me po tvojem lastnem prerokovanju edina morejo rešiti!«

Njegove besede pa zavrženi ženi niso omehčale trdega srca.

»Kaj zdaj prihajaš k njej,« mu je očitala, »ki si jo zapustil in bridki žalosti prepustil, ker si upal, da boš užival pri večno mladi Heleni? Zato kar pojdi in se vrzi njej pred noge, če ti more pomagati; kajti prazno je tvoje upanje, da boš mojo dušo s solzami in tarnanjem ganil k usmiljenju!«

Tako ga je odpravila od svoje hiše, ne da bi slutila, da je njena usoda povezana z usodo njenega moža. Paris, ki so ga služabniki podpirali in nosili,

¹ Glej str. 185.

² Glej str. 297.

se je žalosten vlekel čez višine gozdnate Ide, in Hera se je z Olimpa naslajala nad tem prizorom. Paris še ni prišel na gorsko pobočje, ko je zaradi zastrupljene rane izdihnil na samem vrhu gore Ide, tako da ga njegova žena Helena nikoli več ni videla.

Neki pastir je prvi prinesel materi Hekabi novico o njegovi žalostni smrti. Kolena so ji klecnila ob tej novici in nezavestna je padla na tla. Priamos ni še nič vedel o tem; žalosten je sedel ob grobu sina Hektorja in ni vedel, kaj se dogaja zunaj. Helena pa se je ob novici bridko razjokala in glasno tarnala, čeprav v srcu ni dosti občutila, zakaj bolj kot moževa smrt jo je bolela njena lastna krivda, ki se je zdaj s strahom zavedela.

Nenaden kes je zdaj obšel tudi Oinono, ki je daleč od trojanskih žena živela v samotni hiši na vrhu Ide in se ji je šele zdaj spet obudil spomin na mladost, ki jo je preživela v ljubezni s Parisom. Kakor se led, ki se naredi v gozdovih visoko v hribih in pokriva razpoke in globeli, zopet otaja, ko zapiha mlačen zahodnik, in se razliva v deročih potočkih, tako se je trdota njenega srca tajala od žalosti in kesanja; srce se ji je odprlo in solze so ji lile iz usahljih oči. Naposled se je ojunačila, z ihto odprla vrata svoje hiše in kakor vihar planila ven. Od skale do skale, čez globeli in gorske potoke so jo urne noge nosile skozi temno noč. Sočutno jo je gledala z modrega nočnega neba Selene, boginja meseca. Naposled je prišla do tistega kraja na gori, kjer je truplo njenega moža gorelo na grmadi, okoli nje pa so stali ovčarji, ki so prijatelju in kraljeviču izkazali zadnjo čast. Ko ga je Oinone zagledala, je od silne bolečine čisto onemela; z obleko si je zakrila lepi obraz, skočila hitro na grmado, in preden so jo okoli stoječi mogli rešiti ali vsaj žalovati za njo, je z moževim truplom vred zgorela.

Naskok na Trojo

Ko se je na gori Idi to dogajalo, se je med obema vojskama nadaljeval srdit boj s spremenljivo srečo. Apolon je Eneju, Anhisovemu sinu, in Eurimahu, Antenorovemu sinu, vdihnil pogum in moč, da sta Ahajcem prizadela velike izgube, jih potisnila nazaj in je Neoptolemos le s težavo mogel obnoviti bitko. Vendar se Trojanci niso umaknili prej, dokler sama Palada Atena ni prihitela Grkom na pomoč. Zdaj se je tudi boginja Afrodita vmešala v boj; ker se je bala za življenje svojega sina Eneja, ga je zavila v oblak in ga umaknila iz bitke.

Iz tega neusmiljenega boja je le malo Trojancev, trudnih in ranjenih, ušlo v mesto. Žene in otroci so tarnali, ko so jim snemali krvavo orožje,

zdravniki pa so imeli polne roke dela. Tudi Danajci so bili oslabljeni in utrujeni od boja, kajti šele po dolgem omahovanju se je zmaga obrnila na njihovo stran. Vendar so bili naslednje jutro spet čili. Ko so pri ranjencih pustili dovolj močno stražo, so veseli in bojeviti spet odšli od ladij proti trojanskemu obzidju, in tokrat so mesto naskočili. Grki so svoje čete razdelili in vsaka je bila pripravljena za naskok na ena izmed vrat. Trojanci so se na vseh straneh bojevali z obzidja in obrambnih stolpov, povsod je bil silen hrup in vrvež. Na skajska vrata si je najprej upal Stenelos, Kapaneov sin, z božanskim junakom Diomedom. Z obzidja nad vrati sta napadalce odbijala vztrajni Deifobos in silni Polites, ki jima je pomagalo mnogo tovarišev s puščicami in kamenjem, da je odmevalo od ščitov in čelad. Pri idajskih vratih se je boril Neoptolemos z vsemi svojimi Mirmidonci, ki so bili posebno izkušeni v naskakovanju. V mestu onkraj obzidja sta na tem kraju Trojance spodbujala Helenos in Agenor in se neutrudno borila za drago domovino. Pri vratih, skozi katera se je prišlo na ravnino in dalje proti taborišču Grkov, sta vztrajala v nenehnem boju Euripilos in Odisej, a ju je z visokega zidu odbijal hrabri Enej, ki je metal kamenje nanju. Ob vodah Simoenta se je v hudi stiski bojeval Teukros in spet drugi na drugih krajih. Naposled se je Odiseju na njegovem položaju utrnila srečna misel, naj njegovi vojščaki dvignejo ščite nad glavo in se stisnejo v gosto vrsto, da so bili v celem videti kakor dobro pokrita streha hiše. Pod to streho ščitov so korakale danajske čete strnjeno in kakor eno telo; brez vsakega strahu so poslušali hrušč kamenja, puščic in kopij, ki so z obzidja iz rok Trojancev s treskom padali na ščite, ne da bi ranili enega samega moža. Tako strnjeni tesno drug ob drugem so se bližali mestnemu obzidju kakor temen zimski hudourni oblak, zemlja je bobnela pod njihovimi koraki, prah se je dvigal nad njihovimi glavami in pod streho ščitov so se razlegali pomešani vzkliki kakor brenčanje čebel v panju. Radost je navdajala srci Atreovih sinov, ko sta videla, kako se neomajna trdnjava pomika proti mestu. Vse svoje vojščake sta spodbujala k naskoku na trdnjavska vrata in se pripravljala, da bosta vrata snela s tečajev, s sekirami razbila vratnice in jih vrgla na tla; ob tej novi Odisejevi zvijači ni nihče več dvomil v zmago.

Tedaj so bogovi, ki so bili na strani Trojancev, okrepili roke junaka Eneja, da je prinesel z obema rokama velikanski kamen in ga jezno treščil na streho, iz ščitov. Ta lučaj je povzročil žalosten poraz napadalcev; kakor koze v planini, na katere se zvali odtrgaña skala, so se razbiti zgrudili pod svojimi ščiti. Enej pa je stal na obzidju napetih udov in njegova bojna oprava se je svetila kakor blisk; zraven njega je neviden v temnem oblaku stal silni Ares, ki je strelicam, katere je junak prožil za kamni, dajal pravo smer, da

sta smrt in groza divjali v vrstah Grkov. Glasno se je razlegal z obzidja Enejev klic, ki je podžigal svoje ljudi, glasno je spodaj odmeval klic Neoptolema, ki je spodbujal Mirmidonce, naj vztrajajo; in tako je tam trajal boj ves dan.

Na neki bolj oddaljeni strani obzidja pa so imeli Grki več sreče. Tam je drzni Lokrijec Aias polagoma čistil obrambni zid branilcev tako, da je zdaj tega s puščico zadel, zdaj onega s kopjem pobil. In zdaj je njegov hrabri bojni tovariš in rojak Alkimedon opazil neko popolnoma prazno mesto na obzidju, prisloneil tam naskakovalno lestev in se, zanašajoč se na svoje hrabro srce in mladost, boja željan začel hitrih nog vzpenjati po lestvinih klinih, držeč ščit nad glavo. Misli je, da bo tako pripravil svojim vojščakom pot v mesto. Toda Enej je od daleč opazoval njegovo početje, in ko je Alkimedon ravno pogledal čez zid in prvič in zadnjič uprl pogled v notranjost mesta, ga je v glavo zadel kamen, ki ga je vrgla močna roka trojanskega junaka; pod težo padajočega se je lestev zlomila: kakor puščica s tetive se je zavrteel po zraku in izdihnil, še preden je priletel na tla. Lokrijci so glasno vzdihnil, ko so videli junaka, kako je obležal na tleh. Zdaj je Filoktetes vzela na muho Anhisovega sina, ki je kakor zver divjal vzdolž obzidja in sprožil nanj eno izmed svojih slovečih puščic. Cilja tudi ni zgrešil, vendar je oprasnil samo usnje na Enejevem ščitu, nato pa zadel Trojanca, ki se je zvrnil z zidu kakor divjad, ko jo je dosegla lovčeva puščica. Zato pa je Enej Toksaihmu, hrabremu Filoktetovemu tovarišu, s kamnom zdrobil glavo in kosti. Togoten je pogledal Filoktetes na obzidje proti sovražnemu junaku in zaklical:

»Enej, ali res misliš, da si najhrabrejši junak, če v boju s svojimi nasprotniki kakor slabotne ženske mečeš nanje kamenje z obzidja? Daj, če si junak, pridi k orožju pred vrata in svoj lok in kopje preizkusi v boju s pogumnim Poiantovim sinom!«

Trojanec mu ni utegnil odgovoriti, zakaj obramba mesta ga je klicala na drugi konec obzidja, pa tudi Filokteta je vleklo v nove boje.

Leseni konj

Grki so se dolgo brez uspeha bojevali okrog trojanskih vrat in obzidja, vendar je bil poskušani naskok na vseh straneh odbit. Tedaj so izvedeli po prerokbi, da je usoda Troje odvisna od paladija, čudodelne podobe boginje Atene¹. Odisej in Diomedes sta se takoj odločila, da jo ukradeta. Junaka

¹ Paladion — paladij; glej stran 294.

sta preoblečena kot revna berača šla v sovražno mesto in se v tihi noči splazila v svetišče, kjer je stala sveta podoba. Ni se še začelo daniti, ko sta se drzna junaka s plenom srečno vrnili v taborišče. Ko so pa Trojanci kljub temu tudi naslednji napad na obzidje odbili, je vedež Kalhas sklical zbor najodličnejših junakov in jim govoril takole:

»Ne izpostavljajte se več naporom hudega boja, kajti tako ne boste prišli do cilja; izmislite se raje kakršnokoli zvijačo, ki bo rešila vaše ladje in vas same. Zakaj poslušajte, kakšno znamenje sem včeraj videl: jastreb se je podil za golobico, ta pa je, da bi ušla svojemu preganjalcu, šinila v skalno razpoko. Jastreb je jezen dolgo čakal pred skalno razpoko, golobice pa ni in ni bilo iz nje; zdaj se je ptica ujeda skrila v bližnje grmovje, premagovala svojo jezo in prežala. In glej, nespametna golobica je smuknila iz razpoke, jastreb pa je nenadoma planil na nič hudega slutečo ptico in jo neusmiljeno zadavil. To ptico si vzemimo za zgled in ne poskušajmo več s silo zavzeti Troje, marveč poskusimo z zvijačo!«

Tako je rekel vedež, a nobenemu izmed junakov, naj so še tako ugi-bali in premišljevali, ni hotelo priti na misel, kako in s kakšno zvijačo bi mogli strašno vojno končati. Samo Odisej je s prekanjenostjo svojega duha naposled prišel na tako misel.

»Veste kaj, prijatelji,« je zaklical veselo razburjen zaradi srečnega domisleka, »zgradimo velikanskega lesenega konja! V njegov trebuh se bomo skrili najodličnejši ahajski junaki, kolikor nas je. Vse druge čete naj se medtem z ladjami umaknejo na otok Tenedos, še prej pa naj vse, kar bo ostalo tu v taborišču, sežgo, da se bodo Trojanci, ko bodo z obzidja to videli, spet brezskrbno razkropili po ravnini pred mestom. Od nas junakov pa naj kak pogumen mož, ki ga noben Trojanec ne pozna, ostane zunaj konja, gre k njim kot pribežnik in jim pove izmišljeno zgodbo, da se je rešil zločin-skega nasilja Ahajcev, ki so ga hoteli zaklati in žrtvovati bogovom za srečno vrnitev v domovino. Pripoveduje naj jim, da se je skrnil pod umetnega konja, ki je posvečen sovražnici Trojancev, boginji Paladi Ateni, in si je šele zdaj, ko so njegovi sovražniki že odpluli, upal zlesti izpod njega. To naj vsem, ki ga bodo spraševali, tako dolgo zatrjuje in ponavlja, dokler ne bodo svojega nezaupanja premagali in mu začeli verjeti. Potem ga bodo kot tujca, ki je vreden pomilovanja, odpeljali v mesto. Tam naj dela za to, da bi Trojanci lesenega konja potegnili za obzidje. In ko bodo potem naši sovražniki brezskrbno spali, naj nam da dogovorjeno znamenje, na katero bomo zapustili svoje skrivališče, dali znamenje z gorečimi plamenicami prijateljem pri Tenedu in mesto uničili z ognjem in mečem.«

Ko je Odisej končal, so se vsi čudili njegovi iznajdljivosti, najbolj pa ga je pohvalil vedež Kalhas, čigar misel je zviti junak popolnoma razumel. Opozoril je Grke na ugodna ptičja znamenja in na pritrjujoče Zeusovo grmenje, ki se je slišalo z neba; silil jih je, naj se takoj lotijo dela. Tedaj se je v zboru vzdignil Ahilov sin in nevoljen rekel:

»Kalhas, hrabri možje imajo navado, da se s svojimi sovražniki bojujejo v odprtem boju; Trojanci naj se le izogibljejo bitki in se strahopetno bojujejo s svojih obrambnih stolpov, mi se pa raje odpovejmo vsaki zvižaji in vsakemu drugemu sredstvu, le odprtemu boju ne. V boju moramo dokazati, da smo večji junaki!«

Tako je zaklical in Odisej sam je moral občudovati plemenitega mladeniča, vendar mu je odgovoril:

»Plemeniti sin prav tako neustrašnega očeta, govoril si kakor junak in vrl mož. Pa vendar niti tvoj oče, polbog po junaštvu in moči, ni mogel porušiti te mogočne trdnjave. Torej vidiš, da hrabrost ne zmore vsega na svetu. Zato vas rotim, junaki, poslušajte Kalhantov nasvet in takoj uresničite moj predlog!«

Vsi drugi junaki so odobraval predlog Laertovega sina, samo Filoktetes se je pridružil Neoptolemu, ker si je še zmerom želel boja in bojnega hrupa; njegovo junaško srce se ga še ni nasitilo. Naposled bi bila ves zbor Danajcev pridobila zase, če bi Zeus ne bil razgibal vsega ozračja: med strašnim grmenjem je začel metati strelo za strelo k nogam junakov, ki so se upirali, in s tem jasno pokazal, da se njegova volja sklada s predlogi vedeža Kalhanta in Laertovega sina. Tako sta junaka izgubila pogum, da bi se še upirala, in sta se pokorila, čeprav nerada.

Nato so se vsi hkrati vrnili k ladjam, in preden so se junaki lotili dela, so se prepustili blagodejnemu spanju. Opolnoči je Atena v sanjah stopila k zglavju grškega junaka Epeia in mu kot spretnemu umetelnemu možu naročila, naj iz lesa naredi velikanskega konja; obljubila mu je svojo pomoč, da bo mogel delo čimprej izvršiti. Junak je spoznal boginjo in se vesel prebudil; zdaj so se vse druge misli umaknile pred to edino nalogo, in duh njegove umetnosti mu je razgibal dušo. Ko se je zdanilo, je pripovedoval sredi ljudstva, kako se mu je prikazala boginja, in Atreova sinova sta takoj poslala može v gozdnate doline idajskega pogorja in jim ukazala, naj posekajo čimveč visokih jelk. Hitro so jih prinesli dol k Helespontu in mnogi mladeniči so se lotili dela, da so pomagali Epeiu: nekateri so žagali hlode, drugi so obsekavali veje na še nerazžaganih deblih, tretji spet so se lotili kakšnega drugega dela. Epeios je stesal najprej noge za konja, nato trebuh;

nad trebuh je pritrdil usločen hrbet, zadaj lakotnice, spredaj vrat; na vratu mu je naredil krasno grivo, ki je bila videti, kot da vihra v vetru; glavo, vrat in rep mu je na gosto okrasil z žimo, na glavo je postavil pokončna ušesa, pod čelo pa vstavil svetle steklene oči. Skratka, ničesar ni manjkalo, kar se pri živem konju giblje in premika. Tako je z Atenino pomočjo v treh dneh delo dokončal in vsa vojska je občudovala umetnikovo stvaritev, tako natančno je znal posnemati in upodobiti življenje in gibanje. Vsak trenutek si mogel misliti, da bo orjaški konj zarezgetal. Epeios pa je povzdignil roke k nebu in pred vso vojsko molil:

»Mogočna Palada, usliši me, reši svojega konja in mene, vzvišena boginja!«

In vsi Grki so molili z njim.

Trojanci so se po zadnjem boju plaho držali za obzidjem. Tem huje pa so se še sedaj, ko naj bi se usoda Troje izpolnila, prepirali bogovi. Razdeljeni v dve skupini, katerih ena je bila Grkom naklonjena, druga sovražna, so se bogovi spustili na zemljo in se ob reki Skamandru ljudem nevidni postavili v dve bojni vrsti. Tudi morska božanstva so se pridružila eni ali drugi skupini. Nereide, Ahilove sorodnice, so držale z Grki; druga morska božanstva, ki so bila na strani Trojancev, pa so dvignila valove proti ladjam in jih gnala na kopno proti zahrbtnemu konju. Uničila bi bila ladje in konja, če bi bila Usoda to dopustila. Zdaj se je med nebeškimi bogovi vnel boj in Ares je napadel Ateno. To je bilo znamenje za splošno bitko in bogovi so napadali drug drugega; pri vsaki kretnji je zažvenketala zlata bojna oprava in morje je zašumelo s svojimi valovi; zemlja se je tresla pod nogami nesmrtnikov in vsi hkrati so tako glasno kričali, da je bojni krik bogov prodril do podzemlja in so se Titani kar stresli v Tartaru. Nebeščani so izbrali za boj čas, ko je bil Zeus, oče bogov in ljudi, na potovanju daleč pri Okeanu, kamor ga je klicalo vladanje sveta. Vendar njegovemu bistrovidnemu duhu niti daleč od Olimpa ni ušlo nič tega, kar se je dogajalo na površju Zemlje. Brž ko je opazil, da so se bogovi spoprijeli v boju, se je s svojimi kakor veter hitrimi konji na gromskem vozu, ki ga je vodila Iris, takoj vrnil z Okeana na Olimp in od tam začel metati strele med bogove, ki so se borili. Tedaj so se nesmrtniki prestrašili in se nehali bojevati. Temis, boginja pravice, ki se edina ni udeležila boja, je stopila med bogove, jih spravila narazen in jim naznanila, da je Zeus sklenil pokončati vse nebeščane, če ga ne bodo poslušali. Zdaj so se bogovi zbalj za svojo nesmrtnost, premagali jezo v srcih in se iz boja vrnili eni na Olimp, drugi v morske globine.

Konj v grškem taborišču je bil medtem že popolnoma pripravljen in Odisej je na zboru junakov vstal in spregovoril:

Laocoön, trojanski duhovnik, ki opozori Trojance na zvijačo
in sinova Thymbraeus in Antiphantes, ki ju ukani in premaguje „kača“,
1st. {kopija starejšega kipa}, muzej Vatikan

»Zdaj gre zares, zdaj je napočil čas, voditelji danajskega ljudstva! Zdaj naj se pokaže, kdo se zares odlikuje po moči in pogumu. Zdaj je čas, da v konjskem trebuhu, ki nas bo skrival, temni prihodnosti pogledamo v obraz! Verjemite mi, da je treba več poguma, da nekdo zleze v to skrivališče, kakor da v odprti bitki kljubuje smrti! Zato naj se za ta drzni korak odloči, kdor se čuti najbolj hrabrega. Drugi naj predtem odjadrajo proti Tenedu! En sam korenjaški mladenič pa naj ostane v bližini konja in naj dela, kakor sem svetoval. Kdo hoče prevzeti to nalogo?«

Junaki so se obotavljali. Tedaj se je vzdignil hraber Grk, Sinon po imenu, in rekel:

»Glejte, jaz sem pripravljen storiti, kar zahtevate! Pa če bi me Trojanci mučili, če bi me živega vrgli v ogenj, moj sklep je trden!«

Ljudstvo ga je vriskaje pozdravljalo in odobravalo njegov sklep; marsikateri stari junak si je v srcu mislil:

»Le kdo je ta mladi človek? Še nikoli nismo slišali njegovega imena, še z nobenim junaškim delom se ni odlikoval. Gotovo ga kakšen demon žene, da bi pogubil Trojance ali pa nas!«

Vstal je Nestor in Danajce spodbudil:

»Zdaj, ljubi otroci, je treba poguma, zakaj prišel je čas, ko bogovi cilj desetletnih hudih naporov polagajo v naše roke: zato kar hitro konju v trebuh! Sam še čutim v svojih starih udih mladostno silo, ki me je navdajala takrat, ko sem se odpravljal, da se z Jasonom vkrcam na ladjo argonavtov, in bi se tudi bil, če me ne bi bil zadržal kralj Pelias!«

Tako je zaklical starec in pred vsemi drugimi hotel skozi odprta stranska vrata zlesti v trebuh lesenega konja; toda Neoptolemos, Ahilov sin, ga je živo prosil, naj to čast prepusti njemu, mladeniču, on naj pa, zavedajoč se svoje visoke starosti, prevzame vodstvo preostalih Grkov, ki bodo odpluli na otok Tenedos. Nestorja so le s težavo pregovorili, mladenič pa je nato v popolni bojni opravi prvi stopil v prostorno votlino. Njemu so se pridružili Menelaos, Diomedes, Stenelos in Odisej, nato Filoktetes, Aias, Idomeneus, Meriones, Podalirios, Eurimahos, Antimahos, Agapenor in še več drugih, kolikor je bilo zanje še prostora v konjskem trebuhu. Nazadnje je zlezel vanj še Epeios sam, ki je bil konja zgradil. Ta je potegnil za sabo lestev v votlino, vrata odznotraj trdno zapahnil in se usedel pred zapah; drugi so v globokem molku čakali v konjskem trebuhu in sedeli v temni noči med smrtjo in zmago.

Drugi Grki so zažgali šotore in vse, kar je bilo v taborišču, nato pa pod vodstvom kneza narodov Agamemnona in kralja Nestorja odpluli in odjadrali proti otoku Tenedu. Tako so odločili Danajci, ki tema junakoma

Trojanski konj, 670 p.n.š, Mykonos, Grčija

Homer v opisih Trojanskega konja poimensko govori, da je bilo v konju več kot 13. oboroženih vojščakov, da so neopazno prešli kontrolo ob vходу v Trojo
Slika upodobitve vaze iz 7. stoletja pred novim štetjem govori povsem drugače.
Pred vhomom so bili vojaki razoroženi. Na vsaki strani jih je bilo po 7, - torej 14

niso dovolili, da bi zlezla v konja, prvemu zaradi njegovega dostojanstva, drugemu zaradi njegove starosti. Pred Tenedom so se zasedrali, se izkrcali na otok in hrepeneče upirali oči v daljavo, kdaj bodo zagledali ognjeno znamenje.

Trojanci so kmalu opazili, kako se na Helespontu dviga v zrak dim, in ko so z obzidja pozorneje pogledali na obalo, so tudi grške ladje že izginile. Vsi veseli so trumoma hiteli k obali, vendar se niso pozabili obožiti, ker se še vedno niso mogli otresti strahu. Ko so na kraju nekdanjega sovražnega taborišča zagledali lesenega konja, so se začudeni postavili okrog njega, kajti konj je bil v resnici velikansko delo. Med njimi se je vnel prepir, kaj naj počno s tem nenavadnim čudom; nekateri so predlagali, naj bi ga spravili v mesto in kot spomenik zmage za vse čase postavili na trdnjavo, drugi pa so svetovali, naj bi skrivnostno darilo Danajcev vrgli v morje ali sežgali — ta nasvet so morali v konjskem trebuhu zaprti grški junaki slišati v svojo veliko muko. Tedaj je hitrih korakov prišel Laokoon, trojanski svečenik Apolonov, stopil v sredo zijočega ljudstva in že od daleč klical:

»Nesrečni meščani, kakšne norosti počenjate? Ali mislite, da so Grki res odpluli in da kakršenkoli dar Danajcev more biti brez prevare? Mar ne poznate Odiseja? Ali se v konju skriva velika nevarnost ali pa je to kak vojni stroj, ki ga bodo nekje v bližini prežeči sovražniki pognali proti našemu mestu! Naj bo že karkoli, ne zaupajte živali!«

S temi besedami je vojščaku, ki je stal zraven njega, iztrgal veliko železno sulico in jo konju zagnal v trebuh. Sulica se je zapičila konju med rebra, obtičala tam in se tresla in iz votline je odmevalo kakor iz globoke kleti. Duh Trojancev je ostal zaslepljen.

Ko se je to dogajalo, so pastirji, ki jih je radovednost privabila k lesenemu konju, izpod njegovega trebuha potegnili zvitega Sinona in ga kot ujetega Grka odvlekli pred kralja Priama. Trojanski vojščaki, ki so doslej stali okrog konja, so se zbrali k novemu prizoru. Sinon, ki je bil brez orožja in ves zbehan, je zdaj zaigral vlogo, ki mu jo je Odisej naložil. Milo je prosil in iztegoval roke k nebu, nato se pa obrnil k navzočim in glasno ihtel:

»Gorje mi! Katera dežela, katero morje bi mi moglo dati zavetje, ko so me Grki zavrgli in me bodo Trojanci pobili?«

Ti vzdihni so ganili celo mladeniče, ki so ga prej zgrabili kot sovražnika in so surovo ravnali z njim. Vsi vojščaki so sočutno stopili k njemu, hoteli od njega vedeti, kdo je in od kod je, in naj se ne boji, če ne namerava nič sovražnega. Sinon se je naposled otresel hlinjenega strahu in rekel:

»Argejec sem, tega vam nočem tajiti; četudi je Sinon nesrečen, vendar zato noče postati lažnik. Morda ste že kdaj slišali o evbojskem knezu Pala-

medu, ki so ga od Odiseja naščuvani Grki neusmiljeno kamenjali, ker jim je odsvetoval vojni pohod proti vašemu mestu: kot njegov sorodnik sem šel tudi jaz z njim v ta boj, reven in po njegovi smrti brez opore. In ker sem si upal groziti, da bom umor svojega bratranca maščeval, sem si nakopal sovraštvo hinavskega Laertovega sina, ki me je potem med vso vojno mučil. Tudi ni miroval, dokler se ni z lažnivim vedežem Kalhantom dogovoril, kako me bo uničil. Ko so namreč moji rojaki naposled res zbežali, kar so že prej tolikokrat nameravali, pa so beg vsakikrat spet odložili, ker zaradi hude nevihte na morju niso mogli odpluti, in je tale leseni konj že stal tu iztesan, so Euripila poslali k Apolonovemu preročišču, ker so na nebu videli sumljiva znamenja. Ta je prinesel iz božjega svetišča žalosten izrek: ‚Ko ste odhajali na vojno, ste jezne vetrove pomirili s krvjo nekega dekleta; s krvjo si morate vrnitev tudi odkupiti in žrtvovati življenje enega izmed Grkov.‘ Ko je ljudstvo to slišalo, ga je spreletel mrzel pot. Tedaj je Odisej z velikim hrupom privlekel vedeža Kalhanta v ljudsko skupščino in ga prosil, naj jim razodene voljo bogov, da se bo pokazalo, za koga velja ta prerokba. Pet dni je ta slepar molčal in se hinavsko branil, da kogarkoli izmed Argejcev določi za smrt. Naposled imenuje mene, kot da ga je k temu prisililo Odisejevo kričanje. Vsi so se z njim strinjali, hvaleč njegov preroški dar, zakaj vsak je bil vesel, ko je videl, da je smrt od njega odvrnjena. In že se je približal strašni dan: okrasili so me kot žrtveno žival, glavo so mi ovili s svetimi trakovi, pripravili so žrtvenik in s soljo pomešano zdrobljeno žito. Tedaj sem raztrgal vezi, zbežal in se skril v trstju bližnjega močvirja, tam prenočil in čakal, dokler niso odpluli. Potem sem prilezel iz močvirja in si poiskal zavetja pod trebuchom njihovega svetega konja. V svojo domovino in k svojim rojakom se ne morem več vrniti. V vaših rokah sem in od vas je odvisno, ali mi boste velikodušno podarili življenje ali pa me pogнали v smrt, ki mi je grozila od rok mojih lastnih rojakov.«

Trojance so ganile te besede, celo Priamu se je zasmilil, da je ukazal, naj snamejo možu okove in mu zrahljajo vezi; nato je s hinavcem zelo prijazno govoril; rekel mu je, naj pozabi na hudobne Grke, in mu obljubil pribežališče v svojem mestu, če jim le po resnici pove, kaj je s tem lesenim konjem, ki ga je pravkar imenoval svetega. Sinon je roke, ki so z njih sneli okove, povzdignil proti nebu in s hinavsko pobožnostjo molil:

»O bogovi, katerim sem bil že posvečen, ti, žrtvenik, in ti, prekleti meč, ki si mi grozil s smrtjo, vi ste mi priča, da so vse vezi, ki so me doslej vezale z mojim ljudstvom, raztrgane, in da ne grešim, če odkrivam njihove skrivnosti! Od nekdaj so Danajci v tej vojni stavili vse svoje upanje na pomoč boginje Palade Atene. Odkar pa je bil iz svetišča, ki ga ima ona pri vas v

Troji, ukraden njen kip, paladij, in sicer so ga — kar vi Trojanci verjetno zdaj prvič slišite — odnesle roke zvitih Danajcev, jim je šlo vse narobe, boginja se je razjezila in sreča je zapustila danajsko orožje. Tedaj je vedež Kalhas preroko svetoval, naj se takoj vrnejo z ladjami in v sami domovini počakajo na nove odredbe bogov. Dokler paladija ne vrnejo na mesto, kjer so ga ukradli, ne smejo pričakovati srečnega konca vojnega pohoda. To je Danajce prisililo, da so sklenili bežati in so res zbežali. Še prej pa so po nasvetu svojega preroka zgradili tega lesenega konja in ga pustili tu kot posvetilo za užaljeno boginjo, da bi potolažili njeno jezo. Tega konja je dal Kalhas zgraditi tako neznansko visokega samo zato, da bi ga vi Trojanci ne mogli skozi vrata potegniti in spraviti v mesto, ker bi tako vam pripadlo Atenino varstvo. Če pa bi se vaša roka nad posvečenim konjem kot ostankom vaših sovražnikov pregrešila — in to so oni pričakovali — potem bi bil vaš in vašega mesta propad neizbežen. In v tem upanju se hočejo oni kmalu vrniti, kakor hitro bodo v Argu dobili božji ukaz, in upajo, da bodo boginjin paladij mogli vrniti v vaše mesto, potem ko ga bodo zavzeli.«

Ta splet laži je bil tako verjetno izmišljen, da so Priamos in vsi Trojanci verjeli sleparju. Atena pa je bedela nad usodo svojih prijateljev, ki so še zmerom v tesnem pričakovanju sedeli zaprti v konju in po Laokoon-tovem opominu bili v neprestanem smrtnem strahu. Iz te nevarnosti pa je junake rešilo grozno čudo. Ravno oni Laokoon, Apolonov svečenik, je bil po smrti Poseidonovega svečenika izžreban tudi za njegovega naslednika in je pravkar na oltarju na morski obali žrtvoval bogu krasnega bika. In glej, od otoka Teneda sta po gladki morski gladini priplavali dve velikanski kači in se pognali naravnost proti obali; prsi in krvavi grivi so jima moleli iz valov, preostali del njunih trupov pa se je pod vodo zvijal naprej. Morje se je penilo in pljuskalo za njima, kmalu sta bili na kopnem, z jezikom migali in strašno sikali in se z ognjenimi očmi ozirali naokrog. Trojanci, ki so še zmeraj v trumah stali okoli konja, so na smrt prebledeli in zbežali, kači pa sta se pognali naravnost proti Poseidonovem žrtveniku, kjer je Laokoon s svojima mladima sinovoma imel opravka z žrtvovanjem. Kači sta se najprej ovili obema dečkoma okrog telesa in zapičili svoje strupene zobe v njuno nežno meso. Ko sta ranjena glasno zavpila in jima je oče z golim mečem hotel priti na pomoč, sta se tudi njemu dvakrat močno ovili okrog telesa in v hipu sta se iztegnjena vratova in sikajoči glavi dvigali nad njim. Po njegovi duhovniški obleki se je cedila strupena pena. Zaman se je trudil, da bi z rokama razklenil žive vezi; medtem je bik, krvav od udarca in rjoveč, zbežal od oltarja, divje opletajoč s tilnikom, da bi se otresel sekire, ki je bila zasajena vanj. Laokoon in njegova otroka so umrli za kačjim pikom, živali

pa sta se v dolgih zavojih odplazili do Ateninega svetišča na vzpetini in se tam skrili pod nogama in ščitom boginje.

Trojansko ljudstvo je v tem strašnem dogodku videlo kazen za zločinske dvome njihovega svečenika. Nekateri so hiteli v mesto in podrli del obzidja, da bi utrli pot nesrečnemu gostu, drugi so pritrdili konju kolesa na noge, tretji pa so spletli debele vrvi iz prediva in jih orjaški leseni živali vrgli okrog vratu. Nato so v zmagoslavju vlekli konja v mesto, dečki in deklice so se z rokami obešali na vrvi in v zboru prepevali slovesne pesmi. Ko se je stroj valil čez visoki prag mestnih vrat, se je štirikrat zataknil in štirikrat je v njegovem trebuhu zazvenelo, kakor da je v njem bron. Trojanci pa so bili še dalje udarjeni s slepoto in so med glasnimi vriski vlekli pošast v svojo sveto trdnjavo. Sredi splošnega blaznega veselja je edino vedeževalka Kasandra, hči trojanske kraljevske hiše, navdihnjena od boga, ohranila razsodnost in neskaljen pogled. Nikoli ni izgovorila nobene besede, ki bi se ne bila izpolnila. Na nesrečo pa ji nikoli nihče ni verjel. Tako je tudi zdaj opazila usodna znamenja na nebu in v naravi; gnana od preroškega duha je z razpuščenimi lasmi planila iz kraljevske hiše: njene vročične oči so strmele, vrat se ji je zibal kakor veja v pihljaju vetra, globoko je vzdihovala in klicala po mestnih ulicah:

»Nesrečniki, ali ne vidite, da smo na poti v Had, da stojimo na robu propada? Jaz vidim mesto v ognju in krvi, vidim, kako šviga plamen iz trebuha konju, ki ste ga vriskaje privlekli v našo trdnjavo. A meni ne verjamete, čeprav bi vam še toliko govorila. Posvečeni ste erinijam, ki se bodo zaradi Heleninega zločinskega zakona maščevale nad vami.«

In res so mlado prerokinjo samo zasmehovali in sramotili, in tu in tam ji je kdo izmed mimoidočih rekel:

»Ali te je deviška sramežljivost popolnoma zapustila, Kasandra? Ali si čisto znorela, da se moreš javno klatiti po cestah in ne vidiš, kako te ljudje zaničujejo, čveka neumna? Vrni se v svojo hišo, da se ti kaj hudega ne primeri!«

Razdejanje Troje

Trojanci so se pozno v noč veselili, se gostili in pili; plunke in piščali so se razlegale, vse je plesalo in pelo, vmes pa so lirupno odmevali glasovi pijanih gostov. Do roba so polnili čaše z vinom drugo za drugo, jih z obema rokama nosili k ustom in pili, dokler se pivcem ni začel zapletati jezik in jim je v topi omami klonil duh. Naposled so vsi trdno zaspali in prišla je polnoč. Sinon, ki se je z drugimi Trojanci gostil pod milim nebom in se

naposled delal, kot da spi, je zdaj vstal, se splazil skozi vrata, prižgal baklo, se obrnil proti obali in otoku Tenedu, dvignil gorečo baklo, mahal z njo po zraku in tako dal grškim ladjam dogovorjeno znamenje. Potem jo je spet pogasil, se priplazil h konju in nalahno potrkal na votli trebuh, kakor mu je velel Odisej. Junaki so slišali to trkanje, a so vsi prisluškujoč obrnili glave k Odiseju. Ta jih je opomnil, naj potihoma in kar se da previdno zlezejo iz konja; najbolj nestrpne je zadrževal, nato po Epeiovem nasvetu prav tiho odrinil zapah na vratih, pomolil glavo nekoliko ven, oprezno pogledal na vse strani, če se ni morda kdo izmed Trojancev zbudil. In kakor se sestradan volk po tihem mimo pastirja in psa priplazi v tamar, tako je Odisej zlezal po lestvi, ki jo je Epeios naredil s konjem vred, in jo je zdaj spustil na tla; drug za drugim so šli junaki za Odisejem in vsakemu je močno utripalo srce. Ko se je konjska votlina popolnoma izpraznila, so junaki zavihтели kopja, potegnili meče in se razkropili po mestnih ulicah in hišah. Strašno klanje je zalotilo trdno speče in pijane Trojance; goreče bakle so letele v njihova stanovanja in kmalu so jim strehe gorele nad glavami. Hkrati je ugoden veter gnal v helespontsko pristanišče grško brodovje, ki je na Sinonovo znamenje z gorečo baklo odplulo s Teneda, in kmalu je skozi široko odprtino v obzidju, skozi katero so prejšnji dan Trojanci potegnili konja, drvela v mesto vsa danajska vojska, hlepeča po boju. Zdaj šele, ko so Trojo zavzeli, so se njene ulice začele polniti z ruševinami in trupli, ranjeni in pohabljeni so lezli med mrtvimi, le tu pa tam se je kak Trojanec skušal z begom rešiti, a je hitro dobil kopje v hrbet. Zavijajoče tuljenje prestrašenih živali se je razlegalo po ulicah in se mešalo s stokanjem ranjencev in tarnanjem jokajočih žena in nebogljenih otrok.

Vendar je bil boj tudi za Grke krvav; čeprav so bili sovražniki večidel neoboroženi, so se branili, kolikor so se le mogli. Nekateri so na Danajce, ki so vdrli v mesto, metali vrče, drugi mize, nekateri še tleče ogorke z ognjišč; spet drugi so se oborožili z ražnji, s tesačami in sekirami, z vsem, kar jim je prišlo pod roke. Tako so tudi Grki, ko so z ognjem in mečem divjali po mestu, naleteli na mnogo svojih mrtvih in umirajočih; marsikoga je ubil kamen, ki je priletel s strehe, druge je zajel plamen gorečih hiš ali pa jih je zmečkalo zidovje, ki se je rušilo. In ko so naposled naskočili sam Priamov grad, kamor se je zateklo veliko Trojancev in so se tam oborožili s kopji in meči, je padlo mnogo Grkov v pravem boju s sovražnikom, ki se je obupno branil.

Med bojem je bilo sredi noči v mestu zmerom svetleje, ker je požar zajel čedalje več hiš in palač, razen tega pa so tudi mnoge bakle, s katerimi so tu in tam mahali Ahajci, razsvetljevale bojišče; tako pa je tudi boj po-

stajal čedalje hujši, ker se zmagovalci niso več bali, da bi zamenjali svojega človeka s sovražnikom. Šele zdaj je njihov maščevalni meč lahko prav zadeval in izbiral najbolj plemenite trojanske junake. Diomedes je ubil Ko-roiba, sina silnega Migdona, tako da mu je porinil kopje v žrelo; nato zeta sivolasega Trojanca Antenorja, močnega kopjanika Euridamanta. Potem mu je prišel nasproti Ilioneus, eden najstarejših Trojancev; ta je pred golim mečem grškega junaka padel na kolena, z eno roko dvignil svoj meč, z drugo pa zmagovalcu objel koleno in klical s tresočim se glasom:

»Kdorkoli si izmed Argejcev, ne jezi se! Saj junaku more prinesiti slavo samo zmaga nad mlajšim in močnejšim! Zato prizanesi starcu, kakor si sam želiš, da boš kdaj starec!«

Za hip je Diomedes zadržal meč in premišljal, nato pa ga je nasprotniku zasadil v grlo, rekoč:

»Seveda upam, da se bom tudi jaz kdaj veselil starosti, zdaj sem pa še pri moči in uporabljam to moč, da vse svoje sovražnike pošiljam v Hades!«

Tako je šel naprej in ubijal drugega za drugim.

Prav tako sta divjala Lokrijec Aias in Idomeneus. Neoptolemos pa si je poiskal Priamove sinove in usmrtil tri: Pamona, Polita in Antifona, pa še Agenorja zraven, ki se je bil nekoč drznil spoprijeti se z njegovim očetom Ahilom. Naposled je naletel na samega dostojanstvenega kralja Priama, ki je stal zatopljen v molitev pred Zeusovim žrtvenikom pod milim nebom. Neoptolemos je hlastno potegnul meč, Priamos pa mu je neustrašeno pogledal v oči:

»Ubij me, sin hrabrega Ahila!« je zaklical stari kralj. »Po vsem tem, kar sem že pretrpel in videl smrt skoro vseh svojih sinov, kako bi mogel želeti, da še dalje gledam sončno luč? O, da bi me bil že tvoj oče ubil! Ohladi na meni svoje junaško srce in me reši vsega gorja!«

»Starec,« je odgovoril Neoptolemos, »ti me še spodbujaš k temu, k čemur me sili lastno srce!«

Ko je to rekel, je sivemu starcu z lahkoto ločil glavo od trupa, kakor žanjec, ki v poletni pripeki pokosi klasje na suhem žitnem polju: glava se je skotalila daleč po tleh, truplo pa je obležalo med trojanskimi mrtveci.

Še bolj kruto so ravnali navadni vojščaki grške vojske; v kraljevski palači so našli Astianaksa, nežnega Hektorjevega sina, ga iztrgali materi iz naročja in ga iz sovraštva do Hektorja in njegovega rodu vrgli z obrambnega stolpa. Ko so ga iztrgali materi, je ta razbojnikom zaklicala:

»Zakaj tudi mene ne vržete s tega strašnega zidu ali v goreči plamen? Odkar mi je Ahiles ubil moža, sem živela le še v najinem otroku. Rešite tudi mene muk nadaljnjega življenja!«

Vendar je vojaki, polni mržnje, niso uslišali, ampak so jo zvezali in odpeljali s seboj.

Tako je prišla smrt zdaj v to, zdaj v ono hišo, eni sami je prizanesla. To je bila hiša starega Trojanca Antenorja, ki je nekoč Menelau in Odiseju, ko sta prišla v Trojo, rešil življenje in ju prijateljsko pogostil. Zato so mu zdaj Danajci iz hvaležnosti podarili življenje in mu pustili njegovo premoženje.

Enej, sijajni junak, se je še nedavno z neuničljivo silo bojeval z obzidja, ko so Grki napadli mesto. Zdaj pa, ko je videl Trojo v plamenih in se je po dolgem, brezuspešnem odporu moral umakniti sovražniku, ki pa je tudi drago plačal svojo zmago, je ravnal, kakor ravna v viharju pogumen mornar, ki dolgo vodi svojo ladjo, naposled pa brezupno izgubljeno prepusti valovom, sam se pa reši v čoln. Sivolasega očeta Anhisa je zadel na svoja široka ramena, sinčka Askania pa je prijel za roko in hitel iz goreče Troje. Deček se je stiskal k očetu in se z nogama komaj dotikal tal; Enej je hitrih korakov skakal čez nešteta trupla, sina pa je vodil po boljši poti. Afroditina, njegova mati, je bila z njim: kamorkoli je stopil, so se mu umaknili plameni, oblaki dima so se razpršili, puščice in kopja, ki so jih Danajci metali za njim, so padala na tla, ne da bi ga zadela.

Povsod drugod je tekla kri. Menelaos je pred stanovanjem svoje nezveste žene Helene našel Deifoba, Priamovega sina, ki je bil po Hektorjevi smrti opora kraljeve hiše in ljudstva; po Parisovi smrti mu je Helena pripadla kot žena; bil je še ves omamljen od ponočnega veseljačenja in popivanja. Ko je zagledal Menelaa, se je dvignil s tal, se opotekel in zbežal po hodnikih palače. Menelaos pa ga je dohitel in mu kopje zabodel v tilnik.

»Umri pred vrati moje žene!« je zavpil z grmečim glasom. »Da bi vsaj moje kopje takole zadelo Parisa, povzročitelja nesreče! No, ta je že davno padel in zdaj naj bi ti užival mojo ženo, predrzneš? Vedi, da noben zločinec ne uide roki Temide, boginje pravičnosti!«

Tako je govoril Menelaos, odrinil mrtveca v stran in šel dalje, da bi preiskal palačo, zakaj srce, ki so ga burila nasprotujoča si čustva, mu je hrepenelo po Heleni, njegovi ženi. Ta pa se je bala jeze svojega zakonitega moža in se je skrivala v temnem kotu palače; šele po dolgem iskanju jo je našel. Ob prvem pogledu ga je popadla taka ljubosumnost, da bi jo bil najraje ubil; toda Afroditina, ki jo je okrasila z milino in ljubkostjo, mu je izbila meč iz roke, pregnala jezo iz njegovih prsi in mu zbudila v srcu staro ljubezen. Ko je videl njeno nadzemeljsko lepoto, ni mogel več pobrati meča s tal in ga dvigniti nanjo; njegova moč je bila zlomljena in v hipu je pozabil vse, kar je zagrešila. Tedaj je za seboj zaslišal Argejce, ki so besneli po palači,

občutek sramu ga je obšel, ko je pomislil, da pred svojo nezvesto ženo ne stoji kot maščevalec, marveč kot suženj. Proti volji je spet pograbil meč, ki ga je bil vrgel na tla, premagal svoje nagnjenje in znova napadel ženo. Vendar v srcu ni resno mislil na to, zato mu je bil dobrodošel njegov brat Agamemnon, ki je nenadoma stal za njim, mu položil roko na ramo in zaklical:

»Nikar, dragi brat Menelaos! Ne spodobi se, da bi ubil svojo zakonsko ženo, zaradi katere smo pretrpeli toliko hudega! Saj se mi zdi, da je Helena manj kriva kakor Paris, ki je tako sramotno prekršil gostinsko pravo. Ta pa je zdaj kaznovan in uničen, z njim vred pa ves njegov rod in vse njegovo ljudstvo!«

Tako je rekel Agamemnon in Menelaos ga je ubogal, na videz se obotavljajoč, v srcu pa vesel.

Medtem ko se je to dogajalo na zemlji, so nesmrtniki, zakriti v temne oblake, obžalovali padec Troje. Samo Hera, smrtna sovražnica Trojancev, in Tetis, mati prezgodaj umrlega Ahila, sta v srcu vriskali od veselja. Še Palada Atena, ki se ji je s padcem Troje izpolnila vroča želja, se ni mogla vzdržati solza, ko je videla, kako se je Aias, divji Oileov sin, v njenem svetišču predrznil surovo napasti pobožno Kasandro, njeno svečenico, ki se je zatekla v Atenino svetišče in kot pribežnica objemala njen kip, proseč jo varstva, on pa jo je zgrabil za lase in jo vlekkel iz svetišča. Boginja sicer ni smela pomagati hčeri svojih sovražnikov, vendar so ji lica gorela od sramu in jeze; njen kip se je oglasil, tla v njenem svetišču so zabobnela. Boginja je obrnila oči proč od zločina, v svojem srcu pa prisegla, da bo to hudodelstvo maščevala.

Še dolgo sta divjala požar in pokol. Ognjeni steber nad Trojo se je vzdigoval visoko v ozračje in oznanjal propad nesrečnega mesta otočanom in mornarjem, ki so pluli po morju.

Menelaos in Helena. Poliksena

Do jutra so bili vsi prebivalci Troje pobiti ali ujeti. Danajcem se nihče več ni upiral; po mili volji so lahko plenili neizmerne zaklade bogatega mesta; plen: zlato, srebro, žlahtne kamne, razno pohištvo, ujete ženske, deklice in otroke so spravili na obalo k svojim ladjam. Sredi te množice je peljal Menelaos svojo ženo Heleno iz goreče Troje, ne brez sramu, a vendarle zadovoljen v srcu, da jo je spet imel. Zraven njega je stopal njegov brat Agamemnon s ponosno Kasandro, ki jo je divjemu Aiantu iztrgal iz

rok. Hektorjevo ženo Andromaho je odpeljal Ahilov sin Neoptolemos; kraljico Hekabo, ki je le težko hodila in si, glasno vzdihujoč, puhila sive, s pepelom posute lase, je kot ujetnico odpeljal Odisej. Nešteto žena Trojancev je šlo za njimi, mladih in starih, za njimi so stopali deklice in otroci; pomešane med seboj so šle služabnice in hčere knezov: vso pot se je razlegalo tarnanje in ihtenje. Samo Helena ni tarnala, ker ji je to branil globok občutek sramu; svoje temne oči je upirala v tla, lica pa je imela živo rdeča. Globoko v prsih ji je drhtelo srce in groza jo je obšla, ko je pomislila, kakšna usoda jo čaka pri ladjah; njena še malo prej živo rdeča lica je spreletela smrtna bledica; hitro si je z gosto tančico zakrila obraz in je tresoč se stopala ob roki svojega moža.

Ko so pa prišli do ladij, so vsi Danajci strmeli nad ljubko lepoto njene brezgrajne postave in si mislili sami pri sebi, da je bilo pač vredno, da so zaradi take bojne nagrade šli s pastirjem narodov Menelaom pred Trojo in tam deset let trpeli muke in bili v stalni nevarnosti. Nikomur ni prišlo na misel, da bi vzdignil roko proti lepi ženski; svojemu voditelju so mirno pustili njegovo ženo in knezu Menelau je Afrodita že zdavnaj omehčala srce, da ji je odpustil.

Pri ladjah so vriskali od veselja; junaki so ležali okrog pri obilni gostiji, na sredi pa je sedel pevec, ki je znal igrati na plunko in je s svojo pesmijo vojščakom poklical v spomin junaška dela njihovega največjega junaka Ahila. Tako je veselje trajalo do polnoči, nato so odšli vsak v svoj šotor.

Ko je bila Helena sama s svojim možem Menelaom v njegovem poveljniškem šotoru, se mu je vrgla k nogam, mu objela kolena in rekla:

»Dobro vem, da imaš pravico, da svojo ženo kaznuješ s smrtjo! Pomisli pa, plemeniti mož, da nisem prostovoljno zapustila tvoje palače v Sparti; s silo me je odpeljal sleparski Paris, ko te ravno ni bilo doma in mi nisi mogel dati svojega moškega varstva. In ko sem mislila na to, da bi dvignila roko proti sami sebi, ko sem si hotela vrv oviti okrog vratu ali si v prsi zabosti meč, so me dvorjanke zadrževale in me rotile, naj mislim na tebe in na najino cvetočo hčerkico Hermiono! Zdaj pa stori z mano, kakor te je volja, pred nogami ti ležim kot spokornica in pribežnica hkrati!«

Menelaos jo je ljubeznivo dvignil in ji trezno in mirno odgovoril:

»Ne misli več na to, kar je bilo, Helena, in se nikar po nepotrebem ne boj! Kar se je zgodilo, naj se pogrezne v temo pozabljenja, jaz poslej ne bom mislil na noben stari greh.«

S temi besedami jo je objel in ji pritisnil na ustnice poljub sprave. Izpod trepalnic obeh so se ulile solze sladke in otožne ginjenosti.

Neoptolemos, Ahilov sin, je ob tej uri že trdno spal. Tedaj je v sanjah stopil k njegovemu ležišču v šotoru duh njegovega vzvišenega očeta, prav takšnega, kakor je bil nekoč v življenju, strah in trepet Trojancev in veselje Grkov; poljubil je sina na prsi, usta in oči, pa rekel:

»Ne bodi žalosten, ljubi sin, ker sem umrl, kajti sedaj živim v družbi z blaženimi bogovi; veselo si vzemi svojega očeta za zgled v boju in v skupščini: v boju bodi zmerom prvi, v skupščini pa naj te ne bo sram, da se uklopiš modrim besedam starejših mož. V vsem drugem pa se poganjaj za slavo, kakor se je tvoj oče, veseli se v sreči in ne bodi preveč žalosten v nesreči. Moj zgodnji padec pa naj ti bo v spoznanje, kako so smrtniku blizu vrata smrti; kajti ves človeški rod je podoben pomladnim cveticam: ene rastejo, druge ovenejo. Zdaj pa knezu ljudstev povej, naj od vsega plena žrtvuje meni tisto, kar je najboljša in najplemenitejša, da bi se tudi moje srce moglo poživiti ob propadu Troje in da mojemu zadovoljstvu na Olimpu ne bo ničesar manjkalo.«

Ko je blaženi duh dal svojemu sinu to naročilo, je kakor lahna sapica izginil iz Neoptolemovih sanj. Mladenič se je zbudil in pri srcu mu je bilo, kot da se je prijetno pogovarjal z živim očetom. Naslednje jutro so Danajci nestrpnost skočili z ležišč, kajti hrepenenje po vrnitvi domov jim ni dalo miru, in najraje bi bili takoj potegnili ladje v morje, ko bi ne bil Ahilov sin stopil med zbrano ljudstvo in s svojim nagovorom ne zadrževal njihove vneme.

»Poslušaj, danajsko ljudstvo,« je zaklical s svojim mladostnim, močnim glasom, »kaj mi je nocoj duh mojega nesmrtnega očeta, ki me je v sanjah obiskal, naročil, naj vam sporočim: to, kar je najboljšega in najplemenitejšega od vsega trojanskega plena, žrtvujte njemu, da se bo tudi njegovo srce moglo naužiti nad propadom osovraženega mesta in da ne bo prikrajšan za nagrado za zmago. Prej ne smete zapustiti te obale, preden ne izpolnite svete dolžnosti do pokojnika, kateremu pravzaprav dolgujete osvojitve Troje. Zakaj ko bi ne bil Hektor premagan, bi vi nikoli tega ne dosegli!«

Spoštljivo so Danajci sklenili, da bodo izpolnili voljo umrlega junaka, Poseidon pa je iz ljubezni do Peleovega sina morje tako razburkal, da so nastali kakor stolp visoki valovi in bi Grki ne mogli zapustiti obale, tudi če bi hoteli. Ko so pa ljudje videli razburkano morje in slišali bučanje njegovih valov, so drug drugemu šepetali:

»Da, zares je bil Ahiles potomec velikega Zeusa:¹ ali ne vidite, kako se naravne sile povezujejo z njegovimi ukazi?«

¹ Vsekakor je bil Ahiles (Peleov sin in Aiakov vnuk) Zeusov pravnuk.

Tako je bilo ljudstvo zdaj še bolj pripravljeno, da izpolni pokojnikovo naročilo, in je trumoma pohitelo k junakovemu grobu, ki se je dvigal visoko nad obalo.

Zdaj se je sprožilo vprašanje: kaj naj žrtvujejo in kaj je najboljše in najplemenitejše od vsega trojanskega plena? Vsak Grk je brez obotavljanja prinesel svoj plen: blago in ujetnike. Ko so vse pregledali, so zlato, srebro, žlahtni kamni in vsi zakladi obledeli pred nebeško lepoto deviške Poliksene, ujete hčerke kralja Priama, in en sam klic je šel skozi vso grško vojsko, da je ona tisto najboljše in najplemenitejše od vsega trojanskega plena. Deklica ni prebledela, ko so bili pogledi vseh uprti vanjo, čeprav se ji je ob glasnem tarnanju njene matere Hekabe, ki se je razlegalo iz množice, paralo srce. Poliksena je sijajnega junaka Ahila večkrat videla z obzidjâ v boju, in čeprav je bil sovražnik njenega ljudstva, ji je vendar njegova božanska postava in njegova čudovita junaška moč vznemirila srce. Da, tudi Ahiles — tako se je govorilo — je nekoč, ko je v boju prodril tik do vrat obleganega mesta, ljubko deklico zagledal na vrhu obzidja, in se mu je srce tako vnelo v ljubezni do nje, da ji je zaklical:

»Hčerka Priamova, če bi bila ti moja, kdo ve, ali ne bi bil pripravljen, da posredujem za mir med tvojim očetom in Danajci!«

Junak se je sicer takoj kesal teh besed, kakor hitro jih je izrekel, ker se je spomnil, kaj dolguje Grčiji. Poliksena pa — tako se je pripovedovalo — si je te besede vtisnila globoko v srce, in je od takrat na tihem ljubila sovražnika svojega ljudstva.¹

Naj je že bilo kakorkoli: deklica ni prebledela, ko so bili pogledi vseh uprti vanjo in so samo njo označili kot žrtev, ki bi bila kot najplemenitejši del vsega trojanskega plena edina vredna, da je žrtvovana največjemu junaku. Žrtvenik pred Ahilovim grobom je bil pripravljen, ob njem pa vse potrebno orodje in priprave. Tedaj je kraljična skočila iz skupine ujetih žena, pograbila ostro nabrušen nož, ki je ležal na tleh med drugim orodjem, stopila kot žrtev pred oltar, si nož brez besede zabodla v srce, in se, ne da bi vzdihnila, zgrudila.

En sam krik žalosti je bilo slišati iz vse argejske vojske. Sivolasa kraljica Hekabe je glasno zajokala in se vrgla na hčerkino truplo, in spet se je razleglo glasno ihtenje med ujetimi Trojankami.

¹ Po neki poznejši pripovedki se je Ahiles res poročil s Polikseno in tako hotel skleniti mir med Grki in Trojanci, a ga je na svatbi Paris zahrbtno umoril, zaradi česar so se sovražnosti spet začele.

V trenutku, ko se je Poliksena zgrudila in je škrlatni curek krvi brizgnil iz prebodenih prsi, se je morje umirilo, valovi so se polegli in njegova površina je bila spet gladka ko zrcalo. Neoptolemos je sočutno prihitel, pomagal žrtvovano deklico odnesti od žrtvenika in poskrbel je, da so jo pokopali s kraljevskimi častmi. V skupščini Argejcev pa je vstal Nestor in spregovoril razveseljive besede.

»Dragi rojaki,« je zaklical starec, »naposled se je približala ura, ko se smemo vrniti domov; vladar morja je ukrotil valove, da gladina ni nikjer več zburkana. Ahilu je bilo dano zadoščenje, sprejel je žrtev Poliksene. Na noge torej, mislimo resno na dolgo pričakovani odhod in potegnite ladje v morje!«

Odhod izpred Troje. Smrt Lokrijca Aianta

Z radostnim krikom so Danajci storili, kakor jim je svetoval Nestor: pripravili so ladje za odhod, znosili vse blago na krov, vkrcali ujetnike, ki so jokali in tarnali, za njimi pa so se vkrcali Danajci sami. Samo vedež Kalhas se jim ni hotel pridružiti, ampak jih je svaril, naj še ne odplovejo, ker njegov preroški duh sluti nesrečo, ki grozi Grkom pri Kafarskih pečinah; te so obkrožale rt otoka Evboje, mimo katerega bi grško ladjevje moralo pluti ob vračanju v Grčijo. Vendar ga nihče ni ubogal, vsem je omamilo srce hrepenenje po sladki domovini. Naposled je tudi Amfilohos, sin slavnega vedeža Amfiaraa, ki ga je pred Tebami pogoltnila zemlja, stopil nazaj, čeprav je bil z eno nogo že na ladji. V njegovem duhu se je predramil preroški dar njegovega očeta in obšla ga je ista slutnja kakor Kalhanta. Zato je ostal pri njem. Obema je bilo usojeno, da ne bosta nikoli več videla grške domovine, marveč naj bi si ustvarila svoj dom v kilikijskih in pamfilskih mestih Male Azije.¹

Vsi drugi Ahajci so medtem odvezali vrvi, s katerimi so bile ladje privezane k obali, in hitro dvignili sidra. Kmalu so bili na odprtem morju in valovi so pljuskali v njihove ladje. Na sprednjih delih ladij je povsod ležalo orožje pobitih sovražnikov; nešteto zmagoslavnih znamenj je viselo z jaborov; ladje so bile vse v vencih; zmagovalci so si s cvetjem okrasili ščite,

¹ Tudi Podakirios, Polipoites in Leonteus so ostali v Aziji. O Kalhantovi smrti se pripoveduje naslednje: Amfimahos, kralj v Lidiji, je vprašal njega in še nekega drugega slavnega vedeža, Mopsa, ali naj tvega vojno proti svojim sovražnikom, ali ne. Mopsos mu je odsvetoval, Kalhas pa mu je prigovarjal. Ker se je vojna za Amfimaha nesrečno končala, je Kalhas od žalosti in razočaranja nad svojim preroškim darom napravil samomor.

sulice in čelade; tako so stali na sprednjih krovih in zlato vino izlivali v morje kot pitno daritev, zraven pa goreče molili k bogovom za srečno vrnitev brez vsake nezgode. Vendar njihova molitev ni bila uslišana; zrak in veter sta jo odnesla daleč od ladij in jo razpršila, preden se je mogla dvigniti na Olimp.

Kakor so junaki z velikim upanjem in hrepenenjem gledali naprej, tako so ujete trojanske žene in dekleta z žalostnim srcem gledale nazaj proti goreči Troji, skrivaj vzdihovale in ihtele, da bi izjokale zadržano bolečino. Dekleta so sklenile roke, mlade žene so držale otroke v naročju; ti so mislili samo na materine prsi in še niso občutili svoje nesreče. Sredi drugih ujetnic je stala Kasandra; njena plemenita visoka postava se je dvigala visoko nad drugimi. A v njenih očeh ni bilo solza in posmehovala se je tarnanju, ki se je razlegalo okrog nje, zakaj zdaj se je zgodilo tisto, kar je ona prerokovala in zaradi česar so jo te nesrečnice zasmehovale. Zdaj so se njena usta sicer posmehovala njim, ki so bile z njo vred ujetnice, a njeno srce je skrivaj krvavelo zaradi nesreče razrušenega očetnega mesta.

Med razvalinami Troje je blodilo nekaj preživelih prebivalcev, slabotni starci ali ranjeni možje, z Antenorjem na čelu. Ta jih je vodil pri žalostnem opraviilu pokopavanja mrličev, ki je le počasi napredovalo, ker je bilo mrtvih veliko, živih pa malo. Ti so delali velikansko grmado, in ko je bila narejena, so vsa trupla svojih rojakov naložili nanjo in jo vsi solzni in žalostni zažgali.

Danajci so medtem imeli že daleč za seboj Ahilov grob in trojansko obalo. Čeprav so bili čedalje boljše volje, je njihovo veselje kalila žalost ob spominu na toliko padlih prijateljev. Obala za obalo in otok za otokom so hiteli mimo njihovih oči: Tenedos, Hrisa, Foibovo preročišče, sveta Kila, Lekton in naposled zadnji vrh idajskega pogorja. Vetrovi so se zaganjali v jadra, morje je šumelo, temni valovi so se valili in belo se je vlekla njihova peneča se brazda, ko so se lomili ob ladjah.

Zmagovalci bi bili grško obalo tudi res srečno dosegli, če se Palada Atena ne bi jezila nanje zaradi zločina Lokrijca Aianta. Ko so prišli do viharne obale otoka Evboje, je boginja premišljala, kako bi Oileovemu sinu nakopala žalostno, neusmiljeno usodo. Očetu bogov na Olimpu se je že pritožila zaradi zločina, ki ga je Aias v njenem svetišču zagrešil nad njeno svečenico Kasandro, in je želela, da se maščuje nad zločincem. In Zeus, varuh pravičnosti na zemlji, ni nasprotoval njeni želji; še več: deviški boginji je pred noge položil najnovejše strele, ki so mu jih pravkar prinesli iz kovačnice Kiklopov, in svoji hčeri dovolil, da z njimi vzdigne vihar, ki bo poguben za Grke. Atena se je takoj oborožila, si nadela bleščečo egido, sredi katere je srepela Gorgonina glava z ognjenimi kačjimi lasmi, pobrala eno izmed očetovih strel,

ki so ležale pri njenih nogah in jih razen velikega Zeusa noben drug bog ni mogel vzdigniti. Nato je z gromom in bliskom stresla Olimp, navlekla oblakov okrog gora, morje in zemljo pa zavila v temo. Nato je poslala svojo glasnico Irido k Aiolu, bogu vetrov, tja, kjer je v prepadih zemlje votlina vetrov in zraven nje Aiolov dom.

Atenina odposlanka je našla kneza viharjev doma pri ženi in njenih dvanajsterih otrocih; Aiolos je poslušal ukaz in ga takoj izpolnil. Z orjaškima rokama je zgrabil veliki trizob in sunil z njim v goro, v kateri prebivajo bučeči vetrovi, in jo s silo odprl. Vetrovi so kakor lovski psi brž planili skozi odprtino, da bi se raztepli na vse strani, on jim je pa ukazal, naj se takoj združijo v en sam temen orkan in naj se poženo na morje pri Kafarskih pečinah, ki obkrožajo evbojsko obalo. Še preden so vetrovi do kraja slišali kraljevo besedo, že so se odpravili na pot. Morje je stokalo pod njimi, kakor gore so se dvigali valovi in Argejci so zgubili pogum, ko so videli, kako se morje kakor visok stolp zaganja proti njim. Kmalu niso več mogli misliti na veslanje; jadra jim je vihar raztrgal, da so z jadrnikov visele le še cunje; naposled so opešali tudi krmarji, storila se je temna noč in z njo je izginilo vsako upanje na rešitev. Tudi Poseidon je pomagal svoji sestrični Paladi, ona pa je neusmiljeno metala z Olimpa strele, ki jih je spremljalo strašno grmenje. Jok in vzdihovanje sta se razlegala z ladij; tu pa tam se je lomilo gredje na ladji, ki jo je vihar s silo treščil ob večjo, tiste pa, ki so se z veslanjem skušali izogniti trčenju, je vihar potegnil v globino.

Naposled je Atena vzela najhujšo strela, ki jo je posebej prihranila za to in jo vrgla na Aiantovo ladjo, ki se je v hipu razbila in se razletela na vse strani; zemlja in zrak sta odmevala od treska in valovi so obkrožili razbito ladjo. Trumoma so ljudje z nje skakali v morje in valovi so jih pogoltnili. Aias sam se je rešil tako, da se je oklenil enega izmed tramov, ki so tu in tam plavali na valovih. Zdaj je njegova žilava roka odrinila val, ki se je razklal pod krepkim plavčem, zdaj ga je mogočen val vzdignil visoko kakor na vrh do neba segajoče gore, potem ga pa spet vrgel v najgloblji prepad. Od vseh strani so sikajoče strele udarjale zraven njega v valove, vendar se ga Atena še ni hotela usmiliti s smrtjo. Tudi poguma še ni izgubil; oprijel se je čeri, ki je štrlela iz morja in si drznil celo reči: pa čeprav bi prišli vsi olimpski bogovi in naščuvali razburkane valove proti njemu, mu bo vendar uspelo, da se bo rešil.

Ko je potresnik Poseidon, ki je bil izmed vseh bogov najbliže drznemu plavču, slišal to bahanje, se je razsrdil. V najhujši jezi je stresel zemljo in morje hkrati: skalna pobočja kafarejskega predgorja so se stresla in bližnje obale so zabobnele od besnih valov, biča morskega vladarja. Tedaj se je ve-

lika čer, za katero se je Aias držal, odtrgala od dna, in Lokrija je z njo vred spet vrglo v morje, da ga je opljuskala pena in mu obelila glavo in brado. Na junaka, ki se je potapljal, je Poseidon vrgel še griček, ki ga je odtrgal od predgorja, da je njegov vrh pokril lokrijskega kneza kakor nekoč Etna Enkelada.¹ Tako je podlegel pod silo zemlje in morja hkrati.

Medtem so danajske ladje zibajoč se in puščajoč vodo blodile po morju; mnogo se jih je razbilo, mnogo so jih pogoltnili valovi. Morje je besnelo kar naprej in dež je lil, kot da bližnjemu kopnemu grozi drugi deukalionski potop.

Zdaj se je nad nesrečnimi Grki maščevalo še Palamedovo² kamnanje. Na Evboji je namreč še vedno vladal oče tega junaka, Nauplios. Ko je ta ob svoji obali zagledal grško brodovje, ki se je borilo s strašnim viharjem, se je spomnil na zahrbtni umor svojega ljubljenega sina, za katerim je toliko let žaloval. Želja po maščevanju v njegovem srcu ni zaspala in zdaj je upal, da se mu bo mogla izpolniti. Pohitel je na obalo in dal vzdolž kafarskega predgorja nasproti najnevarnejšim čerem postaviti na vidno mesto goreče bakle, hoteč s tem pri Grkih zbuditi upanje, da so to rešilna znamenja, ki so jim jih postavili usmiljeni domačini. V tem upanju so Danajci hitro zadržali proti čerem in mnogo njihovih ladij se je tam potopilo.

Ob istem času se je morje pred Trojo na ukaz jeznega Poseidona razlilo čez obalo in razrušilo vse utrdbe in zidove, ki so jih Grki zgradili pri svojih ladjah in pred obleganim mestom. In tako v kratkem od vsega velikega podjetja ni ostalo nič drugega ko razvaline mesta Troje in nekaj ladij z vračajočimi se grškimi junaki in z ujetimi Trojankami, ki jih je razkropil vihar na vse strani in so po dolgih stiskah in nadlogah s težavo spet priplule do grške obale, kjer je le malo zmagovalcev čakala neskajlena sreča.³

¹ Glej stran 182.

² Glej stran 330.

³ Brez nezgode so se vrnil v domovino samo tile junaki: Diomedes v Argos (ki pa je tudi moral zbežati iz domovine, kot vemo iz Enejeve zgodbe), Nestor v Pilos, Filoktetes v Meliboio, Neoptolemos v Ftio, Idomeneus in Meriones pa na Kreto. Teukros, kateremu stari Telamon ni dovolil, da bi se izkrcał na Salamini, ker ni maščeval smrti velikega Ajanta, je prišel na Ciper, kjer je ustanovil državo z glavnim mestom Salamino. O Agamemnonu, Menelaus in Odiseju pa izvemo še marsikaj iz pripovedk v tretjem delu te zbirke.

Enej zapusti trojansko obalo

Z očetom Anhisom na hrbtu, vodeč sina Askanija za roko, je trojanski junak Enej pod varstvom svoje matere Venere (Afrodite)¹ bežal iz osvojenega in gorečega očetnega mesta² in prišel v malo pristaniško mesto Antandros ob vznožju gore Ide, kjer se ta spušča v morje. Tam se je okrog njega zbralo veliko prijateljev beguncev, mož, žena in otrok, vsi sami nesrečniki, ki so izgubili domovino in so bili pripravljene, da pod njegovim vodstvom poiščejo novo domovanje. Nič še niso vedeli, kam jih bo vodila Usoda, kje bodo spet našli mir; z rojdem in imetjem, ki so si ga rešili, so začeli graditi ladjeve, in to je bilo v začetku pomladi pripravljeno, da odpluje. Najstarejši Trojanec, ki je bil med njimi, sivolasi junak Anhis sam je dal znamenje za odhod in se je prvi za zmerom poslovil od podjarmljene domovine. Jok in stok sta odmevala z ladij, ko so odrinili od domače obale, ki je beguncem kmalu izginila izpred oči.

Več dni so nepretrgoma pluli in naposled pristali ob traški obali, kateri je nekoč vladal divji zaničevalec Bakha, kralj Likurgos;³ sedanji prebivalci na tej obali pa so bili s Trojanci, dokler je njihova država še obstajala, tesno povezani z enakim bogoslužjem in gostinskim prijateljstvom. Vendar so bili ti odnosi grozno skaljeni; kajti ko sreča Troji ni bila več naklonjena in je Aias, Telamonov sin, iz grškega taborišča po morju šel z vojsko nad Tračane, ki so bili Priamovi zavezniki, je Polimnestor, nezvesti kralj te dežele, izročil Grkom Polidora, mladega sina trojanskega kralja, in si s tem darom kupil mir. Mladeniča so potem grški oblegovalci pod trojanskim obzidjem kamenjali pred očetovimi očmi.⁴

¹ V oklepajih so grška imena, ker smo prešli iz grškega v rimski mitološki svet.

² Glej stran 534.

³ Driantov sin, kralj Edoncev v Trakiji. Po najstarejši pripovedki je izgnal Bakhove svečenice iz svetega gaja pri Nisi, in boga samega, ko je bil še deček, pregnal prav do obale, kjer je Bakhos skočil v morje in ga je rešila morska boginja Tetis. Za kazen je vzel Zeus Likurgu vid in mu skrajšal čas življenja.

⁴ Glej stran 332—335 in opombo na str. 336.

Enej (Aeneas) odhaja iz Troje, na ramah nosi Anchisesa in za roke drži njegovega sina Ascaniusa, 2. 3. st , Narodni muzej Madžarske

**Enej, na svetilki priprošenj, 25 - 75 n.št.
muzej London, Anglija**

Vendar Enej ni vedel, ob kateri obali je pristal s svojimi ladjami. Ves vesel, da je prišel do obljudene obale, je s svojimi prijatelji šel na kopno, in ne da bi jih domačini ovirali, so se naselili in postavili temelje novemu mestu. Tako so upali, da bodo v miru živeli v tem mestu in se odpočili po hudih udarcih Usode; Enej je kot glavar izseljencev imenoval mesto po svojem imenu Enos. Mesto je bilo v gradnji in pobožni junak si je pri svojem delu hotel izprositi varstvo nesmrtnikov; na obali je žrtvoval očetu bogov Zeusu in svoji materi Afroditi krasnega bika. Blizu je bil prijazen griček, na gosto pokrit z drenovci in mirtami. V ta gozdlič se je odpravil Enej, da bi nabral zelenih vej in listja in z njim okrasil novi žrtvenik iz ruševja. Tedaj je doživel nekaj grozljivo čudnega. Kakor hitro je hotel izruvat grm s koreninami vred, so iz korenin privrele kaplje črne krvi in se razlile po zelenih gozdnih tleh, da je junaku zastala kri v žilah. Ves prestrašen se je Enej vrgel na tla, molil h gozdnim vilam in k Bakhu, zaščitniku traških livad, naj bi odvrnili od njega strahoto, ki mu jo je napovedovalo to čudežno znamenje. Nato je z novo močjo zgrabil tretje drevesce, se s kolenom uprl ob tla in ga poskušal izruvat. Tedaj je zaslišal iz zemlje žalostno stokanje, in naposled mu je na uho prišel glas, ki se je izgubljal v tiho ječanje:

»Kaj me mučiš, nesrečni Enej? Moja duša biva v tej zemlji, v koreninah in vejah tega gozda, kjer sem se kot otrok brezskrbno igral. Jaz sem tvoj rojak, tvoj sorodnik, Enej, jaz sem Polidoros, Priamov sin, ki me je nekoč moj rednik izdal Grkom in so me pred tvojimi očmi pod trojanskim obzidjem s kamenjem pobili. Moje kosti so usmiljeni Tračani pobrali in jih pokopali tu v svoji domovini. Ne skruni mojega pribežališča, raje se izogni tej obali, ki tebi in vsem Trojancem grozi z nesrečo, ker v tej deželi še zmerom vlada izdajalčev rod.«

Ko se je Enej opomogel od prvega strahu, se je vrnil k svojim ljudem in jim povedal, kaj je doživel, najprej svojemu očetu, nato pa še drugim poglavarjem izseljenega ljudstva. Vsi so se z njim sporazumeli, da bodo zapustili prekleti kraj oskrunjenega gostinskega prava. Začeta gradbena dela so bila ustavljena, in ko so nesrečnemu Polidoru priredili posmrtno slovesnost, so potisnili ladje spet v morje, se vkrcali in odpluli iz pristanišča. Ugoden veter jih je hitro gnal na odprto morje in po srečni plovbi se jim je sredi morja med mnogimi drugimi otoki prikazal čudovito prijazen otoček, ki se je smehljaje dvigal iz valov. Imenoval se je Delos in je bil nekoč plavajoči otok. Apolon se je rodil na njem, zato se ga je usmilil, ga rešil večnih blodenj po morju okrog drugih otokov in ob obalah ter ga pritrdil na morsko dno med Kikladskimi otoki, da je poslej mogel kljubovati viharjem in preživljati srečne prebivalce. Ljudje, ki so se tam naselili, so iz hvaležnosti posvetili

svoje mesto Apolonu, in so bili gostoljubni, dobri in prijazni. Tja je Enej plul s svojim ladjevjem, in varno pristanišče je sprejelo utrujene pomorščake. Pristali so in z globokim spoštovanjem šli v mesto. Njihov kralj Anius, ki je bil hkrati Foibov duhovnik, jim je šel naproti s sveto prevezo okrog čela in z lovorom v roki, in takoj je spoznal v sivolasem Anhisu starega gostinskega prijatelja. Ko so se pozdravili in si segli v roke, je šel Enej s svojimi tovariši za njimi v mesto in so najprej romali v staro svetišče boga zavetnika tega otoka. Enej se je v globokem spoštovanju pred Apolonovim svetiščem vrgel na tla in s povzdignjenimi rokami molil:

»Daj nam, veliki zavetnik trojanskega ljudstva, lastno hišo, privošči nam trajno mesto! Ne daj, da bi rod tvojih varovancev izumrl, pomagaj jim, da bodo ustanovili drugo Trojo! Povej nam, kdo naj bo naš voditelj! Kam nas pošiljaš? Daj nam znamenje, veliki bog, razodeni se našim dušam!«

Komaj je junak to izgovoril, že so se božji prag, lovorov gaj okoli svetišča in vse gorovje okrog njega stresli, da se je videlo in čutilo, in iz odprtega svetišča se je s trinožnika oglasila prerokba:

»Vztrajno dardansko ljudstvo, vrnili se boste v naročje dežele, ki je že nosilo rod vaših pradedov. Poiščite svojo staro mater, pramater Zemljo: od tam bo Enejeva hiša v njegovih vnukih in poznih pravnukih zavladala vsem deželam sveta.«

Ko so slišali božji glas, so vsi ponižno pokleknili. Ko so tako slišali ugodno prerokbo, so spet veselo skočili na noge; bili so veseli, klicali so eden drugega in se vpraševali, katera neki naj bi bila ta dežela, o kateri jim je govoril Apolon in kje blodeče kliče nova domovina.

Ko so se tako posvetovali med seboj in ugibali, je vstal častitljivi junak Anhises, Enejev oče, ki so mu bile razodete skrivnosti prednikov, in povzdignil svoj glas:

»Dovolite mi, poglavarji ljudstva,« je rekel, »da vam razložim vaše upe. Sredi otočnatega morja leži otok, na katerem se je rodil sam Zeus, oče bogov. Imenuje se Kreta in je tudi zibelka našega rodu. In kakor se imenuje glavno trojansko gorovje Ida, tako se tudi gozdnato pogorje, ki se razteza na tem otoku, imenuje Ida. Ob vznožju se razprostirajo plodne ravnine in deželo krasi sto mest. Pripovedujejo, da je od tam prišel tudi naš praded Teukros v trojansko deželo;¹ od tam izvira vse naše bogoslužje, in gotovo je, da nas tja tudi vodi zdaj Apolonov ukaz; ubogajmo ga! Pot do tja ni predolga; če nam Zeus pošlje ugoden veter, bo naše ladjevje tretje jutro že pred otokom Kreto.«

¹ Glej str. 293.

Beguncem je objubljena Italija

Ta razlaga je izseljence zelo razveselila. Preden so se spet vkrcali, so morskemu bogu Neptunu (Poseidonu) in Foibu Apolonu, ki jih je s svojo prerokbo potolažil, zaklali vsakemu po enega bika, najmočnejšima vetrovoma pa dvoje jagnjet: divji Burji črno, milemu Zefiru pa belo jagnje. Nato so zapustili delsko pristanišče in njihove ladje so ob najugodnejšem vetru kar drsele čez valove; to je bilo Kikladsko otočje; v morju je kar mrgolelo otokov in otočkov, ki so se tu in tam dvigali iz valov s svojimi snežnobelimi marmornimi skalami. Nebo je bilo popolnoma jasno in naklonjeno njihovi plovbi; kakor za stavo so plule ladje in od vseh strani so odmevali veseli klici pomorščakov.

»Dajmo, prijatelji, poiščimo Kreto, najdimo drago domovino naših očetov!«

Ugoden veter se jim je upiral v jadra in tretje jutro je ladjevje res priplulo do nasmejane obale otoka Krete, kakor je bil Anhisés napovedal. Ko so se begunci izkrcali in so videli, da so jih prebivalci prijazno sprejeli, je Enej spet z velikim veseljem začel graditi obzidje zaželenemu mestu. Ladje so potegnili na breg in pod rokami pridnih naseljencev so kmalu zrasli obzidje in hiše in nekateri so se že vselili v udobne hiše. Po Pergamu, trojanski trdnjavi, je Enej imenoval novo mesto Pergamos, ki je tudi dobilo posebno trdnjavo na griču. Naselbina se je že lotevala prvih meščanskih uredb: mladi priseljenci so sklepali zakone, si razdelili polja, in poglavarji ljudstva so se zbrali k posvetovanju o zakonih obnovljenega ljudstva. Tedaj je nad uboge begunce prišla nova nesreča in jim grozila s popolnim uničenjem. Strašna poletna vročina jim je požgala polja vse naokrog, brez dežja jim je osahnela setev, trava in zelišča so se jim posušila, cvetje na drevju je ovenelo, preden je nastavilo sad; tudi ljudje so strašno umirali, komur je pa prizanesla smrt, se je bolan vlačil okrog. Na nekem zborovanju, na katerem se je razredčena skupina ljudi posvetovala, kaj naj store v tem obupnem položaju, je vstal Anhisés ves zaskrbljen in svetoval svojim nesrečnim tovarišem, naj se spet vkrcajo na ladje, odplujejo nazaj v Kikladsko morje in na otoku Delu ponovno prosijo Apolonovo preročišče, naj bi jim milostno pojasnilo, kam naj plovejo dalje in kakšen konec njihove bede jim je usojen. Ta nasvet je sprejelo vse ljudstvo, in sklenili so, da bodo vse premočnine spet znosili na ladje, potem pa dvignili sidra in zapustili skoro dograjeno mesto.

Ko je bilo že vse pripravljeno in se jim je v nepretrgani bedi približala zadnja noč, ki naj bi jo še prebili pod nesrečnim kretskim nebom, je Enej,

utrujen od skrbi, ležal na svoji postelji, a spati ni mogel. Misli so mu blodile v tihi noči. Tedaj mu je nenadoma stopila pred oči čudna prikazen. Polna luna je ravno priplavala izza oblakov in s svojimi žarki obsijala prostor, kjer je spal. Zdelo se mu je, da v polni svetlobi tik ob njegovem ležišču stoje hišni bogovi Trojancev, ki jih je bil rešil iz divjega požara svojega rojstnega mesta. Usta so se jim odprla, njihov glas, ki ga ni nikoli slišal, mu je govoril tolažilne besede:

»Sam Apolon,« tako so govorili, »nas pošilja k tebi. Zaupati nam moraš! Mi, ki smo iz goreče Troje šli za teboj in na tvojih ladjah s teboj pluli po viharnem morju, mi bomo našli bivališče tvojemu rodu, povečali slavo tvojih vnukov in njihovemu mestu dali gospostvo nad svetom. Ti sam si izvoljen, da svojim velikim potomcem pripraviš to bivališče in se zaradi tega ne smeš bati dolgotrajnih težav, ki jih boš še imel na begu. Mesto, v katerem si se zdaj ustavil, moraš seveda zapustiti, kajti delski Apolon ni mislil te obale, zato se na Kreti ne smeš naseliti. Ne, daleč od tod leži dežela, v katero ti kaže pot prerokba, Grki jo imenujejo Hesperia; to je prastara dežela, močna z orožjem svojih prebivalcev in bogata z rodovitnimi polji. Njeni prvi prebivalci so se imenovali Enotri, mlajši pa ji zdaj menda pravijo Italija, njenemu ljudstvu pa Italci, po imenu domačega kralja Itala. To je dežela, ki vam pripada po vaših pradedih, od tam izhajata vaša očeta Dardanus in Iasius,¹ najstarejša ustanovitelja vašega rodu. Daj, odpravi se na pot, povej svojemu priletnemu očetu to nedvoumno besedo: naj poišče Italijo, zakaj Kreto vam prepoveduje Jupiter (Zeus)!«

Mrzel pot je oblival junaka, dokler so penati stali pred njim in govorili; ko so pa izginili, je čutil, da so ga njihove besede čudovito potolažile. Vzdignil se je z ležišča, obrnil dlani proti nebu, kakor so to delali stari, molil in izlil na domačem ognjišču hišnim bogovom pitno daritev. Ko je vesel opravil daritev, je pohitel k očetu Anhisu in mu pripovedoval o nočni prikazni. Temu se je zdaj posvetilo pred njegovimi duhovnimi očmi: spoznal je dvojni izvor Trojancev; po eni strani so bili potomci Dardana, po drugi Teukra. Zdaj je sprevidel, da se je motil, ko je zamenjal obe dedovini.

»Ljubi sin,« je dejal, »zdaj se šele spomnim, da mi je prerokinja Kasandra edina pravilno prerokovala prihodnost. Ona je napovedala našemu rodu deželo, ki jo je imenovala zdaj Hesperijo, zdaj spet Italijo. A kdo bi to takrat verjel Kasandri, ko je Troja še trdno stala? In kdo je tedaj resno mislil na to,

¹ Dardanus in Iasius (ali Iasion) sta bila po pripovedovanju starejših pripovedk doma iz Arkadije, od koder sta se izselila na Samotrako (gl. str. 293); poznejši, zlasti rimski pisatelji pa omenjajo Italijo kot njuno domovino.

da bodo Teukri nekoč zapustili svojo domovino in se izselili na daljne obale Hesperije? Da, kdo se je takrat sploh zmenil za Kasandrine besede, ko so jo vsi imeli za neumnico in ne za vedeževalko! Zdaj pa poslušajmo Apolonovo besedo, ravnajmo se po njegovem svarilu in poslušajmo boljši nasvet!«

Tako je rekel Anhisēs. Medtem so se ljudje zbrali, da bi odpluli proti otoku Delu, kakor je bilo sklenjeno. Ko so zdaj zvedeli za novo napotilo bogov, so začeli radostno vzklikati. Vsi so se pripravili za na pot, le nekaj bolnikov in okrevajočih je ostalo v novi naselbini. Ti so ohranili novo trojansko naselbino; prišli so srečnejši časi, majhni ostanke so se razmnožili in še v poznih časih je na otoku Kreti cvetelo trojansko mesto Pergamos.

Vsi drugi pa so obrnili jadra proti vetru in kmalu je ladjevje spet plulo po širnem morju.

Vihar in blodnje. Harpije

Ko ni bilo več videti zemlje, od vseh strani pa samo nebo in morje, so se nad glavami trojanskih beguncev začeli kopičiti sivi oblaki, ki so povzročili temo in vihar; v grozni temi je morje začelo silno valoviti. Viharji so takoj razburkali morje, dvigali so se kakor gore visoki valovi, ladjevje je bilo razmetano in ladje so plule razkropljene čez vrtinčaste globine. Črni hudourni oblaki so zatemnili dnevno svetlobo in vse zagrnili v gosto deževno noč, ki so jo razsvetljevali le bliski iz raztrganih oblakov. To strašno neurje je trajalo tri dni in tri temne noči, tako da v tem času niti izkušeni krmar Palinurus ni več vedel, kje so v tej temi mornarji in v katero smer plovejo raztresene ladje. Po štirih dneh se je vihar počasi polegel in na obzorju se je pokazalo daljno gorovje. Ta pogled je obupajočim vrnil izgubljeni pogum; ko so prišli bliže kopnemu, so spet zvili jadra, prijeli za vesla in z vsemi močmi rih skozi valove, ki so se še zmerom peneči dvigali.

Dežela, ki je sprejela zablodele pomorščake, je bil eden izmed dveh Strofadskih otokov v velikem Jonskem morju nasproti Pelopsovemu otoku. Bila je to pusta dežela, na slabem glasu zaradi groznih prebivalcev. Požrešne pošasti harpije so se potem, ko so zapustile dvor kralja Finea in bile pregnane od njegove nesrečne mize,¹ naselile na tej obali. Te strašne pošasti so bile, kakor je znano, ptice z dekliškim obrazom, vendar grozne na pogled in zmerom blede od same lakote. Na rokah so imele kremplje, s katerimi so grabile vsako hrano, do katere so mogle priti, in so z gnusnimi iztrebki ponesnažile vsak kraj, kjer so se prikazale.

¹ Glej str. 138.

O teh prebivalkah njim popolnoma neznane obale niso Enej in njegovi tovariši niti slutili. Zapluli so v pristanišče, ki je bilo pred njimi, in so bili veseli, da so se spet znašli na kopnem. Prvi pogled po obali jim tudi ni pokazal nič grozljivega; črede goved in koza so se brez pastirja pasle na pašniku. Lakota, ki so jo begunci trpeli, jim ni dala, da bi se dolgo obotavljali; z mečem so planili med živino, darovali Jupitru (Zeusu) in drugim bogovom, nato pa posedli na obali in se še sami gostili. Vendar se niso dolgo gostili, ko so zaslišali z bližnjih gričev glasno frfotanje, kot da lete jate ptic. Kot da jih je vihar prignal, so se nenadoma prikazale harpije, planile na jedi, jih trgale in ponečedile vse, česar so se dotaknile. Povsod se je razlegalo njihovo grozno vreščanje in se širil njihov kužni smrad. Lačni begunci so s svojimi jedmi zbežali na oddaljeni kraj v skalno votlino, obdano s senčnatim drevjem. Tam so zakurili na novih žrtvenikih iz ruš in spet razložili svoje jedi. A iz najbolj skritih kotov in s čisto nasprotne strani kakor prej je priletela spet ista jata, se s svojimi kremplji vrgla na plen in gnusno onesnažila jedi. Enej in njegovi ljudje so se naposled zatekli k zadnjemu sredstvu, poskrili meče in ščite povsod naokrog v travi in določili enega izmed tovarišev, da je stražil na visoki skali. Ko se je jata gnusnih ptic spet spustila in obletala razčlenjeno obalo, so jih na dogovorjeno znamenje napadli in jih skušali z meči pobiti. Naj je kdo izmed njih še tako silovito zamahnil, ni mogel predreti njihovega perja, nič ni moglo raniti njihovega hrbta. S hitrim begom so se izognile udarcem, pustile na pol obžrti plen in povsod sledove svoje nesnage. Samo ena izmed harpij, po imenu Kelaino, je sedla na najvišjo pečino in zavreščala preroško kletev:

»Laomedontska drhal, ali vam ni dosti, da ste nam zaklali goveda in koze. In zdaj hočete še nas, nedolžne harpije, z orožjem ugnati in nas izgnati iz naše domovine? Prav! Pa poslušajte prerokbo, ki mi jo je zaupal Foibos Apolon in vam jo razglašam jaz, najstarejša harpija, kot boginja maščevalka! V Italijo plovete in ob ugodnem vetru boste prišli tja, njeno pristanišče vas bo sprejelo, mesta pa, ki ga vam je namenila Usoda, ne boste prej obzidali, dokler vas strašna lakota, kazen za krivico, ki ste nam jo prizadejali, ne bo prisilila, da boste lastne mize glodali in jih pojedli.«

Tako je rekla, zamahnila s perutmi in odletela nazaj v gozd.

Trojancem je od groze zastala kri v žilah. Niso vedeli, ali imajo opravka s prekletimi pticami ali z mogočnimi boginjami. Naposled je oče Anhisos povzdignil roke k nebu in v molitvi prosil bogove, naj bi preprečili grozečo nesrečo. Nato je svetoval sinu in tovarišem, naj se hitro vkrcajo, odvežejo ladijsko vrv od brega in zbeže. V južnem vetru so se jadra napela in so hitro pluli po razpenjenih valovih.

Enej na italski obali. Sicilija in obala Kiklopov

Anhisova smrt

Po dolgih blodnjah in mnogoterih doživetjih se jim je naposled v daljavi prikazala nizka obala s temnimi griči.

»Italija!« je najprej vzkliknil junak Ahates, ki je prvi zagledal kopno.

»Italija! Italija!« so drug za drugim radostno vzklikali vsi tovariši.

Starček Anhisos je ovenčal velik vrč in ga napolnil z vinom. Stoječ na zadnjem krovu je prosil morske bogove, naj jim dajo ugoden veter in mirno plovbo. In res! Veter, ki so si ga želeli, je zapihal močnejše, in čedalje hitreje so pluli proti pristanišču, ki se jim je odpiralo pred očmi, in z nekega griča jih je pozdravljalo lepo Minervino (Atenino) svetišče. V velikem zupanju so speli jadra in zaveslali proti obali. Pristanišče, ki ga je butanje valov z vzhodne strani izvotlilo, je ležalo pred njimi v lokastem zavojju, na kleči pred vhodom vanj so brizgale pene morske vode, zid nagrmedenih skal je z desne in leve segal globoko v morje, in svetišče sredi zaliva se je umaknilo v ozadje. Na obali so kot prvo znamenje zagledali štiri kakor sneg bele konje, ki so se pasli v visoki travi.

»Konji pomenijo vojno,« je vzkliknil Anhisos, »ta dežela nam grozi z vojno, pa naj je videti še tako gostoljubna. Molimo k Minervi, ki nas gleda odzgoraj, in hitro obrnimo ladje!«

Storili so, kakor je starec svetoval, in pluli nazaj na odprto morje. Jadrali so mimo mnogih obalnih dežel, zmerom bolj proti jugu, mimo Tarentskega zaliva, mimo mesta Krotona z Junoninim svetiščem in mimo grebenastega Skilakija. Že se je iz daljave dvigala iz morja Sicilija s svojo Etno; že od daleč so slišali silno bučanje morja, butanje valov ob skale in lomeč pljuski ob obalo. Iz globokega brezna so se vrvarajoče zaganjali kvišku valovi in pesek se je pod morskimi penami prašil v zrak.

»To je Karibda,« je zaklical Anhisos, ki je poznal dežele, »strašna kleč. Primate za vesla, tovariši, in nas rešite iz smrtne nevarnosti!«

Vsi so hitro obrnili ladje na levo, najprej Palinurus, da je ladijski kljun kar zaškripal. Kmalu je ladje kar vzdigovalo iz morskih vrtincev proti oblaku, ko so se pa valovi spet razmaknili, so se pogreznile kakor v podzemlje, in to se jim je primerilo trikrat. Ko so iz te nevarnosti srečno ušli, so zapluli, ne da bi vedeli, kje so, na obalo Kiklopov, kjer jih je sprejelo prostrano

pristanišče. V bližini tam so slišali bobnenje ogenj bruhaajoče Etne, iz katere se je v zrak vrtinčil zdaj črn oblak dima, zdaj gost smolnat čad in žareč pepel, zdaj spet je izmetavala iz sebe drobovje gore, kamenje in razbeljene skale; prav na njenem dnu pa je kar naprej vrelo in kipelo. Nekateri pravijo, da tam v globinah zemlje leži telo Giganta Enkelada, drugi spet pripovedujejo, da telo velikana Tifona, ki ga je ožgala Zeusova strela; mogočna Etna, ki so jo bogovi zavalili nanj, pravijo, da pošilja iz svojega žrela velikansov ognjeni dih. Kadarkoli se orjak, utrujen od težkega bremena, obrne na drugo stran, se strese ves otok od votlega bobnenja, in dim zagrne nebo.

Eneja in njegove tovariše je ponoči zaneslo k otoku, zraven tega so jim še gozdovi zakrivali goro. Oblačno nebo so zakrivali gosti oblaki in za njimi so se skrivali mesec in zvezde. Tako vso noč niso slišali drugega kakor strahotno bučanje in bobnenje, niso pa mogli uganiti, od kod vse to prihaja. Ko se je danica prikazala na nebu in je jutranja zarja razpršila sence z neba, so begunci, ki so se utaborili na obali, zagledali tujega, čudnega moža, vsega v capah, pravo podobo žalosti in bede, ki je nenadoma stopil iz gozda in proseče iztegoval roke proti njim. Bil je gnusno umazan po vsem telesu, cunje na njem so bile s trnjem spete; dolga razmršena brada mu je vihrala v vetru. Sicer se mu je kljub siromašni obleki videlo, da je Grk, ki se je nekoč bojeval pred Trojo. Ko je le-ta od daleč zagledal trojansko bojno opravo, je za hip osupnil in boječe ustavil korak. Kmalu pa je spet odločno stopal naprej proti obali in prišlece jokaje prosil:

»Pri zvezdah, pri bogovih, pri svetlobi neba vas rotim, Trojanci, vzemite me s seboj, kamor koli hočete! Zavedam se, da sem vojščak danajske vojske, da sem vaše mesto napadal in ga pomagal razrušiti. Če ste nespravljivi, me raztrgajte na kose in potopite v najgloblje morje; tako mi bo vsaj to v tolažbo, da sem umrl od človeških rok!«

Tako je rekel nesrečni človek, objel kolena junaku Eneju in se stisnil k njemu. Zdaj so vsi silili vanj, naj pove svoj rod, svoje ime in svojo deželo, častitljivi starec Anhisés pa ga je prijel za roko in ga prisilil, da je vstal. Polagoma si je revež opomogel od strahu.

»Z Itake sem doma,« je začel pripovedovati, »in sem bil bojni tovariš izkušnega junaka Odiseja. Ahaimenides mi je ime, in ker je bil moj oče reven, sem se odločil, da grem z drugimi na vojsko proti Troji. To je bila moja nesreča; vojnim nevarnostim sem srečno ušel, ko pa so Odisej in drugi moji tovariši, kolikor jih še ni ljudožerec požrl, z zvijačo ušli iz strahotne votline Kiklopa Polifema, sem bolan in pozabljen obležal v kotu divjakovega brloga. Na svoje lastne oči sem videl, kako je pošastni Kiklop žrl po dva in

dva moja uboga prijatelja, in sem pomagal Odiseju, ko je enookega orjaka upijanih in oslepil. Sam sem se čudežno rešil iz njegove votline, ker pa sem bil obkoljen od zagovedenih Kiklopov, sem prebil mnogo dni lačen in v smrtnem strahu. Tudi vi, nesrečni tujci, če nočete biti plen tega strašnega ljudstva velikanov — kajti takih kakor Polifem se klati več kot sto v tem odljudnem, pustem gorovju — se hitro spet vkrcajte na ladje in čimprej odvežite vrvi od obale! Že tri mesece životarim med skalovjem in brlogi divjadi in se bedno hranim z gozdnimi jagodami in koreninami, zmerom na preži pred divjimi orjaki in se ves tresem, kadar zaslišim njihove bobneče korake in tuleče glasove. Ko sem videl te ladje, kako se bližajo k obali, sem takoj pohitel, da se jim predam, pa naj bi bile kogarkoli.«

Komaj je to izgovoril, že so Trojanci visoko na gori zagledali Kiklopa Polifema, grdega velikana z oslepljenim očesom; v roki je imel okleščeno smrekovo deblo namesto palice in se leno prestopal med svojo čredo, ki mu je bila edina tolažba v nesreči.¹ Ko je prišel do morja, je zagazil globoko v valove, a mu je voda segala komaj do pasu. Pripognil se je in si izpiral kri, ki mu je še zmeraj tekla iz iztaknjene očesa, zraven pa stokal in škripal z zobmi. Ta grozni pogled je Trojance preplašil, da so pospešili beg, vzeli usmiljenja vrednega begunca s seboj na ladjo, čeprav je bil njihov sovražnik in je pomagal razrušiti njihovo mesto, in potihoma so presekali ladijske vrvi. Velikan je zdaj zaslišal udarce z vesli in se, še zmerom v morju, obrnil v smer, od koder je prihajal šum veslanja. Zadnja ladja je komaj ušla njegovim rokam, ki jih je stegoval po njej. In ko je zaman grabil po zraku, je tako strašansko zarjovel, da je med pečinami Etne odmevalo kakor dolgotrajen grom in je vse kiklopsko pleme visoko v gorah spravil na noge, da je prihitelo na obalo. Kakor visoki hrasti ali ciprese so se jim dvigale glave proti nebu, in grozeče so gledali za ladjami, ki so se oddaljevale od obale.

Da bi se izognile Skili in Karibdi, so ladje na nasvet Ahaimenida, ki je to pot že prej prevozil z Odisejem, plule nazaj vzdolž otoške obale. Na tej vožnji je Eneja doletela velika žalost. Njegovemu staremu očetu Anhisu, ki so ga utrudili naperi, nevarnosti in strah na potovanju, ni bilo usojeno, da bi prišel v Italijo, obljubljeno deželo svojega hrepenenja. Vidno je pešal in slabel, zavest ga je zapuščala, jezik mu je ohromel in je, ne da bi se mogel

¹ Glej str. 626. Pripomniti je treba, da so pripovedke v tem delu poznejšega izvora in je v njih marsikaj, kar se ne ujema s starejšimi pripovedkami, na primer s pripovedko o Odiseju, kot jo poznamo iz Homerja. Zgodba o Eneju je v bistvu rimskega izvora, zato se držimo v glavnem tudi latinskih oblik osebnih imen.

vsaj z besedo posloviti, izdihnil v naročju svojega sina, ravno ko so pluli v пристanišče sicilskega mesta Drepana.

Trojanski begunci so častitljivemu očetu svojega voditelja pripravili slovesen pogreb. Vendar Enej ni dolgo žaloval. Obljuba bogov ga je gnala, da bi ljudstvo, ki ga je izbralo za svojega zaščitnika, čimprej pripeljal v deželo svojih prednikov in tam ustanovil obljubljeno državo.

Eneja zanese v Kartagino

Komaj jim je Sicilija izginila izpred oči in so veselo jadrali po širokem morju, je Juno, stara sovražnica Trojancev, ki je gledala z Olimpa ladjevje, rekla sama pri sebi:

»Kako, ali naj to, kar sem začela, ostane na pol poti? Ali naj Troja ne bo popolnoma porušena, njeno ljudstvo in kraljevski rod pa ne izkoreninjena? Ali naj se tale Priamov zet, naj se njegov vnuk res polasti Italije? Mar Minerva ni razbila grškega ladjevja, ko se je vračalo domov, in z viharji razburkala morja, samo da je maščevala krivdo Lokrijca Aianta? Jaz pa, kraljica bogov, Jupitrova žena in sestra, ali naj se leta in leta zaman bojujem s tem edinim narodom?«

Tako je premišljevala v svojem jeznem srcu, potem pa pohitela v pokrajino viharjev, v votlino Eola,¹ kralja vetrov. Na njen ukaz in prošnje, ki jih je podkrepila z vabljivimi obljubami, je izpustil Eol vse vetrove iz zapora, od koder so planili kakor čete v bitko, se v vrtincih pognali čez vse dežele in se vsi hkrati, vzhodnik in jugozalodnik in sever spustili na morje, naščevali valove enega proti drugemu, sredi valov pa je plulo trojansko ladjevje. Možje so začeli tarnati, vrvi so zaškripale, bliski so švigali in grom je stresal nebo. Enej je v tem trenutku blagroval vse tiste, ki so v obrambi svojega mesta padli pred trojanskim obzidjem, zavidal je svojima prijateljema Sarpedonu in Hektorju, ki sta padla od roke Tideovega sina in velikega Ahila. Toda njegovi vzdihni so se izgubili v pišu severa, ki jim je trgal jadra in ladje same na strašnih, kakor gore visokih valovih metal pod oblake. Vesla so se lomila, voda je vdiral v ladje, ki so kakor prevrnjene legale na bok. Tri ladje je vrgel jug na skrite podvodne čeri, tri pa je vzhodnik z odprtega morja porinil na plitve sipine; na eno, ki je vozila likijske zaveznike z njihovim voditeljem Orantom, se je velikanski val pognal s tako silo, da je vrgel krmarja na glavo v morje; nato je vrtinec ladjo trikrat za-

¹ Grški Aiolos.

vrtel in jo je požrla globina. Tudi močno ladjo Ilionea in Ahata, ladjo Abanta in Aleta je premagal vihar in morska voda je skozi razpoke v deskah vdrla vanjo.

Zdaj je naposled morski bog Neptunus opazil razburkano morje in se začudil, da so silni vetrovi izpuščeni iz njihovega zapora. Dvignil je svojo mirno glavo iz divjih valov in pogledal okrog sebe. Tedaj je videl Enejevo ladjevje raztreseno vsepovsod po morju, in ladje svojih ljubljencev, Trojancev, pokrite z valovi in v deževen naliv zagrnjene. Takoj je spoznal jezo in spletke svoje sestre Junone, zapovedujoče poklical k sebi vzhodnik in zahodnik in jima dejal:

»Kakšna kljubovalnost je obsedla vaš predrzni rod, da takole brez mojega ukaza mešate med seboj nebo in morje in kopičite valove do zvezd? Vam bom že dal — vendar naj vam bo za tokrat edina kazen, da takoj zapustite morsko gladino; pojdite in povejte vašemu gospodarju, da ni bil njemu podeljen trizob in oblast nad morjem, ampak meni; njegove so skale in votline, kjer je tudi vaše bivališče: tam lahko v zaklenjeni ječi vlada nad vami, dokler ste nam potrebni!«

Tako je dejal, in medtem ko je govoril, so se kipeči valovi polegli; razgnal je nakopičene oblake, da se je razvedrilo nebo in je spet posijalo sonce. Njegova morska božanstva so morala ladje, ki jih je zaneslo med čeri, odriniti z zobčastih skal; na sipinah nasedle ladje je sam dvignil s trizobom kakor z vzvodom in jih splavil na globoko morje. Nato je na svojem vozu, ki so ga vlekli morski konji, lahko drsel čez penaste valove, in bučanje morja je utihnilo povsod, kjer je bog s popuščenimi uzdami vodil konje in se ozrl čez vodovje, podobno kakor pri ljudski vstaji prostaška drhal, ki je noro divjala, metala bakle in kamenje, nenadoma utihne, pogleda in prisluhne, če se prikaže pošten in zaslužen mož.

Utrujeni pomorščaki so zagledali obalo pred seboj, napeli vse sile in veslali proti kopnemu. Bila je afriška obala. Kmalu jih je sprejelo varno pristanišče. Z ene strani so jih pozdravili sončni gozdovi na nizkih gričih, z druge strani hosta s črnimi sencami na strmi vzpetini, v ozadju zaliva pa se jim je odpirala votlina v skalovju z izviri in zelenim mahovjem. Tja je zaplul junak Enej s svojimi sedmimi ladjami, in to je bilo vse, kar mu je še ostalo od njegovega ladjevja. Trojanci so se izkricali in v svojih mokrih oblačilih polegli vzdolž obale. Junak Ahates je ukresal ogenj, ujel iskre v suho listje, naložil nanj suhega dračja in ga razpihal v plamen. Potem so prinesli z ladje priprave za peko in žito, ki ga je voda že na pol pokvarila, in rešeno zrnje zmleli z mlinskim kamnom.

Medtem je Enej s svojim zvestim oprodrom splezal na visoko skalo in gledal po širni morski gladini, da bi morda le kje zagledal katero izmed ladij, ki jih je vihar zanesel daleč od njih, Antejevo ali Kapisovo z ladjami Frigijcev ali Kaikovo zastavo. Toda nobene ladje ni bilo videti; samo tri jelene je opazil doli na obali, za katerimi je kmalu prišla cela čreda, zadnje živali so se pasle še daleč zadaj v dolini. Takoj je zahteval, naj mu dajo lok in puščice in ustrelil je vodnika črede, jelena z visokim rogovjem; in ni odnehal, dokler ni ubil sedem živali, toliko, kolikor je bilo njihovih ladij. Nato se je vrnil v pristanišče, poslal po plen in ga razdelil prijateljem. Tudi krasne vrče z vinom, ki mu jih je podaril neki prijatelj na sicilski obali, je dal prinesiti z ladij, in s sladko pijačo je vлил tolažbo v zaskrbljena srca svojih tovarišev.

»Prijatelji,« je spregovoril Enej, »že davno smo navajeni težav in bridkosti, še hujših, kakor so te, zato upajmo, da nas bo kak bog tudi teh rešil. Oživite spet svoj nekdanji pogum, nekoč pa se boste z velikim veseljem spominjali tega trpljenja. Mislite samo na to, da je cilj vse te stiske in vseh teh nevarnosti Italija, da nam tam Usoda obeta mirno bivališče in da bo tam vzcvetela druga Troja!«

Junak je te tolažilne besede izrekel kajpak z žalostnim srcem in je moral svojo globoko bolečino s silo zatajevati v sebi. Medtem so tovariši divjačino zaklali in spekli, se okrepcjali z jedjo in pijačo, in se pogovarjali o izgubljenih tovariših pol v strahu, pol v upanju, da jih bodo morda le še videli.

Jupiter tolaži Venero z Rimom

Boginja se prikaže svojemu sinu

Na vrhu Olimpa je stal oče bogov Jupiter, gledal dol na morje, zemljo in ljudstva, naposled pa uprl pogled na afriško obalo, na libijsko državo kraljice Didone, kjer se je bil Enej pravkar izkrcal. K zamišljenemu očetu je stopila njegova hči Venera s solzami v svetlih očeh, in žalostno rekla:

»Le kaj ti je storil moj Enej, vsemogočni vladar ljudi in bogov, da mu je zdaj po vsem tolikem trpljenju, ki ga je prebil, ves svet zaprt zaradi Italije? Mar nisi ti sam obljubil, da se bo kri trojanskega pradedca obnovila in da bo s časom iz njegovih potomcev zraslo rimsko ljudstvo in dobilo oblast nad zemljo in morjem? Samo ta obljuba me je nekoč potolažila zaradi padca Troje! Kaj je zdaj tako nenadoma spremenilo tvoj sklep?«

Oče se je boginji prijazno nasmehnil, jo poljubil, in s pogledom, ki razganja oblake z neba, spregovoril:

»Potolaži se, ljuba hči, usoda tvojih varovancev se ne bo spremenila. V Italiji boš videla mesto Lavinium in njegovo obzidje, kot je bilo oblubljeno; v veliki vojni, ki se bo vnela na italiskem ozemlju, bo zmagal Enej, ukrotil bo uporna ljudstva in uveljavil zakon in red. Tri leta bo vladal v Laciju, njegov sin Askanius ali Julus pa bo sedež vlade preselil iz Lavinija v Albo Longo. Tri stoletja bo tam vladal Priamov rod, dokler ne bo ena izmed svečenic boginje Veste iz kraljevske rodovine vojnemu bogu rodila dvojčkov. Od teh dveh bo Romulus, ki ga bo došla volkulja, svojemu očetu Martu zgradil novo mesto in bo ustanovitelj rimskega naroda. Rimljane pa bom postavil za gospodarje sveta, za vladarje države, ki ji ne bo meja. Juno sama, ki zdaj muči tvojega sina, se bo s temi njegovimi vnuki sprijaznila in jim bo z mano vred naklonjena, in največji Rimljan bo potomec Jula in se bo imenoval Julius. Njegova slava bo segala do zvezd, on sam, ki je tvoj potomec, hčerka moja, pa bo sprejet v nebo med bogove. Na svetu in med ljudmi pa bo po končanih vojnah večni mir, železni zapahi bodo zaprli vrata Nesloge, ki bo, priklenjena s sto verigami, zaman škripala s krvavimi zobmi.«

Tako je govoril silni Jupiter in takoj poslal svojega sina, božjega sla Merkurja, v Kartagino, da bi tam poskrbel za gostoljubno streho Trojanecem. Ta dežela je bila prastari sedež feničanskih naseljencev, Juno pa je s posebno naklonjenostjo varovala to kraljestvo. Tam je bilo spravljeno njeno orožje in njen voz, in boginja je že zdavnaj želela, da bi ustanovila tam svetovno državo. Zdaj je v tej libijski državi vladala Didona, vdova Feničana Siheja, ki je tam zgradila novo mesto in trdnjavo Kartagino.¹

Naslednje jutro se je Enej odpravil na pot, da preišče deželo, na katere obalo ga je vrgel vihar; imel je dve kopji v roki, spremljal pa ga je njegov prijatelj Ahates. Sredi gozda mu je prišla naproti njegova mati Venera v podobi oborožene lovke, kakor so se po navadi nosila špartanska dekleta; na rami ji je visel lok, lasje so ji frfotali v vetru, lahko oblačilo je imela spodrecano do kolen.

»Povejta mi, mladeniča,« ju je nagovorila, »ali nista videla nobene mojih tovarišic, oblečenih v risjih kožuhih in s tulom na rami?«

»Ne,« ji je odgovoril Enej; »kdo pa si ti, mladenka? V tvojem obrazu in v tvojem glasu je nekaj nadčloveškega. Ali si katera izmed nimf ali boginja? No, bodi kdorkoli, povej nama, v kateri deželi smo. Vihar nas je vrgel na to obalo in že dolgo blodimo po svetu.«

¹ Kartago = novo mesto.

Venus se jima je nasmehnila in odgovorila:

»Me tirske deklice se zmerom tako oblačimo in zato tudi nisem Apolonova sestra, čeprav me vidiš s tulom oboroženo. Ti si med Tirci, tujec, v deželi Feničanov si, blizu Agenorjevega mesta;¹ del sveta, v katerem si zdaj, pa je Afrika, libijska dežela, njeno ljudstvo pa divje in bojovito. Kraljica Dido nam vlada. Tudi ona je po rodu iz Tira, kjer je bila ljubljena žena bogatega Feničana Siheja. Toda njen brat Pigmalion, kralj v Tiru, nečloveški nasilnež, je sovražil moža svoje sestre in ga je zaslepljen od pohlepa po zlatu zahrbtno ubil ob žrtveniku, ne da bi se menil za sestrično ljubezen. Bleda senca umorjenega moža se je z globoko rano od meča v prsih prikazala ženi v sanjah, ji odkrila skrivnostni zločin in ji svetovala, naj čimprej zbeži iz domovine; hkrati ji je izdala, kje so pod zemljo skriti stari kraljevi zakladi, srebro in zlato, ki ji utegnejo priti prav pri njenem begu. Dido se je ravnala po njenem nasvetu, in iz sovraštva do tirana se je zbralo mnogo tovarišev okrog nje. Kolikor ladij je bilo pripravljenih, so jih napolnili z zlatom skopega Pigmaliona. Tako so prispeli do libijske obale in do kraja, kjer boš tudi ti kmalu zagledal mogočno obzidje novega mesta Kartagine in njegovo do neba segajočo trdnjavo. Tu je Dido najprej kupila samo kos zemlje, ki se je po nakupu imenoval Birska ali Volovska koža. Zahtevala je namreč samo toliko zemlje, kolikor je more obseči z volovsko kožo. Ona pa je to volovsko kožo razrezala v tako tanke jermene, da je z njimi zajela ves prostor, ki ga zdaj zavzema Birska, kartaginska trdnjava. Od tod si je potem s svojimi zakladi pridobivala čedalje več ozemlja in z bistrostjo svojega kraljevskega duha ustanovila mogočno državo, ki ji zdaj vlada. No, moža, zdaj vesta, kje sta! A kdo sta vidva, od kod prihajata in kam sta namenjena?«

S temi vprašanji je boginja svojega sina napeljala k temu, da ji je z ganljivimi besedami pripovedoval o svoji usodi, a ga je kmalu prekinila v njegovem žalostnem pripovedovanju.

»Če me moji starši niso zaman učili vedeževanja iz ptičjega leta,« je rekla boginja, »potem ti napovedujem, da se bodo tvoje razkropljene ladje rešile in tvoji prijatelji vrnili. Kajti videla sem na odprtem nebu dvanajst labodov, ki so veselo leteli in jih je malo prej preplašil orel, Jupitrov ptič. V dolgi jati leteč so nekateri skušali doseči zemljo, drugi so jo že dosegli in so leteli nad njo. Tako je tudi nekaj tvojih tovarišev že priplulo v pri-

¹ Agenor, Belov brat, je kot Feniksov oče tudi praded Feničanov in tako tudi Kartazanov. Prim. str. 450 sl.

stanišče, drugi pa se mu bližajo z razpetimi jadri. Ti pa le pojdi dalje po poti, po kateri si zdaj hodil!»

Tako je rekla deklica in se obrnila. Njen rožnati tilnik je sijal od nadzemeljske svetlobe, njeni ambrozijski kodri so širili nebeški vonj, njeno bleščeče oblačilo se je valovito spuščalo do peta, vsa njena postava je bila videti nadčloveška in vsa njena hoja jo je izdajala za boginjo. Zdaj je Enej nenadoma spoznal svojo mater, in zaman jo je prosil, naj ne beži od njega. Boginja je oba popotnika zagrnila v gosto meglo, da ju nihče ni mogel videti in poizvedeti, kaj nameravata. Ona sama pa je odletela visoko po zraku v svoje priljubljeno bivališče Pafos.

Enej v Kartagini

Popotnika sta v megli krepko nadaljevala pot kar po bližnji stezi. Kmalu sta se vzpela na grič, ki se je dvigal visoko nad mestom in s katerega je bil pogled na trdnjavo na nasprotni strani. Enej se je čudil, ko je gledal ponosna kraljevska poslopja na kraju, kjer so prej stale revne kmečke kočice; videl je visoka mestna vrata, klesana iz kamna, široke tlakovane ceste in živo vrve-nje na njih. Toda pridni Tirci so z vso vnemo delali in gradili mesto dalje: eni so gradili mestno obzidje, drugi so opravljali zadnja dela pri trdnjavi in valili v hrib velikanske klesane kamne. Mnogi so šele z brazdami označevali prostor, kjer naj bi stala njihova hiša. Največ prebivalcev pa je bilo zbranih na trgu; volili so senat in ljudske sodnike in se posvetovali o zakonih nove države. Še drugi so kopali v pristaniščih, nekateri so polagali temelje za gledališče in iz velikanskih skal klesali mogočne stebre za okras bodočega odra. Vsi so pridno delali kakor roj čebel, ki v zgodnjem poletju in jutranjem soncu leta po cvetočih poljih, nabira med in polni satovje s sladkim nektarjem.

Zavita v meglo sta bila Enej in njegov spremljevalec kmalu sredi pridnega ljudstva in se pomešala med množico, ne da bi ju kdo opazil. Sredi mesta je zelenel krasen gaj in pod njegovim drevjem je bila prijetna senca; tu so takoj po dolgi viharni plovbi po morju Feničani ali Punci izkopali konjsko glavo, ki jim jo je boginja Juno poslala kot ugodno znamenje vojne sreče in velike blaginje. Na tem kraju je kraljica Dido dala zgraditi veličastno svetišče Junoni; vse je bilo iz bronca od praga do podbojev težkih vrat in stopnic. Šele v tem gaju se je junak Enej spet ohrabril in v svojem obupnem položaju začel drzneje upati, da se bo rešil in dočakal boljšo prihodnost. Kajti medtem ko se je razgledoval v krasnem svetišču in se čudil umet-

minam pridnih človeških rok, je naletel na vrsto stenskih podob, ki so predstavljale bitke pred Trojo; trojanska vojna je tedaj že slovela po vsem svetu. Videl je Priama, oba Atrida in Ahila, Resa in Diomeda, Grke, kako se v begu umikajo, pa spet Trojance, ki nanje pritiskajo Grki, nesrečnega dečka Troila, ki je tvegala neenaki boj s silnim Ahilom in ga zdaj vlečejo njegovi konji, da mu tilnik drsi po zemlji; videl je Trojanke z razpletenimi lasmi v svetišču Palade Atene, ki pa se obrne od njih in v tla upira oči; Hektorjevo truplo, ko ga Ahiles vleče okrog trojanskega obzidja, Pentesileo z njenimi Amazonkami: vse je spoznal junak Enej, da, naposled je odkril še samega sebe, kako z obzidja meče velikanski kamen na sovražnike.

Ko je Enej žalosten in vesel vse to gledal in občudoval, se je svetišču približala sama kraljica Dido v čudovitem sijaju mladostne lepote, spremljana od množice tirske mladeničev. Pod obokanim vhodom v svetišče in obdana od oboroženih oprod je sedla na visoki prestol in ljudstvu, ki se je zbralo okrog nje, deloma po pravičnem preudarku, deloma po žrebu dodeljevala dolžnosti in delo v novem mestu, izrekala sodbe in dajala zakone. Tedaj sta Enej in Ahates nenadoma zagledala v gneči svoje prijatelje in tovariše, Sergesta, Kloanta in mnogo drugih Teukrijcev, ki jih je vihar odtrgal od njih in jih vrgel kdove kam na druge obale. Ob pogledu nanje ju je obšel strah in veselje hkrati; strašansko rada bi jim segla v roko, a ju je begalo to, ker nista mogla razumeti, kako so se znašli sredi te množice; zato sta še dalje ostala v meglenem oblaku in čakala, da bi medtem izvedela za usodo svojih prijateljev iz njihovih lastnih ust. Zakaj videla sta, da so bili to z vsake ladje izbrani možje. Kmalu so se tudi prerinili skozi množico, stopili v preddverje svetišča, in ko jim je kraljica dovolila, da smejo govoriti, je spregovoril njihov voditelj Ilioneus:

»Plemenita kraljica, mi smo ubogi Trojanci, ki nas je vihar premetaval od morja do morja. Z našim ladjevjem smo bili na poti v daljno Italijo, ko nas je nenaden vihar vrgel med kleči, kjer se je mnogo naših ladij razbilo in potopilo. Ostanek ladjevja je dosegel vašo obalo. Toda kakšni ljudje so to, ki smo padli mednje? Kakšno barbarsko ljudstvo trpi take navade, da nam odreka gostoljubje obale, nam grozi z vojsko in s požigom naših ladij? Če že človečnosti ne poznate, se bojte vsaj bogov! Enej je bil naš voditelj; ni večjega in bolj pobožnega junaka! Če nam je Usoda tega moža ohranila, se ne boste nikoli kesali zaradi pomoči, ki nam jo boste izkazali. Zato nam dovolite, da poškodovane ladje potegnemo na kopno, da si v vaših gozdovih natešemo tramov in vesel za naše ladje. Ako spet najdemo našega kralja in tovariše, se nam utegne posrečiti, da priplujemo v obljubljeni Italijo. Če pa ga je Libijsko morje pogoltnilo in nam vzelo vse naše upanje, potem nam

daj vsaj varno spremstvo, mogočna kraljica, da bi se mogli vrniti na sicilsko obalo k svojemu gostinskemu prijatelju kralju Acestu, od koder smo tudi prišli.«

Kraljica je pred množico ljudi pobesila oči v tla in kratko odgovorila:

»Preženite strah iz svojih src, Trojanci! Moja usoda je tako kruta, moje kraljestvo še tako mlado, da moram trdo ravnati in s strogimi stražami varovati svoje meje. A mi dobro vemo za Trojo, za njeno usodo in za nesrečo njenega ljudstva, prav dobro poznamo njene junake, njeno bojno slavo in njen strahotni propad. Naše mesto ni tako daleč, da ne bi ničesar vedelo o usodi Troje, naša srca niso tako neobčutljiva, da bi nas vse to ne ganilo. Če si izberete Hesperijo za bivališče ali če hočete nazaj na Sicilijo, v obeh primerih — in to naj vam bo v tolažbo — se zanesite na mojo pomoč; rada vas bom preskrbela z vsem potrebnim za na pot in vas pustila, da mirno odjadrate. Če vas je pa volja, da se naselite v moji deželi, vam je dana možnost, da ustanovite svoje mesto, in moji zakoni vas bodo prav tako varovali kakor moje lastne podložnike. Kar se vašega kralja tiče, bom takoj poslala zanesljive ljudi na naše obale in po vsej deželi, da ga poiščejo, če se je le kje izkrcal in blodi zdaj kdove kje po gozdovih ali po mestih.«

Ko sta junaka, zagrnjena v meglo, to slišala, sta želela, da bi se megla razpršila.

»Ali zdaj slišiš, sin boginje,« je šepetaje spregovoril Ahates Eneju, »ladje in vsi prijatelji so rešeni; samo enega ni, ki sva ga sama videla, kako ga je val vrigel v morje, vse drugo pa se ujema s tem, kar je obljubila tvoja mati.«

Komaj je to izgovoril, že se je gosta megla sama od sebe razkadila proti odprtemu nebu. V luči sijočega sonca je stal Enej kakor bog; rama in glava sta se mu svetili. Njegova mati mu je pričarala krasne lase, na lica mladostno rdečico in vdahnila njegovim očem ljubko milino. Kakor čudo je stal pred vsemi, se obrnil h kraljici in rekel:

»Glejte, ta, ki ga iščete in ki mislite, da ga je pogoltnilo Libijsko morje, je tu pred vami: jaz sem Trojanec Enej! Plemenita, velikodušna kraljica, ki si preživele ostanke nesrečnega naroda milostljivo sprejela v svoje mesto, noben izmed Trojancev, ki so razkropljeni po vsem svetu, se ti ne more dovolj zahvaliti; bogovi naj ti to poplačajo! Blagor staršem, ki so te rodili! Dokler bodo reke tekle v morja, dokler bodo sence iskale globeli v gorah in dokler bo nebo paslo svoje zvezde ovčice, bo slovelo tvoje ime pri nas, pa naj bo naša domovina kjerkoli!«

Tako je govoril Enej in pohitel k svojim prijateljem in segel z desnico Ilioneju v roko, z levico Serestu, nato pa še drugim.

Dido je najprej osupnila, potem pa rekla:

»Sin boginje, kakšna usoda te preganja skozi tolike nevarnosti? Ti si torej tisti Enej, ki ga je Trojancu Anhisu rodila vzvišena boginja Venus (Afrodita) ob valovitih vodah Simoenta! Veliko sem o usodi tvojega rodu in tvojega ljudstva slišala od svojega očeta Bela. Ko se je moj oče vojskoval na Cipru, je prišel k njemu Argejec Teukros, Telamonov sin, ki je po trojanski vojni tam ustanovil naselbino; on mi je veliko pripovedoval o vaših junaštvih. Bil je sicer vaš sovražnik v vojski, bil pa je tudi vaš krvni sorodnik, ker se je tudi on ponašal, da je potomec starega Teukrovega rodu. Njegova mati Hesiona, ki jo je Telamon kot vojno ujetnico dobil v dar od svojega prijatelja Herakla, je bila hči trojanskega kralja Laomedonta. — Zdaj pa, možje, stopite pomirjeni v naše hiše; tudi jaz sem izgnanka, tudi jaz sem šele po dolgih težavah našla mir v tej deželi. Dobro vem, kaj je nesreča, in znam nesrečnim pomagati!«

Tako je rekla Dido in peljala Eneja v kraljevsko palačo. Ukazala je, naj v vseh svetiščih opravijo slovesne daritve. Notranje prostore dvora so okrasili kraljevsko razkošno in v najlepših dvorinah pripravili slavnostno gostijo. Vse sobane so krasile krasne, umetniško stkane škrlatne preproge, na mizah so bile srebrne posode, zlate čaše in pribor, vse v čudoviti umetniški obdelavi in z vrezanimi prizori junaških dejanj očetov in junakov.

Plemenitemu Eneju pa njegova očetovska ljubezen ni dala miru; brž je zapovedal zvestemu tovarišu Ahatu, naj se odpravi k ladjam, da bi sporočil Askaniu, kaj vse se je medtem zgodilo, in bi tudi njega samega pripeljal v mesto. Prav tako je ukazal, naj prinese razna častna darila, ki jih je bil rešil iz razrušene Troje: prekrasen plašč, na katerem so bile z zlatom uvezene slike, Helenino tančico, čudovito darilo njene matere Lede, ki ga je prinesla s seboj iz Sparte, žezlo Ilione, najstarejše Priamove hčerke, dalje biserno ogrlico in zlato krono, vso okrašeno z dragulji, da se je lesketala kot sonce. S temi naročili je Ahates hitel k ladjam.

Dido in Enej

A nebeška mati junakova še ni bila mirna zaradi njegove usode; bala se je hinavskih Tircev in varljive kraljevske hiše. Hudo jo je skrbelo tudi to, ker je bila Juno, Enejeva smrtna sovražnica, zavetnica te dežele. Zato si je izmislila novo zvijačo. Njen sin Amor (Eros), bog ljubezni, naj bi si privzel podobo mladega Askania in namesto njega prišel na kartaginski dvor. Ko bo Dido med kraljevsko gostijo ljubkega dečka vzela v naročje, ga ne-

dolžno ljubkovala in poljubovala, naj ji Amor razvname skrivnostni ogenj v srcu in ji vdahne omamni strup ljubezni.

Bog ljubezni je svojo mater ubogal; brž je odložil peruti in že je bil na poti proti kraljevskemu gradu, vesel svoje vloge, ki jo mora zaigrati; na las podoben malemu Julu ali Askaniu je šel ob roki Ahata, ki ni slutil prevare. Pravega Askania je Venus (Afrodita) spečega odnesla v idalijski gaj¹ in ga tam položila v hladno senco dišečega majarona.

Ko je Ahates prišel na kartaginski dvor, vodeč za roko malega boga, je kraljica že sedela na zlatem, z dragocenimi preprogami pogrnjenem prestolu sredi dvorane. Enej in trojanski junaki so prihajali od vseh strani in so polegali na škrlatne blazine vzdolž miz. Služabniki so podajali vodo za umivanje rok in brisače in delili kruh iz košaric. Petdeset služabnic je stalo v dolgih vrstah v kuhinji in pripravljalo dišeče jedi na kadečih se ognjiščih. Drugih sto služabnic in prav toliko zalih služabnikov je jedi nosilo na mize in postavljalo zlate čaše pred goste. Tudi Tirci so zdaj trumoma prihajali v dvorano in se na ukaz svoje kraljice ulegli na krasne z zlatom vezene blazine ob mizah. Enejeva darila so šla iz rok enega gosta v roke drugega, ki so jih občudovali. Tedaj so se vsi ozrli na malega dozdevnega Jula (Askania), ki je skočil k očetu, se ga oklenil okrog vratu, ga hlineč objemal in poljubljal na usta, zraven pa govoril čudovito modre besede. Zlasti uboga Dido, ki ji je bog ljubezni že namenil pogubo, ni mogla nasititi svojega srca, da so ji oči čedalje bolj žarele in je gledala zdaj dečka, zdaj darila. Mali bog ljubezni se je iztrgal iz objema dozdevnega očeta in hitel h kraljici. Ta ga je nič hudega sluteč vzela v naročje, se igrala z njim, ga ljubeznivo pogledovala in ga ljubkovala; kraljica ni prav nič slutila, kakšen mogočen bog se stiska k njej. Amor pa, ki tudi ni pozabil na ukaze svoje matere, ji je v duši polagoma zabrisal podobo pokojnega moža in ji začel buditi zamrla čustva in vžigati v njenih prsah novo ljubezen.

Gostija se je bližala koncu, z miz so odnesli ostanke jedi, zdaj so prinesli velike vrče in znova z vinom napolnili čaše. V prostranih dvoranah je šumelo in hrumelo; znočilo se je in prižgali so sveče na lestencih, ki so viseli s pozlačenega stropa. Kraljica si je dala prinesiti krasno skodelico, težko od zlata in žlahtnih kamnov, in jo do roba napolnila z vinom; ta skodelica je bila že dolgo dvorna čaša vseh tirskih kraljev. Ko je kraljica vstala s svojega prestola, jo je dvignila visoko v desnici in pri priči je vse utihnilo po dvoranah.

»Jupiter (Zeus),« je spregovorila s slovesnim glasom, »mogočni zaščitnik gostinskega prava, daj, da bo ta dan Tircem in našim trojanskim prijateljem

¹ Idalium, mesto na Cipru s svetiščem in gajem, posvečenim Afroditi (Veneri).

vradost in srečo in se ga bodo še naši pozni vnuki z veseljem spominjali! Tudi ti Bakhus, ki ljudem daješ veselje, in ti, milostna Juno (Hera), bodita z nami!»

Tako je govorila in daritveno vino izlila na mizo, srknila sama iz zlate čaše, nato pa jo ponudila tirkemu knezu, ki je sedel zraven nje. Zatem je čaša krožila med Tirci in Trojanci, kodrolasi pevec pa je igral na zlato kitaro, jim pei o luninih blodnjah in sončnih mrkih, o nastanku sveta, ljudi in živali, o ognju in dežju, o zimskem soncu, ki ga vode Oceana zadržujejo, in o lepotaht poletnih noči. Ko je pesem utihnila, je Dido napeto poslušala Eneja, ki ji je pripovedoval o svojih doživljajih; dolgo v noč ji je Enej pripovedoval, njej pa je srce nemirno utripalo in v dolgih požirkih je pila sladki strup omamne ljubezni.

Didonina ljubezen omami Eneja

Junakov obraz, njegove besede in kretnje, vse se je kraljici vtisnilo globoko v srce. Ko so gostje že davno odšli iz palače in je nekaj ur brez spanca iežala na svoji postelji, je šla v sobo k ljubljeni sestri in zaupni prijateljici Ani in ji začela odkrivati svoje srce.

»Sestra Ana,« ji je zmedeno govorila, »kakšne čudne sanje me plašijo. Kakšen nenavaden gost je prišel v našo hišo! Kakšno orožje, kakšen pogum in junaštvo, kakšen pogled! Vidi se mu, da je božanskega rodu! Kakšno usodo je doživel, kakšna junaštva ima za seboj, v koliko bojih se je moral bojevati, koliko mōrij je preplul! Zares, sestra, ko bi se ne bila tako trdno odločila, da nikoli več z nikomer ne sklenem zakonske zveze, odkar mi je smrt ugrabila mojo prvo ljubezen, bi me morda zdaj ta edina slabost premagala in bi se vdala skušnjavi. A naj me raje prej zemlja pogoltne, naj me strela ubije, kakor da bi se izneverila svojemu umorjenemu možu. On, ki se je prvi v ljubezni zvezal z menoj, je vzel mojo ljubezen s seboj, zato naj jo ima na veke še v grobu!«

Solze so ji zadušile glas in ni mogla dalje govoriti. Sestra jo je sočutno pogledala in ji odgovorila:

»Dido, bolj te ljubim kakor svoje življenje. Mar hočeš vso svojo nežno mladost prejekati kot vdova? Ali misliš, da se prah tvojega moža kaj meni za tvoje odrekanje? Ali se nič ne spomniš, v kakšni pokrajini živiš, da te z ene strani obkoljujejo bojeviti Getuli, divja numidijska plemena, puste sipine, z druge strani pa Barčani, divji sinovi puščave! In kakšne vojne ti grozijo iz Tira od tvojega nepomirljivega brata? Verjemi mi, da se je le po milosti naše velike zavetnice Junone zgodilo, da so trojanske ladje priplule

v naše pristanišče. Sestra, kako mogočno bi postalo naše mesto in kako močna naša država, če bi ti privolila v tak zakon! Kako bi zrasla slava Puncev, če bi nas podprlo orožje junaških Trojancev! Bodi pametna, draga sestra, opravljaj daritve bogovom, prirejaj gostije in si izmišljaj vsemogoče, da čim dlje zadržiš junake, dokler so njihove ladje še razbite in pihajo za plovbo neugodni vetrovi.«

S temi besedami ji je Ana še bolj razvnela žar ljubezni v srcu in uspavala vsak strah v njej. Skupaj sta šli v svetišče in žrtvovali bogovom. Potem je Dido ljubljenega junaka vodila po mestu, mu razkazovala sidonski kraljevski sijaj in svojemu gostu v čast znova priredila slovesno večerjo. Na gostiji je zopet ljubkovala Askania, ki je bil na las podoben očetu, in znova bi bila rada slišala junakovo pripovedovanje o vsem, kar so Trojanci pretrpeli. Ljubezen do Eneja je kraljico tako omamila, da je pozabila na vse drugo; mladina se ni več vadila v orožju, vse delo v mestu je zastalo, celo graditev obrambnih stolpov.

Vse to je z Olimpa videla mati bogov Juno. Zdelo se ji je, da je prišel pravi trenutek, da Eneja za zmerom odvrne od obljubljene Italije in doseže, da se trojansko ljudstvo razgubi v tujih plemenih. Poiskala je svojo hčer Venero in ji začela odločno, vendar prijazno govoriti:

»Res, ti in tvoj deček se lahko ponašata s sijajno zmago! Le počemu bi se še dalje prepirali? Sklenimo zakonsko zvezo in z njo večni mir! Zdaj imaš, po čemer si z vso dušo hrepenela: Dido gori v ljubezni do Eneja. Združimo torej oba naroda, ona naj služi kot žena trojanskemu možu, Tirci pa naj mu bodo za doto.«

Venera je dobro spoznala skriven namen hinavke Junone, vendar ji je ustrežljivo odgovorila:

»Kako bi mogla biti tako neumna, da bi ti kaj takega odklonila, mati? Kako bi si upala biti s teboj v večnem boju? Bojim se le, da Jupiter ne bo dovolil, da bi se združili Tirci in Trojanci. No, ti si njegova žena, pa mu boš s prošnjo ganila srce. Kar boš dosegla, mi bo prav!«

»To skrb prepusti meni,« je zadovoljno odgovorila Juno; »predvsem mora biti sklenjena zveza. Kar meni prepusti, bom že vse uredila, ko bo vse urejeno in sklenjeno, tudi Jupiter ne bo odrekel svoje privolitve.«

Prijazno je pokimala Kiterka,¹ v srcu pa se je rogala Junonini prevari.

Naslednje jutro je kraljica svojim gostom v čast priredila velik lov. Sami izbrani mladeniči z zankami, mrežami, s širokimi lovskimi kopji so spremljani od konjenikov in slednikov odhajali skozi vrata. Pred palačo

¹ Venerin (Afroditin) priimek.

je stal kraljičin konj z zlatimi uzdami in škrlatno podsedelno odejo, nestrpno peketal in grizel penasto uzdo. Na pragu so kraljico čakali punski knezi. Naposled je prišla Dido z velikim lovskim spremstvom, v pisani vezeni sidonski lovski obleki, ogrnjena s škrlatnim plaščem, spredaj zapetim z zlato zaponko. Zlat diadem se ji je ovijal okrog čela, na rami pa ji je visel zlat tul. Štirje Trojanci so bili v njenem spremstvu, med njimi tudi živahni Askanius (Julus). Naposled se jim je pridružil še Enej, ki je bil najlepši izmed vseh in so ga spremljali njegovi najbolj zaupni junaki.

Brž ko je družba prišla v gore, se je razkropila po brezpotnem lovišču; kmalu so zagledali divje koze, ki so se pognale s pečin po strmi rebri navzdol; z druge strani so začeli bežati jeleni, da se je prašilo za njimi, zbirali so se v plahe trope in tekli po planinskih pašnikih. Sredi doline je Askanius podil svojega iskrega konja in jezdil zdaj mimo tega, zdaj mimo onega lovca; ni se menil za plaho divjad, in vroče je prosil Diano, naj bi mu prignala pred kopje merjasca s penečim se rilcem ali pa grivatega gorskega leva.

Lovci so tako strastno lovili divjad, da niso videli, kako se je nebo stemnilo, in so grozečo nevihto, ki so jo naznanjali nakopičeni oblaki, opazili šele, ko je veter zašumel v vrhovih dreves in se je ulila ploha in usula toča. Tirci in Trojanci so se razpršili na vse strani, da bi si na polju in v gozdu poiskali zavetja. Medtem ko so narasli hudourniki drli z gora in eno zavetje odrezali od drugega, je Juno tako napletla, da sta se kraljica Dido in junak Enej znašla v isti votlini, da bi se zavarovala pred neurjem. In zdaj, ko je bila vsa narava vznemirjena, ko so bliski sviteli in se je razlegal grom, se je raznetila tudi ljubezen, ki jo je kraljica doslej skrivala: pozabila je na vso žensko sramežljivost in junaku priznala svojo strastno ljubezen. Omamljeni Enej ni več mislil na božanske obljube, vračal ji je nežnost z nežnostjo in z lahkomišno prisego zapečatil izlive strasti.

Enej na Jupitrov ukaz zapusti Kartagino

Neurje je minilo, lovska družba se je spet sešla in Enej se je z Didono vrnil v mesto in palačo. Spet so se vrstile zabave, nihče ni mislil na odliod in tako se je približala zima.

Zdaj se je Fama,¹ boginja govornice, odpravila na pot in preletela vsa libijska mesta. Ona je čudovito gibčne postave, je hči matere Zemlje in naj-

¹ Fama je rimska personifikacija govornice, ki se iz majhnih začetkov presenetljivo hitro širi in veča. Z njo so rimski pesniki hoteli z alegorijo izraziti to »najhitrejšo zlo«, kot imenuje

mlajša sestra Gigantov. Ko pride iz svojega skrivališča, je sprva čisto majhna in plaha, a dalje ko hodi, tem večja postaja in s hojo ji raste tudi moč; kmalu se dvigne in zraste do zračnih višin, in medtem ko stopa z nogama po zemlji, ji glavo zakrivajo oblaki. Njena postava je grozna, podobna pošasti, in vsa glava ji je pokrita s puhastim perjem, in kolikor puhastih peresc je na njej, toliko je pod njimi budnih oči, toliko jezikov in ust, ki nikoli ne molčijo, in toliko zmerom napeto prežečih ušes. Ponoči leta med Zemljo in Nebom, šumi med sencami, veke njenih oči se nikoli ne zatisnejo v spanje. Čez dan kje čepi in prisluškuje in preži zdaj na hišnih slemenih, zdaj na visokih stolpih, in s svojim vreščočim glasom straši mesta in vasi; vseeno ji je, če oznanja resnico ali si izmišlja laž in prevaro.

To grdo bitje je tudi zdaj razširjalo razne govorce po afriških deželah in škodoželjno pripovedovalo vsevprek o resničnih in zlaganih dogodkih; da je prišel neki tujec, mož trojanskega rodu, Enej po imenu, lepa kraljica Dido pa da si ga je izbrala za moža. Zdaj že vso dolgo zimo živita razkošno nasladno življenje, oba sužnja svojih strasti, medtem pa kraljica zanemarija skrb za državo in vladarske vajeti so ji ušle iz rok. Take govorce je grda boginja širila in jih polagala ljudem na jezike. Potem se je nenadoma odpravila na pot v Getulijo h kralju Jarbasu, ki je nedavno še snubil Didono, a ga je zavrnila. Temu je zla boginja tako dolgo šepetala na uho, da mu je vzkipela jeza v srcu. Jarbas je bil sin Jupitra Amona¹ in neke libijske nimfe; svojemu očetu je postavil sto veličastnih svetišč v Getuliji, v katerih so vneti duhovniki neprestano opravljali daritve, da so bila tla okrog njih mastna od krvi žrtvovanih živali; vrata teh svetišč so bila zmerom okrašena s cvetjem. Grde govorce so ga tako prizadele in razjezile, da se je vrgel pred žrtvenik in s povzdignjenima rokama molil:

»O, vsemogočni Jupiter, ki ti služijo vsa mavrska ljudstva, ti vse to vidiš in ne vržeš svoje strele? Pobegla ženska, ki si je za denar ustanovila mestece, ki sem ji v svoji deželi dal zemljo na obali, da bi imela kaj orati, in zemljo, da lahko vlada nad njo, ta ženska me je nesramno zavrnila, vdaja se priliznjenemu Trojancu in dovoljuje, da ta mehkužnež uživa moj plen. In mi smo tako neumni, da še zmerom prinašamo darove v tvoja svetišča in verujemo, da vladaš svet!«

Enej slab glas, ki mu s hojo raste njegova moč. Prim. Vergil: Eneida, 4, 173 in sl. ter 666 sl. Njeno fantastično palačo med nebom in zemljo nam je opisal Ovid v *Metamorfozah* (12, 39 sl.), slikarsko pa jo je upodobil F. L. Costa v znameniti sliki *Zmagoslavje Fame*.

¹ Amon je ime libijskega najvišjega božanstva, istovetnega z grškim Zeusom in rimskim Jupitrom.

Tako je molil in objemal žrtvenik svojega očeta. Jupiter je slišal njegovo molitev, pogledal z Olimpa dol na Kartagino in poklical svojega sina Merkurja.

»Kaj ima Enej opraviti v sovražni deželi?« je vprašal jezno. »Nisem ga zato dvakrat rešil pred grškim orožjem in tolikokrat iz viharjev! Naj mi ustanovi Rim! Hočem, da takoj odpluje iz Kartagine! Pojdi in mu to povej!«

Kakor ptica je letel bog s svojimi krilatimi sandalami skozi zračne višave; kmalu je bil v Kartagini in je tam našel junaka Eneja, ko je ravno nadziral graditev novih palač. Meč se mu je lesketal od žlahtnih kamnov, plašč, ki mu ga je naredila Dido sama, je žarel od škrlata: od glave do peta je bil podoben tirkemu knezu in nič več Trojancu. Tedaj se je Merkur, vsem drugim neviden, postavil zraven njega in ga potihoma ozmerjal:

»Suženj ženske, tu stojiš in pozabljaš na svoje poslanstvo in kraljestvo in tujki mesto gradiš! Ali ne misliš več na svojega sina Askania, ki dorašča, in na rimsko kraljestvo, ki mu ga po usodi moraš ustanoviti? Vedi, Jupiter me pošilja z Olimpa, da te kaznujem in zapodim od tod!«

Bog je odletel, preden si je Enej mogel opomoči od omamljenosti; a božji ukaz je odmeval v njegovi duši in mu ni dal, da bi mislil na kaj drugega kakor na takojšen beg. Ko je svoj sklep pretehtal in premislil, je sklical najzaupnejše tovariše na samotni kraj in jim ukazal, naj čisto skrivaj pripravijo ladje, zbero tovariše na obali, jim dajo orožje, ne smejo pa nikomur povedati, zakaj vse to pripravljajo. On sam bo, še preden bo Dido zaslutila, da se na ukaz Neba misli izneveriti njeni ljubezni, poiskal najbolj primeren čas in način za pogovor, v katerem ji bo kar se da milo povedal sklep Usode.

A kdo more preslepiti ljubeče srce? Kraljica je opazila prevaro; saj se je bala že takrat, ko je bilo še vse varno. Zdaj pa ji je zahrbtna Fama razkrila žalostno novico, da Trojanci pripravljajo ladje in bodo zdaj zdaj odpluli. Kakor blazna je blodila po ulicah svojega mesta, naposled pa je stopila pred svojega ljubelega Eneja in rekla:

»Nezvestnež, mislil si, da mi boš prikril svoje izdajstvo in skrivaj odšel iz moje dežele. Ali te ne veže moja ljubezen in tvoja prisega in te tudi moja smrt ne more zadržati? Sredi zime se odpravljaj, brezsrčnež, in se raje hočeš vreči v naročje burji, kot da bi počival na mojih rokah? Zakaj bežiš od mene, Enej? Pri teh solzah, pri stisku tvoje desnice, pri najini zakonski zvezi te rotim, usmili se moje propadajoče hiše, če sem ti kdaj kaj dobrega storila! Spremeni svoj sklep, ako si pri meni užival slast ljubezni, in ostani pri meni! Zaradi tebe me ljudstva Libije sovražijo, da, celo Tirci, zavoljo tebe je ugasnil v meni čut sramežljivosti, ki me je delala nesmrtno. Prijateljski gost — zakaj

mož mi nisi več — komu me umirajočo zapuščaš? Ali naj čakam, da moj brat naskoči obzidje mojega mesta in me Numidijec Jarbas odpelje kot sužnjo v ujetništvo? Ko bi vsaj imela sina, ki si ga v meni zaplodil, preden odideš, malega Eneja, vsega tebi podobnega, bi se sama sebi ne zdela vdova in zapuščena jetnica!»

Tako je govorila obupana Dido. Enej pa, ki ga je silni Jupiter posvaril, ni trenil z očesom, čeprav je globoko v srcu skrival žalost in bolečino. Naposled je kratko odgovoril:

»Kraljica, dokler se bom zavedal in dokler mi bo duh vladal nad telesom, pred nikomer ne bom zatajil tvojih dobrot in zmerom se bom rad spominjal Didone! Nikar ne misli, da sem hotel oditi skrivaj in zvijačno kakor tat! Nisva poročena in nikoli ti nisem obljubljal svatovskih plamenic, ki naj bi svetile najini zakonski zvezi. Če bi mi Usoda dala, da bi smel svoje življenje tako urediti, kot bi sam želel, bi ostal v porušeni Troji, obnovil ljubljeno domovino, na novo zgradil Priamov dvor in sezidal trojanski grad. Toda Apolon mi ukazuje, da moram odjadrati v Italijo; tam je moj cilj in moja domovina. Ali smem svojega sina Askania ogoljufati za obljubljeno kraljestvo, ki mu ga daje Usoda? Sam Jupiter mi to prepoveduje: njegov hitri sel Merkur je osebno prišel k meni. Zato nikar ne muči ne sebe ne mene, ne joči in ne toži, ker nič ne pomaga! Moram iti v Italijo, a ne iz svoje volje!«

Kraljica se je obrnila stran in dolgo opazovala govorečega Eneja; njene oči so ga merile od nog do glave, naposled jo je premagala jeza in je rekla:

»Ni te rodila boginja in Dardanus ni tvoj praded, tebe je rodil skalnati Kavkaz, hirkanske tigrice so te dojile! Ali je ta okrutnež sploh zavzdihnil pri mojih solzah? Ali je trenil z očesom in zajokal z menoj, ki ga ljubim? Kot siromaka, ki ga je vihar vrgel na obalo, sem ga sprejela, mu ladje in tovariše rešila iz žrela smrti in delila z njim prestol, da bi z mano vladal mojemu ljudstvu. Zdaj se pa izgovarja z Apolonovo prerokbo, da, celo s tem, da je sam Jupitrov sel prišel k njemu in mu prinesel grozen ukaz, kakor da bogovi nimajo drugega dela in drugih skrbi, kot da kalijo mir med ljudmi in sejejo nezvestobo med tiste, ki se ljubijo! No prav, verjamem ti in ne bom te zadrževala: le pojdi v Italijo, išči kraljestvo in odjadraj na viharno morje! Če so še bogovi, pravični bogovi, te bo moje maščevanje zadelo med čermi! Takrat vem, da boš klical ime kraljice Didone. S črno plamenico ti bom sledila od daleč in moja senca pojde za teboj, in če boš trpel, bom z naslado slišala ta glas v podzemlje!«

Dih in glas sta nesrečnici zastala; stemnilo se ji je pred očmi, omahnila je, služabnice so dvignile svojo kraljico in jo nezavestno odnesle v spalnico.

Enej je z žalostjo v srcu gledal za njo, rad bi jo z ljubeznivimi besedami potolažil; zdaj je sam vzdihoval, ker mu je velika ljubezen do kraljice vznemirila dušo in srce, vendar se je uklonil ukazom bogov in šel k svojim ladjam. Trojanci so ladje potegnili v morje in zdaj so bile pripravljene za odhod. Dido je z bolečino v srcu s strehe svojega gradu gledala polno obalo mož, ki so razpenjali jadra na ladjah in na ovenčanih krnih čakali znamenja za odhod.

»Ana,« je poklicala svojo sestro, »ali vidiš to človeško mravljišče vzdolž cele obale? Slišiš, kako jadra v vetru plahutajo, vidiš, kako mornarji krasijo palube? Ah, ko bi vsaj slutila, da bo do tega prišlo, bi tudi mogla prenesti! Zdaj te pa prosim, sestra, stori mi revi uslugo! Saj te je ta nezvestnež zmerom spoštoval in ti celo skrivnosti srca zaupal. Pojdi k njemu, sestra, in kolikor moreš ponižno vprašaj ošabnega sovražnika: ali misli, da sem Danajka, ki sem se v Aulidi z drugimi Danajci zaklela, da hočem uničiti Trojo in njen narod; ali sem pepel njegovega očeta Anhisa oskrunila ali njegove mane žalila, da je sklenil, da se bo tako kruto maščeval nad mano? Če so njegova ušesa gluha za moje besede, mu vsaj ti reci, naj se mu ne mudi tako in naj počaka ugodnega vetra. Zakona, ki sva ga sklenila, mi ni več mar, ker ga je tako grdo prelomil. Tudi ne zahtevam od njega, da se odreče Italiji, privoščim mu jo; prosim ga samo za čas, da se moja ljubezen unese, za čas, da se spet naučim trpeti in prenašati svojo usodo. Izpolni mi to željo, sestra, in ti bom hvaležna še po smrti.«

Tako je prosila in preplašena sestra je šla k Eneju in mu še enkrat nesla njene tožbe in vzdihe. Njega pa niso ganile ne besede ne solze; neki bog je čustvenemu človeku zatisnil uho, ki je bilo sicer odprto za vsako bolečino. Kakor če se severni vetrovi od vseh strani zaganjajo v deblo prastarega hrasta in ga hočejo izruvat, hrešče njegove korenine, vrh šumi, z njegove krošnje se usiplje listje in pokriva tla, deblo pa stoji neomajno v skalnih tleh, kjer ga trdno drže globoko razpredene korenine; prav tako sta sestri s prošnjami pritiskali na junaka, da mu je plemenito srce občutilo vso skrb in bolečino, a je ostal neomajen kakor hrast.

Zdaj šele je nesrečna Dido spoznala voljo Usode in si zaželela smrti, zakaj nič več ni marala gledati neba nad sabo. V njenem sklepu, da bi odšla čimprej iz življenja, jo je še bolj utrdilo strašno znamenje, ki ga ji je pokazalo nebo, ko je zadnjikrat polagala svoje darove na svete oltarje: vino, ki ga je iz skodelice izlila v pitno daritev, se je spremenilo v črno kri. O tem znamenju še nikomur ni pripovedovala, niti sestri ne. Odslej je mislila samo na to, kako bo svoje ljudi prevarala in sebi kar najbolj zanesljivo pripravila

smrt. Zato je z veselim obrazom, z upanjem v očeh in previdno skrivajoč svojo grozno namero, stopila pred sestro in rekla:

»Blagruj me, ljuba Ana! Našla sem sredstvo, ki mi bo vrnilo nezvestega moža ali pa me rešilo moje velike ljubezni. Neka Etiopka, ki je čuvala vrt hesperid, nosila hrano strašnemu zmaju in stražila drevo z zlatimi jabolki, je v našem mestu in mi obljublja, da bo s svojimi čarovnimi zagovori ljubljenu Eneju ganila srce ali pa meni olajšala srčno bolečino ljubezni. Kakor se nerada vdajam praznim čarovniškim vražam, bom tudi to poskusila; a zato je predpisala neke obrede. Zato te prosim in rotim: na skrivaj, kakor je čarovnica predpisala, pripravi na notranjem dvorišču grmado, položi nanjo orožje nezvestega moža, ki visi v njegovi sobi, njegovo obleko in zakonsko posteljo, ki je kriva moje nesreče! Vse, kar spominja na tega brezvestneža, mora zgoreti; pa tudi čarovnica mi je dala ta nasvet in ukaz.«

Ko je Dido to rekla, je umolknila; mrliška bledica ji je pokrila obraz. Vendar Ana ni slutila, da se za tem čudnim in novim daritvenim običajem skriva misel na nasilno smrt; ni slutila, da je sestra zblaznela in ni mogla verjeti v tolikšno blaznost. Nič hujšega se ni bala zdaj kakor takrat, ko je bil umorjen sestrin prvi mož Siheus; zato je šla in storila, kakor ji je sestra naročila.

Kakor hitro je bila pripravljena grmada iz borovine in hrastovine, je prišla kraljica sama in jo začela krasiti z venci in cipresovimi vejami. Na posteljo je vrgla meč, obleko in Enejevo sliko; okrog grmade so stali žrtveniki. Tuja čarovnica z razpuščenimi lasmi je klicala vse bogove podzemlja, z nekakšno čarovno vodo škropila vse naokoli, nametala na grmado zelišč, ki jih je v mesečini s srpom požela in v strupeno mleko namočila, in izgovarjala čarovne besede. Dido sama je bosa stala pri oltarju, držala v rokah žrtveno moko in molila k bogovom, ki poznajo njeno usodo. Potem se je žalostna kraljica vrnila v palačo k zadnjemu počitku na zemlji.

Medtem je Enej na zadnjem krovu svoje ladje mirno spal, kajti za odhod je bilo že vse pripravljeno. Tedaj se mu je v sanjah še enkrat prikazal bog Merkur in ga opomnil:

»Sin boginje, kako le moreš tako mirno spati, ko ti od vseh strani preti nevarnost? Ali ne slišiš prijetnega šuma ugodnih vetrov z zahoda? Zapuščena kraljica pa ti medtem v srcu snuje zlo in prevaro, ker se hoče maščevati nad teboj. Ali ne misliš zbežati, dokler je še mogoče?«

Prestrašen zaradi nenadne prikazni se je Enej zbudil in planil pokonci; priganjal je tovariše in jim klical:

»Pohitite k veslarskim klopem, napnite jadra, presekajte vrvi, s katerimi so privezane ladje k bregu, zakaj bog se je spet spustil z neba k meni in mi velel, naj takoj odplujemo!«

Enej je potegnil meč in presekal vrvi, s katero je bila njegova ladja privezana k bregu. Tako so storili tudi drugi in ladje so odrinile od obale; brazdale so morsko gladino, da so se peneči valovi dvigali za njimi.

Medtem je vstala jutranja Zarja in z novim žarom obsijala kraje na zemlji. Ko je kraljica opazila, da se dani, je odšla na stolp in zagledala ladje na morju, ki so plule z napetimi jadri, obala in pristanišče pa sta bila prazna in mrtva. V srce jo je zbolelo, z roko se je bila po prsih, si pulila lase in klicala:

»O, vsegamogočni Jupiter! Torej bo tujec odšel, moji ljudje pa gledajo, namesto da bi prijeli za orožje, planili za njim in mu z ognjem uničili ladje! Namesto da sem mu dala žezlo, naj bi ga razsekala na kose in jih razmetala po morju! A kaj govorim? Kakšen bo konec? Naj bo kakršenkoli, sklenila sem, da umrem; za nezvestim pa naj ostane prekletstvo in maščevanje!«

Ko je tako tarnala, jokala in rotila, se je za trenutek umirila in se zamislila, nato pa poslala po sestro Ano.

Brž ko je videla, da je sama, je stekla na notranje dvorišče, skočila na gorečo grmado in potegnila z nje Enejev meč. V solzah in z golim mečem v roki se je vrgla na posteljo in med bridkim jokom izgovorila zadnje besede:

»Sladki ostanki srečnih dni, ki sta jih dopuščala bog in Usoda, sprejmite zdaj mojo dušo in me rešite vseh muk! Zdaj sem končala pot življenja, ki mi je bila usojena. Vendarle ne pojdem v podzemlje kot neznatna senca! Mogočno mesto sem zgradila, maščevala sem se nad svojim bratom, ki mi je ubil moža Sihea. V vsem bi bila srečna, ko bi trojanske ladje nikoli ne pristale ob naši obali!«

Od bolečine ni mogla več govoriti, zarila je obraz v blazino in se zgrudila pod ostrino meča.

Na njeno stokanje so prihitele služabnice iz palače in videle kri, krvavi meč in s krvjo oškropljene roke. Zakričale so, da se je razlegalo po vsej palači; novica se je raznesla po mestu in pretresla prebivalce. Po hišah je odmevalo žalostno tarnanje, jok in vzdihovanje, kot da je sovražnik vdrl v mesto. Ana, ki je na poziv stare dojilje prihitela z zadnjimi potrebčinami za pravno daritev, je že spotoma zvedela za grozno dejanje. S pestmi se je tolkla po prsih, si z nohti praskala obraz in nemirno begajoča skozi vrvež ljudi klicala:

»Sestra, sestra, takole si me prevarila! Zakaj me nisi poklicala, da bi umrla hkrati s teboj? Zakaj mi nisi privoščila enake usode, da bi obe umrli

isto uro in od istega meča! A tudi tako si me usmrtila; uničila si svoje ljudstvo, ves narod Sidoncev in še svoje mesto!»

Tako je tarnala, se vzpela na grmado in objela sestro, že na pol mrtvo in ji s svojim oblačilom otirala kri. Dido je poskušala še enkrat odpreti trudne oči, trikrat se je zaman skušala dvigniti, a je trikrat omahnila nazaj na blazino in z blodečim pogledom iskala sončno luč; ko jo je naposled zagledala, je zaihtela, nato pa izdihnila v naročju svoje sestre.

Palinurjeva smrt. Izkrcaje v Italiji. Latinus. Lavinia

Enej se je moral za Didonino smrt, ki jo je zakrivila njegova lakomiseltnost, čeprav so mu bogovi sami ukazali, naj jo zapusti, pokoriti z novimi blodnjami in mnogimi nesrečami. Vihar ga je vrgel nazaj na Sicilijo, kjer ga je prijazno sprejel Acestes, čigar mati je bila Trojanka. Tam je Enej v čast svojemu očetu Anhisu, ki ga je pred letom dni pri Drepanu pokopal, za obletnico smrti priredil veličastne pogrebne igre. Medtem so trojanske žene, ki jih je naščuvala Junonina glasnica Iris, in so bile naveličane dolge vožnje po morju, zažgale ladjevje, da so zgorele štiri najlepše ladje; druge je pogasil in rešil Jupiter z nalivom. V naslednji noči se je zaskrbljenemu junaku v sanjah prikazal njegov oče Anhises in mu prinesel Jupitrov ukaz, naj starejše ženske in za boj nezmožne starce pusti na Siciliji, sam naj pa z jedrom moštva odjadra v Italijo.

Junak je ubogal na božji migljaj, ustanovil v čast svojemu kraljevskemu gostitelju mesto Acesto¹ na Siciliji in v njem naselil starce in starke s svojega ladjevja; sam je z najkrepkejšimi možmi, mladeniči, ženami, dekleti in dečki odrinil od obale in plul proti Italiji. Tokrat mu je Neptun na prošnjo boginje ljubezni dal mirno morje in srečno plovbo. Naposled so pri tako ugodnem vetru in jasnem nebu postali veslači tako brezskrbni, da so neke jasne noči legli pod veslarske klopi in trdno zaspali. Zapeljivi bog spanja se je z ozvezdij, ki so sijala na nočnem nebu, spustil na ladjo in se v podobi junaka Forbanta približal sicer budnemu krmarju Palinurju, ki je sedel na visokem krovu pri krmilu.

»Potomec Jasijev,« mu je rekel po tihem, »ali ne vidiš, kako morje samo žene ladje in kako te blage sapice vabijo, da bi si naposled tudi ti lahko pri-

¹ Pozneje se je mesto imenovalo Segesta (grško Egesta); v peloponeški vojni so Vandali in Saraceni mesto tako opustošili, da se je v srednjem veku celo njegovo ime pozabilo; mesto je še danes neobljudeno.

voščil urico spanja in počitka. Položi svojo glavo na tla, odpočij si utrujene oči od neprestanega dela; daj, bom jaz nekaj časa namesto tebe krmaril!«

Palinur je komaj dvignil dremotne oči proti govorečemu in rekel:

»Kaj to govoriš? Kot da jaz ne poznam zahrbtnega morja, kadar hlini mir, pa da bi mu zaupal? Jaz, ki me je že tolikokrat prevaralo jasno nebo!«

Tako je rekel in se oprijel krmila in se silil, da bi svoje oči uprl v zvezde. Toda bog mu je z vejico nakapal nekaj kapljic Lete na senca in že je zatisnil oči. Tedaj se je bog spanja nagnil k spečemu krmarju in ga sunil, da je s krmilom vred padel na glavo v morje. Bog spanja je kakor ptič odletel v zrak. V valovih se je nesrečni Palinur prebudil in je zaman klical na pomoč svoje speče tovariše, ko se je potapljal.

Medtem je ladjevje pod obljubljenim varstvom morskega boga plulo tudi brez krmarja in naposled doseglo italijansko obalo; Enej je jadral vzdolž obale in slednjič pristal v pristanišču Kajete. Takrat to pristanišče še ni imelo tega imena, dobilo ga je šele po stari zvesti Enejevi dovilji, ki se je imenovala Kajeta in je, ko so tam pristali, umrla in bila tam slovesno pokopana, preden je ladjevje odplulo dalje. Potem se je Enej s svojimi tovariši še enkrat vkrcal in srečno priplul v pristanišče Ostijo. Tu je že z morja videl velik gozd, skozi katerega je tekla reka Tibera, vsa rumena od peska, in si s svojimi hudimi vrtinci utirala pot do morja. Pisane ptice so letale okrog njenega izliva, ljubko prepevale in se spreletavale po gozdu.

Italaska pokrajina, v kateri so bili zdaj trojanski izseljenci, je bil stari Lacij, ozemlje Laurentov. Mimim mestom in vasem je vladal že postarani kralj Latinus, sin Fauna in pravnuk boga Saturna.¹ Temu knezu Usoda ni privoščila sina, njegovo edino hčer Lavinio pa so snubili mnogi sinovi knezov iz Lacija in vse Italije, predvsem Turnus, najlepši izmed vseh mladeničev, sin rutulskega kralja Dauna; Lavinijina mati, kraljica Amata, ga je imela rajši ko vse druge. Toda strašna božja znamenja so nasprotovala tej poroki. Na visokem dvorišču latinskega kraljevskega dvora je rastel lovor, ki ga je že stari kralj tam našel in ga posvetil Foibu Apolonu, ko je palačo gradil. V vrhu tega drevesa se je nekoč nenadoma obesil gost roj čebel, ki je glasno pribrenčal skozi vedro ozračje; oprijemajoč se z nožico za nožico je cel roj kakor grozd nenadoma obvisel na zeleni lovorovi veji. Poklicali so vedeža, da bi jim razložil to znamenje, in ta je dejal:

¹ Faunus in Saturnus sta dve staroitalski božanstvi; prvi (sin Pikov, Saturnov vnuk) je naučil Latince obdelovati zemljo in so ga zato častili kot boga polja in setve; kot takega večkrat istovetijo z grškim Panom. Pozneje so verovali v več favnov, strašeče in nagajive gozdne demone.

»Vidim moža in vojsko, ki prihajata iz tujine, z ene strani sveta na drugo stran sveta, in ga vidim, kako vlada z vrha tega gradu!«

In kmalu zatem se je prikazalo novo znamenje. Ko je deviška Lavinia stala s svojim očetom pri oltarju in je ta razpilioval daritveni ogenj, se je navzočim zdelo, kot da so se deklici lasje vneli, da gorijo, da zlata krona z žlahtnimi kamni žari; in ona, zavita v dim in plamen, razsvetljuje vso palačo. To so imeli prav vsi za pomenljivo in grozno čudo; Lavinia sama — tako so razlagali vedeži — gre sicer lepi usodi in veliki slavi naproti, ljudstvu pa prerokuje to znamenje strašen vojni požar. Latinus se je glede tega obrnil na preročišče svojega očeta Fauna. Pa mu je tudi to prerokovalo, da bo dobil tujca za zeta, iz katerega bo zrasel rod, ki mu je usojeno gospostvo nad vsem svetom.

Na bregu Tibere, kjer se je izkrcal, se je Enej s svojim sinom Julom in z drugimi trojanskimi knezi usedel pod visoko senčnato drevo in pripravljaj obed. V naglici se niso niti toliko potrudili, da bi prinesli posodo z ladje, ampak so spekli široke pšenične pogače, ki so jim rabile za mize in krožnike. Ko so pojedli tisto malo, kar so prinesli s seboj in še niso potešili lakote, so se lotili miz in krožnikov iz pšenice in krepko ugriznili vanje. Tedaj se je mali Askanius (Julus) zasmeljal in rekel:

»Saj svoje mize jemo!«

Ta šala je zvenela vsem pomenljivo. Enej je veselo poskočil od tal in zaklical:

»Pozdravljena, tuja zemlja! Ti si mi od Usode obljubljena dežela! Na vesel način se nam izpolnjuje tisto, kar mi je prerokovala harpija Kelaino; da nas bo na neznanih obalah lakota prisilila, da bomo lastne mize pojedli. No, zdaj se je to zgodilo, izpolnila se je prerokba, ki mi jo je napovedal tudi moj oče Anhis. Ko se bo to zgodilo, je rekel, bo konec vseh nadlog, potem zidajte hiše!«

Zdaj so tujci hodili po rodovitni deželi in kmalu prišli v naseljene kraje. Ko so poizvedeli o ljudstvu in kralju v tej deželi, so sklenili, da pošljejo k Latinu, kralju Laurentov, odposlanstvo.

Lavinia obljubljena Eneju

Anhisov sin je z vseh ladij svojega brodovja izbral najodličnejše može, sto po številu, kot govornike ali poslance, ki naj gredo h kralju Laurentov. Z opentljanimi oljčnimi vejicami v rokah so se kakor pribežniki odpravili na pot in kmalu prišli v mesto Latincev. Pred mestom se je lacijska mladina

drevila na vozeh in se podila na konjih, drugi so se zabavali z metanjem kopja in streljanjem z lokom, z rokoborbo in dirkami. Ko so tuji poslanci prišli do mesta, je eden izmed glasnikov na konju naprej pohitel v mesto in staremu kralju prinesel nepričakovano sporočilo, da se mirno približuje četa velikih, krasnih mož. Kralj je takoj velel, naj jih pokličejo v njegovo stanovanje, in zbral je svoje ljudi okrog prestola prednikov.

Kraljeva palača je bila velika in krasna in je stala v gornjem delu utrjenega mesta. Sto močnih stebrov jo je nosilo in sveti gaj z visokimi, častitljivimi drevesi jo je obdajal. V notranjosti palače je na vzvišenem prestolu sedel Latinus in je Trojanke povabil predse. Ko so vstopili, jim je s prijaznim obrazom spregovoril:

»Vaš rod mi ni neznan, Dardanci, in napovedani ste mi bili že, ko ste potem še dolgo blodili po morju. Naj so vas sem prignali viharji ali ste namenoma prišli, vedite, da niste pristali na negostoljubni obali. Spoznajte v nas Latincih dobrohotni Saturnov rod, ki brez sile in zakonov dela tisto, kar je prav in v plemeniti svobodi ohranja stare pobožne navade bogov! Prav dobro se tudi še spominjam, da je vaš praded Dardanus iz teh krajev doma.«

Odgovoril mu je Ilioneus, ki so ga tovariši izvolili, da bo govoril v njihovem imenu:

»Ni nas vihar vrgel na tvojo obalo, vzvišeni Faunov sin, nobena zvezda nas ni pripeljala na krivo pot! Svobodne volje smo prišli na tvojo obalo. Izgnani smo bili iz krasnega kraljestva in praoče našega rodu je sam Jupiter. Tudi naš knez in voditelj Enej, sin boginje Venere, je Jupitrov vnuk; on nas je poslal v tvojo palačo. Vihar, ki je razdejal Trojo, pozna ves svet; tudi tebi ni ostal neznan. Iz tega razdejanja smo se rešili, se zatekli k vam in vas prosimo za kos zemlje, kjer bi mogli postaviti bogove naše domovine in naših domov, prosimo vas za varno pristanišče, za vodo in zrak, ki sta vsem smrtnikom skupna dobrina! Italiji ne bo nikoli žal, da je Trojo sprejela v svoje varstvo. Saj je vendar Dardanus od tod doma in nas kliče sem nazaj. Razen tega nas je gnal poseben ukaz bogov, da poiščemo to deželo. Da pa boš spoznal, o kralj, da smo res tisti, za katere se izdajamo, ti naš voditelj Enej pošilja darila, ki smo jih prinesli s seboj za tebe in so seveda le majhni ostanki, rešeni iz goreče Troje: tale zlata čaša, iz katere je oče našega junaka, Anhises, običajno izlival pitno daritev bogovom; tole oblačilo visokega kralja Priama, ki ga je nosil, kadar je sodil zbranemu ljudstvu; naposled še njegov sveti nakit, ki mu je krasil glavo, njegovo žezlo in druga oblačila, ki so umetniško delo pridnih rok trojanskih žena.«

Dokler je Ilioneus govoril, je stari kralj Latinus nepremično zrl v tla, kakor nekdo, ki se je globoko zamislil; ni mu bilo toliko do daril, ki so jih poslanci položili na stopnico pred njegovim prestolom, bolj ga je v srcu vznemirjala prerokba njegovega očeta Fauna. Nenadoma mu je postalo jasno, da je Enej in nihče drug obljubljeni ženin njegove hčere, da je on izvoljen, da skupaj z njim vlada državi; iz njega bo zrasel rod, ki mu je usojeno, da bo zavladal nad vsem svetom. Tedaj se mu je obraz razjasnil, dvignil je glavo in rekel:

»Bogovi naj blagoslovijo naše delo in svojo obljubo. Izpolnil bom vaše želje, Trojanci, in sprejemem vaša darila. Enej naj le sam pride k meni in naj se ne boji stopiti pred oči svojega prijatelja. Vi mu pa sporočite mojo ponudbo. Imam hčer edinko; prerokba mojega očeta in druga čudežna znamenja mi ne dovoljujejo, da bi jo omožil z domačinom. Po tej prerokbi mora mož moje hčere priti iz tujine.«

Ko je kralj to rekel, je dal iz svoje krasne konjušnice, kjer je pred visokimi jaslami stalo tristo najlepših konj, privedi za vsakega Trojanca s škrlatom odetega konja; zlate verige so visele konjem do prsi, uzde so jim bile iz čistega zlata. Eneju samemu pa je poslal voz z dvovprego, iskre konje nesmrtnega rodu.

Juno razpihuje vojno. Lov Trojancev

Sreče, ki se je nasmehnila Eneju, njegova sovražnica Juno ni mogla nebrižno gledati. Poklicala je furijo Alekto iz podzemeljskega sveta, da bi slogo že v začetku zadušila. Alekto je najprej odletela v Lacij in se naselila v tihi Amatini sobi. Kraljici so že tako in tako hude skrbi grizle srce zaradi prihoda Trojancev, saj je želela, da bi svojo hčer Lavinio omožila z rutulskim knezom Turnom, zdaj pa ji je furija nevidno iz svojih kačjih las vrgla gada na prsi, da bi zaradi njenega ostudnega pika razburila vso hišo. Kača se je takoj spremenila v Amatino zlato ogrlico, v njeno dolgo tančico, v njen lasni nakit in ji tako polagoma oblezla vse ude. Hkrati ji je neopazno kapljala na kožo svoj strup, ki ji je začel curljati v telo. Dokler še ni prodril do mozga v kosteh, ni bilo videti njegovega popolnega delovanja: pokazal se je samo toliko, kolikor se navadno pokaže naravna vznemirjenost čustev. Amata je zajokala in začela tožiti zaradi možitve svoje hčere.

»Krut si, moj mož,« je rekla sama pri sebi, »ne smilim se ti ne jaz ne tvoja hči! Kje je tvoja nekdanja skrb za svoje ljudi, kje je tvoja sveta beseda, ki

si jo tolikokrat dal svojemu krvnemu sorodniku Turnu? Beguncem brez domovine daješ najinega otroka!»

Tako je obtoževala tudi svojega moža. Ko pa je videla, da ta trdno in nepreklicno vztraja pri svojem sklepu, tedaj šele se ji je furijin kačji strup razlil po vsem telesu in je kakor blazna besnela po mestu. Zdaj je bila Alekto zadovoljna, ker je opravila delo, ki ga ji je naročila Juno. Takoj je odletela v glavno mesto Rutulov, ki ga je, kakor pripovedujejo, zgradila Jupitrova ljubica Danaia¹ in se je že od nekdaj imenovalo Ardeja. Tam je v kraljevski palači našla kneza Turna, ki je trdno spal. Alekto je brž odložila svojo furijsko podobo in se spremenila v starko z grdimi gubami na čelu in izpod tančice so ji štrleli sivi lasje, okrog katerih se je ovijala oljčna vejica; tako je bila čisto podobna stari Kalibi, Junonini svečenici v Ardeji. V tej podobi je stopila pred spečega mladeniča in mu rekla:

»Ali je to mogoče, Turnus? Ali te ne popade jeza, ko vidiš, kako ti vse upanje propada in žezlo, ki je tebe čakalo, poklanjajo tem trojanskim pri-tepencem? Sama Juno me pošilja k tebi: oboroži svoje ljudstvo, pojdi sam iz palače in povedi svojo vojsko v veseli boj; na obali zažgi Frigijcem njihove pisane ladje, nje same pa uniči!«

Mladenič se je v sanjah nasmehnil in odgovoril:

»Da je trojansko ladjevje priplulo v Tiberu in da Juno misli name, sem vedel že zdavnaj, vse drugo so le strašila, s katerimi te muči tvoja starost. Ti skrbi za podobe bogov in svetišče, vojno in mir pa prepusti možem!«

Furijo je pri teh besedah pograbila jeza in mladenič je takoj občutil njeno grozo. Zaslíhal je sikanje njenih kač, pogled mu je otrpnil, hotel ji je še odgovarjati, a nočna prikazen je postala nenadoma nadčloveško velika; mladeniča, ki je vstal, je sunila z enim udarcem nazaj na ležišče, potegnila dve kači iz las, začela z njima kakor z bičem švrkati in pokati, zraven pa je govorila s penečimi se usti:

»Ali še zmerom misliš, da sem splesnela starka in ne razumem zdražb med kralji? Spoznaj v meni boginjo maščevalko, ki v svoji roki nosi vojno in smrt!«

V tem trenutku je svojo plamenico, ki jo je prej pred njim vihtela, vrgla mladeniču na gole prsi, da se mu je črni, kadeči se ogorek zajedel v meso. Ude in kosti mu je oblil mrzel pot.

¹ Po rimskem izročilu je Danaia, Perseova mati, ko jo je Akrisius v skrinji vrgel v morje, priplula do Italije, tam zgradila Ardejo in se poročila s Pilumnom (staroitalski bog zakona), kateremu je rodila Dauna, Turnovega očeta ali deda. Izvirna pripovedka pa je drugačna; glej str. 61.

»Orožje!« je sopol še v polsnu.

Ko se je zbudil, je iskal orožje v svoji postelji, iskal ga je v hiši; divja bojaželjnost mu je besnela v prsih, kakor voda kipi in vre v kotlu nad ognjem gorečega dračja. Brž ko se je zdanilo, je Turnus sklical poglavarje svojega ljudstva in jim velel, naj zgrabijo za orožje proti nezvestemu kralju Latinu in naj se pripravijo na boj proti obema narodoma: proti Latincem in Trojancem.

Medtem ko je Turnus svoje rojake podžigal k junaštvu, je furija poletela naposled še na breg Tibere, kjer je Julus s svojimi spremljevalci ravno lovil divjačino v gostih obrežnih gozdovih. Tam je Alekto znorila pse, da so nenadoma pobesneli, jim dahnila v nos znani vonj in jih pognala za enim izmed jelenov. Ta jelen je bil posebno lepa žival z visokim rogovjem; pasli so ga sinovi Tira, prvega pastirja kralja Latina, kajti vzeli so ga njegovi materi od vimena in ga krmili v kraljevih gozdovih. Tirova hči Silvia je žival povsem udomačila, da je delal tako, kakor ji je ukazovala; česala jo je, jo kopala v bistrem gozdnem studencu in ji krasila rogove s cvetličnimi venci. Žival se ji je dala božati, navajena je bila prihajati k mizi svojega gospodarja, hodila je po gozdovih in se vsak večer sama od sebe vračala na dom kraljevega pastirja.

Po sledi za tem lepim krotkim jelenom je furija vodila Askanijeve lovske pse, ko je žival ravno stopila z vročega obrežnega peska v Tiberu in zaplavala, da bi se v njej ohladila. Askanius je pomeril na krasno žival, sprožil z loka puščico, ki se je zapičila jelenu globoko v drobovje. Ranjeni jelen se je pognal iz vode, se ves krvav zatekel k hiši svojega gospodarja, se stokajoč zavlekel v hlev in cvilil, kakor da prosi, naj se ga kdo usmili. Svojega ljubljenca je prva našla Silvia, ki je s tarnanjem in s kriki priklicala na pomoč kmete iz bližnje okolice. Prišli so oboroženi s priostrenimi, ožganimi koli in kiji. Pa tudi Tirus sam, ki je ravno s sekiro klal hrastovo deblo, je poklical svoje tovariše. Ko je Alekto videla, da je prišel pravi trenutek, se je postavila na sleme gospodarskega poslopja in z zavitim rogom glasno zatrobila na pomoč, da je odmevalo po vsej okolici. Zdaj so z vseh strani hiteli razjarjeni kmetje, a tudi Askaniu so trojanski možje prihiteli na pomoč. Kmalu tudi na drugi strani niso bila več samo s krepeli oborožena krdela; nasproti sta si stali dve pravi bojni vrsti: potegnili so meče in napeli loke.

Prva puščica trojanskih lovcev, ki so se napadajočim sovražnikom postavili v bran, je zadela Tirovega najstarejšega sina Almona v grlo, da je hkrati izgubil glas in življenje. Zdaj se je začelo splošno klanje med pastirji. Najbolj pošteni in premožni kmet v vsem Laciju, stari Galesus, ki je imel pet čred govedi in pet čred ovac in sto plugov, s katerimi je oral svoje njive, je stopil iz kmečkih vrst, da bi posredoval mir, a ga niso po-

slušali, ampak so izstrelili nanj točo puščic, pod katerimi je izdihnil. Zdaj so premagani pastirji iz boja planili v mesto in svoje ubite tovariše, Almona, Galesa in mnogo drugih, tarnajoč nosili skozi mestna vrata. Glasno klicaje bogove na pomoč so pohiteli proti kraljevski palači in se zbrali okrog svojega vladarja Latina. Tudi Turnus je prišel, besnel in glasno obtoževal, da se oblast v deželi izroča Trojancem. Tako so vsi obkolili palačo starega kralja, zraven pa strašansko tarnali in gnali silen hrup. Kralj pa je stal nepremično kakor skala v morju. Vendar se slepemu divjanju ni mogel dolgo upirati.

»Gorje mi!« je naposled zaklical. »Kajti dobro čutim, da nas odnaša vihar! Ubogo ljudstvo, ti se boriš proti volji bogov, a boš ta zločin plačalo z lastno krvjo! Tudi ti, Turnus, ne boš ušel kazni bogov! Jaz sem že mislil, da sem v varnem pristanišču in da bom v miru končal svoje življenje, vi mi pa zdaj niti mirne smrti ne privoščite!«

Kraljici bogov Junoni, sovražnici Troje, je odlašanje trajalo predolgo. V mestu Latincev je stalo svetišče vojne z dvojnimi vrati in s sto bronastimi zapahi; njegov čuvar je bil Janus, prastari bog latinskih mest.¹ Kadar so se poglavarji ljudstva odločili za krvavi boj na življenje in smrt, je kralj sam v bleščeči bojni opravi odprl težka vrata. Tudi zdaj je opomnilo ljudstvo kralja Latina, naj to stori, a se je branil in se skril v globoko samoto svoje palače. Tedaj se je Juno sama spustila z neba, se s svojo božansko roko uprla v težke podboje, obrnila tečaje in bobneče so se odprla bronasta vrata vojnega svetišča.

Izbruh vojne. Enej išče pomoči pri Euandru

Vso Italijo, ki je bila prej tako mirna in miroljubna, je nenadoma zajel vojni požar. Po vseh hišah so čistili ščite, ostrili kopja, brusili sekire, trobente so klicale k pohodu, zastave so plapolale. Vsi moški so prijeli za orožje, eni so šli peš na bojišče, drugi so drveli na konjih in dvigali prah na poti; bojni vozovi so drdrali za sopihajočimi konji, ravnine so se lesketale od zlata in železa, od oklepov, mečev in pozlačenih čelad. Od vseh strani se je zgrinjala vojska v Laurentum. Iz vseh mest in utrjenih gradov so prihajali ponosni junaki slavnih rodov, katerih predniki so bili deloma bogovi in sinovi bogov.

¹ Janus, bog vhoda in prehoda, hišnih in mestnih vrat, je varoval hišo in mesto; hkrati je bil bog začetka in začenjanja (zato mu je bil posvečen prvi mesec v letu), in zato tudi bog srečnega uspeha. K njemu so se obračali v molitvah in prošnjah za vsako delo, ki so se ga lotili, zlasti za uspeh v vojni. Kot boga varuha so ga upodabljali z dvema obrazoma, ki sta gledala vsak v nasprotno stran.

Najkrasnejši med vsemi je bil Turnus, Danajev sin iz Rutulije. Korakal je v prvih vrstah s krasnim orožjem v roki in za glavo večji od drugih. Trojna perjanica iz konjske žime mu je vihrala vrh čelade, na kateri je bila upodobljena ogenj bruhajoča Himera. Na ščitu se mu je bleščala podoba Ione, ki se je ravno spremenila v kravo, zraven nje pa čuvar Argos in Ionin oče Inahos, ki izliva vodo iz vrča. Za Turnom in njegovimi junaki so pritiskali Latinci in Rutulci, Aurunci, Sikanci in množica ausonskih plemen; za konjeniki je prišla pehota, pred vsemi Mesentius s svojim sinom Lausom, Aventinus, sin Herkula¹ in Reje, Katilus in Koras, Tiburtova brata iz Tiburja in mnogo drugih; potem je prišla konjenica Volščanov v bleščečih bronastih oklepih, ki jo je vodila njihova deviška kneginja, Kamila. Ta se s svojimi ženskimi rokami ni nikoli privadila Atenini preslici, kolovratu in statvam, odrasla je v trdih moških bojih in se na svojih hitrih konjih naučila s vetrovi tekmovali. Njene deviške ustnice še nikoli niso v ljubezni poljubile moškega, tuje so ji bile ženske navade in nravi. Dirjala je čez njive, čez žitna polja, ne da bi se bilke dotaknila, ne da bi klas zlomila, in čez morje, ne da bi si zmočila noge. Stari in mladi so strmeli za njo, ko je s svojo četo dirjala skozi mesta in vasi, s kraljevskim škrlatom prek ramen, z bujnimi lasmi, spetimi z zlato iglo, s tulom in lokom ob zlatem pasu in z ostrim kopjem v roki.

Te velikanske vojne priprave, to zbiranje čet v Laciju je Eneja in njegove Trojance hudo zaskrbelo. Kako bo s svojo malo četo kos tolikšni moči? Svojim možem je naročil, naj v naglici napravijo okope in postavijo stražne stolpe. Zgradili so tudi majhno trdnjavo ob morju in v pristanišču razporedili ladje tako, da jim bodo v trenutku največje nevarnosti varno pribežališče. Vendar vse to ne bo dosti pomagalo, če ne bo dobil pomoči.

Zaskrbljenemu Eneju se je v sanjah prikazal rečni bog Tiberinus: kakor pošast se mu je prikazal med dvema drevesoma, migotajoč kakor meglena koprena, v sinji obleki, ki se je tesno oprijemala njegovih udov, z vencem iz trstja na sivi glavi. Rahlo kakor šum valov so mu padale besede z ustnic, ko je govoril:

»Božanski junak, ne obupuj! Bogovi se ne jezijo več nate, njihova volja je na tvoji strani. Da pa ne boš mislil, da gledaš le sanjski privid, ti bom povedal znamenje. Na poti skozi hrastov gozdiček boš našel veliko ležečo svinjo s tridesetimi prašički; to je kraj, na katerem bo čez trideset let tvoj sin Askanius ustanovil obljubljeni mesto Albo, matično mesto Rima. Za zdaj pa si zapomni, kako se moraš zavarovati pred nevarnostmi, ki ti groze. Takoj ko se boš zbudil, pojdi in daruj Jupitru in materi bogov Junoni pujske,

¹ Herkul(es) je latinska oblika imena za Herakles.

ki jih boš našel, in v ponižni prošnji ublaži njuno jezo. Nato pojdi dalje, dokler ne prideš v gričevnato pokrajino, v deželo Tuščanov, kjer so se arkadijski Pelasgi, potomci starega kralja Palanta, naselili pod svojim knezom Euandrom, in na visokem griču zgradili mesto Palanteum, tako imenovano po njihovem pradedu. Čeprav so to Grki, se ti jih ni treba bati, ker so nepomirljivi sovražniki latinskega ljudstva. Z njimi se zveži, postali bodo tvoji sobojevniki!»

Bog je izginil, Enej se je zbudil in storil, kakor mu je oni svetoval. Izbral je dve ladji iz svojega ladjevja, za moštvo na njih pa odbral najbolj zanesljive prijatelje. Še preden je Enej z njimi odšel, se je izpolnilo znamenje, ki mu ga je bil napovedal bog Tiberinus. Na robu gozda je pod mogočnim hrastom zagledal kakor sneg belo svinjo s tridesetimi mladiči. Junak se je ravnal po nasvetu rečnega boga, zaklal svinjo in mladiče in jili žrtvoval boginji Junoni in s to krasno žrtvijo potolažil njeno jezo. Nato se je s skupino svojih prijateljev in junakov vkrcal na ladjo in plul po Tiberi navzgor. Bog Tiberinus je reko tako ukrotil, da je bila mirna, ravna in gladka kakor gladina jezera. Sami valovi in gozd ob bregovih so se čudili, ko so videli, kako pisane palube in junaki s svetlimi ščiti skoraj brez veslanja plovejo po reki navzgor. En dan in eno noč so tako pluli po kristalno čisti vodi med zelenimi gaji. Drugo jutro so že od daleč zagledali zidovje, hiše in grad na visokem griču. Takoj so obrnili ladijske kljune proti bregu, tja, kjer se je grič, na katerem je stalo mesto Palanteum, s svojim vznožjem izgubljal v reki.

Bil je ravno dan, ko je arkadijski kralj Euander s svojim sinom Palantom, z malim mestnim svetom in najuglednejšimi mladeniči v bližnjem gaju opravljal vsakoletno slovesno daritev v čast Herkulu, ki je nekoč rešil pokrajino strašne pošasti Kakusa. Kadilo in kri sta se kadila z žrtvenika in daritvena gostija se je že začela. Ko so Arkadijci zagledali visoke ladje, ki so se jim ob lahnih veslajih bližale med temnimi obrežnimi gozdovi po reki navzgor, so se prestrašili in hoteli zapustiti gostijo. Pogumni in hrabri mladenič Palas pa jim je prepovedal, da bi prekinili slovesnost; sam je pograbil sulico, tekel tujcem nasproti in jim še z griča klical:

»Kaj vas je privedlo po tej nenavajeni poti, možje? Od kod prihajate? Kdo ste? Kam hočete? Ali nam prinašate vojno ali mir?«

Enej mu je odgovoril z visoke palube svoje ladje, držeč v desnici znamenje miru, oljčno vejico.

»Trojance vidiš, mladenič!« je zaklical Enej, »može, pripravljene za boj z Latinci, ki hočejo nas begunce z oboroženo silo pregnati iz svoje dežele. Prihajamo h kralju Euandru, da ga prosimo za zavezništvo in pomoč.«

Ko je Palas slišal veliko ime Trojanci, se je začudil in veselo vzkliknil: »Dobrodošel, gost, kdor si že! Stopi pred mojega očeta in se dobro počuti v naši hiši!«

Palas je pozdravil junake, ki so stopali na breg, jim segel v roke in kmalu nato je Enej ponovil svojo prošnjo pred arkadijskim kraljem, ni pa povedal svojega imena. Kralj mu je dolgo in bistro zrl v oči in obraz, meril njegovo postavo, naposled pa odgovoril:

»Moj sin Palas mi je že poročal o vaših željah, plemeniti možje. O, ko bi mi Jupiter dal tista leta življenja, ki so že za mano, in bi mogel stopiti v boju na vašo stran! Ko bi le imel dovolj zakladov, da bi vam dal skovati tako sijajno orožje, kakor ga nima nihče. Star sem in ne bogat, zato vam morem pomagati samo z nasvetom. Ta pa prihaja iz poštenega srca, zakaj moje pastirsko ljudstvo je naklonjeno Trojancem. Kako rad te sprejemam, hrabri sin trojanski! Tvoj rod, tvoje ime mi ni neznano. Ko te takole gledam, junak Enej, najdem v tebi spet tvojega velikega očeta Anhisa, ki sem ga nekoč videl kot mlad vojak, ko je s Priamom šel skozi Arkadijo. Še dobro se spominjam tega; knez Priamus je tedaj s svojimi junaki plul na Salamino, da bi obiskal svojo sestro Hesiono, ki je tam vladala z možem Telamonom, in je potoval tudi skozi našo Arkadijo. Meni so takrat poganjale prve dlačice na mladih licih; z velikim spoštovanjem sem gledal kralja in poglavarje njegovega ljudstva, predvsem pa čudovitega Anhisa. Nisem mogel premagati svoje želje, da ga ne bi nagovoril in mu segel v roko. Kot gostinskega prijatelja sem ga pripeljal v našo hišo, ko je pa odhajal, mi je podaril tul in puščice, z zlatom pretkano bojno opravo in dve pozlačeni uzdi, prekrasna darila, ki jih ima zdaj moj sin Palas. Nikoli nisem pozabil tega plemenitega gosta in vam že zato ponudim svoje zaveznitvo in prijateljstvo. Že jutri navsezgodaj se boste lahko vrnil v svoj tabor z zavestjo, da vam je zagotovljena naša pomoč. Dotelej pa obhajajte z nami ta lepi letni praznik, ki ga ne smemo odlagati.«

Tako je govoril in velel, naj spet prineso čaše in jedi, ki so jih prej iz strahu pospravili, Trojance pa posadil na rušnate klopi; Eneja samega je peljal h krasnemu javorovemu stolu, prevlečenemu z blazino in pokritemu s kosmato levjo kožo. Duhovnik, ki je prej opravil daritev pri žrtveniku, in izbrani mladeniči so prinesli pečene kose volovine, naložili kruha v košarice in hiteli natakati vina.

Obilno gostijo je kralj Euander začinil z lepo povestjo o nastanku tega praznika. S prstom je gostom pokazal skalno votlino, v kateri je prebival grozni polčlovek Kakus, Vulkanov sin, ki je Herkulu ukradel ugrabljena goveda velikana Geriona, a ga je Herkules ubil. Zaradi zmage nad to po-

šastjo so hvaležni Arkadijci še zmerom vsako leto žrtvovali Herkulu kot zavetniku svoje dežele.

Med tem pripovedovanjem se je približala noč in po opravljeni daritvi so se vsi napotili v mesto. To je bilo še majhno; kdo bi mogel slutiti, da bo na tem kraju nekoč stalo svetovno mesto Rim? Arkadijci so bili kmečko, pastirsko ljudstvo in niso nobenih zakladov prinesli s seboj iz domovine. Toda svoj pogum, hrabrost in krepke roke so bili pripravljene nuditi Trojanecem v pomoč. Zato se je Enej dobro počutil v Euandrovi hiši, čeprav je bila bolj podobna koči kakor palači. Ulegel se je na mehko ležišče iz listja, čez katero je bil razgrnjen kosmat medvedji kožuh, in sladko zaspal.

Enejev ščit

Medtem je Vulkanus na prošnjo svoje žene Venere stopil v žrelo Etne, v votlino Kiklopov,¹ da sam skuje Eneju orožje, ki naj bi mu priborilo zmago nad Latinci. Približal se je bobneči votlini, ki se je svetila v odsevih kovaških ognjišč. Silni udarci po nakovalu so odmevali iz votline in se razlegali daleč naokrog, jeklene plene so sikajoč pršele pod strop in iz peči je nepretrgoma žarelo. V prostrani votlini so z zavihanimi rokavi dan in noč kovali železo sajasti Kiklopi Brontes, Steropes in Pirakmon z neštetimi pomočniki. Eni so bili ravno zaposleni z na pol izdelano strelo, ki so jo kovali na dvanajst zobcev; ravno so varili tri konice s točo, tri konice z dežjem, tri z ognjem in tri z viharjem, pomočniki pa so jim primešali še plamen, grom in grozo. Drugi so vojnemu bogu Martu delali kolesa in voz, spet drugi iz zlata in zmajskih luskin ščit z Medusino glavo za Minervo.

»Proč z vsem tem!« je zavpil Vulkanus, ko je stopil v votlino. »Na nekaj drugega mislite zdaj, nečesa drugega se morate lotiti, Kiklopi! Najhrabrejšemu junaku morate zdaj skovati orožje! Za to je pa treba moči, znanja in izkušnje; takoj se lotite dela!«

Kiklopi so že poznali kratek način ukazovanja svojega gospodarja in so se brž lotili dela. Kmalu sta bron in zlato tekla v potokih in v pečeh se je talilo jeklo. Ni trajalo dolgo, že je brizgala žareča reka v okrogel kalup. Izoblikovali so velikanski ščit, ulili sedem velikih plošč in jih prikovali eno vrh druge. Eni so gonili mehove, drugi so ohlajali sikajoči bron v koritu. Nato so kovači s kleščami obračali velikansko ploščo, dvigali roke v taktu in tolkli po nakovalu, da je odmevalo po votlini. Tako je nastal Enejev

¹ O Kiklopih glej zadaj mitološki del, str. 823.

ščit, ki mu zob časa ni razjedel slave in so ga opevali pesniki, zakaj zadnja plošča na njem je bila okrašena z umetniško dovršenimi podobami. Prikazovala je zgodovino Rima, ki je bil takrat še v naročju prihodnosti in le bogovom viden.

Naslednje jutro je stari Euander, ki sam ni mogel več na vojsko, dal odhajajočemu gostinskemu prijatelju štiristo arkadskih konjenikov; za poveljnika jim je dodelil svojega mladega sina Palanta, tolažbo in upanje svoje starosti; razen tega je vsakemu Trojancu iz Enejevega spremstva podaril konja, Eneju samemu pa najlepšega, kar jih je imel v hlevu, in je bil pokrit z rumeno levjo kožo s pozlačenimi šapami. Potem je Euander prijel roko svojega odhajajočega sina, si jo pritisnil na prsi in s solzami v očeh rekel:

»O, ko bi mi Jupiter vrnil minula leta življenja in bi bil spet tak, kakršen sem bil nekoč pod obzidjem Prenesta, ko sem kralja Herula, ki je od svoje matere, nimfe Feronije, dobil troje življenj, trikrat dol v Orkus poslal, dokler se ni več vrnil! Zdaj ne morem nič drugega, kakor da tebe in našega prijatelja priporočim bogovom. Naj bi me uslišali in dali, da bi se srečno vrnil! Da bi mi le nikoli strašna novica ne ranila ušesa!«

Po teh poslovilnih besedah se je sivolasi oče zgrudil in služabniki so ga odnesli nazaj v hišo.

Konjeniki so odhajali skoz odprta mestna vrata, z njimi Enej in en del trojanskega moštva, drugi del pa se je vračal po reki navzdol. Kmalu so prišli v oddaljeno dolino med temnimi smrekovimi gozdovi, kjer so se po dolgem potovanju utrujeni odpočili s svojimi konji. Enej se je ulegel pod hrast zraven hladnega studenca, ločen od druge vojske. Ta ugodni trenutek je ujela njegova mati Venera, se z novim orožjem spustila iz zračnih višav, ga položila sinu pred noge, se mu pokazala in rekla:

»Glej, otrok, kakšno darilo ti je pripravila naklonjenost mojega moža! Zdaj se ne smeš več obotavljati, da izzoveš na boj najponosnejše Laurentince, da, tudi divjega Rutulca Turna!«

Enej se je čudil. Srečen zaradi bližine svoje božanske matere in zaradi velike časti, ki mu je bila izkazana, se kar ni mogel nagledati sijajnega orožja; zdaj je v rokah obračal čelado s perjanico, zdaj silni meč, zdaj bronasti oklep, ki se je rdečkasto svetil kakor kri ali kakor sonce, kadar sveti skozi oblake, zdaj spet zlate nanožnice in prožno kopje. Najdlje pa je upiral pogled v umetniško izdelani ščit, ki je bil ves nepopisno lepo okrašen z reliefnimi podobami. Na ščitu je bog ognja upodobil celo vrsto dogodkov, v katere se je Enej zaman skušal poglobiti, ker so bile to usode in zmagoslavja Rimljanov, tistega ljudstva, ki bo šele izšlo iz rodu njegovega sina Jula. Sredi ščita je

bila upodobljena volkulja, ki ji na seskih visita dvojčka; ona pa izteguje k njima vrat, ju ljubeče gleda in liže. Vsak deček našega časa bi mogel Eneju povedati, da se dvojčka imenujeta Romulus in Remus. Dalje je bilo upodobljeno mesto, kjer ob slovesnih prireditvah krepke moške roke grabijo ženske in jih odnašajo kot plen: to je bil Rim in ugrabitev Sabink. Dalje **sta** bila upodobljena pred Jupitrovim žrtvenikom dva oborožena vladarja s skodelico v roki in pripravljena, da opravita spravno daritev kot potrditev sklenjene zaveze: Romulus in Tatius. Nekoliko naprej je neki kralj s četverovprego vlekel zločinca v smrt: Tulus Hostilius je vlekel krivega Metia. Na nekem na pol porušenem mostu je stal enooki branitelj, čez reko je plavalo mlado dekle, na drugem bregu pa je sedel na prestolu jezni kralj in grozil z vojno: bili so Kokles, Klelia in Etruščan Porsena. Na visokem gradu s palačami in svetišči je stal oborožen čuvar in srebrne gosi so plahutajoč s perutni letele skozi zlate dvorane, medtem ko so ob vznožju griča prežali barbari: Manlius in Galci. In tako so se vrstile zgodbe ena za drugo vse do Katiline, Katona, Cezarja in Avgusta. Ne da bi vse te stvari poznal, se je Enej veselil ščita, kakor se otrok veseli knjige s podobami. Potem si je nadel božansko bojno opravo, z levico zgrabil ščit in se, zavedajoč se visokega božjega varstva, spet pridružil svojim prijateljem.

Turnus pred trojanskim taborom

Vtem ko se je to zgodilo v Tusciji, je Juno, ki še vedno ni mogla potolažiti svoje jeze do Eneja, poslala glasnico Irido k Rutulcu Turnu. Iris je sporočila voditelju sovražnikov, da je Enej zapustil svoj tabor, svoje tovariše, svoje ladjevje in odšel v Euandrovo državo, in mu ukazala, naj napade trojanski tabor. Turnus je takoj ubogal. Vojska je čez odprto polje krenila proti obrežju Tibere, spredaj Mesapus, za njim kot varovalni oddelek Tirus s svojimi sinovi, z jedrom vojske pa Turnus sam. Tedaj je Kaikus, čuvar prednje trojanske straže, nenadoma zagledal teman oblak prahu, ki se je dvigal nad poljem.

»Bratje,« je zaklical in se obrnil nazaj, »zrak nam zamračuje sovražna truma, ki se približuje. Zgrabite za orožje, pa brž na taborne zidove, sovražnik je tu!«

Na ta klic so po polju razkropljeni Trojanci prihiteli nazaj v tabor in se takoj zbrali na okopih in zidovih, kakor jim je bil Enej pred odhodom ukazal za vse nepričakovane primere, čeprav bi se bili od sramu in jeze rajši spustili v odprt boj. Tako so zaprli vrata v na pol utrjeni tabor in storili vse

tako, kakor jim je ukazal voditelj, in čakali sovražnika na zidovih in visokih stolpih.

Turnus pa se je z dvajsetimi izbranimi konjeniki odtrgal od vojske, ki se mu je prepočasi pomikala, pohitel naprej in se na traškem šarcu nepričakovano prikazal pred tabornim obzidjem.

»Kdo si prvi upa na sovražnika?« se je ozrl nazaj in vprašal svojo malo četo, in zavihтел kopje proti trojanskemu taboru.

Njegovi sobojevniki so zavriskali in storili prav tako, zraven se pa posmehovali strahopetnim Trojancem, ki so se držali za svojimi utrjenimi zidovi in se niso upali iti na bojišče, da bi se z izzivajočimi sovražniki pomerili v odprtem boju. Medtem se je Turnus z zlato čelado in rdečo perjanico na glavi oziral na vse strani in iskal neopazen dohod do zidu. Sopel je, kakor sope volk v deževni in viharjni noči okrog polnega ovčnjaka in renčoč besni nad meketanjem ovac in jagnjet, ki leže v hlevu na varnem. Naposled je Turnus zagledal ladje, ki so bile popolnoma obdane z nasipi in od valov reke, in so se tako skrite naslanjale na eno stran tabora. Z vriskom je opozoril svoje tovariše, naj jih zažgo in je sam prvi pograbil gorečo baklo; in takoj se je vsa mlada vojska, ki je polagoma prihajala za njimi, oborožila s plamenicami, ki jih je nagrabila v bližnjih pastirskih kočah. In gotovo bi bilo vse trojansko ladjevje zgorelo, če bi božji čudež ne bil odvrnil ognja od ladij.

Že takrat, ko je Enej ob vznožju idajskega pogorja tesal ladje, ki naj bi ga nesle v tujo deželo, je Kibela,¹ mati vseh bogov, molila k vsemogočnemu Jupitru:

»Sin, stori mi to, kar te prosim! Dardanskemu junaku, ki potrebuje ladjevje, sem rada dovolila, da je sekal v mojem lepem gozdu javore in bore. Zdaj me pa teži skrb, da bi moja ljubljena drevesa, spremenjena v ladje, utegnila biti plen viharjev. Zato usliši mojo molitev in daj, da bo mojemu lesu prav prišlo, da je rasel na gori Idi, in obvaruj ladje pred vsako nevarnostjo.«

»Tega ne morem,« je odgovoril Jupiter, »ne morem temu, kar so zgradile smrtne roke, podeliti nesmrtnosti na zemlji, vendar bom storil zanje, kar bom mogel. Kolikor jih bo po končani plovbi prišlo na cilj in v pristanišče Ausonije, te bom rešil umrljive oblike in jih spremenil v Nerejeve hčere, ki bodo kot morske boginje blaženo živele v morskih valovih.«

Te besede so se zdaj izpolnile. Ko je hotel Turnus ladje zažgati, je prišel od vzhoda na nebo žareč oblak in strašen glas iz ozračja je zagrmel, da je spreletelo čete Trojancev in Rutulcev.

¹ Glej mitološki dostavek, str. 826.

tako, kakor jim je ukazal voditelj, in čakali sovražnika na zidovih in visokih stolpih.

Turnus pa se je z dvajsetimi izbranimi konjeniki odtrgal od vojske, ki se mu je prepočasi pomikala, pohitel naprej in se na traškem šarcu nepričakovano prikazal pred tabornim obzidjem.

»Kdo si prvi upa na sovražnika?« se je ozrl nazaj in vprašal svojo malo četo, in zavihtel kopje proti trojanskemu taboru.

Njegovi sobojevniki so zavriskali in storili prav tako, zraven se pa posmehovali strahopetnim Trojancem, ki so se držali za svojimi utrjenimi zidovi in se niso upali iti na bojišče, da bi se z izzivajočimi sovražniki pomerili v odprtem boju. Medtem se je Turnus z zlato čelado in rdečo perjanico na glavi oziral na vse strani in iskal neopazen dohod do zidu. Sopel je, kakor sope volk v deževni in viharjni noči okrog polnega ovčnjaka in renčec besni nad meketanjem ovac in jagnjet, ki leže v hlevu na varnem. Naposled je Turnus zagledal ladje, ki so bile popolnoma obdane z nasipi in od valov reke, in so se tako skrite naslanjale na eno stran tabora. Z vriskom je opozoril svoje tovariše, naj jih zažgo in je sam prvi pograbil gorečo baklo; in takoj se je vsa mlada vojska, ki je polagoma prihajala za njimi, oborožila s plamenicami, ki jih je nagrabila v bližnjih pastirskih kočah. In gotovo bi bilo vse trojansko ladjevje zgorelo, če bi božji čudež ne bil odvrnil ognja od ladij.

Že takrat, ko je Enej ob vznožju idajskega pogorja tesal ladje, ki naj bi ga nesle v tujo deželo, je Kibela,¹ mati vseh bogov, molila k vsemogočnemu Jupitru:

»Sin, stori mi to, kar te prosim! Dardanskemu junaku, ki potrebuje ladjevje, sem rada dovolila, da je sekal v mojem lepem gozdu javore in bore. Zdaj me pa teži skrb, da bi moja ljubljena drevesa, spremenjena v ladje, utegnila biti plen viharjev. Zato usliši moje molitev in daj, da bo mojemu lesu prav prišlo, da je rasel na gori Idi, in obvaruj ladje pred vsako nevarnostjo.«

»Tega ne morem,« je odgovoril Jupiter, »ne morem temu, kar so zgradile smrtne roke, podeliti nesmrtnosti na zemlji, vendar bom storil zanje, kar bom mogel. Kolikor jih bo po končani plovbi prišlo na cilj in v pristanišče Ausonije, te bom rešil umrljive oblike in jih spremenil v Nerejeve hčere, ki bodo kot morske boginje blaženo živele v morskih valovih.«

Te besede so se zdaj izpolnile. Ko je hotel Turnus ladje zažgati, je prišel od vzhoda na nebo žareč oblak in strašen glas iz ozračja je zagrmel, da je spreletelo čete Trojancev in Rutulcev.

¹ Glej mitološki dostavek, str. 826.

Enej nosi očeta Anhiza iz goreče Troje.
Rimska glinasta plastika, 5. stol.

»Ne trudite se s takim strahom, Trojanci, da bi zavarovali moje ladje. Prej bo Turnus morje zažgal kakor ladje! Ve, ladje, pa mirno odplujte od tod, bodite morske boginje, ker to hoče mati bogov!«

Pri teh besedah so ladje na mah oživele, raztrgale vrvi, s katerimi so bile privezane k obrežju, se s kljuni potopile kakor delfini v morje, in ko so se spet prikazale, so v podobi lepih deklic plavale po morju. Rutulce je obšla groza. Mesapus, njihov prvi voditelj, se je prestrašil na svojem vozu, konji so se mu splašili, da, celo Tibera se je s svojimi valovi plaho umaknila od morja. Samo blazno drzni Turnus še ni obupal.

»Ali ne vidite, prijatelji,« je dejal, »da se je ta čudež zgodil Trojancem v škodo? Jupiter sam jim je odrekel pomoč, vse upanje na vrnitev domov jim je odvzeto, ker so se njihove ladje spremenile v morske deklice. Rutulcem bakle niso več potrebne! Dežela je v naših rokah. Tisoči po vsej Italiji se oborožujejo za nas. Mene ne plašijo prerokbe in obljube bogov, s katerimi se oni bahajo. Tudi meni je določena moja usoda in ta je, da bom z mečem pokončal ta prekleti rod!«

Tudi v dejanju je bil Turnus neomajen kakor v besedah. Mesapu je naročil, naj pred vrata postavi vojščake in vse nasipe obda z ognjem; pod njegovim vodstvom je odšlo štirinajst izbranih stotnikov, vsak s sto mladeniči, ki so se lesketali od zlata in so imeli rdeče perjanice na čeladah. Ti so se na obhodih izmenjavali; tisti, ki so bili prosti, so plegli v travo in si privoščili sladkega vina. Trojanci so vse to gledali s svojih nasipov in so imeli zidove previdno zasedene z oboroženimi stražami. Zaskrbljeni so preskušali vrata, če so dovolj trdna, nasipe povezali z mostički in prinašali potrebno zalogo streliva. Vse to sta vodila Mnesteus in Serestus, ki ju je Enej pred svojim odhodom imenoval za poveljnika taborišča. Tako je vsa vojska budno stražila obzidani tabor.

Nisus in Eurialus

V trojanski vojski sta bila dva drzna mladeniča: Nisus in Eurialus. Nisus, Hirtalov sin, eden izmed najboljših strelcev in metalcev kopja, je bil doma z idajskega pogorja in se je pridružil Eneju in njegovim tovarišem. Eurialus je bil najlepši med teukriškimi dečki in prvi puh mu je poganjal na mladeniških licih. Oba sta si bila najiskrenejša prijatelja, zmeraj sta skupaj planila v bitko, in tako sta tudi zdaj skupaj stražila ena izmed vrat.

»Rad bi vedel,« je začel Nisus pogovor, »ali nama to željo po dejanjih v duši budijo bogovi ali pa je vsakemu njegova slepa sla bog. Meni je to

mirno lenarjenje odveč in že dolgo me srce priganja, naj se lotim kakega junaškega dejanja. Glej Rutulce, kako se slepo zanašajo na svojo varnost! Le tu pa tam se zasveti kak ogenj okrog zidov, skoro vsi leže omamljeni od vina in spanca, okrog in okrog je vse tiho in mirno. Poslušaj, prijatelj, kakšna misel se mi je porodila! Vsi med nami, ljudstvo in knezi, zahtevajo, naj bi poklicali Eneja in mu poslali zanesljive sle, ki nam bodo prinesli sporočilo od njega. Če zdaj ti tukaj ostaneš in če bi ti dali, kar jaz zahtevam zate — kajti meni zadostuje slava — kaj misliš? Jaz bi ob vznožju tistega griča tamle mogel najti pot do tuščanske dežele in do griča, na katerem stoji mesto Palanteum!«

Eurialus se je začudil temu predlogu svojega prijatelja, ker je tudi njega navdihovala mladostna želja po slavi.

»Torej bi rad,« je rekel svojemu vnetemu tovarišu, »meni golobrademu dečku preprečil junaštvo? Doslej sva si delila radost in trpljenje, kruh in vino, spala sva na skupnem ležišču in v vsaki bitki sva se bojevala z ramo ob rami. Zdaj jo pa misliš kar na lepem popihati v noč, mene bi pa tukaj pustil. Le kako naj bi te jaz pustil, da bi šel sam v tako nevarnost? Ali nisva doslej v vsaki stiski in nevarnosti zvesto stala eden zraven drugega? Ne, tako me moj oče Ofeltes ni vzgojil in tudi ti sam dobro veš, da nisem strahopetec, da se niti za življenje ne bojim in ga rad žrtvujem, če si morem s tem kupiti junaško slavo, blaginjo in srečo našega ljudstva.«

»Nikoli nisem česa takega mislil o tebi ali se bal,« je rekel Nisus, prijel podjetnega mladeniča za obe roki in mu ju krepko stisnil. »Le kako me moreš tako napak razumeti! Kdo pozna boljše plemenitost in hrabrost mojega Euriala kakor jaz? In vendar bi si želel, da ostaneš tu. Veš, zakaj? Če me na poti zadene kaka nesreča ali bi kak bog hotel mojo pogubo, bi želel, da me ti preživiš. Tvoja mladost je življenja bolj vredna kakor jaz. Tudi bi rad imel nekoga, ki bi moje truplo rešil iz boja ali pa z denarjem odkupil, ga pokopal v zemlji ali pa vsaj, če bi mi ta sreča ne bila usojena, da bi na moji gomili opravil posmrtno daritev; opravil naj bi jo tudi tedaj, ko bi ne vedel, kje bodo trohnele moje kosti. Tako bo moja duša našla pokoj na temnih poljanah ob vodah Stiksa. In še to, moj Eurialus, kako bi mogel svoji materi, ki edina od toliko mater ni hotela ostati na Siciliji, temveč je šla s teboj na dolgo potovanje, prizadejati tako bridko bolečino? Saj veš, kako te ljubi, ki si ji topel sončni žarek v njeni starosti, in kako bi ji bilo hudo, če bi ostala čisto sama? Ali nimam prav, prijatelj moj?«

Eurialus mu je ihtavo odvrnil:

»Ne, ne in tisočkrat ne! Zastonj mi naštevaš te prazne razloge; moj sklep je trden, skupaj greva! Ali misliš, da bi vzdržal tu, če bi vedel, da si ti

v neznanu tujini, v stiski in nevarnosti? En sam utegne onemoči, če sta pa dva prijatelja zvesto eden zraven drugega, že eden izmaže drugega; tudi teža skrbi je manjša, če je razdeljena na dvoje ramen. S tabo grem, pa naj drži pot v slavo ali v smrt!»

Tako je rekel in brž prebudil najbližje straže, ki so bile na vrsti za naslednjo izmeno. Ko sta zaupala stražo pri vratih drugim vojščakom, sta pohitela pred visoko trojansko skupščino. Zakaj vojskovodje so se še pozno v noč posvetovali o najvažnejših zadevah nove nasebine. Sredi tabora so stali, se opirali na kopja in ščite in se posvetovali, kaj bi bilo treba ukreniti in kako naj bi poslali knezu Eneju sporočilo o sovražni vojski pred njihovim taborom. Tedaj sta pritekla k njim Nisus in Eurialus in jih prosila, če se smeta udeležiti posveta skupščine. Askanius, ki je sedel v skupščini namesto svojega očeta, je nestrpna tovariša takoj povabil, ju peljal k častitljivim možem in pozval Nisa kot starejšega, naj govori prvi.

»Poslušajte naju blagohotno,« je ta nagovoril junake, »vendar najinega predloga ne presoajte po najinih letih. Natanko sva pregledala okolico. Tam, na razpotju pri vratih, kjer so naše straže, blizu morja, so med sovražnimi stražnimi ognji presledki; tam je dovolj prostora, da se zmuzneva skozi. Če nama dovolite, da poskusiva srečo, pojdeva kot sla k Eneju. Kmalu naju boste videli, kako se bova vračala s spremljevalci in s plenom.«

Z začudenjem so junaki poslušali sklep mladeničev.

»Še žive stari bogovi Troje in nočejo pogubiti svojih ljudi,« se je ganjen oglasil Aletes, najstarejši med njimi. »Vidva sta priča za to, ker so v vajinih srcih zbudili pogumen sklep. Zahvaljujem se vama v imenu skupščine in vsega ljudstva! Naš knez Enej bo vajino dejanje poplačal, kakor bosta zaslužila, in njegov sin Askanius, čigar pogled je z veseljem uprt v vaju, vama bo sam povedal, kako visoko ceni vajino namero.«

Tako je govoril starec in mladeničema položil roke na rame. Zdaj je spregovoril nežni mladenič Askanius:

»Dobri Nisus, dragi Eurialus, v vajine roke polagam svojo srečo in upanje! Dajta, da bom spet videl svojega očeta! Če se vrne, me ne bo ničesar več strah, in skrbi bodo izginile, kakor se izgube jutranji oblaki, ko vzide žareče sonce. Bogato plačilo vama obljubljam: dve srebrni čaši, dva lepa bronasta trinožnika, dva talenta zlata in krasni stari vrč, ki ga je nekoč kraljica Dido podarila mojemu očetu — vse to vama dam že zdaj, če pa zmagamo, bosta dobila še dosti več. Nisus, ali si videl plemenitega trakijskega šarča, na katerem jezdi Turnus? Ta žrebec in sijajna bojna oprema rutuljskega kneza bosta tvoja, kakor hitro bomo premagali sovražnike. Povrh vsega vama bo dal moj oče dvanajst ujetnikov, mož z vso bojno opremo, lepe žene

in krasna posestva od prostranih Latinovih polj. Ti pa, Eurialus,« se je obrnil k lepemu mladeniču, »ki sem ti po letih bližji, mi bodi pozdravljen kot bojni tovariš in nerazdružljiv prijatelj.«

Askanius je objel drznega mladega junaka, in Eurialus je spregovoril:

»Askanius, nikoli se ti ne bo treba sramovati mojega prijateljstva. Mimo vseh daril te prosim za nekaj drugega, Julus. Veš, da zapuščam v taboru svojo mater, ki me ljubi bolj kakor svoje življenje. Tudi ona izhaja iz starega kraljevskega rodu Priamovega kakor ti in je zaradi mene potrpežljivo prenašala vse to grenko trpljenje leta trajajočega blodenja. Zdaj jo zapuščam brez slovesa, ker bi ne mogel gledati njenih solza in se upirati njenim prošnjam. Zavzemi se ti zanjo, poskrbi za zapuščeno revico. Če najina pot drži v smrt, jo tolaži v bedi in žalosti, bodi ji opora v starosti in skrbi za njo tako zvesto in ljubeče, da ne bo nikoli pogrešala svojega izgubljenega sina in ga objokovala.«

Pri teh besedah se je v Askanijevi duši še močneje prebudila ljubezen do očeta; glasno je zajokal in s solzami v očeh obljubil mladeniču vse, kar ga je prosil. Tudi junaki so bili ganjeni; Mnesteus je potegnil z ramen levo kožo in ogrnil z njo Nisa. Stari Aletes je zamenjal svojo čelado z njegovo, Eurialu pa je dal Askanius svoj lastni meč z zlatim držajem in slonokoščeno nožnico; dragoceni meč je izredno umetelno skoval mojster Likaon.

Tako oborožena mladeniča so vsi knezi, zreli možje in starci spremili do vrat. Kmalu sta bila onkraj jarkov in sta v temni noči prišla do spečih rutulskih straž. Le-te so pijane in zaspane ležale na rušnatih tleh, med kolesi voz, med jermenjem in orožjem, razmetanim naokrog; med vinskimi vrči so ležali vojščaki posamič in v skupinah, gospodarji in hlapci, vsi pijani so trdno spali; privezani konji, zmernejši kot njihovi jezdec, pa so se spočiti pasli v travi.

»Priložnost kliče,« je tiho rekel Nisus svojemu mlademu prijatelju. »Kar tule po sredi jo bova ubrala; ostani nekoliko zadaj in pazi, da nama ne udarijo v hrbet, jaz bom z mečem čistil pot pred seboj in nama napravil prehod.«

Ko je tako s pridušenim glasom govoril, je pobil prvega stražarja, ponosnega Ramnesa, ki so ga Rutulci zelo spoštovali kot vidca in je bil ptičegledec in prijatelj kralja Turna. Ležal je pijan in smrčal na vse grlo, ko ga je Nisus poslal v Orkus. Takoj za njim so prišli na vrsto njegovi trije hlapci, ki so prav tako brezskrbno spali. Potem je pobil Removega oprodo, ki ga je presenetil med njegovimi konji in takoj nato še njegovega gospodarja. Tudi Eurialus ni držal rok križem; silovito je zamahoval z mečem in z vsakim zamahom je ubil moža. Oba sta divjala kakor leva v ovčji staji in strašno klala stražarje. Vsi so bili umorjeni v spanju, samo eden ne: korenjaški pivec

Rotus. Ta se je zbudil, se na pol vzdignil in z grozo videl, kaj se dogaja. Brez besed, odrevenel od strahu, se je hotel skriti za velik mečalnik, a preden mu je to uspelo, ga je zadela smrtna ostrina, in škrlatno rdeče se je razlil studenec njegovega življenja. Ognjeviti Eurialus se je že prebil do stražnega ognja rutulskega vojskovodje Mesapa; ogenj je že ugašal; Mesapovi konji so se privezani mirno pasli v travi. Toda Nisus je prijatelja zadržal in mu zašepetal:

»Dosti je, prijatelj moj! Ali ne vidiš, da že vstaja jutranja zarja in se speči vojaki prebujajo? Maščevala sva se že in si utrla pot, zdaj pa pohitiva naprej, dokler je še čas!«

Tako sta pustila tudi ves plen na tleh; Eurialus je vzel samo Ramnetov konjski nakit, si vrgel čez ramo njegov meč, na glavo pa posadil še Mesapovo lesketajočo se čelado z vihrajočo perjanico, ki se mu je podala, kot bi bila njemu umerjena, nič hudega sluteč, da mu bo to v pogubo. Nato sta zapustila sovražni tabor in neopazno prišla na plano. Že sta mislila, da sta na varnem in sta v živahnem pomenku šla svojo pot dalje, ko jima je nenadoma pridirjalo nasproti tristo konjenikov pod vodstvom Volscena, ki naj bi knezu Turnu prinesli sporočilo od kralja. Grozljivo se je lesketala njihova bojna oprema v jutranjem svitu in potnikoma je bilo tesno pri srcu, ker nista vedela, ali naj jih imata za sovražnike ali zaveznike. — Ali je morda Enej s pomožno vojsko? Potem gorje Rutulcem!

Konjeniki so bili že prav blizu tabornega okopa, ko so od daleč zagledali dve postavi, ki sta se naglo bližali. Zlata čelada na Eurialovi glavi je s svojim bliščem izdala brezskrbnega mladeniča.

»Hej, oborožena moža,« je zavpil Volscens, ko ju je zagledal, »kam se vama že navsezgodaj tako mudi?«

Onadva nista odgovorila, marveč sta zbežala v gozd; zanašala sta se na somrak.

»Sumljiva prihuljenca!« je zagodrnjal Latinec in takoj ukazal svojim jezdecem, naj obkolijo gozd. Jezdci, ki so poznali stranska pota, so navalili na gozd in s stražami zaprli vse izhode. Gozd je bil pokrit z gostim hrastjem in z divjim grmovjem zarasel; komaj vidna steza se je bleščala skozi goščavo. Euriala je oviral plen in od strahu je bil tako zbežan, da je izgubil pravo smer. Nisus je srečno prišel iz gozda in je že brezskrbno hitel proti jezeru, ki je pozneje dobilo ime Albansko jezero. Šele zdaj se je ustavil, se oziral okrog sebe, da bi zagledal prijatelja, a zaman.

»Eurialus,« je žalostno zaklical, »kje si, ubogi, kje te bom našel?«

In znova se je zatekel v gosto zarasli gozd. Tam je kmalu slišal topot konj, hrup in trobente zadnje straže. Ni trajalo dolgo, pa je videl četo

jezdecev, ki je ujetega Euriala vlekla s seboj. Nisu je zastalo srce od strahu; komaj je še mogel stopiti v goščavo, da se je skril sovražnikom. Kaj naj stori? Ali je kaj upanja, da bi rešil ubogega mladeniča? Ali naj obupa in si poišče smrt med naperjenimi meči? Molil je k bogovom za nasvet in pomoč v hudi stiski. Potem je vzdignil kopje, ga zavihtel, ga nekaj časa neodločeno držal; ozrl se je na mesec, ki je blede svetil na jutranjem nebu, in molil:

»Luna, zavetnica gozdov, Letina hči,¹ če ti je moj oče kdaj zame žrtvoval, če sem ti kdaj sam daroval svoj lovski plen, vodi moje kopje in daj, da razpršim to trumo!«

Tako je rekel in z vso močjo zagnal kopje. Rutula Sulmona, ki se je ravno obrnil, je kopje zadelo v hrbet in mu predrlo prsi, da se je mož zgrudil in se drgetajoč valjal po tleh. Zaslišal se je divji krik in prestrašeni jezdec so se ozirali na vse strani.

»Od kod je priletelo kopje?« je vprašal Volscens in iskal z očmi nevidnega metalca kopja. V tem trenutku je priletelo drugo Nisovo kopje, zadelo drugega Rutulca, Taga po imenu, v sence, in mu jih hrešče predrlo. Volscens, vodja jezdecev, je kar besnel od jeze, ker ni mogel odkriti skritega kopjanika. Divje je zakričal, potegnil meč in planil k zvezanemu Eurialu:

»Mi pa ti plačaj s svojo krvjo za oba!«

Nisus je od groze zavpil in skočil iz svojega skrivališča.

»Jaz sem krivec,« je zaklical. »Name nameri svoj meč, zakaj vsa prevara je moje delo! Prisegam vam, da je ta nedolžen! Jaz sem ga zapeljal! Pri večnih bogovih, jaz edini sem krivec!«

Njegov klic je prišel prepozno. Volscens je že opravil krvavo dejanje in z mečem prebodel dečku prsi. Eurialus se je valjal po tleh in umiral; po lepih udih mu je curljala kri, vrat mu je omahnil, kakor omahne škrlatni cvet, ki ga spodreže oster plug, ali kakor mak, ki ga zlomi neurje in nagne svojo krvavečo glavo k tlom.

Ko je Nisus to videl, se je divje pognal med sovražnike, odrival napadajoče konjenike na desno in levo, si utrl pot do voditelja Volscenta in svoj bliskavi meč zabodel kričečemu sovražniku v usta, da je padel s konja in izdihnil. Potem se je Nisus razjokal, se vrgel na mrtvega prijatelja in še sam brez orožja, ves preboden od kopij jezdecev, izdihnil in počival na njegovem truplu v smrtnem miru.

Konjeniki so ubitima sovražnikoma slekli bojno opravo in njuni trupli hkrati s truplom svojega voditelja Volscenta odnesli v Turnov tabor. In

¹ Selena (Luna) boginja meseca; v poznejši dobi so jo večkrat istovetili z Artemido (Diano), hčerko Lete (Latone).

kmalu so morali Trojanci s stražnih stolpov svojega tabora z grozo gledati na kopje natakneni, še zmerom krvavi glavi mladeničev, ki so ju s tako trdnim upanjem odpustili na nevarno pot. Zasmehujoč in zasramujoč so Rutulci klicali Trojancem:

»Oglejte si vaša ogleduha, Trojanci! Tako se bo zgodilo vsakomur izmed vas, ki bo stopil na latinska tla!«

Možje v trojanskem taboru so zagnali jok in stok za ubitima, in usta vseh so izgovarjala samo imeni Nisus in Eurialus. Novica o smrti lepega mladeniča je prišla tudi do ušes njegove matere; našla jo je pri njenem vsakdanjem delu ob statvah in jo tako prizadela, da ji je padel čolniček iz rok in ji je vsa kri izginila z obraza.

»Eurialus — mrtev?« je skraja ihtoč vzdihovala, nato pa planila v jok, si ruvala lase, da so bili pretreseni vsi, ki so jo videli in slišali. Potem je vstala, opotekajoč se šla skozi tabor na okope, se prerinila med trumo vojščakov in strmela nekaj časa v nemi grozi v strašno spačeni obraz svojega sina. Naposled je vsa strta spregovorila:

»Tako te vendarle spet vidim, moj Eurialus! O ti, le kako si mogel zapustiti svojo mater, ne da bi ji rekel besedo v slovo, in se podati v tako nevarnost? Joj, joj, joj, kako to boli! Latinskim psom in ujedam v plen leži zdaj tvoje mlado truplo tam zunaj na soncu! Kje naj ga iščem, kdo me bo peljal mimo sovražnih kopij, da pokopljem svojega sina? Imejte usmiljenje, možje, in mi s svojimi meči prebodite krvaveče srce! O vi, kruti sovražniki tam zunaj, kar vame naravnajte svoje puščice! Ali pa se me usmili vsaj ti, nesmrtni oče tam zgoraj, vrzi vame svojo strelo in mi razbij glavo; kako naj sploh še prenašam muko tega življenja!«

Prijatelji in sovražniki so stali pretreseni ob tarnanju nesrečne matere; Askanius je jokal in ni našel besed, da bi ubogo revo potolažil. Naposled sta on in modri Ilioneus ukazala dvema starima junakoma, naj jo vzameta iz vrst vojščakov in jo z nasipa odpeljeta na njen dom.

Turnov napad odbit

Zabučale so trobente Rutulcev, po vsem taboru so vpili in kričali, da je odmevalo od gora. Trojanci so pomolili k boginji Luni, mili vladarici temnih gozdov in prijaznega meseca, katerega blede krajec se je ravno dvigal nad logi. Z vseh strani so sovražniki hrumeli, se pomikali pod streho svojih ščitov, ki so jih držali nad glavami. Trudili so se, da bi jarke zasuli in podrli

oko; že so naskakovalne lestve prislonili na zid povsod tam, kjer so bili branitelji tabora bolj poredko razvrščeni na obzidju. Trojanci, ki so bili po desetletnem obleganju svojega rodnega mesta dobro izurjeni v obrambnih bojih, so se znali ubraniti napadalcev. S stražnih stolpov in z obzidja so metali kamenje in valili skale na sovražnika, zraven ga pa obsipali s točo puščic in zavračali s kopji in sulicami vse, ki so plezali po lestvah. Turnus je uvidel, da tako ne bo dosegel svojega cilja in se ni več hotel spuščati na slepo v bitko; Rutulci so se začeli umikati od obzidja in so samo kopja metali v Trojance, da bi jih pregnali z okopa. Naposled so vse svoje bojne sile usmerili na visok stražni stolp, ki je bil z visečim mostom povezan s tabornim obzidjem. Rutuli so napeli vse moči, da bi ga zavzeli, a so ga Trojanci trdovratno branili in so zdaj valili debele kamne na sovražnike, zdaj jih odbijali s puščicami, ki so jih streljali skozi odprtine v zidu. Naposled so začeli metati goreče bakle na mostnice in je ena izmed njih obvisela med tramovjem stražnega stolpa, ki se je vnelo in začelo goret. Še preden so mogli branitelji zbežati — v divjem bojnem hrupu tega namreč niso opazili — se je zgorelo tramovje podrlo in stolp je zgrmel na zemljo. Nekateri so se zrušili z njim vred, prebodeni od lastnega orožja, drugi so se natakneli na razmetane lesene podrtine. Mnogo tistih, ki so bili še nepoškodovani, so hitro obkolile Turnove čete in jih pobile.

Naposled so se Trojanci le ubranili napadalcev. Deček Askanius, ki je bil doslej vaje s svojimi puščicami ubijati samo plaho divjad, je z zanesljivo merjeno puščico prestrelil glavo Rutulcu Remulu, ki se je nedavno oženil s Turnovo mlajšo sestro; ponosen na to čast se je bahavo zaganjal proti Trojancem in jih psoval, češ: kaj boste vi, strahopetni Frigijci! Trojanci so zavriskali od veselja, ko so videli, da je padel, preplašeni sovražniki pa so se nekoliko umaknili. Askanius se je že hotel pognati za njimi, a mu je Apolon sam zastavil pot, po postavi in glasu podoben staremu dedovemu oprodi, ki ga je Enej dal za spremljevalca svojemu sinu. Apolon je spregovoril:

»Sin Enejev, naj ti bo dovolj, da si enega junaka srečno ubil! Ta začetek tvoje slave ti je naklonil Apolon, zdaj pa se izogibaj boju!«

Trojanski knezi so spoznali, da je bog navzoč, in so Askania — Julia zadrževali od nadaljnjega boja. Sami pa so obnovili bitko in bojni krik se je razlegal okoli nasipov na skrajnem koncu tabora. Ko so trojanski stražarji znotraj vrat videli in slišali, kako pogumno in hrabro se bojujejo njihovi tovariši zunaj, sta Pandarus in Bitias, Alkanorjeva sinova z gore Ide, krepka in vitka kakor jelke pri njih doma, napravila drzen sklep, da bosta vrata, ki jih jima je poveljnik zaupal, odprla in sovražnika zvalila noter. Ko so Rutulci videli, da so vrata odprta, so brez pomisleka planili skozi. Toda

šarje ali pet njihovih junakov z vsem spremstvom vojščakov je padlo pod mečem drznih mladeničev, drugi so pa skoz odprta vrata sramotno zbežali nazaj.

Zdaj so se Trojanci že upali zbirati v gostejših krdelih; začel se je pravi spopad, v katerem so Rutulce potisnili nazaj. Ko je Turnus, ki se je bojeval na drugi strani, slišal za ta preokret v boju, je strašno jezen pridrvel z izbrano četo vojakov in čez kupe trojanskih trupel planil proti odprtim taborskim vratom. Njegovo silno kopje, ki ga je vrgel iz daljave, je prebodlo Bitia, da mu je kri tekla kot vrec iz smrtne rane in se je zemlja stresla, ko se je s svojim orjaškim telesom zgrudil na tla in je ščit žvenketaje padel nanj. Trojanci so bežali nazaj v tabor, zmagujoči Rutulci pa so pritiskali za njimi. Podoba je bilo, da je Ilionu drugič usojen nesrečen konec. V najhujši stiski je opravil Pandarus rešilno delo. Uprl je žalosten pogled v truplo svojega brata, nato se pa z nepremagljivo silo pognal skozi množico sovražnikov, zgrabil vratnice v tečajih, se oprl s svojimi orjaškimi rameni in jih spet zaprl, tako da je mnogo Trojancev ostalo zunaj v bojnem metežu, mnogi Rutulci pa so ostali znotraj tabora. Vendar nepredvidni mladenič ni pomislil, da je bil med zaprtimi Rutulci tudi Turnus sam, in je divjal kakor tiger, ki so ga spustili v hlev. Groza je obšla Trojance, ko so spoznali njegov strašni obraz in orjaško postavo. Samo Pandarus, velikan kakor on, se ga ni ustrašil. Ves razkačen, ker so mu ubili brata, je stopil predenj in zaklical:

»Tu nisi v palači svoje tašče, zaljubljeni ženin, v sovražnem taboru stojiš in ne boš prišel več iz njega!«

Turnus se je samo nasmehnil in mirno odgovoril:

»Kar poskusi, če si upaš! Kar začni dvoboj! In če bi bil ti Hektor, bi našel svojega Ahila!«

Nato je Pandarus vrgel kopje, ki so bile na njem še grče in lubje in bi prav gotovo zadel rutulskega kneza Turna, če ga ne bi Juno naravnala v drugo smer, tako da je priletelo v vratnico. Zdaj se je vzpel Turnus in grozeče zavihtel meč.

»Temu udarcu ne uideš!« je zavpil in razklal čelo in sence junaškemu mladeniču, da se je zgrudil.

Trojanci so vztrepotali in se razbežali; in če bi se zmagovalec zdaj spomnil, da bi vrata v trojanski tabor spet odprl in svoje vojščake spustil noter, bi bilo konec nove trojanske naselbine. Tako pa ga je bojaželjnost premotila, da je od zmage do zmage s svojimi vojščaki prodiral čedalje globlje v notranjost tabora. Že je zmeda dosegla Seresta in Mnesteja, ki sta poveljevala v sredini obzidja. Zdaj je najprej Mnesteus zaklical bežečim prijateljem, naj bodo pametni, rekoč:

»Kam bežite, neumneži? Kje imate še kakšne druge zidove in druge trdnjave? Ali naj en sam mož, od vseh strani obkoljen od vaših okopov, tako nekaznovano kolje in mori med vami? Ali ste tako sramotno pozabili na svojo domovino, na svojega voditelja Eneja, na svoje domače bogove?«

S takimi besedami je bežeče osramotil in jim vlil novih moči, da so se strnili v trdno četo in vzdržali v boju. Turna samega je zmagoviti boj polagoma utrujal. Nič več ni upal, da bi se mogel prebiti nazaj do vrat, zato se je s trudom prebijal naprej, kjer je bilo taborišče brez obzidja in je mejilo na reko. Ko je prišel na peščeni breg reke, se je začel hitreje umikati, vendar še ni bežal, in če se mu je sovražnik preveč približal, ga je še zmerom z mečem zmagovito odbil. Zdaj so od daleč z vseh strani letele nanj puščice, njegova čelada je zvenela od kamenja, ki je padalo nanjo in mu razcefralo perjanico, v ščit se mu je zapičilo toliko kopij, da je bil tako težak, da ga je komaj še držal v levici. Tedaj se je tudi Mnesteus v sijajnem orožju pognal proti njemu; Turnu je lil znoj po telesu kakor tekoča smola. Tako je borec se prišel do brega reke. Tam je prvič sovražniku pokazal hrbet in se v popolni bojni opremi vrgel v valove Tibere. Reka ga je rada sprejela in ga na mirnih valovih odnesla iz območja trojanskega tabora na drugi breg, kjer si je spral kri in prah in kmalu prišel k svojim.

Enej se vrne v tabor

Jupiter je na nekem zborovanju bogov poslušal pritožbe svoje žene Junone in prošnje svoje hčere Venere ter sklenil, da bo vse prepustil Usodi, ne da bi se nebeščani vmešavali. Tako se je nadaljevalo obleganje trojanske naselbine in boj Rutulcev in Trojancev okrog obzidja.

Medtem je Enej s svojim oddelkom vojske in z arkadijsko konjenico prispel v cvetoče askansko mesto Agilo. To mesto je pregnalo svojega krutega kralja Mesentia, in ker je izgnanec zbežal k Turnu, so meščani živeli v smrtnem sovraštvu z Rutuli in Latinci. Zato je sedanji vladar kralj Tarhon sprejel Eneja z odprtimi rokami, brž ko mu je ta povedal svoj rod in ime in mu pripovedoval o Turnovih in Mesentiovih pripravah na vojsko. Kralj ni zbral samo svoje bojne sile, ampak je pozval tudi vsa etruščanska zavezniška mesta, naj se udeležijo boja. Ni trajalo dolgo, pa je Enej že poveljeval stršansko močni mornarici: s tridesetimi ladjami je odplul z etrurske obale, arkadske in tuščanske konjenike pa je po kopnem poslal naprej. Ko je ponoči iz previdnosti sam sedel pri krmilu svoje ladje, za katero so plule druge, ga je nenadoma obdal zbor plešočih nimf. To so bile trojanske ladje, ki

jih je boginja Kibela ob ustju Tibere nedavno spremenila v nimfe, da jih je rešila pred Turnom, ko jih je hotel zažgati. Oživiljene so spoznale svojega gospodarja; najzgovornejša med njimi je z desnico prijela njegovo ladjo, pomolila hrbet iz vode, z levico pa pobožala valove, da bi jih pomirila in rekla:

»Ali bediš, božanski sin? O le bedi in pusti, naj veter piha v jadra! Me smo smreke z gore Ide, tvoje zveste ladje, pa se nas je Kibela usmilita, nas rešila rutulskega požara in nas spremenila v morske boginje. Pohiti, prijatelj! Tvojega sina Askania, z okopom in jarkom obdanega, oblegajo Rutulci, in strašen boj divja okrog obzidja njegovega tabora. Tvoji konjeniki so sicer prišli in stoje nedaleč od tabora, a Turnus to ve in se je odločil, da jim bo s svojimi četami zaprl pot do tabora. Zato pohiti! Ko se zdani, boš v ustju Tibere. Tedaj pograbi lesketajoči se zlati ščit, ki ti ga je dal Vulkanus, in ga obrni proti taboru svojih tovarišev. Bodi potolažen, zakaj jutrišnji dan ti bo prinesel zmago!«

Tako je rekla nimfa, se potopila in od zadaj potisnila ladjo, da je letela po valovih hitreje kakor kopja in puščice. Kot bi imele peruti, so tudi vse druge ladje pohitele za poveljnikovo ladjo, in ob prvem svitu je Anhisov sin že zagledal svoj tabor. Tedaj se je spomnil nimfinega ukaza; zgrabil je svoj plemeniti ščit, stopil z njim na prednji krov, ga z levico vzdignil visoko v zrak in ga obrnil proti svojim prijateljem. Kakor sonce, ko vzide iz valov, se je zdel Enej Trojancem, ki so z nasipa zagledali ladjevje. Pozdravili so ga z radostnim krikom in s podvojeno močjo so metali kopja proti sovražniku. Rutulci in njihovi voditelji niso mogli razumeti tega nenadnega navdušenja sovražnikov, dokler niso nenadoma zagledali za seboj morja, ki je bilo polno jader in ladjevja, bližajočega se obali. Tedaj jim je Enej v sijaju svojega božanskega orožja zablestel kakor krvavo rdeči komet ali kakor s kugo grozeči Sirius. Vrh njegove čelade je žarel kakor požar, perjanica je lesketajoče se žarela, zlata vzboklina ščita pa je v dalj in šir trosila ognjene žarke.

Blazno predrzni Turnus kljub temu ni izgubil zaupanja vase; upal je, da bo sovražnike prehitel in jih potisnil nazaj na morje, preden se bodo izkrcali.

»Prišla je ura, ki ste si jo tako želeli,« je zaklical svojim. »Zdaj morate sovražnike zmleti; vojni bog sam vam jih je dal v roke. Mislite na svoje žene in otroke, kronajte dela svojih očetov! Sprejmite jih na bregu, brž ko se izkrcajo, dokler so njihovi koraki še omahljivi in spotakljivi. Drznim je sreča naklonjena!«

Medtem so se Trojanci in njihovi zavezniki, ki so pristajali, izkrcali z Enejeve ladje deloma po mostičih, deloma pa so se opirali na vesla in ska-

kali na breg, ali so se prepustili valovom, da so jih odnesli na obrežje, v katerega so se zaganjali. Kralj Tarhon, ki jim je s preostalim ladjevjem sledil, si je natanko ogledal obrežje in opazil kraj, kjer je morje v rečnem ustju lahko šumelo in se njegovi valovi niso lomili, marveč so se mirno valili proti plitvi peščini. Tja je ukazal takoj obrniti ladijske kljune, svojim tovarišem pa je zaklical:

»Zdaj krepko veslajte, prijatelji, z gredlji svojih ladij zaorjite brazdo v sovražno deželo, pa čeprav se ladja razbije, samo da doseže breg!«

Ko so Etruščani to slišali, so krepko zaveslali in poganjali peneče se ladje naprej, dokler kljuni niso dosegli kopnega in so vse ladje, razen Tarhonove, nepoškodovane nasedle v pesku. Tarhonova ladja je obtičala na poševni sipini, ki se je raztezala pod vodo; dolgo se je zibala in kljubovala valovom. Naposled se je zlomil opaž in ves tovor svojega moštva iztresel v morje med zlomljena vesla in tramove, ki so plavali po vodi. Le z velikim naporom se je Tarhon s svojimi rešil na kopno.

Enej in Turnus se bojujeta. Turnus ubije Palanta

Ko je Turnus videl, da so se sovražniki izkricali, je opustil obleganje, hitro zbral svojo vojsko, jo postavil vzdolž obale in ukazal trobiti k napadu. Tudi Enej je razporedil svoje, Trojance in zaveznike; da bi boj igranje začel, se je vrgel najprej na krdela latinskega pastirskega ljudstva in jih v krvavem boju porazil. Potem se je obrnil proti samim sovražnim junakom in kmalu se je vnel hud boj na obeh straneh. Vojska je pritiskala na vojsko, noga je stala ob nogi, mož se je spoprijel z možem in dolgo je bila bitka neodločena.

Nekoliko stran od glavne bitke, kjer je hudournik naplaval kamenja na pot in so izruvana drevesa ležala na bregu, so se tolkli Arkadci pod poveljstvom mladega Palanta, sina kralja Euandra. Neravno zemljišče je onemogočalo konjenikom, da bi posegli v bitko, in ker niso bili navajeni, da bi se bojevali peš, so naposled pokazali hrbet latinskim in rutulskim napadalcem. Le polagoma so se na poziv svojega mladega vojskovodje spet ustavili.

»Pri slavi in zmagah svojega očeta, pri svojem lastnem upanju vas rotim, možje,« jim je klical, »vztrajajte, zaupajte svojim rokam, ne svojim nogam! Ne moremo izbirati: ali naprej v trojanski tabor ali nazaj v morje!«

S temi besedami jih je znova povedel v boj proti sovražniku in sam se je boril kakor mlad lev; s sulico in z mečem je podrl zdaj tega, zdaj onega. Njegova vojska se je spet zbrala okrog njega in korakoma prodirala na sovražno ozemlje, dokler je ni zadržal Lausus, hrabri Mesentiov sin. Arkadci

so se umikali k svojim prijateljem, Etruščanom in Trojancem, a med vsemi je besnel italski junak s svojimi smrtonosnimi udarci. Naposled sta si stala nasproti Lausus in Palas, oba mlada, skoro enako stara, oba krasne in močne postave, oba zapisana prezgodnji smrti v tem boju. Vendar nobenemu izmed njiju ni bilo usojeno, da bo padel od roke drugega, ker je oba čakala usoda, da bosta padla od roke večjega sovražnika.

Turnus, ki je na svojem bojnem vozu dirjal med vojsko sem in tje, je zagledal mladeniča, ko sta se ravno bojevito spopadla.

»Stojta!« je zavpil z voza. »Jaz sam se bom bojeval s Palantom, meni edinemu je prisojeno njegovo življenje. O, ko bi naju zdajle videl njegov oče Euander!«

Začuden je mladenič pogledal tja, od koder se je slišal bahavi klic; potem je debelo gledal svojega nasprotnika, ga premeril in mu naposled pogumno zaklical:

»Danes si bom priboril vojskovodjevo bojno opremo ali pa bom slavno umrl; na oboje bo oče ponosen, zato prihrani grožnje!«

Tako je rekel in stopil na sredo prehoda, ki je nastal po Turnovem klicu. Tudi Turnus je skočil z dvovprežnega voza, kakor plane lev, ki že od daleč z gore zagleda borečega se bika na ravnini. Ko ga je Palas videl za lučaj kopja pred seboj, je z vso mladeniško močjo vrgel kopje in takoj nato potegnil meč iz nožnice. Kopje je bilo dobro namerjeno in je Turnu prebilo rob njegovega štita, a je samo oplazilo njegovo orjaško telo. Zdaj je Turnus dolgo potežkaval svoje kopje z ostro železno ostjo in govoril:

»Zdaj pa pazi, ali ne zadene moje kopje bolje!«

Ko je to rekel, se je nagnil močno nazaj, se nato silovito pognal in vrgel kopje, ki je mladeniču predrlo ščit, oklep in mu obtičalo globoko v srcu. Zaman je Palas še toplo kopje potegnil iz rane; duša mu je utekla s krvjo, ki se mu je ulila iz rane, in padel je mrtev na tla, da je zažvenketala bojna oprava na njem.

Turnus je z levo nogo stopil na mrtveca in mu odpel lepi pas, na katerem je bil v tolkljanem zlatu upodobljen boj kentaurov.

»Groba,« je nato dejal, »ne odrekam mladeniču, Arkadijci; nesite ga njegovemu očetu Euandru!«

Tako je rekel Turnus in na svojem bojnem vozu oddirjal nazaj. Arkadijci so tarnali, ko so nesli ubitega kraljevega sina z bojišča, Etruščani in Trojanci pa so zmedeno bežali za njimi, medtem ko so jih prodirajoči Rutulci kosili.

Enaj, ki se je bojeval na drugem krilu vojske, je dobil sporočilo, da se njegovi umikajo. Tedaj se je vzdignil z najhrabrejšimi tovariši, si z mečem

krčil široko pot med sovražnimi vrstami in iskal Turna. Pred očmi mu je bila Euandrova gostoljubna miza in ljubeznivi mladenič Palas, ki mu ga je bil oče zaupal s solzami v očeh. V njegovih junaških prsih sta se oglasili bolečina in maščevalnost. Štiri Sulmonove sinove, štiri Ufentove sinove je žive pograbil iz sovražnikovih vrst in jih dal odvesti iz bitke, da bi kot spravna daritev krvaveli za Palanta. Nobenemu možu, nobenemu prosečemu junaku ni prizanesel; ubil je vsakega, ki mu je prišel na pot. Divjal je kakor gorski hudournik ali ponočna vihra. Hkrati je prihrumel mladi Askanius s Trojanci, ki so bili v taboru zaprti, ker je spoznal, da je prišel ugoden trenutek.

Juno reši Turna. Enej ubije Lausa in Mesentia

Rutulci bi bili izgubljeni, če ne bi Juno na Olimpu ponižno prosila očeta bogov, naj ji dovoli, da njihovega voditelja Turna reši iz Enejevih rok in ga odpelje iz bitke. Bojna sreča se je namreč obrnila, posamezne skupine Rutulcev so se že razbežale in nad glavo Junoninega ljubljenca so se grozeče kopičili oblaki uničenja.

»Če zahtevaš samo odlog njegove smrti,« je dejal Jupiter, »naj bo! Če pa misliš s tem spremeniti usodo vse vojne, je tvoje upanje prazno!«

Jokaje je odgovorila Juno:

»O da bi mi tvoje srce dovolilo, kar mi prepovedujejo tvoja usta! Ali naj moj nedolžni varovanec tako žalostno konča? Vendar sem ti hvaležna že za odlog; morda te bo tvoja blagost le še ganila, da se boš odločil za večjo milost!«

Zakrita v oblake se je Juno prepustila viharju, da jo je nesel skozi ozračje in je kmalu prišla v tabor Laurentov. Tam je iz oblakov ustvarila brezbitno senčno podobo, ki je bila po postavi prav taka kakor junak Enej, jo oblekla v senco oklepa, ščita in čelade, ki ju je oblikovala po krasni bojni opravi božanskega sina, ji dala Enejev korak in glas, ne pa njegovega duha. Tako je ta podoba letela kakor sanjski privid, ki nam vara čute, se pomešala med prve bojne vrste, s puščicami dražila Turna in ga izzivala na boj. Turnus se je pognal za varljivo senco in vrgel kopje za njo; tedaj se je senca premaknila, mu pokazala hrbet in zbežala. Z golim mečem in zasmehljivimi klici je Turnus tekkel za njo in ni opazil, da je že zapustil bojno vrsto. Blizu obrežja je bila zasidrana etrurska ladja; tja se je vrgla bežeča podoba Enejeva in videti je bilo, kot da se je iz strahu skrila v zakotje ladje. Nič bolj počasi ni šel Turnus za njo; skočil je čez most in trdno stopil na sprednji krov.

Zdaj je Juno dosegla svoj cilj. Komaj je Turnus stopil na krov, je pretrgala vrh, in oseka je ladjo odnesla na odprto morje.

Medtem je pravi Enej dalje besnel v boju in zaman iskal sovražnika, ki se mu je oddaljil. Njegova senčna podoba pa je zapustila zakotje na ladji, kamor se je bila skrila, in odfrčala v zrak, ne da bi jo Turnus videl. Ker ni našel svojega sovražnika in ga je val odnesel na morje, se je oziral proti kopnemu, ne da bi si znal pomagati in ne da bi se zahvalil za svojo rešitev.

»Vsemogočni oče,« je zaklical in povzdignil roke proti nebu, »ali si me imel za vrednega tolikšne sramote, ali si me hotel tako hudo kaznovati? Vse svoje prijatelje sem pustil v strašnem boju na življenje in smrt! Kako naj se vrnem k njim? O da bi se morsko brezno odprlo pod menoj, da bi vetrovi mojo ladjo razbili ob grebenu!«

Že se je hotel vreči na meč, ki ga je potegnil iz nožnice, vendar se mu je zdelo, da je pametneje in koristneje, če se skuša vrniti k svojim ljudem; tako je kar oborožen skočil v morje. Juno pa je nagnala valove proti njemu. Tok ga je potegnil za seboj in šele pri njegovem rojstnem mestu Ardeji so ga valovi splavili na obrežje. Tako je uspelo materi bogov, da je svojega ljubljenca rešila smrti.

Bitka pred tabornim obzidjem pa je divjala dalje. Trojanci so zmagovali in vriskali. Toda iz Agile pregnani kralj, Etruščan Mesentius, najbolj divji zaveznik Rutulcev, ki je bil doslej v ozadju pri obrambni četi, je zdaj nenadoma prihrumel in se vrgel nad sovražnike. Ko so Etruščani videli, da se bliža njihov smrtni sovražnik, so vsi v svojem starem sovraštvu planili na njega samega in pritisnili nanj z vseh strani. On pa je stal trdno kakor skala v morju, in pobil vsakega Etruščana in Frigijca, ki se mu je približal. Bitka je bila spet neodločena in Trojanci se niso več mogli imenovati zmagovalci. Mesentius si je mimo nakopičenih trupel utrl pot skozi sovražne vrste in groza ga je bilo videti v njegovi mogočni postavi, z od jeze spačenim obrazom in z lesketajočim se bronastim orožjem. Enej, ki se je bojeval v bitki na drugem koncu bojišča, je zdaj opazil novega nasprotnika in se mu takoj postavil nasproti. Ko se mu je na streljaj približal, je Mesentius z levico prijel za roko svojega sina Lausa, ki se je že dolgo boril njemu ob strani, z desnico pa dvignil kopje, ga zavihtel in rekel:

»Daj, moja roka, ki si mi bila od nekdanj bog, kajti nobenega drugega boga ne poznam, in ti, moje kopje, zdaj velja! Ti pa, moj sin Lausus, boš postal živo znamenje zmage nad tem razbojnikom, ko se boš ponašal v uplenjeni njegovi bojni opravi!«

Vrgel je žvižgajoče kopje na svojega nasprotnika, a se je odbilo od Enejevega ščita in zadelo Antoresa, plemenitega argejskega izseljenca, ki je

z Euandrom prišel v Italijo in je zdaj umirajoč poslal vzdihljaj hrepenenja svoji daljni grški domovini. Nato je Enej vrgel kopje, ki je sovražniku predrlo trojni bronasti ščit in se mu zapičilo v lakotnico. Ko je Enej videl Etruščanovo kri, je vesel potegnil meč in besen planil na trepetajočega sovražnika. Preboden s kopjem in onemogel se je Mesentius umaknil s preluknjanim ščitom. Njegovemu dobremu sinu Lausu so se ulile solze po licih, ko je videl ranjenega očeta; pognal se je s svojim ščitom naprej, in Trojancu, ki je z desnico že zamahnil, da bo zadal smrtni udarec, priletel pod preteči meč ter očeta zavaroval s ščitom. Za njim so pritekli njegovi tovariši, zagnali velik krik in vik in začeli metati kopja, tako da se je moral Enej v svojem srdu ustaviti in se zavarovati s ščitom. Pod točo kopij je zaklical Lausu:

»Blaznež, kaj drviš v smrt? Tvoja ljubezen te vara, da precenjuješ svoje moči!«

Ker se Lausus ni umaknil, se je junak še huje raztogotil in Enej mu je porinil meč globoko v telo; rezilo je z lahkoto našlo pot skozi lahki ščit in skozi mladeničev z zlatom vezeni jopič, ročno delo njegove nežne matere. Ko pa je Enej videl prebledeli obraz umirajočega dečka, se mu je zasmilil, in podoba otroške ljubezni je presunila njegovo očetovsko srce. Iztegnil je roko proti umirajočemu in zaklical:

»Nesrečni mladenič, za svoje hvale vredno dejanje bi zaslužil od mene boljše darilo! Tvojega lahkega orožja in tvoje pozlačene obleke, ki si je bil tako vesel, ti ne sme nihče vzeti. Kakršen si, boš smel počivati pri svojih očetih, tako boš vsaj vedel, da te je ubil velikodušen sovražnik!«

Tako je rekel Enej, ga sam vzdignil s tal, da bi kri in prah ne umazala njegovih lepih kodrastih las, in ukazal je mladeničevim prestrašenim tovarišem, naj odnesejo truplo.

Ranjeni Mesentius se je medtem rešil na breg Tibere, kjer se je naslonil na vrbo in si izpiral rano z rečno vodo, da bi ustavil kri. Bronasta čelada mu je visela na veji, težko orožje je ležalo v travi, mladi, izbrani sobojevniki so stali okrog njega; on sam, slab in težko dihajoč, si je z roko podpiral glavo, pobešena brada mu je padala na prsi. Kar naprej je vpraševal za svojega sina Lausa, poslal je več slov ponj in mu po njih sporočil, kaj mu njegov zaskrbljeni oče naroča. Tarnal je:

»Oh, bojim se, da moj sin ne bo kos sovražniku. O, ubogi Lausus, kaj bo s teboj in kako žalostna boš ti, nesrečna mati!«

Vtem se je približala četa objokanih prijateljev, ki so na ščitu nosili mrtvega mladeniča z zevajočo rano na prsih. Mesentius, ki je slutil nesrečo, je že od daleč spoznal, kaj je vzrok njihovemu tarnanju. Ko so prišli do njega,

si je svoje sive lase posul s prahom, povzdignil roke k nebu, nato pa objel mrtvega sina.

»Ali je mogoče,« je vzkliknil, »ljubljeni sin, ali me je nagon po rešitvi lastnega življenja mogel tako zbegati, da sem tebe namesto sebe pognal v roke sovražnikov? Ali mora tvoja smrt biti moje življenje? Gorje meni, zdaj šele mi bo izgon iz etruščanske dežele postal neznosna muka! Zdaj šele občutim svojo rano! Ali je mogoče, da še živim, da se ne umaknem sončni svetlobi in ljudem? A umaknil se bom, hočem jih zapustiti!«

S temi besedami se je vzravnal, čeprav ranjen v kolku in ga je globoka rana hudo bolela, in zahteval svojega konja. Ta konj mu je bil v veselje in v tolažbo; doslej ga je še iz vseh bitk prinesel domov kot zmagovalca. Podobna je bilo, da je tudi bojni konj žaloval ob nesreči svojega gospodarja; stal je s pobešeno glavo in griva mu je negibno visela na vratu.

»Dolgo sva skupaj živela, dobri Foibus,« je nagovoril junak svojega konja, »če sploh na zemlji kaj dolgo traja; a še danes boš kot zmagovalec z menoj maščeval Lausa in prinesel morilčevo glavo in bojno opravo krvavo domov, ali pa bova oba padla, ker ti ne boš, vsaj tako upam, hotel nositi nobenega Trojanca!«

Starec si je hitro spet nadel bojno opravo, ne da bi se zmenil za hude bolečine; bronasta čelada se mu je svetila na glavi, perjanica iz konjske žime mu je vihrala v zraku, v roki je držal snop kopij; bolečina, blaznost in maščevalnost so ga visoko na konju nesle zopet v bitko.

»O da bi Jupiter in Apolon dala,« je vesel vzkliknil Enej, ko je videl, da nasprotnik zopet gre nadenj, »da bi se spet pomeril z menoj!«

S kopjem v dvignjeni desnici mu je hitel nasproti. Mesentius pa mu je zaklical:

»Mar misliš, da me boš še mogel prestrašiti, ko si mi sina iztrgal? Ne bojim se smrti, ni mi mar nobenega boga, umreti hočem, še prej pa ti pošljem tale dar!«

Tako je rekel in vrgel prvo kopje na svojega sovražnika, pa še drugo in tretje in pri tem trikrat jezdil okrog njega. Enej pa je spretno obračal svoj ščit in s svojim zlatim varovalnim orožjem prestregel vsako kopje eno za drugim. Zdaj se je pognal Enej in vrgel svoje kopje sovražnikovemu konju v sence. Zival se je vzpela na zadnje noge, prednja kopita vzdignila v zrak, stresla jezdeca s sebe in se v padcu zvalila nanj. Krik iz obeh vojska se je dvigal do neba. Tedaj je pritekel Enej, potegnill meč iz nožnice in posmehljivo zaklical:

»Kje je zdaj divji Mesentius? Kam se je trmoglavec skrill?«

»Okrutnež!« je vzdihnil padli s tal, »ali me še v smrti zasmehuješ? Saj vendar umiram častne smrti v bitki! Samo za to milost te prosim: privošči mojemu telesu, da ga pokrije zemlja; ti veš, da me obkoljuje divje sovraštvo mojih podložnikov, ki bi najraje izgrebli moje kosti in jih razmetali na vse vetrove. Odvrni njihovo besnost od mene in mi obljubi, da me boš dal pokopati v latinski zemlji zraven mojega sina!«

Tako je rekel in nastavlil vrat sovražnikovemu meču; kri se mu je razlila po orožju in življenje mu je ugasnilo.

Premirje

Jutranja zarja je obsijala bojišče, na katerem so gospodovali Trojanci kot zmagovalci. V spomin na veličastno zmago je Enej dal postaviti na bližnjem griču spomenik zmage. Deblo velikanskega hrasta, ki so mu obsekali veje, so odeli s sijajno bojno opravo vojskovodje Mesentija: na desni strani so obesili krvavo čelado s perjanico, zlomljena knezova kopja in njegov oklep, ki je bil dvanajstkrat zadet in preluknjan; na levi bronasti ščit in meč v slonokošчени nožnici. Trojanski knezi so se gnetli okrog spomenika in Enej je med slovesno molitvijo ves plen posvetil bogū bitk.

Nato so šli vsi proti taboru, kjer je stari Arkadijec Akoites, ki je kot oproda in tovariš spremljal svojega ljubljene ga gojenca, stražil Palantovo truplo; le-to so prenesli v pokrito dvorano taborne trdnjave. Okoli njega je stala množica služabnikov, Trojancev in Trojank z razpuščenimi lasmi. Ko je Enej stopil skozi vrata, so vsi navzoči začeli glasno stokati in se tolči po prsih, in trdnjava je odmevala od tarnanja. Ko je Enej zagledal na blazini Palantovo glavo z bledim obrazom in na mladih prsih zevajočo rano, ki mu jo je zadalo sovražnikovo kopje, so mu privrele solze iz oči in je vzkliknil:

»Nesrečni deček, goljufiva sreča, ki te je tako priliznjeno spremljala, ti ni privoščila, da bi videl kraljestvo, katero si pomagal ustanavljati svojim prijateljem, in bi se kot zmagovalec vrnil v domovino! Tega nisem obljubil tvojemu očetu Euandru, ko me je ob slovesu objel in rekel: ‚Pazi, v boj z bojevitim in trdim ljudstvom greš!‘ — Gorje nam, morda prav zdaj, ko pokopavamo tvoje truplo, opravlja tvoj oče bogovom obljubljeno daritev zate!«

Tako je rekel in zajokal, nato pa ukazal, naj truplo polože na spletene hrastove veje in odneso v tabor. Tam so mladeniča z nosili vred položili na travnato gomilo in je ležal kakor utrgana vijolica ali veneči cvet hijacinte, ki še ni izgubil vse lepote in barvnega sijaja. Enej sam je prinesel dve škrlatni

z zlatom pretkani slavnostni oblačili, ki ju je nekoč Dido sama izvezla; v eno je zavil mladeničevo truplo, drugo pa mu je ovil okrog kodraste glave. Tako okrašenega mrtvega mladeniča so hoteli vrniti njegovemu očetu v Palanteum. Sprevedu so se pridružili ujetniki, konji, otovorjeni z orožjem, Akoites, stari mladeničev služabnik, ki si je v žalosti pulil lase in se s pestmi tolkel po prsih, in naposled Aiton, kraljevičev bojni konj, ki je stopal po bešene glave in pretakal solze kakor človek. Potem so šli knezi Etruščanov in Arkadcev, žalostno spremstvo Trojancev, vsi s povešenim orožjem. Enej je gledal za sprevedom, dokler mu ni izginil izpred oči, zaklical mrtvemu še zadnji pozdrav in se spet vrnil v tabor.

Medtem so iz Latinovega mesta prišli odposlanci z oljčnimi vejicami v roki in milo prosili, naj jim dovolijo, da smejo pokopati trupla svojih padlih rojakov. Enej jim je prav rad uslišal prošnjo in jim prijazno odgovoril:

»Latinci, kaj vas je tako zaslepilo, da ste zavrnilli naše prijateljstvo in se zapletli v to veliko vojno? Vi želite mir za svoje mrtve? Kako rad bi ga dal tudi živim! In prav gotovo bi se nikoli ne približal vaši deželi, če mi Usoda ne bi odkazala tega bivališča. Razen tega se nikakor ne vojskujem z vašim narodom. Ne vaš narod, le vaš kralj je zavrnil zavezništvo z nami in se raje zanesel na Turnovo orožje. Če hoče Turnus s pestjo končati vojno, če nikakor na mara Trojancev v tej deželi, naj se oboroži in se bojuje z menoj kakor mož proti možu. Naj obvelja pravica tistega, ki mu bosta bog in desnica podarila življenje. Zdaj pa pojdite in svoje uboge sodržavljane položite na grmado!«

Ko so odposlanci slišali tako blage besede iz ust trojanskega kneza, so ostrmeli in se molče spogledali. Naposled je spregovoril stari Drances, ki je bil že od nekdanj Turnov sovražnik:

»Trojanski junak, kaj naj bolj občudujem, tvoje vojaške vrline ali tvojo pravičnost? Z vso hvaležnostjo gremo oznanjat besede tvoje dobre volje našemu rodnemu mestu, in če bo mogoče, bomo kralja Latina pomirili s teboj.«

Vsi odposlanci so glasno pritrdjevali njegovemu govoru. Sklenili so premirje za dvanajst dni. Pod varstvom tega premirja so Latinci in Trojanci zdaj neogroženi hodili po gozdnatih hribih; sekali so jesene in smreke, s klini cepili hraste, cedre in bukve; vozovi, z lesom naloženi, so škripali na poti proti mestu Latincev.

Medtem se je glas o Palantovi smrti razširil po vsem Euandrovem mestu, ki je dotlej slišalo in sanjalo samo o zmagah svojega kraljeviča. Neizrekljiva potrnost se je polastila kralja in vseh meščanov. S pogrebnimi plamenicami v rokah so Arkadijci hiteli skozi mestna vrata in vsa pot je bila razsvetljena

od dolgega sprevoda plamenic. Na drugi strani jim je prišla naproti množica Frigijcev, ki so v žalostnem sprevodu nosili truplo.

Ko so arkadijske žene videle sprevod, ki se je bližal mestnim hišam, so z glasnim tarnanjem napolnile vse ulice v mestu. Zdaj tudi kralja Euandra ni mogla več zadržati nobena sila; šel je množici naproti, in ko so nosila postavili na tla, se je vrgel na truplo svojega sina in dal silni bolečini duška z glasnim ihtenjem in s pretrganimi besedami žalosti.

Skupščina Latincev

Trojanci in Latinci so s solzami in žrtvami pokopali svoje mrtve; najglasneje in najdlje pa so žalovali Latinci. Žalujoče matere, vdove, sestre in otroci, oropani svojih očetov, so blodili po mestu, preklinjali vojno in Turnovo zaroko. To razpoloženje je še okrepil Drances, ki jim je zagotavljal, da Enej zahteva samo Turna, da samo njega izziva na dvoboj, ki naj odloči vojno. Na drugi strani so pa tudi Turna vneto branili ljudje, ki so bili nasprotnega mišljenja; njega je krilo mogočno ime kraljice Amate, v očeh ljudstva pa so ga povelečevale njegova lastna slava in priborjene zmage.

Potrlost Latincev je medtem še povečalo sporočilo, ki jim je vzelo vsako upanje. V Spodnji Italiji, v Dauniji, je namreč živel velik grški junak Diomedes, Tideov sin; po vrnitvi iz Troje je bil zaradi spletk svoje nezveste žene pregnan iz svojega kraljestva Arga in se je naselil v Italiji, kjer je ustanovil mesto Argiripo. Takoj v začetku vojne je poslal Turnus k temu staremu sovražniku Trojancev rutulskega junaka Venula, ki mu je sporočil, da so se Trojanci pod vodstvom Eneja, zeta kralja Priama, naselili v deželi Latincev, in da hočejo ustanoviti drugo Trojo. Proti tem osovraženim priseljencem je zahteval Turnus pomoč kralja Diomeda.¹ Sredi razburjenja, ki je nastalo po Palantovi smrti, se je Turnov odposlanec Venulus vrnil iz Diomedove grške naselbine in prinesel neugoden odgovor. Tako je bilo pokopano zadnje upanje starega kralja Latina. Ves zaskrbljen je sklical poglavarje ljudstva k velikemu zborovanju v kraljevski palači, se strašno mrk

¹ O usodi tega slavnega junaka so poročila zelo različna, vendar se ujemajo v glavnem vsa v naslednjem: moral je zapustiti Argos, ker se je njegova žena Aigialeia, Adrastova hči, na Afroditino prigovarjanje izneverila svojemu možu in mu stregla po življenju. Diomedes je potem dolgo blodil po morju, prišel je v Libijo in Iberijo in se naposled naselil v italški deželi Dauniji ob Jadranskem morju, se oženil s hčerko kralja Dauna in ustanovil kraljestvo z glavnim mestom Argiripo. Po smrti so ga v mnogih deželah častili kot polboga, zlasti na Diomedskih otokih (današnji Tremitski otoki, severno od Monte Gargano).

usedel na svoj vladarski prestol in ukazal odposlancu, ki se je vrnil s svojimi spremljevalci, naj poroča.

»Državljani,« je začel Venulus, »videli smo junaka Diomeda in novo mesto Argejcev, ki leži na lepem griču med hrastovimi gozdovi garganske gore. Ko smo mu povedali ime in domovino, mu izročili krasna darila in mu povedali, kdo je prišel z vojsko nad nas, nam je veliki knez odgovoril s prijaznim obrazom: ‚O, vi srečna ljudstva Ausonije, vi, ki živite v varstvu dobrega Saturna, kakšna usoda tudi vas vznemirja? Mi, ki smo Trojo premagali, smo najbednejši med vsemi smrtniki! Samemu Priamu bi se morali smiliti, ko bi videl, kako hudo se moramo pokoriti za svojo objestnost. Lokrijec Aias je našel svoj grob v morju; Agamemnon je bil ubit v lastni hiši; Menelaos se potika po Egiptu; Odisej je trepetal pred Kiklopi. Tudi meni bogovi niso privoščili vrnitve v domovino, a raje o tem ne pripovedujem! Nisem več človek sreče, odkar sem si upal, da sem v boju ranil nesmrtno Venero! Zato me nikar ne nagovarjajte, da bi se zapletel v nove boje! Odkar je Troja padla, nisem več sovražnik Trojancev in se tudi nič rad ne spominjam zla, ki sem jim ga prizadejal. Darila, ki ste mi jih od doma prinesli, dajte Eneju! V boju sem se z njim pomeril, pa mi verjemite, da je to silen mož, če se s svojim ščitom vzpne in zavihti kopje. Ko bi po Hektorjevi smrti imela Troja še dva taka moža, ne bi svet imel kaj pripovedovati o naši zmagi. Zato mu ponudite roko v spravo in mir, dokler je še čas.‘«

Ko je Venulus končal svoje poročilo, je v ljudski skupščini nastalo mrmranje in bucanje, kakor če hudournik šumi skozi skalovje. Ko so nemirne ustnice naposled utihnile, je spregovoril kralj Latinus s svojega visokega prestola:

»V nesrečno vojsko smo se zapletli, državljani, v vojsko z nepremagljivimi možmi, z božanskim rodом. Zato si vzemite k srcu, kar vam hočem razglasiti. Nedaleč od Tibere, proti zahodu, imam staro ozemlje, ki ga obdelujejo Rutulci in Aurunki in na njem pasejo svoje črede, obdano je pa s hribi, kjer rastejo smrekovi gozdovi. To ozemlje bom prepustil Trojancem in jih sprejel kot svoje sodržavljane; tam naj se naselijo in ustanove obljubljenое mesto. Če pa bi radi poiskali kakšno drugo deželo, bodo dobili od nas brona, gradiva za ladje in delavcev, da bodo zgradili in opremili dvajset ladij veslač. Razen tega naj gre na pot sto odposlancev iz najplemenitejših latinskih rodov z mirovnimi vejicami v rokah in naj jim nese zlata, slonove kosti, plašč in prestol kot znamenje kraljestva.«

Tedaj je v skupščini vstal stari Drances, bogat, zgovoren mož, četudi ne več junak v boju, ki je že dolgo nevoščljivo gledal Turnovo slavo, in zaklical:

»Odlični kralj, samo nekaj še manjka! K prelepim darilom, ki jih uka-
zuješ poslati Trojancem, bi bilo treba dodati še roko tvoje hčere Lavinie,
in tako z večno zavezo zapečatiš mir!«

To je razkačilo Turna, ki se je ravno vrnil iz rodnega mesta in se pomešal
med zbrane v skupščini. Globoko je zajel sapo, nato pa zaklical:

»O, Drances, kadarkoli vojna zahteva pesti, ti prihajaš z jezikom! Zdaj
pa ni čas, da bi zborišče polnili z besedami; sovražniki obkoljujejo naše mesto,
boriti se bo treba! Kaj nam bosta pomagala Aitolijec Diomedes in njegovo
novo mesto, če tega ne zmore naša lastna pest, če tega ne zmore Lacij in
vsa volščanska dežela, ki se je vzdignila za nas? Če pa gre samo za mojo
dušo, sem vam jo že davno daroval; če je res, da Enej samo mene izziva:
jaz sem Turnus, pa naj me najde!«

Vtem ko so se Latinci tako prepirali o položaju svojega kraljestva, se
je bližal Enej z vsem svojim spremstvom, in nenadoma se je raznesla po
palači novica, da Trojanci in Etruščani prihajajo od reke Tibere sèm.

Nova bitka. Kamila pade

Skupščina se je razšla, iz mesta je vse hitelo na obzidje. Mestna vrata
so utrdili z okopi, nakopičili so kamenja, zabili kole v tla, bojni rog je za-
trobil, matere in možje so se v pisanih vrstah postavili na obzidje. Na viso-
kem vozu se je peljala skozi množico žena kraljica Amata in zraven nje
hčerka Lavinia, ki je bila vzrok tolikšnega trpljenja, in upirala svoje lepe
oči v tla; kraljica se je peljala proti mestni trdnjavi, da bi tam v Minervinem
svetišču molila in opravila daritev.

Turnus se je medtem hitro oborožil za boj. Kmalu je bil v luskinastem
bronastem oklepu, obul si je zlate golenice in pripasal meč. Potem si je po-
sadiral zlato čelado na glavo in hitel s kraljevske trdnjave; lesketal se je od
glave do peta in veselo vriskal v upanju na zmago. Pred mestnimi vrati
ga je srečala Kamila, ki je bila na čelu četi Volščanov. Ko je deviška kraljica
zagledala junaka, je skočila s konja in za njo ves oddelek konjenice. Nato
je rekla rutulskemu knezu:

»Turnus, če je tako, da se tisti, ki je močan, po pravici lahko zanese sam
nase, ti obljubljam danes, da se bom sama s svojimi volščanskimi konjeniki
vrgla na Enejeve čete, da jih premagam.«

Taka ponudba je bila Turnu dobrodošla.

»Ta pogum, junaška devica,« ji je odgovoril, »te povzdiguje visoko nad
tvoj spol in v zbor mož. Odslej bova skupaj opravljala vse vojaške zadeve.

Moji ogleduhi mi sporočajo, da je Enej vso svojo lahko konjenico poslal naprej, sam pa se s težko oboroženo vojsko čez gorske grebene bliža mestu. Tam mu v soteski sredi gozdov pripravim zasedo in oba vhoda v sotesko zastražim z vojščaki. Ti pa boš s svojo konjenico pričakala etruščanske konjenike, in dajem ti še junaka Mesapa z latinskimi oddelki konjenice. Vrhovno poveljstvo pa zaupam tebi, devica, ki ti ni enake!»

Po teh odredbah je šel Turnus svojo pot. Skoz ozko dolino z mnogimi ovinki, katero je z obeh strani zapirala mračna gorska stena, porasla z drevjem, je šla ozka steza. Zgoraj, prav na vrhu gore, je bila med gozdovi skrita ravnina, kjer je bilo mogoče postaviti varno zasedo in od koder je bilo mogoče napadati z leve ali z desne ali z višine valiti skale v dolino. Tja je krenil Turnus s svojimi četami in se utaboril na višini in v globelih.

Medtem ko se je to dogajalo, so se Trojanci in njihovi etruščanski zavezniki z oddelki konjenice čedalje bolj bližali mestnemu obzidju. Konji so prhali po ravnini, železna setev kopij je štrlela v zrak. Njim nasproti so šli Latinci, Mesapus s Katilom in Korasom,¹ in volščanska konjenica pod poveljstvom Kamile. Ko sta se vojski približali na met kopja, sta za trenutek obstali, nato pa nenadoma s krikom udarili druga proti drugi; jezdec so spodbodli konje in od vseh strani so letela kopja in puščice kakor snežinke, da je bilo ozračje čisto zatemnjeno. Kakor hitro so se sovražne čete začele bojevati s kopji, je bojna vrsta Latincev začela omahovati; kmalu so vrgli ščite na hrbet in obrnili konje proti mestu. Vendar je bil njihov beg samo hlinjen: brž ko so prišli do mestnega obzidja, so se spet obrnili in se kakor oseka, ko prehaja v plimo, vrgli z obnovljenim bojnim krikom na zasledujoče Etruščane, ki so se zdaj spet umikali. To se je ponovilo dvakrat, in šele tretjič je prišlo do prave bitke, kjer sta se obe vojski pomešali med seboj in so se bojevali mož proti možu.

Sredi moritve je vriskala od veselja Volščanka Kamila, oblečena in prepasana kakor Amazonka, in je zdaj streljala z lokom, zdaj metala kopja, zdaj spet zgrabila bojno sekiro, na plečih pa so ji rožljale puščice v zlatega tulu. Tudi če je kdaj obrnila svojega konja in umikajoč se zdirjala čez bojišče, je vendar še obračala lok nazaj in na begu streljala puščice. Obkrožalo jo je izbrano spremstvo hrabrih mladenk: Larina, Tula in Tarpeia, ki si jih je sama izbrala za tovarišice in ki so bile v miru in v vojni njene zveste spremljevalke. Mnogo Frigijcev je padlo, zadetih od njenih kopij in bojne sekire. Naposled se je v boju srečal z njo tudi eden najhrabrejših Apenincev, bojeviti

¹ Katilus, Koras in Tiburtus, vnuki slavnega vedeža Amfíaraja, so zgradili mesto Tibur v Laciju.

Aunov sin, Ligurec, ravno ko je drznemu Arsilohu skozi čelado razklala glavo. Pogled na strašno žensko ga je prestrašil, ko pa je videl, da se boju ne more več izogniti niti zavrniti sovražnice, ki je pritiskala nanj, si je izmislil novo zvijačo in zaklical:

»Ali je to res že nekaj tako velikega, če se ženska zaupa hrabremu konju! Nehaj s tem beganjem in izmikanjem, stopi s konja, pa se na ravnih tleh poskusi spoprijeti z menoj, potem bomo videli, koliko je vredna tvoja prazna hvala!«

Te besede so devico zbodle v srce; prepustila je konja svoji najbližji tovarišici in se samo z mečem in ščitom oborožena pripravila na enaki boj na tleh z mladeničem. Mladenič pa si je mislil, da mu je tako prevara uspela in ni razjahal, marveč je z ostrogo izpodbodel konja, ga obrnil in pognal v beg.

»Goljuf!« je zaklicala junakinja, ko ga je videla bežati, »zaman si se zatekel k spretnostim svoje domovine, in tvoja zvijača te ne bo vrnila k prebrisanemu Aunu!«

Hkrati je v krilatih sandalah stekla pred konja, ga prijela za vajeti in jezdecu zasadila spredaj meč v telo.

A tudi na nasprotni strani je vstal silen junak, etruščanski kralj Tarhon. Jezdil je na konju in hitro gnal pred seboj čete, ki so se umikale, hvalil svoje ljudi s spodbujajočimi klici, klical vsakega po imenu in odbite hrabil k novemu boju; brez strahu pred smrtjo je pognal svojega konja v sredo boja. Tam je naletel na Venula, se zapodil proti njemu, ga potegnil s konja, ga z desnico objel okrog pasu in ga na svojem konju odnesel.

S krikom in vikom so začudeni Latinci gledali za dirjajočim jezdecem, ki je v teku odlomil ost svojega kopja in skušal z njo sovražnika smrtno raniti skozi spahe njegovega oklepa. Venulus pa se je ubranil sunka, držeč roko pred grlom. Bilo je videti, kakor če orel nese ujeto kačo po zraku: krvava žival se zvija, se poganja čedalje više in sika; ptica pa ne izpusti plena iz krivega kljuna in bije s perutmi po zraku. Etruščani so sledili sreči in zgledu svojega voditelja in spet pogumneje napadali.

Tudi Kamila je v vrstah Etruščanov našla drznega nasprotnika. Junak Aruns je s svojim kopjem plesal okoli urne Amazonke in se ni premaknil od nje, pa naj jo je njena besnost gnala kamorkoli po bojišču. Zdaj se je ravno podila za Hloreom, frigijskim duhovnikom boginje Kibebe, ki se mu je luskinast, z zlatom prepleten bronasti oklep prilegal na telo kakor pernato oblačilo; čez oklep je nosil ogrinjalo iz temnega škrlata, na glavi se mu je svetila zlata čelada, zlat tul mu je žvenketal na ramali, in z loka je prožil najostrejše puščice. Njegova nenavadna, tuja bojna oprema je v volščanski

devici zbudila pohlep, da je preganjala Frigijca, bodisi da bi trojansko orožje kot vojni plen obesila v kakem italskem svetišču, bodisi da bi se sama ponášala z uplenjenim zlatom. Tako sta jo zamikala sovražnik in njegova bojna oprema, da je Arunta izpustila izpred oči; ta je molil k Apolonu, naj z zavezniškega orožja izbriše sramoto in naj ne dovoli, da bi tudi njega premagala ženska, nato pa se je nenadoma pognal in vrgel kopje. Apolon je pokimal in uslišal mladeniču prošnjo. Volščani, ki so se bojevali tam blizu, so slišali žvižganje kopja in z očmi iskali svojo kraljico. Ona sama pa še mislila ni na nevarnost, dokler se ji ni kopje zapičilo v prsi in ji je deviška kri brizgnila iz rane. Prestrašene so prihitele njene spremljevalke in gospodarico prestregle v naročje. Aruns pa, ki se je svojega dejanja nekako prestrašil, je zbežal, tresoč se od veselja in strahu. Tako se umakne volk, ki je zadavil pastirja, stisne rep med noge in zbeži v gozd, še preden ga preženo puščice. Prav tako se je potulil Aruns, hitro zbežal in se pomešal med konjenike. Kamila pa je umirajoč iz rane vlekla železo, katerega ost se ji je zarila globoko med rebra; oči so ji ugašale, rožnata lica bledela. Komaj je še dihala, ko je rekla svoji najljubši tovarišici Aki:

»Beži, ljuba moja, in nesi Turnu moja zadnja povelja, kajti okrog mene postaja vse temno! Odslej naj on vodi boj in brani mesto pred Trojanji!«

Tako je rekla, izpustila vajeti in, še zmerom nerada, zdrknila s konja na tla, nagnila glavo in vrat in umrla.

Volščani so zagnali obupen krik, ko so videli, da je Kamila umrla; po njeni smrti se je boj še bolj razbesnel. Zdaj je tudi Kamilinega morilca, Etruščana Arunta, zadela puščica, ki jo je izstrelila nevidna roka; to je bil Dianin strel, ki je maščevala smrt svoje ljubljene lovke. Prijatelji ubitega junaka pa so prek njegovega trupla hiteli v boj in on je pozabljen obležal v prahu.

Po smrti poveljnice Kamile je najprej začela bežati njena konjenica, za njo pa še Rutuli. Vsi so bežali z odpetimi loki in podili konje po ravnini. Črn oblak prahu se je valil proti mestnemu obzidju; z vrha obzidja se je zaslišalo tarnanje mater, njih jok in stok sta se dvigala pod nebo. In skoro hkrati s sovražniki so do mestnih vrat prispele čete, ki so šle za njimi, in med strašnim klanjem so zmagovalci vdrli v mesto. Na drugih krajih so obupani meščani zaprli vrata pred begunci, tako da so ti ostali zunaj med sovražniki; pred vrati so jih pobila kopja zmagovalcev.

Medtem je strašna novica prišla tudi do Turna v temno gozdno dolino, kajti Aka ga je poiskala v njegovi zasedi in mu prinesla zanesljivo sporočilo o smrti svoje gospodarice in o izgubljeni bitki. V dno duše nesrečen od jeze

in bolečine je Turnus takoj pohitel iz zasede v gozdu in se spustil v ravnino. Komaj je zapustil svoje skrivališče, že je Enej s svojimi brezskrbno hitel z gorovja v dolino, kmalu prodril iz temnega gozda in se prikazal na ravnini pred mestom. Tam je videl Turnovo vojsko, ki se je pomikala pred njim. Tudi Turnus je slišal korakajočo vojsko in prhanje konj za hrbtni; ko se je obrnil, je takoj spoznal srditega Eneja in se v bojni vrsti postavil proti njemu. Ko bi ne bilo sonce že zahajalo, bi se bili obe vojski spopadli v odločilni bitki.

Pogajanja. Poskušen dvoboj. Prelomitev miru

Enej zavratno ranjen

Ko je Turnus videl, da Latinci, ki jih je sovražnik ponižal, samo še vanj upirajo oči, kot bi ga hoteli spomniti njegove obljube, je zardel od sramu, srce pa mu je v prsih ponosneje utripalo. Kakor se ranjeni lev znova resno postavi v bran, veselo stresa košato grivo in zlomi lovčevu kopje, ki se mu je zapichilo v telo, pri tem pa škriplje s krvavimi zobmi, tako je v plemenitem mladeniču znova vzplamenela vihravost. Stopil je pred svojega tasta Latina in rekel:

»Jaz ne bom zakrivil odlašanja, če le strahopetni Trojanci ne bodo prelomili dane besede! Daj pripraviti daritvene živali, oče, in skleni dogovor! Ali bo moja roka še danes poslala aziatskega pribežnika v Orkus in maščevala našo sramoto ali pa bo mene prebodel njegov meč in bo tvojo hčer Lavinio odpeljal kot ženo na svoj dom.«

Z mirnim srcem mu je odgovoril Latinus:

»Čim bolj s svojo uporno hrabrostjo vse prekašaj, plemeniti mladenič, tem bolj je moja dolžnost, da ti svetujem in skrbno pretehtam vsa naključja usode! Od svojega očeta Dauna¹ imaš veliko kraljestvo, ki si mu z osvajanjem priključil še nekaj mest. Zlato in ljubezen ti bo dal Latinus. Lacij ima še dosti drugih nevest, ki so tudi uglednega rodu. Dovolj, da ti povem vso resnico, naj bi bila zate še tako boleča! Da bi dal svojo hčer kateremu izmed prejšnjih snubcev, pred tem so me svarili bogovi in ljudje; tebi na ljubo sem zaradi sorodstva in zaradi solza svoje žene premagal vse dvome, te vzela za zeta in se zapletel v to nesrečno vojno. Našo usodo vidiš. Ti edini si miru v napoto. Odreci se moji hčeri in ne zahtevaj od mene, da bi šele dvomljivi

¹ Glej opombo na str. 759.

izid dvoboja odločil to, kar mi lahko takoj z vso gotovostjo nudiš! Misli na nestanovitno vojno srečo! Usmili se tudi svojega priletnega očeta, ki ga v tvojem rojstnem mestu Ardeji razjeda žalost za teboj.«

Toda nobene besede niso mogle pregovoriti Rutulca, nasprotno, ta pohlevni govor ga je še bolj razkačil. Niti prošnje, solze in kraljičini objemi mu niso ganili srca. Zdaj je naposled prihitela še njegova nevesta Lavinia, ki jo je prestrašilo tarnanje njene matere. Solze so ji tekale po vročih licih in sramežljivost ji je pognala kri v obraz. Kakor če bi se čez slonovo kost razlil škrlat, kakor če na snežno bele lilije pade odsev rdečih rož, tako so se sprehajale barve na njenem dekliskem obrazu. Turnus je uprl oči v svojo ljubljenko in misli so se mu za trenutek zmedle; toda upanje, da bo osovraženega tekmeca premagal, ga je še bolj podžgalo k boju. Obrnil se je h kraljici in rekel:

»Mati, prosim te, ne preganjaj me s svojimi solzami, s svojo tesnobno slutnjo! Turnus nima več izbire!«

Nato je poklical enega izmed sobojevnikov in mu rekel:

»Ti, Idmon, pohiti k trojanskemu poveljniku in mu sporoči besedo, ki je ne bo vesel. Jutri naj ne vodi svojih Trojancev v boj, kakor tudi jaz ne bom svojih Rutulcev. Vojski naj se odpočijeta in se vzdržita vsakega boja, midva pa bova, brž ko sonce vzide, s svojo krvjo odločila vojno; samo tako naj bojišče odloči, komu naj pripade Lavinia kot žena.«

Turnus se je vrnil na dvor in si dal priversti svoje kakor sneg bele in kakor veter hitre konje, si nadel bojno opravo, pograbil nepremagljivo kopje, se igral z njim, kot da se vadi, in zaobračal oči. Enej je bil zadovoljen s sporočilom rutulskega kneza in se oborožil s svojim božanskim orožjem.

Komaj so prvi sončni žarki obsijali gorske vrhove, že so Rutuli in Trojanci pred zidovi mogočnega latinskega mesta merili bojišče za dvoboj svojih poveljnikov in na sredi skupnim bogovom postavili žrtvenike iz ruše. Nato so prinesli vodo in ogenj za žrtev, vence za duhovnike, živali in žrtvene potrebščine. Potem se je vse italsko ljudstvo usulo skozi mestna vrata; z druge strani je prihitela zavezniška vojska Trojancev in Etruskov. Na dano znamenje se je vsak umaknil na svoj prostor, in veliko polje je ostalo prazno za dvoboj. Vojščaki so zapičili kopja v zemljo in ščite prislonili nanja. Iz mesta je zdaj drlo tudi še neoboroženo ljudstvo, celo slabotne matere in sključeni starci. Znotraj mesta so gledalci zasedli stolpe in strehe in tudi na najvišjih mestnih vratih je sedelo dosti radovednežev.

Zdaj so prihajali kralji. Latinus se je pripeljal na razkošni četverovpregi, na čelu se mu je svetil diadem z dvanajstimi zlatimi žarki v znamenje, da

izid dvoboja odločil to, kar mi lahko takoj z vso gotovostjo nudiš! Misli na nestanovitno vojno srečo! Usmili se tudi svojega priletnega očeta, ki ga v tvojem rojstnem mestu Ardeji razjeda žalost za teboj.«

Toda nobene besede niso mogle pregovoriti Rutulca, nasprotno, ta pohlevni govor ga je še bolj razkačil. Niti prošnje, solze in kraljičini objemi mu niso ganili srca. Zdaj je naposled prihitela še njegova nevesta Lavinia, ki jo je prestrašilo tarnanje njene matere. Solze so ji tekale po vročih licih in sramežljivost ji je pognala kri v obraz. Kakor če bi se čez slonovo kost razlil škrlat, kakor če na snežno bele lilije pade odsev rdečih rož, tako so se sprehajale barve na njenem dekliskem obrazu. Turnus je uprl oči v svojo ljubljenko in misli so se mu za trenutek zmedle; toda upanje, da bo osovražnega tekmeca premagal, ga je še bolj podžgalo k boju. Obrnil se je h kraljici in rekel:

»Mati, prosim te, ne preganjaj me s svojimi solzami, s svojo tesnobno slutnjo! Turnus nima več izbire!«

Nato je poklical enega izmed sobojevnikov in mu rekel:

»Ti, Idmon, pohiti k trojanskemu poveljniku in mu sporoči besedo, ki je ne bo vesel. Jutri naj ne vodi svojih Trojancev v boj, kakor tudi jaz ne bom svojih Rutulcev. Vojski naj se odpočijeta in se vzdržita vsakega boja, midva pa bova, brž ko sonce vzide, s svojo krvjo odločila vojno; samo tako naj bojišče odloči, komu naj pripade Lavinia kot žena.«

Turnus se je vrnil na dvor in si dal priversti svoje kakor sneg bele in kakor veter hitre konje, si nadel bojno opravo, pograbil nepremagljivo kopje, se igral z njim, kot da se vadi, in zaobračal oči. Enej je bil zadovoljen s sporočilom rutulskega kneza in se oborožil s svojim božanskim orožjem.

Komaj so prvi sončni žarki obsijali gorske vrhove, že so Rutuli in Trojanci pred zidovi mogočnega latinskega mesta merili bojišče za dvoboj svojih poveljnikov in na sredi skupnim bogovom postavili žrtvenike iz ruše. Nato so prinesli vodo in ogenj za žrtev, vence za duhovnike, živali in žrtvene potrebščine. Potem se je vse italsko ljudstvo usulo skozi mestna vrata; z druge strani je prihitela zavezniška vojska Trojancev in Etruskov. Na dano znamenje se je vsak umaknil na svoj prostor, in veliko polje je ostalo prazno za dvoboj. Vojščaki so zapičili kopja v zemljo in ščite prislonili nanja. Iz mesta je zdaj drlo tudi še neoboroženo ljudstvo, celo slabotne matere in ključeni starci. Znotraj mesta so gledalci zasedli stolpe in strehe in tudi na najvišjih mestnih vratih je sedelo dosti radovednežev.

Zdaj so prihajali kralji. Latinus se je pripeljal na razkošni četverovpregi, na čelu se mu je svetil diadem z dvanajstimi zlatimi žarki v znamenje, da

je potomec sončnega boga.¹ Turnus se je pripeljal z dvovprego belih konj, vihteč dve kopji v roki. Na drugi strani je iz trojanskega tabora prihitel Enej in njegova bojna oprema s ščitom se je lesketala kakor zvezde na nebu; zraven njega je šel Askanius, njegov krepki, doraščajoči sin. Nato je duhovnik v beli obleki prinesel ščetinastega prašička in še ne striženo jagnje, in obe živali postavil pred žrtvenika, na katerih je gorel ogenj. Knezi so se z obrazom obrnili proti soncu, ki je ravno vzšlo, žrtveni živali potresli z osoljeno moko, jima z jeklom ostrigli teme in izlili pitno daritev na žrtvenika. Zdaj sta na eni strani Enej, na drugi Latinus slovesno molila in s prisego potrdila dogovor: če bo Enej premagan, bodo Trojanci pod Julovim vodstvom takoj zapustili Lacij in se umaknili v Euandrovo mesto Palanteum; če pa bo Enej zmagal, se bodo Italci in Trojanci, vsako ljudstvo svobodno in samostojno, združili, Latinus bo vladal, Enej pa bo dobil kraljevo hčer in zgradil sebi in svojemu ljudstvu mesto, ki ga bo po Lavinii imenoval Lavinium.

Rutulom se je zdel boj že dolgo necnak; njihova srca so nestrpno utripala in izid boja se jim je zdel zaradi očitne premoči junaka Eneja zelo negotov. Skrb se jim je še povečala, ko so videli svojega voditelja Turna, kako bled, upadlih lic molče stopa naprej in s pobešeno glavo stoji pred žrtvenikom. Njegova sestra Juturna je vse to opazila; kot nesmrtna nimfa se je takoj spremenila v junaka Kamerta, ki je zaradi svojih mogočnih prednikov in lastnih junaštev imel pri rutulskem ljudstvu velik ugled, in se pomešala med vojsko.

»Rutulci,« je šepetala, »ali vas ni sram, da se za vas mnoge bojevite može, ki se znate tako dobro bojevati, eno samo življenje žrtvuje smrti? Ali morda s svojimi močmi nismo kos našim nasprotnikom? Le preštejte Trojance, Arkadijce in Etruščane, pa boste videli, če bi se hoteli bojevati mož proti možu, da bi komaj vsak izmed nas Rutulcev in Latincev našel svojega nasprotnika! Turnus se bo seveda slavno dvignil k bogovom, če pade, saj se jim ob njihovem žrtveniku posvečuje, mi bomo pa izgubili svojo domovino, da bomo služili oholim nasilnežem. In prav nam je! Zakaj smo tako brezbržno sedeli tu v travi, ko bi se mogli bojevati!«

Tako je govorila Juturna in storila še več. Poslala je Italcem nesmiselno, a vendar ugodno znamenje z neba. Jupitrov orel je priplaval skozi svetli eter, preplašil ptice na bregovih, da so zletele na reko, nato se pa nenadoma spustil na valove in s kremplji zgrabil najlepšega laboda. Rutulci so začudeni gledali

¹ O Latinovem rodu so ohranjena nasprotujoča si izročila; v splošnem ga razglašajo za sina Fauna (gl. str. 755) in nimfe Marike; Marika pa naj bi bila hči sonca (Helia).

je potomec sončnega boga.¹ Turnus se je pripeljal z dvovprego belih konj, vihteč dve kopji v roki. Na drugi strani je iz trojanskega tabora prihitel Enej in njegova bojna oprema s ščitom se je lesketala kakor zvezde na nebu; zraven njega je šel Askanius, njegov krepki, doraščajoči sin. Nato je duhovnik v beli obleki prinesel ščetinastega prašička in še ne striženo jagnje, in obe živali postavil pred žrtvenika, na katerih je gorel ogenj. Knezi so se z obrazom obrnili proti soncu, ki je ravno vzšlo, žrtveni živali potresli z osoljeno moko, jima z jeklom ostrigli teme in izlili pitno daritev na žrtvenika. Zdaj sta na eni strani Enej, na drugi Latinus slovesno molila in s prisego potrdila dogovor: če bo Enej premagan, bodo Trojanci pod Julovim vodstvom takoj zapustili Lacij in se umaknili v Euandrovo mesto Palanteum; če pa bo Enej zmagal, se bodo Italci in Trojanci, vsako ljudstvo svobodno in samostojno, združili, Latinus bo vladal, Enej pa bo dobil kraljevo hčer in zgradil sebi in svojemu ljudstvu mesto, ki ga bo po Lavinii imenoval Lavinium.

Rutulom se je zdel boj že dolgo neenak; njihova srca so nestrpno utripala in izid boja se jim je zdel zaradi očitne premoči junaka Eneja zelo negotov. Skrb se jim je še povečala, ko so videli svojega voditelja Turna, kako blede, upadlih lic molče stopa naprej in s pobešeno glavo stoji pred žrtvenikom. Njegova sestra Juturna je vse to opazila; kot nesmrtna nimfa se je takoj spremenila v junaka Kamerta, ki je zaradi svojih mogočnih prednikov in lastnih junaštev imel pri rutulskem ljudstvu velik ugled, in se pomešala med vojsko.

»Rutulci,« je šepetala, »ali vas ni sram, da se za vas mnoge bojevite može, ki se znate tako dobro bojevati, eno samo življenje žrtvuje smrti? Ali morda s svojimi močmi nismo kos našim nasprotnikom? Le preštejte Trojance, Arkadijce in Etruščane, pa boste videli, če bi se hoteli bojevati mož proti možu, da bi komaj vsak izmed nas Rutulcev in Latincev našel svojega nasprotnika! Turnus se bo seveda slavno dvignil k bogovom, če pade, saj se jim ob njihovem žrtveniku posvečuje, mi bomo pa izgubili svojo domovino, da bomo služili oholim nasilnežem. In prav nam je! Zakaj smo tako brezbrizno sedeli tu v travi, ko bi se mogli bojevati!«

Tako je govorila Juturna in storila še več. Poslala je Italcem nesmiselno, a vendar ugodno znamenje z neba. Jupitrov orel je priplaval skozi svetli eter, preplašil ptice na bregovih, da so zletele na reko, nato se pa nenadoma spustil na valove in s kremplji zgrabil najlepšega laboda. Rutulci so začudeni gledali

¹ O Latinovem rodu so ohranjena nasprotujoča si izročila; v splošnem ga razglašajo za sina Fauna (gl. str. 755) in nimfe Marike; Marika pa naj bi bila hči sonca (Helia).

proti nebu, kjer so se razkropljene in bežeče ptice nenadoma strnile v jato, ki je zatemnila nebo, se obrnile in se pognale za svojim sovražnikom orlom, ki se je s plenom dvigal visoko pod nebesni svod, dokler ni prisiljen od premoči in upehan od bremena izpustil plena iz krempljev, da je padel v reko, nato pa spet poletel v višave in izginil v oblakih. Rutulci in Latinci so to znamenje pozdravili z radostnim vzklikanjem, zgrabili za meče in poslušali svojega vedeža Tolumnia, ki jim je razlagal to kot ugoden namig, in jih pozval, naj zgrabijo za orožje. Hkrati je sam prvi vrgel kopje na sovražnike, ki so stali nasproti, da je zažvižgalo po zraku. Nastal je hrup in zmeda v vseh vrstah, vsa srca so se vznemirila. Na nasprotni strani je namreč stalo devet lepih, postavnih bratov, sinov Arkadijca Gilipa in edine plemenite etruščanske matere. Enemu izmed teh krasnih mladeničev je Tolumniovo kopje tik ob pasni zaponki predrlo trebuh, da se je zvrnil v pesek. Osem bratov padlega mladeniča je bolečina zaradi bratove smrti tako razkačila, da so zavihтели kopja in potegnili meče, nanje pa se je vrgla rutulska vojska. Zdaj so planili vsi Arkadci, Trojanci in Etruščani; v gneči so razkopali žrtvenike, vihar puščic je preletel zrak, usula se je železna toča kopij. Latinus sam je prisiljen pobegniti s kipi bogov, ker je bil prelomljen dogovor; nekateri so zapregli svoje vozove, drugi so zajahali konje, tretji so se z golimi meči vrgli v boj. Začelo se je strašno klanje.

Enej je nezavarovano desnico stegnil proti nebu, gologlav skočil med svoje ljudi in zaklical:

»Kam drvite, prijatelji? Kakšen razdor je nenadoma nastal? Brzdajte vendar svojo jezo: dogovor je potrjen, pogoji določeni. Kdo brani nama voditeljema, da se spoprimeva v boju?«

Ko je še govoril, je prižvižgala puščica, ki jo je izstrelila neznana roka, in junak je ranjen moral zapustiti bojišče.

Ko je Turnus videl, da je Enej svoje mesto zapustil in je med trojanskimi voditelji nastala zmeda, je zahteval konje in orožje, skočil na voz, se pognal v bitko in s svojimi kopji pustošil med sovražniki ali jih gazil pod svojim vozom. Ko je tako na bojišču kopicil truplo na truplo, sta Mnesteus in Ahates v Askanijevem spremstvu pripeljala ranjenega Eneja nazaj v tabor; Enej je krvavel in se pri vsakem koraku opiral na kopje. Zaman se je trudil, da bi puščico, ki se mu je zapičila v telo, izvlekel ob zalomljenem ročaju iz trstike, pa je zahteval, naj mu rano izrežejo. Prišel je zdravnik Japis; naslonjen na kopje je junak stal pred njim napremično, okrog njega pa so bili zbrani njegovi tovariši in so jokali. Stari Japis, izkušen v zdravilstvu, ni hotel uporabiti nasilnega sredstva, temveč je skušal z zdravilnimi zelišči razrahljati

puščico v rani, jo nato zgrabil s kleščami prijemalkami in z roko premikal njen ročaj. Vendar je pri vsej svoji spretnosti in umetnosti ni mogel izdreti. Medtem ko se je zaman trudil, so že zagledali oblak prahu, ki so ga dvigali sovražni konjeniki, kopja so že na gosto padala v tabor in vpitje bojevnikov je prihajalo čedalje bliže.

Enej ozdravljen. Nova bitka. Naskok na mesto

Zdaj se je Veneri zasmilil njen ogroženi sin. Na gori Idi na otoku Kreti je natrgala čudovito zdravilno zelišče diktamnun¹ s sočnimi listi in škrlatnimi cvetovi; zavita v gost oblak je skrivaj prinesla zelišče v tabor in skrivaj, ne da bi kdo videl, nakapala njegovega soka v kotel, v katerem so se kuhale zdravnikove zdravilne zeli; primešala je še nekaj kapljic ambrozije in dišечеgega zelišča panakeje.²

Ranocelnik Japis ni prav nič slutil o pomoči boginje, ko pa je vnovič izpral rano s svojim zeliščnim sokom, je bolečina v trenutku izginila iz Enejevega telesa, kri se je ustavila in globoko v rani kar presahnila, rana sama se je začela zapirati in celiti in zaraslo meso je samo izrinilo tujek. Enej je čutil, da je ozdravljen in da se mu moči vračajo.

»Kaj se še obotavljate?« je veselo vzkliknil ranocelnik. »Brž prinesite junaku orožje! To se ni zgodilo po človeški moči ne po zakonih zdravniške umetnosti; to je storil nekdo, ki je višji od mene in te priganja k večjim junaštvom, kralj!«

Enej, ki je strašno hrepenel po boju, si je brž nadel golenjake in oklep; jezil se je zaradi nepotrebne obotavljanja in bil je vesel, da ima spet čelado na glavi in kopje v rokah. Ko si je nadel vso bojno opremo, je objel sina Askania, ga pobožal in poljubil, nato pa rekel:

»Uči se od mene hrabrosti, sinko, in prave vztrajnosti, sreče se pa uči od drugih!«

Zdaj je silni junak v lesketajoči se bojni opremi pohitel skozi taborna vrata; Anteus in Mnesteus s številno četo konjenikov sta pritislila za njim; vsa vojska je drvela iz tabora in oblak prahu je Turnu oznanjal njen приход. Hladen srh mu je spreletel kosti in mozeg. Tudi njegova sestra Juturna se je z njim vred stresla od strahu in se pognala v beg; kmalu je trojanski junak

¹ Diktamnun: po gori Dikte na Kreti imenovano zdravilno zelišče, ki so mu pripisovali moč, da izrine zalomljene konice puščic iz rane.

² Grška beseda: sredstvo, ki zdravi vse bolezni.

kakor vihra besnel v bitki. Zdaj je padel tudi vedež Tolumnius, ki je prvi vrgel kopje med sovražne vrste.

Polboginja Juturna je na begu odrinila Metiska, voznika svojega brata, s sedeža, v njegovi podobi skočila k obotavljajočemu se bratu na voz, pograbila vajeti in kakor lastovka švigala sem ter tja skozi sovražne vrste, se pokazala z njim zdaj tu, zdaj tam, da ga nihče ni mogel dohiteti in se spustiti z njim v boj.

»Ha,« je vzkliknil Enej in jezno stresal kopje, »takole mi zbežiš, strahopetec? A te bom že še ujel in te poplašal!«

Na vseh potih, na vseh ovinkih in zavinkih je sledil njegovemu vozu, za katerim se je vrtinčil oblak prahu, in ga od daleč skozi raztepeno sovražno konjenico pozival na boj. Kadarkoli pa se jima je približal, je Juturna, ki je znala odlično voditi vajetne konje, brž zavila v stran, zdaj na levo, zdaj na desno, potem konje spet spustila, da so dirjali naprej kakor veter, ki ga noben nesmrtnik ne more ujeti; tako je polagoma upehala jeznega junaka, ki je zaman hitel za njima. Mesapus, vojskovodjev namestnik, je videl, da so strašnemu Trojancu opešale moči; pritekel je z dvema kopjema v levici, misleč, da je zdaj priložnost, da ga ubije. Vzdignil je eno izmed kopij in ga s silovitim zamahom vrgel proti Trojancu, ko mu je pritekel nasproti. Enej je obstal, se bliskovito sklonil k tlom, kopje je zletelo nad njim, vendar tako, da mu je odtrgalo perjanico od čelade.

»Udarec ti ni uspel, Mesapus, a zdaj sem jaz na vrsti!« je rekel Enej, tresoč se od jeze, in vzdignil kopje za met. Rutulec pa ni čakal, marveč je pobegnul in izginil med svojimi vojščaki. Zdaj je Enej poklical bogove za pričo, da je dogovor prelomljen, planil daleč med sovražne vrste in pobijal, ne da bi komu prizanašal.

Tedaj mu je njegova mati Venus potihoma svetovala, naj z vojsko takoj odrine proti mestu in z nepričakovano stisko zmede Latince. Že tedaj, ko se je podil za Turnovim drvečim vozom po ravnini, se je ozrl na obzidje in mesto, ki mu je vojna doslej prizanesla, in sam pri sebi dejal:

»Ali ne bi prišel prej do cilja, če neham zasledovati sovražnika in napadem njegovo mesto? Branilcev v mestu je malo, kralj Latinus je že davno naveličan vojne, Rutulci pa tudi ne bodo tvegali, da bi nas zahrbtno napadli. Ta načrt se mora posrečiti in čimprej ga je treba izpeljati.«

Tako je govoril Enej sam pri sebi, nato pa poklical svoje junake Mnestea, Sergesta in Seresta in jim razodel načrt. Vzpel se je na grič, ki se je dvigal med sovražno vojsko in mestom, zaukazal, naj trobentači zatrobijo in naj se vsa vojska zbere okrog njega. V krdelih so prihajali hrabri vojščaki, si postavili ščite k nogam, se oprli na kopja in v nestrpnem molku gledali

v svojega kneza. Sonce, ki je stalo že visoko na nebu, je sijalo na čelade, oklepe in konice kopij, in videti je bilo, kot da je grič z okolico ves v plamenih.

Visoko vzravan, kakor v bron ulita podoba junaka, je stal Enej v sredini in z ostrim očesom pregledoval svoje bojne vrste. Potem je spregovoril, da se je razlegalo daleč:

»Jupiter, vzvišeni oče bogov in ljudi, je krivoprisežne prelamljalce dogovora trdo kaznoval z našim orožjem in nam naklonil zmago. Zdaj poslušajte, kaj sem sklenil, in nemudoma izpolnite moje ukaze! Sami ste videli, kako vztrajno Turnus beži pred menoj in kako nevzdržno se mi izmika — ali naj zdaj čakam, kdaj se mu bo zljubilo, da se spusti v boj z menoj? Ne, naveličan sem brezuspešnega lova in bom zdaj svoje orožje obrnil proti Latincem. Ali vidite tamle njihovo glavno mesto, kako se mirno vzdiguje med obzidjem, kot da ni nobenega sovražnika v deželi? Naš napad bo zdaj usmerjen na Lacj, in če se nam sovražniki danes ne uklonijo, bomo napadli obzidje Latinovega mesta, razbili vrata, zažgali hiše in vsa ponosna pročelja zravnali z zemljo. To je moja odločitev. Pred vami je konec vojne, hitro prinesite plamenice, Latince z ognjem opozorite na njihov dogovor, potem pa v napad na obzidje!«

Tako je rekel in vsa vojska se je takoj uvrstila v klin in strnjeno korakala proti mestu. Ker vrat niso odprli niti na poziv mogočnega Eneja, je ta ukazal, naj naslonijo na obzidje oblegovalne lestve; hrabri vojščaki so se vzpenjali po njih in prezirajoč smrt napadli stražarje. Mnogo jih je strmoglavilo z zidu, a so na njihovo mesto na obzidju pogumno skočili drugi. Plamenice so zagorele, pred vrati se je razbesnel napad, stražarji so padali, puščice in kopja so leteli čez obzidje. Kmalu so švignili kvišku plameni; veter je raznašal iskre z gorečih stolpov na hiše v bližnjih ulicah. Ogenj je povzročil preplah po vsem mestu. Enej pa je pred vsemi vojščaki dvignil desnico proti nebu, zvalil vso krivdo na kralja Latina in klical bogove za pričo, da so sovražniki prekršili dogovor.

Med prestrašenimi meščani, ki so doslej junaško branili vrata in obzidje, se je vnel hud prepir; nekateri so zahtevali, naj nemudoma odpahnejo vrata in spuste Trojance v mesto, kralja Latina pa naj pripeljejo z gradu in ga prisilijo, da bo sklenil premirje. Spet drugi so se uprli temu ponižujočemu predlogu, poklicali pod orožje vse za boj zmožne mladeniče in može, da, celo žene in dekleta, in ukazali, naj prineso vse orožje, kar ga je mogoče dobiti, in branijo ljubljeno mesto s smrt prezirajočim junaštvom. Ko je kraljica Amata s strehe svoje palače videla sovražnike na mestnem obzidju in goreče hiše, slišala bojni hrup in tarnanje ljudstva, se je zgrozila. Njeno oko je željno iskalo Turna in njegovo vojsko, ki bi se postavila sovražniku v bran,

a ni mogla nikjer zagledati pomoči v tej strašni stiski. Tedaj se ji je iz doslej tako ponosnega srca iztrgal krik obupa, glasno je obtoževala samo sebe kot povzročiteljico vse te nesreče, se bila po prsih, si raztrgala škrlatno obleko in se naposled, ker jo je grizla slaba vest, obesila na tram v stropu svoje sobe. Ko so žene Latincev slišale, kako nesrečno je končala njihova gospodarica, se je razleglo glasno tarnanje. Kako strašno je ta žalostna novica prizadela šele Lavinio! Ruvala si je zlate lase, se bila po prsih in licih, iz globine srca se ji je iztrgal en sam predirljiv krik, potem se je nezavestna zgrudila. Kmalu je žalost zajela vse mesto. Latinus, nesrečni Amatin mož, si je raztrgal obleko, žalostno tarnal, da je odmevalo po vsej palači, in sam sebe obtoževal, da je kriv te nedopovedljive žalosti in nesreče. Obžaloval je, da ni Trojanca takoj sprejel v mesto in si ga izbral za zeta. Gorje! Gorje njemu in njegovemu nesrečnemu ljudstvu!

Turnus sprejme dvoboj in pade. Konec

Turnus je medtem na skrajnem koncu bojišča podil še nekaj bežečih sovražnikov, vendar so njegovi upehani konji tekli čedalje počasneje. Tedaj je od daleč zaslišal zmeden krik in hrup iz razrušenega mesta, in obšla ga je slutnja, da se je tam morala zgoditi velika nesreča. Sestri, ki je še zmeraj sedela zraven njega v podobi Metiska, je vzel vajeti iz rok, jih napel in v topi omamljenosti ustavil konje. Juturna pa mu je jezno rekla:

»Kaj pomišljaš, Turnus, ali se hočeš ustaviti na pol poti do zmage? Daj, da tukaj poženemo Trojanke, za obrambo hiš naj pa drugi skrbé!«

Turnus jo je dolgo osuplo gledal, nato pa rekel:

»Torej se le nisem varal! Že dolgo mi je bilo, kot da ne sedi zraven mene moj voznik Metiskus, ampak ti, ljuba sestra! Da, spoznal sem te že, ko je tvoja zvitost razdrla zvezo kraljev! Tudi zdaj se mi zaman skrivaš, boginja! A povej mi, kdo te je poslal z Olimpa in ti rekel, da zaradi mene prenašaj težave smrtnikov? Ali so te morda poslali zato, da boš gledala smrt svojega ubogega brata? Ali morem kaj drugega pričakovati? Ali nisem videl najodličnejših in najhrabrejših Rutulcev, kako so padali okrog mene? Ali moram zdaj s teboj vred še to gledati, kako z naskokom zavzemajo mesto in ga rušijo? Ali ne bi bil moral s pestjo odbiti besed zavidljivega Drancesa, ali bi se bil moral sramotno izogniti boju? Ali naj bi to ljudstvo gledalo, kako Turnus beži? Ali je smrt res taka nesreča? Vi, bogovi podzemlja, vsaj vi mi bodite naklonjeni, če so se že nebeščani odvrnili od mene! Brez

očitkov, naomadeževane duše hočem stopiti dol k vam, vreden slave svojih dedov!»

Komaj je to izgovoril, je skozi sovražne vrste pridiral na spenjenem konju Rutulec Saces, krvav v obraz, ker ga je ranila puščica, poklical Turna po imenu in ga prosil:

»Pridi, Turnus, pridi, ti si naše zadnje upanje! Enej je v mestu, ogroža grad; plamenice lete na hiše, kralj že dvomi, koga naj si izbere za zeta; kraljica je napravila samomor, samo Mesapus in Atinas še zadržujeta sovražnika pred vrati!»

Turnus je spet ustavil konje in je z blodečim pogledom strmel v daljavo; bilo ga je sram, hkrati pa sta ga razjedala žalost in nora ljubezen. Naposled so se mu oči spet vrnile iz daljave in zdaj je pogled uprl v mesto Latincev. Tam se je dvigal ognjeni steber od nadstropja do nadstropja najvišjega lesenega stolpa na obzidju, tistega stolpa, ki ga je nekoč sam zgradil iz velikanskih tramov, ga postavil na kolesa in ga z močnimi vzdiznimi mostovi povezal z mestom.

»Zdaj, sestra,« je vzkliknil Turnus, »zdaj nas sreča premaguje! Ne zadržuj me več; pojdimo, kamor me kliče neizprosna usoda! Odločil sem se, da se bom z Enejem bojeval; naj pride, kar hoče, ne boš me videla neslavnega!»

Tako je rekel, skočil z voza na tla, pustil svojo žalostno sestro, se pognal skozi sovražna kopja in se prebijal skozi bojne vrste Trojancev. Kakor se skala, ki se odtrga z vrha gore, vali v dolino, odskakuje od tal, ruši, podira in odnaša s seboj drevje, črede in ljudi, tako je Turnus skozi razkropljene oddelke konjenice drvel proti mestnemu obzidju, kjer je divjal najsrdečši boj, mahal z roko in glasno kričal:

»Nehajte se bojevati, Rutuli! Zadržite svoja kopja, Latinci! Samo meni pripada pravica, da z orožjem odločim o zvezi!»

Ko so vojščaki to slišali, so se vrste razmaknile, in Enej, ki je slišal Turnov klic, je zapustil višine, prenehal z vsem, kar je imel v načrtu, poskočil od veselja in v žvenketajočem orožju hitel navzdol. Sam stari Latinus je moral strmeti, ko je videl dva silna moža, iz dveh različnih delov sveta, kako stopata drug proti drugemu, da z mečem odločita prepir.

V divjem teku sta se junaka pognala na prostor, kjer so se umaknili vojščaki, vrgla kopje eden v drugega, nato pa s ščitom in mečem planila v boj, da se je zemlja stresla. Strahovito sta se spoprijela; boreča se junaka sta klicala na pomoč srečo in hrabrost. Naposled se je Turnus z vso težo telesa nagnil naprej, ne da bi pri tem opazil, da se je razgalil, in z vso silo zamahnil z mečem v trdnem upanju, da bo to odločilen udarec. Trojanci in Latinci so v tesnobnem pričakovanju zagnali krik. Toda varljiva ostrina

se je Rutulcu ob udarcu zlomila in bi bil prepuščen nasprotnikovemu meču, če se ne bi rešil z begom. Ko se je bil namreč boj znova vnel in je Turnus skočil na bojni voz, je v naglici namesto od očeta podedovanega čudežnega meča, pograbil meč svojega voznika Metiska. Ta mu je tudi dobro rabil, dokler je zamahoval z njim samo po hrbtih bežečih Trojancev; a to je bil pač le človeški meč, in ko je z njim zamahnil po ščitu junaka Eneja, ki mu ga je skoval bog Vulkanus, se mu je pri udarcu zlomil kakor krhko železo, in so se njegovi kosi svetili, ko so obležali v rumenem pesku.

Zdaj je Turnus begal sem in tje, ne da bi mogel zbežati, ker so ga z dveh strani obkolili Trojanci, na tretji strani ga je v teku zadrževalo močvirje, in na četrti, zadaj za Latinci in Rutulci, so se dvigali nepristopni mestni zidovi. Enej je podil begunca, čeprav so mu kolena, oslABLJENA zaradi stare rane s puščico, že pešala; vendar ni odnehal in je zasledoval bežečega, ki je bil v čedalje hujši stiski. Zdaj šele sta obe vojski, ki sta gledali ta prizor, zagnali silen vik in krik, da je odmevalo od gričev in bregov in se bobneče razlegalo do nebesnega svoda. Na begu je preplašeni Turnus klical po imenu tega in onega Rutulca in zahteval, naj mu dá svoj meč. Enej pa je zagrozil z neizbežno smrtjo vsakemu, kdor bi se mu približal, in je vse, ki so se mu hoteli približati, prestrašil z grožnjo, da bo napadel mesto in ga porušil.

Tako sta petkrat pretékla stezo, ker ni šlo ne za igro ne za majhno bojno nagrado. Sredi bojišča je stala divja oljka, posvečena Faunu, kateremu so pomorščaki, kadar so se srečno vrnili domov, po svoji navadi obešali nanjo zaobljubljena darila; v to oljko se je zapičilo Enejevo kopje, ki ga je vrgel še v prvem boju, in obtičalo v koreninah drevesa. Ko je zdaj drvel mimo, se je trojanski junak domislil, da bi kopje izdrl, in se z njim pognal za sovražnikom, ki ga ni mogel v teku dohiteti.

Ves prestrašen je Turnus to videl, se z molitvijo obrnil k domačemu bogu in ga prosil:

»O, Faunus, in ti, dobra boginja italske zemlje, če sem vama zmerom izkazoval dolžno čast, usmilita se me zdaj, trdno držita nasprotnikovo kopje!«

Domača bogova sta uslišala molitev prosečega, in Enej se je zaman trudil, da bi izdrl kopje iz gostega lesa grčavega debla. Medtem ko se je junak na vso moč trudil in se mučil, je pritekla Turnova sestra, nimfa Juturna, spet v podobi njegovega voznika Metiska, in izročila bratu njegov pravi čarobni meč. Venera pa je ogorčena, da si navadna nimfa dovoli tako drznost, prihitela tja in pomagala Eneju izdreti kopje iz grčave korenine.

Zdaj sta oba bojevnika imela novo orožje in bila navdihnjena z novim pogumom; vzravnala sta se visoko, eden je zavihtel meč, drugi kopje. Tako

sta si stala nasproti, hitro sople in bila pripravljena na boj. Tedaj je Jupiter, ki je iz zlatega oblaka na Olimpu gledal boj, rekel svoji ženi Junoni:

»Končajmo že to vojno! Saj sama veš in priznaš, da je Enej od Usode določen za nebo! Zakaj torej podpiraš njegovega sovražnika in mu po Juturni spet daješ njegov meč v roke? Trojance si preganjala po suhem in po morju, zanetila si vojno, kraljevo palačo pogreznila v žalost, razdrila poročno slavnost in pahnila ljudi v tarnanje in nesrečo. Vse nadaljnje poskuse ti prepovedujem!«

Juno je pobesila pogled in odgovorila jeznemu možu:

»Proti volji sem zapustila zemljo in Turna, ker mi je bil tvoj ukaz svet. Ko bi se ti ne hotela pokoriti, bi me ne videl sedaj tu v oblakih, kjer trpim krivico, marveč bi opasana z ognjem stala spredaj v boju s Trojanci. Res je, da sem nimfi Juturni svetovala, naj pomaga svojemu bratu v stiski, da pa je brez mene dala bratu meč, to ti prisežem pri Stiksu! Tudi se ne bom več v boju potegovala zanj in te samo eno prosim: ko bo Turnus premagan in se bo Enej oženil s kraljevo hčerjo, ne sili Latincev, da bi se odrekli svojemu staremu ljudskemu imenu in bi se poslej imenovali Trojanci, ne sili jih, da bi zamenjali svoj jezik, da bi sprejeli tujo nošo, tuje navade in običaje, pusti jih, da ostanejo ljudstvo, kakršno so bili! Daj, da bo rimski rod zrasel iz italske korenine! Troja pa je padla in naj za zmerom propade hkrati s svojim imenom!«

Oče bogov se je nasmehnil in odgovoril svoji ženi:

»Otrok Saturnov, ljubljena sestra, kakšni valovi jeze se še zaganjajo v tvojem srcu? Ukroti vendar svojo jezo, ki ti nič ne pomaga! Kar želiš, ti bo izpolnjeno! Lacij naj ohrani svoj jezik, navade in ime. Trojanec pa naj se naseli v tej deželi in se spoji s tem ljudstvom; naj sprejme daritvene običaje te dežele, naj v vsem postane Latinec. Rimljani, nov rod, ki bo nastal iz pomešane krvi Italcev in Teukrov, naj bo narod, ki bo tebi, Juno, izkazoval najvišje časti!«

Boginja je ljubemu možu veselo prikimala in zadovoljna spremenila svoje mišljenje.

Zdaj je Jupiter mislil na to, kako bi Turnovo sestro odstranil iz boja. Tri strašne sestre, hčere maščevanja, s kačjimi pasovi in vetrnimi krili, imenovane furije ali dire,¹ stoje zmerom pred Jupitrovim prestolom, pripravljene, da mu služijo, in on jih pošilja k smrtnikom, kadar hoče, da se med njimi razpase kuga, zaneti vojna ali jih pahne v kake druge smrtne nevarnosti. Eno izmed njih je zdaj poslal Jupiter iz etra na zemljo in ji ukazal,

¹ Glej mitološki del, str. 839.

naj se nimfi prikaže kot zlonosno znamenje. Dire je kakor puščica zletela na zemljo, in kakor hitro je zagledala sovražni vojski, se je brž spremenila v majhnega čuka, kakršen navadno kot zlovešča ptica sedi na grmadah ali na slemenih zapuščenih hiš. V tej podobi je frfolela okoli Turna, obletavala njegov ščit, pa se spustila nanj in s perutmi bila po njem. Bojujočemu junaku so se lasje naježili in udje so mu otrpnili ob pogledu na zloveščo ptico. Juturna pa si je razmršila in pulila lase in se tolkla po prsih, ker je spoznala Jupitrovo premoč in preklinjala je lastno nesmrtnost. Pokrila si je telo z zeleno prozorno obleko in se obupana potopila v bližnjo Tiberio.

Zdaj je Enej pritisnil, ves besen stresel svoje ko deblo dolgo kopje in zaklical nasprotniku:

»Kaj se še obotavljaš, Turnus, čemu se še upiraš? Nisva se dogovorila, da bova tekmovala, ampak da se pomeriva z orožjem! Zdaj zberi vso svojo spretnost in pogum!«

Turnus je zmajal z glavo in odvrnil:

»Ne strašijo me tvoje jezne besede, ošabni človek; straši me zlovešče božje znamenje in Jupitrovo sovraštvo!«

Več ni govoril, ampak se je zagledal v velikansko skalo, ki je ležala zraven njega na bojišču in je bila za mejnik. Dvanajst mož, kakršni so danes, bi jo komaj vzdignilo na ramena. To skalo je rutulski junak zgrabil z roko, se vzravnal in jo hotel v teku vrci na sovražnika. Toda samega sebe ni več poznal, kajti čutil je, da so mu roke brez moči, da se mu kolena tresejo in mu kri v žilah ledeni. Skala, ki jo je vrgel skozi prazen zrak, sploh ni dosegla cilja, ampak je brez moči padla na zemljo, kakor se često v sanjah zaletimo, pa se ne moremo z mesta premakniti ne glasu spraviti iz sebe. Turnus se je nehote obrnil, da bi zbežal, ko pa je zagledal pred seboj Rutule in mestno obzidje, je v brezupnem strahu obstal in čakal, da bo priletelo sovražnikovo kopje. Zaman se je oziral po svojem bojnem vozu, zaman po voznici, svoji sestri.

A tudi Trojanec se ni obotavljal; z vso močjo je vrgel smrtonosno kopje, ki je priletelo kakor kamen iz lučalne naprave ali kakor strela z neba. Predrlo je sovražniku ščit in oklep in se mu zapičilo v kolk; zadet od močnega udarca se je silni Turnus zgrudil na kolena.

Rutuli so zajekali tako glasno, da je odmevalo po visokem gozdu. Turnus je ves ponižen ležal na tleh, proseče je iztegnil desnico k zmagovalcu in rekel:

»Zaslужil sem to! Ne zahtevam, da mi prizanesesh; izrabi srečo! Če te pa more ganiti žalost mojega očeta — on je meni to, kar je bil tebi Anhisēs — se usmili starega Dauna. Daj me — ali če tega nočeš, vrni moje mrtvo telo

mojim ljudem! Priznam, da sem premagan; Lavinia naj bo tvoja! A sovraštvu naj te ne žene predaleč!»

Enej je stal z iztegnjenim mečem, da bi udaril, pogledi so mu švigali po ležečem junaku, a je zadržal oboroženo desnico. Že se ga je hotela njegova duša usmiliti, ko je premagancu v nesrečo visoko na njegovi rami opazil pas za orožje arkadskega knežiča Palanta, ljubeznivega mladeniča, ki ga je Turnus ubil. Tedaj sta v njem znova vzplameneli bolečina in jeza, in strašno razjarjen je zaklical:

»Kako? Ti, ki te krasi plen mojih najdražjih, ti naj bi mi ušel? Palas, Palas te žrtvuje s temle sunkom in se maščuje nad prekleto krvjo!«

Tako je rekel Enej in silovito zasadil meč sovražniku v prsi. Turnus se je zgrudil na tla; mraz mu je spreletel ude in njegova senca je nerada odletela iz odrevenelega telesa v podzemeljski svet.

Po Turnovi smrti je bil sklenjen mir med Trojanci in Latinci, ki so se strnili v en narod. Kralj Latinus je segel zmagovalcu v roko v znamenje sprave, mu dal svojo hčer Lavinio za ženo in ga postavil za dediča svoje države. Enej je zgradil na griču ob morju lepo mesto, ki ga je imenoval po svoji ljubljeni ženi Lavinium. Tako so blodeči otroci Troje naposled našli domovino. Teukrov rod se je hitro pomešal z domačini, po volji bogov se je odrekel svojemu jeziku in običajem in se naučil častiti italske bogove.

Kralj Enej je vladal še mnogo let. Njegov konec je zavit v temo. Rutulska krdela, ki svojega poraza še vedno niso mogla preboleti, so vdrla v Lacij. Ob reki Numiku se jim je postavil nasproti Enej z latinsko vojsko. Zagrizeno in divje so se bojevali na obeh straneh. Jupiter sam je posegel v bitko in s slepečimi bliski in s strahotnimi nalivi strahoval sovražnike Lacija. Rutulci so se pognali v beg. Vendar so morali Latinci plačati visoko ceno za svojo zmago. Reka Numikus je pod nebeškimi zatvornicami dežja, ki jih je odprl Jupiter, narasla v deroč hudournik. Vrtinec je zgrabil Eneja in ga potegnil s seboj. Živa duša ga ni nikoli več videla. Mnogi pripovedujejo, da so ga rešili bogovi in ga vzeli k sebi, drugi spet menijo, da živi dalje med sencami v kraljestvu smrti.

Zdaj je bil kralj Askanius, ki se je odslej imenoval največ s svojim drugim imenom Julus. Vladal je modro in pravično kakor njegov oče in je povečal svojo državo z ustanovitvijo novega mesta na tistem strmem skalnatem pogorju, ki se dviga sredi latinske ravnine, na Albanskem gorovju. Alba Longa, Dolga Alba se je imenovalo mesto, ki si ga je zdaj izbral Julus za svoj sedež, Lavinium pa je olepšal z graditvijo krasnih svetišč. Alba je rasla in uspevala. Kakor na sijajnem prestolu je čepela na strmem stožcu, obdana

TURNUS SPREJME DVOBOJ IN PADE. KONEC

od šumečih gozdov, ob vznožju pa so pljuskali vanjo valovi brezdanjega, skrivnostnega jezera, o katerem so govorili, da sega do središča zemlje.

Minila so leta. Julus je šel za svojim očetom. Vendar nasledstvo v vrsti vladarjev Albe Longe ni prešlo na njegovega sina. Po skrivnostni Enejevi smrti se je njegova žena Lavinia bala novega kralja Askania, svojega pastorka. Zbežala je v gozdove v okolici Laurentuma in tam rodila dečka, ki se je imenoval Silvius. Ljudstvo je videlo v njem vnuka ljubljenega Latina in ga je po Askanijevi smrti izbralo za svojega vladarja. Njegovega rodu je dolga vrsta albanskih kraljev, ki so ustvarili krasno državo. V Laciju je zraslo eno za drugim dvajset cvetočih mest, ki so sestavljala zvezo, katere glava je bila Alba Longa in katere kralji so prav tako vladali nad latinsko ravnino. Alba pa je postala mati Rima.

Ajax in Achilles med šahovsko partijo, Siena, 530 p.n.št.. muzej Luvr, Francija

**Po padcu Troje, oziroma njuni smrti,
šahirane s civilizacijo prevzame ROMa (Rim).
Ljudi deli na leve in desne ter med njimi sproža spore.**